МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОРОТИЧ АНАТОЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

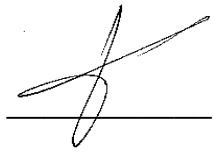
УДК 377.011.3.011.2-051:[37.091.33-027.22:[005.336.2+001.895]](043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

011 Освітні, педагогічні науки
01 Освіта/Педагогіка
Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

А. В. Коротич

Науковий керівник
Курок Віра Панасівна,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

Глухів – 2026

АНОТАЦІЯ

Коротич А. В. **Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.**

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Глухів, 2026.

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування та практичне розв'язання наукового завдання щодо підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності.

Актуальність теми зумовлена потребою сучасного суспільства в підготовці майбутніх педагогів професійного навчання нового, інноваційного типу – фахівців, здатних успішно реалізовувати актуальні освітні завдання відповідно до викликів сьогодення. Ефективне розв'язання цього питання значною мірою залежить від діяльності педагогічних закладів вищої освіти, для яких одним із ключових показників якості є наявність інноваційної складової в змісті фахової підготовки, а також створення сприятливих умов для формування й розвитку інноваційно орієнтованих, критично та творчо мислячих фахівців із високим адаптаційним та інноваційним потенціалом, готових до генерування, засвоєння й упровадження новітніх ідей у майбутній педагогічній практиці.

Проведений аналіз сучасного стану та специфіки підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності дає підстави стверджувати, що процес формування їхньої інноваційної компетентності залишається фрагментарним і недостатньо дослідженим. Нерозробленість теоретичних і методичних засад такої підготовки, слабка узгодженість між теоретичними та практичними складниками освітнього процесу, а також обмежене використання сучасних технологій стримують розвиток інноваційного

потенціалу майбутніх фахівців. Проблема підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності перебуває в центрі наукових досліджень і потребує подальшого теоретичного осмислення та розроблення ефективних практичних механізмів її вирішення.

У процесі дослідження уточнено зміст поняття «інноваційна компетентність педагога професійного навчання», під якою розуміється *здатність особистості успішно провадити інноваційну діяльність, що ґрунтується на збалансованому поєднанні комплексу теоретичних знань з педагогічної інноватики, предметно-галузевих (спеціальних), методичних знань, умінь і навичок освоювати, створювати і застосовувати інновації в організації освітнього процесу, морально-етичних цінностей, інтересів і прагнень до інновацій і необхідних якостей (креативність, спрямованість на неперервне творення нового, наполегливе ставлення до саморозвитку та самовдосконалення, самокритичність, високий творчий потенціал, різнобічність інтересів, толерантність, широта мислення та ін.) та уможливлює розвиток інноваційності в здобувачів професійної освіти.*

На основі аналізу науково-педагогічних літературних джерел з проблеми дослідження та відповідно до визначення змісту поняття «інноваційна компетентність майбутнього педагога професійного навчання» уточнено її структуру, яка складається з чотирьох взаємопов’язаних та взаємозалежних компонентів: *мотиваційно-ціннісного* (система потреб, мотивів, інтересів, переконань, що формують спрямованість майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності); *інноваційно-когнітивного* (система знань базових понять педагогічної інноватики, аспектів самовираження й самореалізації; особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій, їх сутності, вимог до проєктування та застосування; особливостей інноваційної виробничої системи за відповідними видами економічної діяльності (галузями)); *діяльнісного* (здатність педагога до конкретних змістово-процесуальних операцій

щодо спрямування практичних дій суб'єктів освітнього процесу для забезпечення бажаного освітнього ефекту, уміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій, здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами подолання опору інноваційній діяльності, уміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій у галузі та освоювати ці інновації як професійно-педагогічну технологію); *особистісно-рефлексійного* (здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та самооцінювання; усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність, уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень).

Відповідно до виокремлених компонентів інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання визначено однойменні їм критерії та показники її сформованості: *мотиваційно-ціннісний* (показники: прагнення до інноваційної педагогічної діяльності; прагнення до постійного професійного саморозвитку; ціннісне ставлення до інноваційної діяльності); *інноваційно-когнітивний* (показники: знання базових понять педагогічної інноватики; знання особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій; обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки); *діяльнісний* (показники: уміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій; здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності; уміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій за обраною спеціалізацією); *особистісно-рефлексійний* (показники: здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та самооцінювання; усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність; уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень) та рівні (високий, достатній, середній, початковий) сформованості цієї здатності.

За результатами експертного оцінювання визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності: *посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності; створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти; насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником; упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців*.

Спроєктовано модель професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, що є ідеальним конструктом відображення поетапного її формування в закладі вищої педагогічної освіти, унаочнює досліджувані механізми й процедури взаємопов'язаними структурними блоками: цільовим (мета, завдання), методологічним (методологічні підходи, принципи), суб'єктним (науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти (бакалаври)), змістово-технологічним (зміст підготовки, етапи формування інноваційної компетентності, технології, форми, методи та засоби навчання) і діагностико-результативним (критерії, показники, рівні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, очікуваний результат).

Розроблено детальну методику підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, що ґрунтується на поєднанні традиційних та інноваційних педагогічних технологій (ІКТ, проєктного, модульного, контекстного, проблемного, змішаного навчання, кейс-технологій тощо). Її реалізація передбачає використання комплексу взаємопов'язаних методів (словесних, наочних, практичних, репродуктивних, проблемних, дослідницьких, евристичних, імітаційно-ігрових, діалогічних, інтерактивних) і форм організації освітнього процесу (проблемні лекції та семінари, семінари-дискусії, творчі практичні заняття, екскурсії, круглі столи, вебінари, тренінги, майстер-класи тощо). Зазначено, що застосування зазначених технологій, методів

і форм має узгоджуватися з етапами формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Аналіз і узагальнення результатів експериментального дослідження засвідчили позитивну динаміку сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в експериментальній групі. Це проявляється в зростанні кількості здобувачів освіти з високим і достатнім рівнями сформованості компонентів досліджуваної компетентності та одночасному зменшенні їх кількості із середнім і початковим рівнями. Ефективність визначених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності підтверджено статистичним аналізом результатів формувального експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності; спроєктовано структурно-функціональну модель досліджуваного процесу, що поєднує цільовий, методологічний, суб'єктний, змістово-технологічний і діагностико-результативний блоки; *удосконалено* методику професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, яка системно поєднує ресурси традиційних і інноваційних педагогічних технологій із самоосвітньою інноваційною діяльністю студентів; діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання відповідно до обґрунтованих критеріїв: мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного; *уточнено* сутність, структуру інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, критерії, показники та рівні її сформованості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичного

забезпечення підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, а саме: дисципліни за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання», методичних рекомендацій для науково-педагогічних працівників і студентів «Методика поетапного формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання», методичних розробок тренінгових, ігрових занять, майстер-класів, фестивалів, освітнього інтенсиву, що використовувалися в процесі експериментальних досліджень; діагностичного інструментарію для вимірювання рівнів сформованості інноваційної компетентності означених фахівців.

Результати дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності; підготовки посібників, програм навчальних дисциплін; у системі післядипломної педагогічної освіти; у професійній діяльності науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти, задіяних в освітньому процесі фахової підготовки здобувачів освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Ключові слова: майбутні педагоги професійного навчання, професійна освіта, інноваційна компетентність, інноваційна діяльність, освітня інновація, інновації, підготовка у ЗВО, заклад вищої освіти, вища освіта, освітній процес, педагогічні умови, методика, професійна підготовка.

ABSTRACT

Korotych A. V. Training Future Vocational Education Teachers for Innovative Activities. – Qualifying scientific work with manuscript rights.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy, specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Hlukhiv, 2026.

The dissertation presents a theoretical substantiation and practical solution to the significant scientific problem of training future vocational education teachers for innovative activities.

The relevance of the study is due to the need of modern society to train a new type of vocational education teacher – a specialist capable of effectively addressing contemporary educational challenges. The successful solution of this problem largely depends on the activities of higher education institutions, where a key indicator of quality is the integration of an innovative component into the content of professional training, as well as the creation of favourable conditions for developing critically and creatively thinking specialists with a high level of adaptability and innovative potential, ready to generate, assimilate and implement the latest ideas in future pedagogical practice.

The analysis of the current state of training future vocational education teachers for innovative activity indicates that the process of forming their innovative competence remains fragmentary and insufficiently researched. The lack of well-developed theoretical and methodological foundations, insufficient coordination between theoretical and practical components of training, and limited use of modern technologies hinder the development of the innovative potential of future specialists.

The problem of vocational education teachers training for innovative activity is at the centre of scientific research and requires further theoretical understanding and development of effective practical mechanisms for its solution.

The study specifies the content of the concept of "innovative competence of a vocational education teacher", which is interpreted as an integrated ability of an individual to successfully carry out innovative pedagogical activities, based on a balanced combination of theoretical knowledge in pedagogical innovation, subject-specific and methodological knowledge, skills and abilities to design, evaluate and master and implement pedagogical innovations in the organization of the educational process, moral and ethical values, interests and aspirations for innovations and necessary qualities such as creativity, focus on continuous creation of something new, persistent attitude to self-development and self-improvement, self-criticism, high creative potential, versatility of interests, tolerance, breadth of thinking, etc.) and enables the development of innovation of vocational education students.

Based on the analysis of scientific sources, the structure of innovative competence of future vocational education teachers is defined as a unity of four interrelated components: motivational-value (a system of needs, motives, interests, beliefs that form the orientation of future vocational education teachers towards innovative activity); innovative-cognitive (a system of knowledge of the basic concepts of pedagogical innovation, aspects of self-expression and self-realization; features of modern innovative pedagogical technologies, their essence, requirements for design and application; features of the innovative production system in the relevant types of economic activity (industries)); activity (the teacher's ability to specific content-procedural operations to direct the students' practical actions in order to ensure the desired educational effect; the ability to plan and organize activities to implement pedagogical innovations, the ability to make non-standard decisions; mastering methods for overcoming resistance to innovative activity; the ability to analyse trends in the development of innovative production technologies in the industry and master these innovations as a professional and pedagogical technology); personal-reflective (the ability to reflect on innovative pedagogical activity, self-control and self-assessment; awareness of the need for professional self-improvement, self-expression

through innovative activity, the ability to predict the consequences of using innovations and developments).

In accordance with the defined structure of the innovative competence of future vocational education teachers, criteria, indicators and levels (high, sufficient, average, initial) of its formation, have been determined. The motivational-value criterion reflects the orientation toward innovative activity (indicators: desire for innovative pedagogical activity; desire for constant professional self-development; value attitude towards innovative activity); the innovative-cognitive criterion characterizes the system of relevant knowledge (indicators: knowledge of the basic concepts of pedagogical innovation; knowledge of the features of modern innovative pedagogical technologies; awareness of the features of innovative production activity in the relevant specializations of training); the activity criterion reflects the ability to implement innovations in practice (indicators: ability to plan and organize activities for the implementation of pedagogical innovations; ability to make non-standard decisions, mastery of methods of conducting innovative activity; ability to analyze trends in the development of innovative production technologies in the chosen specialization) and the personal-reflective criterion reveals the capacity for reflection and self-development (indicators: ability to reflect on innovative pedagogical activity, self-control and self-assessment; awareness of the need for professional self-improvement, self-expression through innovative activity; ability to predict the consequences of using innovations and novelties).

Based on the results of expert evaluation, the pedagogical conditions for effective training of future vocational education teachers for innovative activities have been identified and theoretically substantiated. These include increasing the motivation of higher education students for innovative pedagogical activities; creating innovative educational environment in a higher education institution; enriching the content of future teachers of vocational education training with the innovative component; introducing innovative technologies into the training of specialists.

The model of professional training of future vocational education teachers for innovative activity has been designed as the ideal construct for reflecting its phased process in the institution of higher pedagogical education, which illustrates the mechanisms and procedures under study in interconnected structural blocks: target (goal, tasks), methodological (methodological approaches, principles), subject (scientific and pedagogical workers, bachelor degree students), content-technological (content of training, stages of formation of innovative competence, technologies, forms, methods and tools of teaching) and diagnostic-resultative (criteria, indicators, levels of formation of innovative competence of future vocational education teachers, expected result) and ensures the integrity and effectiveness of the training process.

A comprehensive methodology for training future vocational education teachers for innovative activities has been designed. It is based on the integration of traditional and innovative pedagogical technologies (ICT, project-based, modular, contextual, problem-based, blended learning, case technologies, etc.), as well as a system of teaching methods (verbal, visual, practical, reproductive, problem-based, research, heuristic, simulation-game, dialogic, interactive) and organizational forms (problem lectures and seminars, discussions, creative practical classes, excursions, round tables, webinars, trainings, master classes, etc.), that correspond to the stages of competence formation.

The results of the experimental study confirm the effectiveness of the proposed pedagogical conditions and methodology. A positive dynamic in the formation of innovative competence of students in the experimental group has been established, which is reflected in an increase in the number of students with high and sufficient levels and a decrease in those with average and initial levels. The statistical analysis confirms the reliability of the obtained results and proved the effectiveness of the defined and theoretically substantiated pedagogical conditions for training of vocational education teachers for innovative activity.

The scientific novelty of the research lies in the fact that, for the first time, pedagogical conditions for training future vocational education teachers for innovative activity have been identified, substantiated and experimentally verified; the structural-functional model of this process has been developed combining target, methodological, subject, content-technological and diagnostic-resultative blocks; the methodology for professional training of future vocational education teachers for innovative activity has been improved, which systematically combines the resources of traditional and innovative pedagogical technologies with self-educational innovative activity of students; and the diagnostic toolkit for assessing the levels of formation of innovative competence of future vocational education teachers in accordance with substantiated criteria: motivational-value, innovative-cognitive, activity and personal-reflective has been created; the essence and structure of innovative competence, as well as its criteria, indicators and levels, have been specified.

The practical significance of the research results consists in the development and implementation of educational and methodological support for training future vocational education teachers for innovative activity, including an elective course "Formation of Innovative Competence of a Vocational Education Teacher", methodological recommendations for teachers and students: "Methodology of phased formation of innovative competence of future vocational education teachers", methodological toolkits for trainings, game classes, master classes, festivals, educational intensives, which were used in the process of experimental research; diagnostic tools for measuring the levels of formation of innovative competence of the specified specialists.

The results of the study can be used to improve the system of professional training of future vocational education teachers, in the development of educational programs and teaching materials, in postgraduate education, and in the professional activities of academic staff of higher education institutions involved in the professional training of students in the specialty 015 "Professional education (by specialization)".

Keywords: future vocational education teachers, vocational education, innovative competence, innovative activity, educational innovation, innovations, training in higher education institutions, higher education institution, higher education, educational process, pedagogical conditions, methodology, professional training.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України з педагогічних наук:

1. Курок В. П., Коротич А. В. Зміст та структура інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 6 (34). С. 1243–1254. https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-1243-1254

URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/12266

2. Курок В. П., Коротич А. В. Сучасний стан підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності в освітній теорії. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки.* Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2 (55). С. 10–19. https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-2-55-10-19 URL: https://journals.gnpu.edu.ua/index.php/vgnpu/article/view/1

3. Коротич А. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 81. Т. 1. С. 276–283. https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-44

URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/81_2024/part_1/46.pdf

4. Коротич А. В. Обґрунтування моделі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2025. № 81. С. 163–168. https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.1.32

URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2025/81/part_1/34.pdf

5. Курок В. П., Коротич А. В. Організація та методика експериментального дослідження підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.*

Ужгород – Кропивницький, 2025. Вип. 17. С. 14–-20. https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.17.014-020

URL:https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/5645/1/Orhanizatsiia_metodyka_eksperymentalnoho_doslidzhennia_pidhotovky_2025.pdf

Методичні рекомендації:

6. Коротич А. В. Поетапна реалізація методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності : методичні рекомендації / за заг. ред. В. П. Курок. Глухів, 2026. 79 с.

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Коротич А. В. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. *Глухівські читання – 2023. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук* : збірник матеріалів XIII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за заг. ред. А. С. Полякової. Глухів, 2023. С. 477–479. URL: https://drive.google.com/file/d/1eCnjPXtWwzk_Xdp_XLJCXeCcm0s1kxjO/view

8. Коротич А. В. Аналіз поглядів науковців на трактування поняття «інноваційна діяльність педагога». *Методологія сучасних наукових досліджень* : зб. наук. пр. учасників ювілейної XX міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22–23 лютого 2024 р.) / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; за заг. ред. К. Юр'євої. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2024. С. 408–411. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d4b59bf7-940d-4f93-b269-cf4daedf103e/content

9. Коротич А. В. Сутність поняття «інноваційна педагогічна діяльність». *Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка* : збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції здобувачів вищої та фахової передвищої освіти

(м. Глухів 23–24 травня 2024 р.). Глухів, 2024. Ч. 2. С. 15–18. URL: https://drive.google.com/file/d/1IOlHxeaAWSsGQ7ucfz-Nh_pTvUHvRUvS/view

10. Коротич А. В. Визначення критеріїв та показників сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. *Глухівські читання – 2024. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук* : збірник матеріалів XIV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за заг. ред. О. О. Сороки. Глухів, 2024. С. 343–348. URL: https://drive.google.com/file/d/1EaDzeY81rFNpXydPP_BdL4kSvSf2nRoI/view

11. Коротич А. В. Зміст інноваційної діяльності педагога професійного навчання. *Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи* : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (м. Глухів, 9 травня 2024 р.). Глухів, 2024. С. 96–98. URL: https://drive.google.com/file/d/19gAnbNudz05geqYm-GkAOH7AcaLVBBOA/view

12. Коротич А. В. Теоретичні основи моделювання процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. *Освіта і наука XXI століття* : збірник матеріалів щорічної звітної науково-практичної конференції здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, аспірантів і молодих учених / за заг. ред. Г. В. Луценка. Глухів, 2025. Ч. 2. С. 20–22.

13. Коротич А. В. Обґрунтування методологічних підходів до підготовки до інноваційної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. *Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи* : матеріали IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 20–21 березня 2025 р.). Полтава : ДЗ «ЛНУ ім/ Т. Шевченка», 2025. С. 116–120.

14. Курок В. П., Коротич А. В. Принципи підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Актуальні проблеми організації освітнього процесу в умовах сьогодення* : матеріали II всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції (м. Чернігів, 17 квітня

2025 р.). Чернігів, 2025. С. 22–23.

15. Коротич А. В. Особливості організації експериментального дослідження підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи* : матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 06–07 листопада 2025 р.). У 2 ч. / М-во освіти і науки України та ін. / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, В. О. Радкевич, І. В. Андрощук та ін. Хмельницький : ХНУ, 2025. С. 55–56.

16. Коротич А. В. Результати констатувального експерименту перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Глухівські читання – 2025. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук* : матеріали XV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Глухів, 10–12 листопада 2025 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2025. С. 2133–2137.

17. Коротич А. В. Організація та результати формувального експерименту щодо підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Освіта і наука XXI століття* : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (м. Глухів, 26–27 березня 2026 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2026. С. 14–16.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....20

ВСТУП.....21

РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА……..……..33

1.1. Сучасний стан та особливості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в педагогічній теорії та практиці 33

1.2. Зміст та структура інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання 51

1.3. Визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання 76

Висновки до першого розділу 91

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....95

2.1. Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.....95

2.2. Моделювання процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.....124

2.3. Методика підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.....145

Висновки до другого розділу.....183

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 186

3.1. Організація та методика експериментального дослідження 186

3.2. Аналіз результатів формувального експерименту 208

Висновки до третього розділу 224

ВИСНОВКИ 227

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 232

ДОДАТКИ 281

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

ЄДЕБО – Єдина державна електронна база з питань освіти

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗК – загальні компетентності

ІК – інноваційна компетентність

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІОС – інноваційне освітнє середовище

КГ – контрольна група

ОПП – освітньо-професійна програма

П(ПТ)О – професійна (професійно-технічна) освіта

СРС – самостійна робота студентів

ФК – фахові компетентності

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інноваційні процеси в науці, виробництві, суспільстві визначають якісні зміни в професійній діяльності сучасних фахівців, що потребує розвитку їхньої професійної компетентності в єдності з підготовкою їхньої до інноваційної діяльності. Інновації визначають основний шлях подальшого розвитку суспільства, а також уможливлюють вирішення багатьох проблем, пов'язаних з негативними проявами науково-технічної революції та життя в інформаційному суспільстві. Реалізація стратегічних завдань розвитку професійної освіти України, задекларованих у Законі України «Про освіту» [283], Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року [282], залежить головним чином від професіоналізму викладачів, майстрів виробничого навчання, їхніх здатностей ефективно здійснювати інноваційну педагогічну діяльність, умінь неперервного творчого самовдосконалення. В умовах сучасних викликів, що постали перед суспільством, наведені характеристики педагога професійного навчання стають обов'язковими нормами його педагогічної діяльності. Зазначене підтверджується положеннями професійного стандарту «Педагог професійного навчання» [280], де задекларовано, що задля здійснення освітнього процесу (трудова функція) ці фахівці мають демонструвати «здатність застосовувати новітні форми, методи, прийоми та засоби навчання, інноваційні педагогічні технології» (професійні компетентності за трудовою функцією або групою трудових дій).

Тож у період суттєвого реформування системи професійної освіти, модернізації освітнього процесу, змісту, засобів навчання виникла нагальна потреба в узагальненні сучасного знання й уявлення про інноваційну діяльність педагогів професійного навчання, що актуалізує проблему формування

інноваційної компетентності цих фахівців в умовах бакалаврської підготовки. Учені справедливо переконують, що наразі особливо значущим для майбутнього педагога є формування його компетентності, здатностей працювати в інноваційному режимі, налаштованості на неперервний професійний саморозвиток.

Отже, проблема формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання є, на думку учених, пріоритетною проблемою педагогічної інноватики – учення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних інновацій. Ця галузь педагогічних знань охоплює такі теоретичні блоки понять і принципів (К. Гораш) [74]: створення нового в системі освіти та педагогічної науки; застосування педагогічних інновацій, а також система рекомендацій для теоретиків та практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними. Актуальність досліджуваної проблеми підтверджується виокремленням у Державному стандарті базової середньої освіти серед ключових компетентностей інноваційності – здатності особи до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, заклад освіти, громада тощо), спроможність визначати й ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб займатися навчанням упродовж усього життя та досягати успіхів у ньому (Т. Засєкіна) [113].

Науково-теоретичними основами розв’язання завдання обґрунтування педагогічних умов та розроблення методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності слугують результати наукового пошуку вчених із: філософії освіти (В. Андрущенко [6; 7], А. Гуржій [229], І. Зязюн [114; 116; 118], В. Кремень [169; 170; 171], В. Курило [176], В. Огнев’юк [245] та ін.); теоретичних і методичних засад професійної освіти (С. Гончаренко [71], А. Гуржій [80], В. Кремень [32; 168; 172], В. Курок [183; 187], В. Луговий [207], П. Лузан [209; 210], Н. Ничкало [236; 237; 239; 240], В. Радкевич [298], С. Сисоєва [260; 316; 317] та ін.); основ компетентнісного

підходу у сфері освіти (Л. Бірюк [33; 34], І. Бех [23; 25; 26], Н. Бібік [31], М. Кубіцька [177], О. Линьова [200], П. Лузан [211], Н. Побірченко [267], О. Пометун [271], В. Радкевич [298], М. Хроленко [361] та ін.); психології особистості та її діяльності (Г. Балл [17], О. Василевська [47], Г. Костюк [163], С. Максименко [216], В. Рибалка [293], В. Семиченко [312]); професійної підготовки і розвитку особистісних якостей майбутніх фахівців (І. Андрощук [4], Л. Базиль [16], О. Бородієнко [36], Т. Герлянд [65], Р. Гуревич [79], Л. Єршова [101], О. Кошук [166], В. Курок [183], В. Орлов [250], М. Пригодій [275], Л. Пуховська [295], Г. Романова [307], О. Спірін [325], Н. Ткаченко [340], В. Ягупов [379]); професійно-особистісного становлення педагога (М. Головань [66], І. Зайченко [110], А. Каленський [132], В. Кручек [174; 175], Т. Яковенко [380] та ін.); формування і розвитку педагогічної майстерності, педагогічної творчості і професіоналізму педагогів (О. Антонова [10], Н. Гузій [78], А. Єрмоленко [305], В. Ковальчук [143; 144; 145], П. Лузан [210; 212], О. Отич [258], Л. Решетняк [303], О. Семеног [122], В. Сидоренко [313; 314], С. Сисоєва [315], Г. Сиротенко [125], Н. Теличко [334; 335], В. Теслюк [336], О. Тітова [339], С. Толочко [342], Г. Федюк [348] та ін.).

У контексті міжнародного досвіду інноваційної підготовки учнів, студентів важливими для нашого дослідження є праці таких зарубіжних учених, як К. Ангеловськи, Дж. Бейлі та К. Форд [387], Г. Барнетт [389], Гамільтон, Н. Грос, У. Кінгстон, Н. Лагервей, М. Майлз, К. Роджерс, А. Хаберман, Р. Хейвлок та ін.

Окремі аспекти формування інноваційної компетентності майбутніх фахівців розглядали Н. Артикуца [12; 123], О. Бартків [19], І. Бех [24], Л. Бурчак [41], І. Вдовенко [51], І. Гавриш [61; 62; 63], О. Гошко [326], І. Дичківська [86], О. Дубасенюк [287], В. Желанова [102], М. Кадемія [79], Н. Калюжка [133], Т. Калюжна [354], Н. Клокар [137], О. Коберник та Г. Коберник [138], К. Котун [354], Є. Маринченко [223], О. Мармоза [224], Р. Михайлишин [233], Л. Мільто [354], О. Огієнко [244; 354], П. Олешко [246], А. Остапйовська [341],

Л. Петриченко [263], О. Пєхота [265], Н. Плахотнюк [266], О. Попова [272], О. Проценко [290], Ю. Радченко [301; 354], М. Скрипник [320], А. Старєва [265], В. Староста [326], Н. Тарадюк та О. Панасюк [333], Р. Ткачук [341], В. Уруський [345], С. Юрочко [290].

Проте проблема підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності (зміст, педагогічні умови, модель, методи, форми та засоби навчання, сутність та структура інноваційної компетентності майбутніх фахівців, діагностичний інструментарій визначення рівнів її сформованості) не була предметом спеціального педагогічного дослідження. Отже, результати аналізу досліджень свідчать про недостатню розробленість теоретичних і методичних аспектів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Узагальнення наукових напрацювань із досліджуваної проблеми, аналіз тенденцій розвитку професійної освіти, сучасних практик підготовки бакалаврів-педагогів професійного навчання в закладах вищої освіти дозволили виявити низку суперечностей, що потребують розв’язання, зокрема, між:

– об’єктивною потребою суспільства в креативних, ініціативних, інноваційних викладачах, майстрах виробничого навчання, здатних творчо розв’язувати складні проблемно-професійні завдання, і недостатнім рівнем підготовки бакалаврів професійної освіти до інноваційної діяльності;

– вимогами стандартів до рівня підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності та недостатньою обґрунтованістю й розробленістю педагогічною наукою теоретичних і методичних основ такої підготовки;

– потребою цілеспрямованої підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності й недостатньою розробленістю науково-методичного та дидактичного забезпечення цього процесу.

Актуальність проблеми, її практична значущість у вимірі сучасної професійної освіти та недостатня теоретико-методична розробленість зумовили

вибір теми дисертаційного дослідження **«Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності»**.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка за темою «Підготовка фахівців у закладах вищої освіти в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0122U002010).

Тему дисертації затверджено вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 3 від 01 листопада 2023 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 3 від 23 грудня 2025 року).

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. З'ясувати ступінь розробленості проблеми підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в педагогічній теорії і практиці.
2. Розкрити сутність і структуру інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, визначити критерії, показники та рівні її сформованості.
3. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.
4. Розробити структурно-функціональну модель та методику підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

5. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й розв'язання визначених завдань на всіх етапах дослідження застосовано комплекс взаємопов'язаних методів:

– *теоретичних:* аналіз, синтез, узагальнення – з метою вивчення стану та рівня розробленості досліджуваної проблеми; порівняння, зіставлення – для порівняння підходів дослідників до розв'язання проблеми, визначення напрямів наукових розвідок та обґрунтування понятєво-категоріального апарату; моделювання – для розроблення моделі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності;

– *емпіричних:* тестування, анкетування, спостереження за учасниками освітнього процесу, бесіди, аналіз документації закладів вищої педагогічної освіти – для обґрунтування виявлених педагогічних умов, діагностування рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання; педагогічний експеримент – з метою перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності за розробленою методикою;

– *математичної статистики* – для оброблення результатів дослідження, порівняння розподілів експериментальних і контрольних груп за рівнями сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів, визначення

статистичної значущості одержаних результатів та забезпечення вірогідності й об'єктивності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*:

– виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено *педагогічні умови* підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності (посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності; створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти; насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником; упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців);

– спроєктовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, що є ідеальним конструктом відображення поетапного її формування в закладі вищої педагогічної освіти, унаочнює досліджувані механізми й процедури взаємопов'язаними структурними блоками: цільовим (мета, завдання), методологічним (методологічні підходи, принципи), суб'єктним (науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти (бакалаври)), змістово-технологічним (зміст підготовки, етапи формування інноваційної компетентності, технології, форми, методи та засоби навчання) і діагностико-результативним (критерії, показники, рівні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, очікуваний результат);

удосконалено:

− методику професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, яка системно поєднує ресурси проблемно-розвивального навчання, інформаційно-комунікаційних, цифрових і інтенсивних педагогічних технологій із самоосвітньою інноваційною діяльністю студентів;

– діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання відповідно до обґрунтованих критеріїв: мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного;

уточнено:

– зміст поняття «інноваційна компетентність педагога професійного навчання», під якою розуміється *здатність особистості успішно провадити інноваційну діяльність, що ґрунтується на збалансованому поєднанні комплексу теоретичних знань з педагогічної інноватики, предметно-галузевих (спеціальних), методичних знань, умінь і навичок освоювати, створювати і застосовувати інновації в організації освітнього процесу, морально-етичних цінностей, інтересів і прагнень до інновацій і необхідних якостей (креативність, спрямованість на неперервне творення нового, наполегливе ставлення до саморозвитку та самовдосконалення, самокритичність, високий творчий потенціал, різнобічність інтересів, толерантність, широта мислення та ін.) та уможливлює розвиток інноваційності в здобувачів професійної освіти*;

– структуру інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання; уточнення полягає у виокремленні компонентів означеної здатності (мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного) з урахуванням особливостей професійної діяльності;

– критерії (мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний), показники та рівні (високий, достатній, середній та початковий) сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання; уточнення полягає у визначенні цих категорій відповідно до мети дослідження;

подальшого розвитку набули:

– теоретичні положення компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання в закладах вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, а саме: дисципліни за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання», методичних рекомендацій для науково-педагогічних працівників і студентів «Методика поетапного формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання», методичних розробок тренінгових, ігрових занять, майстер-класів, фестивалів, освітнього інтенсиву, що використовувалися в процесі експериментальних досліджень; діагностичного інструментарію для вимірювання рівнів сформованості інноваційної компетентності означених фахівців.

Результати дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності; підготовки посібників, програм навчальних дисциплін; у системі післядипломної педагогічної освіти; у професійній діяльності науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти, задіяних в освітньому процесі фахової підготовки здобувачів освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 237 від 05.02.2026), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 1 від 28.01.2026), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 340 від 26.01.2026).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дослідження, представлені автором, є самостійними та одноосібними. У публікаціях, підготовлених у співавторстві, дисертанту належить: теоретичне обґрунтування змісту та структури інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання [1]; визначення напрямів модернізації підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в ЗВО [2]; визначення діагностичного інструментарію моніторингу рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання [5]; обґрунтування принципів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності [14].

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня:

міжнародних: «Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2023 р., 2025 р.), «Інформаційні та інноваційні технології у XXI столітті» (Катовіце (Польща), 2023 р.), «Глухівські наукові читання – 2023. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2023 р.), «Методолія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2024 р.), «Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи» (Глухів, 2024 р.), «Глухівські наукові читання – 2024. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2024 р.), «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2024 р.), «Глухівські наукові читання – 2025. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2025 р.);

всеукраїнських: «Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи» (Глухів, 2023 р.), «Розвиток технологічної освітньої галузі в руслі Нової української школи» (Полтава, 2023 р.), «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2023 р.), «Особистісно-професійна

компетентність педагога: теорія і практика» (Суми, 2024 р.), «Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій» (Глухів, 2024 р., 2025 р.), «Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика» (Глухів, 2024 р., 2025 р.), «Актуальні проблеми організації освітнього процесу в умовах сьогодення» (Чернігів, 2024 р.), «Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти» (Кременець, 2024 р.), «The 21st century challenges in education and science» (Глухів, 2025 р.);

усеукраїнських семінарах: «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій» (м. Глухів, 2023 р., 2024 р.), «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика» (Глухів, 2024 р.), «Розвиток національної професійної освіти в умовах війни, повоєнного відновлення та євроінтеграції України» (Київ, 2024 р.);

звітних науково-практичних конференціях здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, аспірантів і молодих учених «*Освіта і наука XXI століття*» (Глухів, 2024 р., 2025 р., 2026 р.).

Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (Глухів, 2023−2026 рр.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено в 17 публікаціях автора (13 одноосібних), у тому числі 5 статтях у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 1 методичних рекомендаціях, 10 публікаціях у збірниках матеріалів конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (усього 416, із них 30 іноземними мовами) та 24 додатків

на 116 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 18 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 397 сторінок, з яких основного тексту – 224 сторінки.

РОЗДІЛ 1
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Сучасний стан та особливості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в педагогічній теорії та практиці

Розвиток національної економічної системи спрямований на впровадження інноваційних технологій та високотехнологічних виробництв, що має в основі професійну освіту як джерело та засіб їх поповнення кваліфікованими професійними кадрами. Потрібні зміни наявної системи підготовки робітників та фахівців середньої ланки, що передбачає її забезпеченість висококваліфікованими педагогами професійного навчання. З цієї точки зору досліджувана нами проблема розроблення теоретико-методичних основ підготовки педагога професійного навчання нового типу для роботи в умовах інноваційних процесів, фахівця з навчання робітничих кадрів для реалізації інноваційних виробничих технологій є актуальною соціальною, науковою та практичною. Це зумовлено тим, що процеси широкого впровадження інноваційних технологій у різні галузі виробництва гальмуються через незадовільне кадрове забезпечення. Причому ця потреба в кадрах визначається не так фактичною кількісною нестачею робітників і керівних кадрів, скільки відсутністю фахівців, які мають необхідну професійну компетентність, спрямовану на усвідомлення потреби, упровадження та випробування інноваційних процесів у виробництві [282].

Одним із визначальних шляхів вирішення означеної соціально-економічної проблеми є перехід до превентивної підготовки професійно-педагогічних

працівників, спроможних до інноваційної освітньої діяльності, що забезпечить якісну підготовку робітничих кадрів для галузей економіки країни.

У період епохи інноваційного розвитку суспільства оновлення освітньої системи має ґрунтуватися насамперед на професійній інноваційній компетентності педагогів професійного навчання. Саме їм належить визначальна роль у підготовці нового покоління, тому що «суспільство в сучасних умовах, а ще більше – в умовах відбудови країни, потребуватиме висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно діяти, адаптуватися до змінних умов, постійно розвиватися, бути високомайстерними професіоналами» [319, с. 6]. Як підкреслюють провідні вітчизняні науковці, інноваційний тип сучасного прогресу «вимагає формування інноваційної людини, а тому основним концептом сучасної вітчизняної освіти стає формування інноваційної особистості з інноваційним типом мислення й розвиненим інноваційним потенціалом, готової до активної інноваційної діяльності та навчання протягом життя» [173].

Сучасному викладачеві для підготовки висококваліфікованих фахівців уже недостатньо знань традиційних педагогічних методик. На етапі розвитку педагогічної науки та запитів системи професійної освіти виникає необхідність запровадження інновацій, заснованих на реалізації принципів компетентнісного підходу. Викладач покликаний адаптувати свою методичну діяльність до нових освітніх технологій, ефективно та органічно впроваджувати в процес викладання складники інтерактивних стратегій навчання, цифрових технологій, використовувати можливості та інструментарій дистанційної форми навчання, розширюючи свій професійний потенціал та «поле» своєї педагогічної діяльності. Освітній процес у педагогічному ЗВО повинен орієнтуватися на вирішення завдань, пов’язаних не тільки з удосконаленням змісту та методики викладання навчальної дисципліни, але і на особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів. Швидкозмінні цілі професійної освіти актуалізують необхідність модернізації всіх складників її системи в напрямі підготовки

сучасного педагога – універсального професіонала, професійно мобільного, готового не лише здійснювати якісну підготовку з предмета, а й самостійно вчитися, освоювати нові предметні галузі та способи дій, ефективно взаємодіяти з різними учасниками освітнього процесу, здатного творчо проєктувати освітній процес, створювати авторські розробки, здійснювати інноваційну діяльність [62; 263].

Про важливість інноваційного складника в системі освіти наголошується в багатьох нормативних документах країни: законах України «Про вищу освіту» (2014) [278], «Про освіту» (2017) [283], «Про інноваційну діяльність» (2012) [281], Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності [270], Законі «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України» [284], програмі «Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності галузевого рівня у сфері освіти» [280], Концепції розвитку педагогічної освіти [159], Концепції розвитку національної інноваційної системи [158], Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України [282] тощо.

Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» увага акцентується на необхідності забезпечення «органічного поєднання в навчальному процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» (ст. 26) [278], у Законі України «Про освіту» інноваційна діяльність визначена «обов'язковою та невід'ємною частиною освітньої діяльності закладів вищої освіти» (ст. 17) [283]. У Законі України «Про інноваційну діяльність» відзначено необхідність «забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності» (ст. 3) [281].

Про важливість інноваційних підходів у системі освіти наголошує вчена І. Гавриш, яка, зокрема, відзначає, що «тільки вчитель з високим інноваційним потенціалом здатний виховати особистість, спроможну до успішної та

ефективної життєдіяльності в суспільстві, що перебуває в динамічному розвиткові» [62].

Організація освітнього процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання потребує уваги до всебічних досліджень, зорієнтованих на реалізацію новітніх напрямів оптимізації професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. У сучасній психолого-педагогічній літературі активно розглядаються основні напрями вдосконалення системи професійної педагогічної освіти, зокрема, у працях вітчизняних (В. Андрущенка [5], М. Вовк [57; 214], Н. Воєвутко [58], Ю. Грищенко [57], Л. Даниленко [83], О. Дубасенюк [288], Н. Журавської [105], І. Зязюна [117], Г. Ковальчука [142], В. Кременя [167], В. Курок [182; 184; 188; 405], Н. Лазаренко [194], І. Леонтьєвої [199], Л. Лук'янової [214], Ю. Лянного [214], С. Мартиненко [225], О. Семеног [214], С. Соломахи [57], Н. Філіпчук [57], С. Ходаківської [57], Л. Хоружи [358], В. Шинкарука [375] та ін.) і зарубіжних (Е. Барбоза [388], А. Дюге [393], М. Либось [388], Л. Лю [408], С. Морле [393], М. Рамос [409] та ін.) учених.

Студіювання наукових праць учених дає змогу уточнити основні поняття дослідження, конкретизувати теоретичні основи підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. Для з'ясування сутності поняття «підготовка» варто звернутися насамперед до довідникових джерел. За тлумачним словником сучасної української мови термін «*підготовка*» трактується «1) як дія, спрямована на забезпечення, здійснення, проведення, виконання чогось, 2) як запас знань, навичок, досвід тощо, набутий у процесі навчання, практичної діяльності» [52, с. 767]. С. Гончаренко у «Педагогічному словнику» відзначає, що «професійна підготовка має інтегративний характер і відбувається в процесі всіх основних видів пізнавальної та творчої діяльності тих, хто навчається. Її мета – сприяти формуванню стійких орієнтацій на трудовий спосіб життя, морально-психологічної й певною мірою практичної готовності до праці» [69, с. 382]. Нам імпонує наукова позиція Т. Танько стосовно того, що «професійна підготовка –

це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати» [332, с. 16]. Отже, поняття «підготовка» може використовуватися у двох значеннях: як діяльність, дія, процес і як результат дій. У контексті дослідження за основу взято визначення поняття «професійна підготовка», що пропонують вчені С. Литвиненко та К. Павелків: «це система змістових й організаційних заходів; професійно-педагогічна підготовка не може бути обмежена лише формуванням знань, умінь, навичок, а й має бути зорієнтована на особистісний розвиток студента; мета та кінцевий результат професійно-педагогічної підготовки є формування готовності студентів до виконання майбутньої професійної діяльності» [204, с. 54–55].

Для розуміння змістових та функціональних особливостей інноваційної діяльності педагога професійного навчання необхідно глибше розглянути понятєвий апарат інноватики, де найважливішими теоретико-концептуальними орієнтирами виступатимуть поняття «інновація», «інноваційність», «інноваційна діяльність».

Розвиток сучасної системи вітчизняної освіти неможливий без наявності в педагога такої якості, як інноваційність. Дослідники (І. Леонтьєва, І. Коновальчук, Л. Шевченко та ін.) розуміють «інноваційність як певну спроможність суб'єкта інноваційної діяльності до застосування нововведення в тій чи іншій сфері діяльності» [156; 198; 369].

Задля розкриття сутності поняття «інноваційна діяльність» спочатку з'ясуємо значення терміна «інновація», який походить від англійського слова *«innovation»,* що складається з двох частин: основи *«novatio»* (лат.) – «новизна, новація, оновлення» та англійського префікса *«in» – «в»,* що означає «введення новинок, новацій, новизни» або словосполучення «нововведення» – процес

використання новизни. Погоджуємося з ученими М. Братко та М. Козир, які вважають, що новизна – це «винахід, новий метод, новий порядок тощо; а нововведенням новинка стає з моменту свого розповсюдження. Тому фактично, під інновацією можна розуміти будь-яку прогресивну зміну в техніці, технології, організації, управлінні, суспільному житті» [37, с. 74]. У виробничому контексті інновацію простежують як «новацію, що матеріалізується в новий продукт, пройшовши стадії науково-технічного й інноваційного циклів» [109]. Стосовно педагогічних процесів інновація – це введення нового в цілі, зміст, методи та форми навчання та виховання, в організацію спільної діяльності педагогів та здобувачів освіти. «Інновація – це, у першу чергу, не те, що є новим, а те, що змінює середовище її впровадження. Цей змістовий підхід дає основи для розуміння інновацій в освіті як цілеспрямованих змін щодо її вдосконалення» [226, с. 8].

Аналіз праць учених уможливив диференціювання видів педагогічних інновацій, пов’язаних із:

– застосуванням цифрових технологій;
– організацією діяльності в закладі освіти та в процесі навчання;
– вибором методики викладання;
– розвитком особистості здобувачів освіти.

На рисунку 1.1 показано узагальнену схематичну модель педагогічних інновацій. Найчастіше використовуються інновації, пов’язані з упровадженням в освітній процес цифрових технологій. Невипадково вони в центрі представленої моделі, оскільки тісно пов’язані з рештою трьох видів – організаційними, методичними і особистісно орієнтованими інноваціями.

Рис. 1.1. Види педагогічних інновацій

У контексті нашого дослідження важливим буде розуміння інновацій як процесу створення та використання нового досвіду, пов’язаного зі змінами в соціокультурному, соціально-педагогічному середовищі. Ми підтримуємо ідеї О. Дубасенюк, яка вважає, що «інноваційний процес – комплексна діяльність зі створення (народження, розроблення), освоєння, використання й поширення нововведень, … полягає у формуванні й розвитку змісту та організації нового» [93]. Схематично інноваційний процес можна подати так: установка на експериментальний пошук → цілепокладання → аналіз та опис системи → модель майбутнього стану (кінцевого продукту) → виявлення суперечностей (порівняння) → створення інноваційного продукту → освоєння → використання (апробації на практиці) → поширення нововведення. Інноваційні процеси дедалі більше впроваджуються в освітнє середовище. Умови розвитку інноваційних процесів у суспільстві вимагають посилення превентивної підготовки науково-педагогічних кадрів, що позначиться на їхній здатності до майбутньої творчої

педагогічної діяльності. Процеси модернізації освіти передбачають оновлення навчального матеріалу, удосконалення форм, методів та засобів викладання навчальних дисциплін, застосування нових методів дослідження, аналізу та систематизації знань, формування в студентів єдиної картини світосприйняття. З процесом розвитку педагогічної творчості особистості тісно пов'язані методи активізації творчого мислення, методи та засоби системного аналізу, методи пошуку та прийняття рішень тощо, які зараховують до методів інноваційної педагогічної діяльності.

Для визначення поняття «інноваційна діяльність» та її основних характеристик у таблиці А.1 (додаток А) наведені формулювання різних авторів цієї категорії. Аналіз означеної таблиці дав змогу виявити основні характеристики інноваційної діяльності, а саме: інноваційна діяльність – складна системна цілеспрямована діяльність, метою якої є впровадження результатів наукових розробок і досліджень (нові продукти, технології, послуги, форми управління та організації) для підвищення ефективності соціально-економічного розвитку, продуктивності та якості продукції або послуг.

Інноваційна діяльність педагога є комплексним інтегративним видом педагогічної діяльності, спрямованим на забезпечення інноваційного розвитку та підвищення якості професійної освіти за рахунок розроблення та застосування різноманітних нововведень у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Інакше кажучи, це цілеспрямована діяльність з використання різноманітних інновацій для підвищення якості професійної підготовки [62; 290]. Інновацією в такому разі постає процес та результат цілеспрямованих, ефективних змін на основі нововведень, що забезпечує якісне оновлення та розвиток окремих компонентів і цілісної системи професійної педагогічної освіти. При цьому нововведення розуміється як ідея, результат прикладних і фундаментальних досліджень, експериментальних та теоретичних розробок у сфері освіти,

виховання, управління, цифрових технологій, що за умови їх упровадження приводить до підвищення ефективності та розвитку системи педагогічної освіти.

Інноваційна діяльність педагога є умовою його безперервного особистісного та професійного розвитку і стає головним інструментом якісної зміни системи педагогічної освіти, в основі якої лежить відмова від стереотипів у професії, вихід за рамки механізмів, що діють, знаходження нових оригінальних способів вирішення професійних завдань [62]. Отже, інноваційна діяльність педагога є необхідною умовою якісної педагогічної освіти, оскільки забезпечує формування необхідних компетентностей та розвиток особистості здобувачів освіти.

Ураховуючи наведені вище визначення, у дослідженні під *інноваційною діяльністю розуміємо цілеспрямований, систематичний, творчий процес планування, розроблення, апробації та впровадження педагогічних інновацій в освітній процес закладу освіти з метою його вдосконалення, досягнення якнайвищих результатів, отримання нового знання, формування інноваційної педагогічної практики.*

Поділяємо думку О. Огієнко, що в цілому «успішність інноваційної педагогічної діяльності передбачає, що учитель усвідомлює практичну значущість різноманітних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні, а її реалізація потребує не лише володіння знаннями педагогічної інноватики, але й сформованості готовності до цього виду діяльності» [243, с. 156]. Особливе значення в забезпеченні якості освітнього процесу та в професійному самовдосконаленні педагога професійного навчання належить його інноваційній діяльності, що, безумовно, залежить від його інноваційного потенціалу.

Інноваційний потенціал особистості пов’язують із такими основними її якостями:

– здатність генерувати, продукувати нові ідеї, а також проєктувати та моделювати їх у практичних формах;

– відкритість особистості до нового, відмінного від власних уявлень, що базується на толерантності особистості, гнучкості та панорамності мислення;

– культурно-естетична розвиненість та освіченість;

– готовність удосконалювати свою діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, що забезпечують цю готовність;

– розвинена інноваційна свідомість (цінність інноваційної діяльності порівняно з традиційною, інноваційні потреби, мотивація інноваційної поведінки).

Особливе місце в освітній теорії та практиці посідають дослідження проблем підготовки педагога до інноваційної діяльності А. Андрєєва [3], М. Братко [37], Ю. Будас [39], Л. Ващенко [50], І. Гавриш [62], О. Джеджули [85], І. Дичківської [86], О. Дубасенюк [288], С. Загороднього [106], Т. Калюжної [354], С. Кириленко [136], Н. Клокар [137], М. Козир [37], О. Козлової [150], К. Котун [354], Р. Михайлишина [233], Л. Мільто [354], О. Огієнко [354], Л. Пертиченко [263; 262], Н. Плахотнюк [266], М. Радченко [301], Ю. Радченко [354], О. Цюняк [365; 364], О. Шапран [367], Л. Шевченко [369] та ін. І це закономірно, оскільки поняття «інновація» охоплює не тільки створення і поширення нововведень, а і характеризує зміни в способі діяльності, стилі мислення педагогів.

Дослідження показало, що, незважаючи на значну кількість наукових праць з інноваційної діяльності фахівців, означена діяльність педагога професійного навчання як особливий вид професійної діяльності, специфіка якого визначена особливостями професійно-педагогічної освіти та умовами його роботи в закладах професійної освіти, досліджена недостатньо.

У контексті вирішення завдань професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності вчений І. Зязюн

стверджував, що «педагогічний заклад освіти повинен сформувати у свого випускника здатність бути суб'єктом п'яти видів діяльності: предметної, педагогічної, інноваційної, колективного самоуправління і саморозвитку. І кожна з них має вирішувати певні типи завдань, а отже, виконувати відповідні дії» [118, с. 489].

Дослідження інноваційного розвитку професійно-педагогічної освіти на сучасному етапі дозволяє зробити висновок, що є необхідність переосмислення змістових та процесуальних характеристик інноваційної діяльності педагога професійного навчання та підготовки до неї в умовах гуманізації, технологізації, цифровізації, інтеграції та інших тенденцій розвитку освіти. Це пов'язано з:

− значним впливом на освітній процес закладів освіти науково-технічного прогресу, інноваційних процесів у виробництві, економіці, соціумі, постійних змін потреб ринку праці;

− інтеграцією професійно-педагогічної освіти, науки, виробництва, соціальної та культурної сфер суспільства;

− розвитком фундаментальних та прикладних досліджень;

− виконанням вимог Болонської угоди та інтернаціоналізацією професійно-педагогічної освіти.

В умовах цифровізації освіти діяльність педагогів професійного навчання зазнає суттєвих змін завдяки новим вимогам до компетентностей, що диктуються цифровими технологіями. Для їхнього оперативного освоєння сучасному викладачеві потрібне практично постійне залучення до безперервної самоосвіти [348; 356; 364], насамперед у сфері цифровізації освіти. Тут на перший план виходить інноваційна компетентність педагога професійного навчання як метакомпетентність, заснована на гнучкому продуктивному мисленні, креативності, мотивації до професійно-особистісного саморозвитку. Сформованість інноваційної компетентності в педагогів має особливе значення ще й тому, що, якщо він сам не володіє нею, то не зможе якісно підготувати своїх

студентів до інноваційної професійної діяльності. По суті, на професійно-педагогічній освіті лежить подвійна відповідальність, оскільки від якості підготовки викладачів для системи професійної освіти значною мірою залежить якість підготовки робочих кадрів і фахівців середньої ланки.

У системі безперервної освіти фахівців поряд з формальною освітою, що здобувається в освітніх організаціях, мають місце також неформальна освіта, яка не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти і може мати як професійну спрямованість, так і загальнокультурне значення, та інформальна освіта – спонтанна, стихійна освіта та самоосвіта поза освітніми організаціями, що здійснюється за рахунок власної активності людини в культурно-освітньому середовищі. Очевидно, що максимально повна реалізація перспектив безперервної освіти можлива у випадку поєднання всіх трьох видів освіти: формальної, неформальної та інформальної. Розглядаючи можливості формальної освіти в контексті формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, виокремимо дві її основні форми – біпрофесійну (за освітніми ступенями бакалавра та магістра) у системі професійно-педагогічної освіти (у цьому випадку галузевий та педагогічний складники підготовки реалізуються інтегровано) та так звану підготовку за двоступінчастою схемою, згідно з якою інженери, технологи, агрономи та інші фахівці, що працюють на педагогічних посадах у системі професійної освіти, здобувають педагогічну освіту (за фактом – другу вищу). У процесі проєктування змісту навчальних дисциплін, орієнтованих на формування інноваційної компетентності здобувачів освіти, важливо враховувати специфічні особливості їх контингенту, зокрема, більшою мірою залучати студентів – майбутніх педагогів до творчої навчально-професійної діяльності із застосуванням сучасних цифрових технологій [53] та задіювати багатий практичний досвід здобувачів освіти, що уже працюють на посадах викладачів. В обох цих випадках важливе завдання полягає в тому, щоб закласти підґрунтя для формування

інноваційної компетентності, спрямувати вектор подальшого професійно-особистісного саморозвитку педагогів – як теперішніх, так і майбутніх, зокрема, і за допомогою неформальної та інформальної освіти.

Ураховуючи сучасні умови та тенденції розвитку професійної освіти в стрімко мінливому інформаційному суспільстві, уважаємо цілком виправданим розглядати формування інноваційної компетентності педагога як системотвірний чинник його безперервної освіти. Причому цифровізація суспільства накладає свій відбиток на зміст інноваційної компетентності педагога, у якій істотна роль приділяється опануванню сучасних цифрових технологій та їх творчому застосуванню в освітньому процесі. Так, у професійному стандарті «Педагог професійного навчання» при описі основних трудових функцій зазначено, що педагог має вміти застосовувати сучасні технічні засоби навчання та освітні технології; знати електронні освітні та інформаційні ресурси, необхідні для організації навчальної (навчально-професійної), дослідницької, проєктної та іншої діяльності здобувачів освіти [279]. У зв’язку із цим у зміст сучасних освітньо-професійних програм підготовки майбутніх педагогів професійного навчання повинні бути внесені питання застосування цифрових технологій в освітньому процесі, розроблення електронних освітніх ресурсів, організації педагогічної взаємодії зі студентами в інтернет-середовищі тощо.

Зміна вимог до сучасного педагога професійного навчання закономірно приводить до зміни цільових установок, механізмів, засобів його професійної підготовки. Для опису основних ідей, що формують сукупність вимог до процесу та результату професійної педагогічної підготовки, звернемося до Професійного стандарту педагога професійного навчання [279]. Він систематизує концептуальні ідеї образу, ролі та функцій педагога в суспільстві. Його зміст охоплює основні вимоги до кваліфікації педагога професійного навчання. Відповідно до Професійного стандарту педагога професійного навчання основною метою професійної педагогічної підготовки є розвиток у здобувачів

освіти здатності навчатися [279]. Здатність до самоосвіти як якість особистості педагог має демонструвати у своїй педагогічній діяльності, що виявляється в його готовності до змін, активності, здатності до інноваційної діяльності, педагогічної творчості, відповідальності та самостійності в прийнятті рішень.

Відповідно до даних Єдиної державної електронної бази з питань освіти (далі – ЄДЕБО) підготовку педагогів професійного навчання (станом на січень 2024 року) здійснюють 76 закладів вищої освіти. На етапі теоретичного дослідження проблеми формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання було проаналізовано 15 ОПП та навчальні плани підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) (відповідно до затвердженого Стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти) Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та Хмельницького національного університету. Проведений аналіз освітньо-професійних програм та навчальних планів ЗВО уможливив упорядкувати дисципліни залежно від їх значущості в досягненні цілей щодо формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Зауважимо, що навчальні дисципліни, що забезпечують професійну підготовку майбутніх фахівців освітнього рівня «Бакалавр», структуровані згідно

із циклами підготовки і мають спрямованість залежно від спеціалізації професійної освіти. Наприклад, для бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта (Товарознавство) Університету Григорія Сковороди в Переяславі цикл загальної підготовки передбачає вивчення обов'язкових (*«Історія України», «Історія культури України», «Філософія», «Українська мова», «Іноземна мова», «Безпека життєдіяльності. Основи охорони праці», «Інформаційні технології», «Долікарська медична допомога з основами тактичної медицини», «Електронний бізнес», «Університетська освіта і лідерство», «Академічна культура та основи наукових досліджень», «Фізична культура», «Валеологія. Основи медичних знань»*) та вибіркових дисциплін [252]. Цикл професійної підготовки передбачає вивчення обов'язкових дисциплін: *«Педагогіка», «Психологія», «Комунікація та уникнення конфліктів в педагогічній діяльності», «Дидактичні основи професійної освіти», «Методика професійного навчання», «Управління якістю освітніх послуг», «Технології навчання у закладах професійної освіти», «Методика виховної роботи в ЗП(ПТ)О», «Менеджмент П(ПТ)О», «Мікробіологія», «Технічне регулювання (оцінювання відповідності)», «Практично-виробниче навчання», «Вища математика»* та дисциплін за спеціалізацією, а також вибіркових дисципліни (за вибором ЗВО, вільного вибору студента, перелік яких публікується на сайті) [253]. У змісті освітньо-професійної програми спеціальності за спеціалізацією 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) для підготовки здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Глухівського національного університету імені Олександра Довженка цикл загальної підготовки передбачає вивчення обов'язкових (*«Українська мова за професійним спрямуванням», «Історія та культура України», «Філософія», «Основи екології», «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини», «Вища математика», «Загальна фізика», «Загальна електротехніка», «Інформатика», «Інженерна та комп`ютерна графіка», «Інформаційні*

технології в освіті», «Іноземна мова», «Фізичне виховання») та вибіркових дисциплін. Цикл професійної підготовки передбачає вивчення обов'язкових дисциплін: *«Вступ до спеціальності», «Психологія», «Педагогіка (основи педагогіки та дидактики)»,«Основи наукових досліджень», «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання»* та дисциплін за спеціалізацією, а також вибіркових дисципліни (за вибором ЗВО, вільного вибору студента, перелік яких публікується на сайті) [254].

Проаналізуємо потенційні можливості навчальних дисциплін з точки зору підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності (таблиця Б.1 додатка Б). У процесі проєктування змісту проаналізованих ОПП, їх варіативнихї частин ураховано інтегративний характер професійно-педагогічної діяльності та взаємозв'язок між вимогами до змісту підготовки робітника та педагога професійного навчання. Вибіркова частина згаданих ОПП дає можливість розширення та поглиблення підготовки, що визначається змістом обов'язкових дисциплін, дає можливість студенту отримати поглиблену підготовку відповідно до обраного профілю для успішної професійно-педагогічної діяльності.

У процесі аналізу змісту ОПП виявлено, що сучасний стан професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання не може повною мірою задовольняти вимоги, визначені в Національній рамці кваліфікацій. Наявний у змісті ОПП перелік нормативних вимог є недостатнім для повноцінної підготовки майбутнього педагога професійного навчання до здійснення інноваційної педагогічної діяльності. Ці вимоги можна звести до таких компетентностей: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність застосовувати і розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру і проблем професійної освіти; здатність спрямовувати здобувачів освіти на прогрес і досягнення тощо.

Педагогічні навчальні дисципліни, що відображені в навчальних планах підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, мають певний потенціал для формуванні їхньої інноваційної компетентності, оскільки спрямовані лише на окремі її аспекти. Із проаналізованих 15 ОПП «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (див. таблицю Б.1 додатка Б) тільки у двох ЗВО в ОПП до нормативної частини введено дисципліни, які безпосередньо готують майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності: у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка дисципліна *«Інновації в логістиці», «Інноваційні технології будівництва»,* у Глухівському НПУ ім. О. Довженка – «*Інноваційні технології в сільськогосподарському виробництві*»; у трьох вишах до циклу професійної підготовки включені вибіркові дисципліни: у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка та Глухівському НПУ ім. О. Довженка – *«Інновації в освіті»*, у Полтавському НПУ імені В. Г. Короленка – *«Основи інноваційної та винахідницької діяльності»*, а також деякі вибіркові дисципліни галузевого спрямування, як-от: «*Інноваційні технології у ресторанному господарстві», «Інноваційні інгредієнти харчових технологій», «Інноваційні методи цифровізації професійної галузі», «Інноваційний розвиток галузі»* тощо.

Детальніше розглянемо робочу програму навчальної дисципліни «*Інновації в освіті*» освітньо-професійної програми 015.38 Професійна освіта (Транспорт) Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка [304]. Дисципліна *«Інновації в освіті»* є вибірковою із циклу загальної підготовки, на її вивчення відводиться 3 кредити. Вона спрямована на формування знань та вмінь студентів бакалаврату, які забезпечують їхню здатність до теоретико-методологічного аналізу проблем інноваційного розвитку освіти; формування компетентностей у проєктуванні інновацій загальнопедагогічного, дидактичного, управлінського характеру. Означена

дисципліна відповідно до навчального плану викладається студентам денної форми навчання на першому курсі в другому семестрі. Її вивчення передбачає лекційні, семінарські, практичні заняття. За навчальним планом загальний обсяг дисципліни становить 3 кредити (90 годин).

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Інновації в освіті» є: ознайомлення із теоретичними та практичними основами інноваційних освітніх технологій; сприяння розумінню дидактичних можливостей та особливостей найпоширеніших педагогічних технологій; формування готовності до реалізації технологічного підходу в професійній освіті; формування вмінь доцільно використовувати інноваційні підходи в конкретній ситуації; розвиток педагогічного мислення, педагогічних здібностей, педагогічної творчості; розвиток креативності, інноваційності та готовності до впровадження інноваційних освітніх технологій у практику педагогічної діяльності; формування психологічної готовності до прийняття нового, розвиток сприйнятливості до педагогічних нововведень [304, с. 4].

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів: 1. *Педагогічна інноватика. Теоретичні основи педагогічних технологій;* 2. *Види інноваційних освітніх технологій* та охоплює 10 тем [304, с. 8–10]. Згідно з вимогами ОПП дисципліна «Інновації в освіті» забезпечує набуття здобувачами освіти таких компетентностей: здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 2); здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК 4); здатність до міжособистісної взаємодії (ЗК 7); здатність застосовувати і розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру і проблем професійної освіти (ФК 1); здатність застосовувати і створювати нові освітні інструменти і технології та інтегрувати їх в освітнє середовище професійної освіти (ФК 3).

У процесі дослідження було встановлено, що під час вивчення цієї дисципліни відбувається певний вплив на формування інноваційної

компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. Студенти отримують додаткові знання про інновації в освіті, застосування інноваційних технологій навчання, пріоритетні напрями розвитку освіти в Україні, тенденції підготовки фахівців у закладах професійної освіти та перспективи її вдосконалення, зокрема зорієнтовані на інноваційність тощо.

Як зазначалось вище, соціальна значущість заявленої проблеми визначається залежністю розвитку суспільства та економіки від успішності підготовки педагогів професійного навчання, професійна діяльність яких значною мірою впливає на якість кадрового складу персоналу, що визначає ефективність будь-якого виробництва. Цим і зумовлена необхідність докорінної модернізації освітнього процесу підготовки означених майбутніх фахівців, зокрема потреба формування в них інноваційної компетентності.

Таким чином, здійснений нами аналіз сучасного стану та особливостей підготовки майбутніх педагогів професійного навчання дає підстави стверджувати, що формування в них інноваційної компетентності не забезпечується повною мірою.

1.2. Зміст та структура інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

У наш час питання ґрунтовної підготовки сучасних педагогів є пріоритетним у науковому та освітньому співтовариствах, тому що будь-які зміни, пов’язані з модернізацією системи освіти, так чи інакше фокусуються на конкретному виконавці – педагогу. Саме він є ключовою фігурою реалізації на практиці основних нововведень. Проте заданий темп упровадження новацій в освітній процес аж ніяк не відповідає можливостям педагога в реальних умовах роботи, оскільки для виконання поставлених завдань педагог повинен мати сформовану *інноваційну компетентність*. Необхідність формування

інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання викликана оновленням «організаційних умов освітнього процесу в педагогічних університетах. Інноваційні педагогічні технології набувають усе більшої популярності в освітянській практиці, а готовність до їх застосування є вимогою до всіх педагогів» [179].

З'ясування сутності поняття «інноваційна компетентність майбутнього педагога професійного навчання» потребує розгляду, попереднього аналізу родового поняття «компетентність». Теоретичні та методологічні основи компетентності як педагогічного явища досліджуються в працях вітчизняних (І. Беха [23], М. Голованя [66], В. Кременя [153], В. Курок [185], Р. Курка [191], І. Зязюна [115], І. Малафіїка [218], В. Радкевич [297], О. Радкевича [300] та ін.) та зарубіжних (Л. Андерсон [386], Ф. Беторет [390], Р. Цзі [402], Л. Шнейдер [411], С. Лашораж та Т-Б. Карен [407], Б. Айду, А. Макдональд, А. Джампо, К. Баа, та Дж. Цяаво [385]) учених. Питання сутності професійної компетентності фахівця розглянуті в працях С. Адамів [2], Н. Алексєєнко [99], Р. Аронової [11], В. Баранюк [18], О. Бородієнко [35], О. Євдокімової [99], О. Коваленко [139], О. Кошука [166], О. Яковчук [381] та ін. У напрацюваннях сучасних учених виокремлюється напрям дослідження інноваційної компетентності фахівців (О. Ковальова [141], І. Шестер [373] та ін.). Значна кількість робіт спрямована на вивчення інноваційної компетентності педагогічних працівників (Н. Андрєєв [3], Т. Атрощенко [13], Л. Бурчак [40], Н. Вєнцева [53], І. Гавриш [62], І. Дичківська [86], С. Загородній [106], Н. Калюжка [133], Т. Калюжна [354], О. Карапетрова [53], К. Котун [354], В. Курок [179; 182; 184], К. Ляшенко [215], Р. Михайлишин [233], Л. Мільто [354], О. Огієнко [124; 354], О. Осова [255; 256], Л. Петриченко [262], Ю. Радченко [354], О. Цюняк [364], Л. Шевченко [369], І. Шиман [374], Л. Штефан [377] та ін.). У більшості наукових праць компетентність трактується як сукупність якостей людини, поєднання яких дає змогу ефективно та оперативно вирішувати завдання [66; 406]. Крім того, компетентність відображає

рівень набутих знань і готовності людини брати участь у новій діяльності з певною навичкою, отриманою через досвід [106]. В. Желанова визначає «компетентність як актуальну, суб'єктивну, особистісну характеристику, дійсно сформовані особистісні якості та досвід діяльності» [102, с. 89]. Отже, основні компоненти компетентності охоплюють практичний досвід, здатність застосовувати набуті знання та усвідомлення складнощів, пов'язаних із означеною діяльністю. На відміну від традиційних характеристик професіоналізму – знань, умінь та навичок – у понятті «компетентність» переважають такі якості, як: інтегративний та творчий характер; висока ефективність результату; практико-орієнтована спрямованість освіти; мотивація до самовдосконалення; академічна та професійна мобільність.

На рівні державних законодавчих актів термін «компетентність» представлено в такій редакції: «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» (Закон України «Про освіту» [283], Постанова КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [235]); «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» (Закон України «Про вищу освіту» [278]).

Критерієм якісної професійної підготовки майбутніх педагогів є сформована професійна компетентність, про що зазначають у своїх доробках С. Загородній [106], К. Ляшенко [215], Р. Михайлишин [233], О. Осова [255], Л. Петриченко [262], М. Радченко [301], О. Цюняк [364], Л. Шевченко [369], І. Шиман [374] та ін. У дослідженнях науковці стверджують, що поняття «професійна компетентність педагога» постійно розвивається і взаємопов'язане з категоріями «професійні здібності», «професіоналізм», «готовність до

діяльності» тощо. Значний внесок у цю сферу зробили й закордонні вчені Л. Андерсон [386], Ф. Беторет [390], М. Кунтер [404]. Їхні висновки свідчать про те, що науковці в структурі професійної компетентності виокремлюють різні компоненти, а вагоме місце посідають рефлексія та психолого-педагогічні аспекти.

Академік І. Зязюн асоціює «професійну компетентність педагога з формуванням професійних знань на всіх рівнях – методологічному, теоретичному, методичному, технологічному» [115]. Інші дослідники в трактуванні означеного феномену ставлять різні акценти. Зокрема, В. Кремень стверджує, що професійна компетентність – «інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» [153]. В «Енциклопедії освіти» зазначається: «професійна компетентність – складне особистісне утворення, що формується в процесі здобуття професійної освіти, безперервно розвивається в професійній діяльності й визначає здатність особи застосовувати спеціальні знання, уміння, навички, виявляти відповідні суб'єктні та професійно важливі якості для виконання комплексу складних виробничих завдань, обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку» [98, с. 811]. Узагальнюючи різні погляди вчених з означених питань, В. Курок та Н. Литвинова дають таке визначення: «професійна компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, поглядів, ставлення, досвіду, способів мислення, цінностей, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та подальшу освітню діяльність, передбачає її наслідки і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [185, с. 43]. Колектив учених [319] професійну компетентність викладача фахового коледжу визначає як «інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює

його готовність та здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, необхідних педагогічних здібностей, морально-етичних цінностей і професійних якостей… та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти» [319, с. 32].

Отже, професійна компетентність є важливою особливістю сучасного фахівця, що забезпечує можливість якісно здійснювати професійну діяльність, ефективно вирішувати завдання, приймати виважені рішення.

Наступним кроком є аналіз наукових напрацювань учених щодо інтерпретації категорії «інноваційна компетентність». Студіювання наукової літератури показало, що вчені демонструють різні підходи до дослідження і трактування цього поняття. Досліджуючи інноваційну компетентність майбутніх учителів технологій, вчена Л. Шевченко стверджує, що означений феномен – «це сукупність компетенцій (мотиваційно-ціннісних, когнітивних, гностичних, організаційних, конструктивно-проєктувальних, комунікативних, креативних, рефлексивних та прогностичних), що пов’язані з визначеними Державним стандартом основними видами інноваційної педагогічної діяльності» [369, с. 304]. За визначенням І. Дичківської, «інноваційна компетентність педагога – це система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми» [86, с. 277]. Науковець Т. Атрощенко схиляється до думки щодо інноваційної компетентності як «основи професійної спрямованості, що вирізняється теоретичною й практичною готовністю до сприйняття та використання інновацій у професійній діяльності» [13, с. 53]. В. Харагірло потрактовує інноваційну компетентність педагога як «певну готовність, що забезпечує здійснення ним усіх етапів інноваційної професійної діяльності: від

моделювання і прогнозування до впровадження нововведення» [355, с. 35]. У таблиці В.1 додатка В наведені визначення поняття «інноваційна компетентність» у науковій літературі.

З огляду на зазначені авторські тлумачення цієї дефініції доцільно зауважити, що більшість науковців переконує, що інноваційна компетентність насамперед пов'язана з інноваційною професійною діяльністю. Дослідники визначають означену компетентність як інтегральну характеристику, здатність, якість, що поєднує систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечують здійснення всіх етапів інноваційної педагогічної діяльності. Визначення вчених ілюструють різноманітність авторських позицій, що свідчить про дискусійність і водночас актуальність досліджуваного феномену як складника професійної компетентності.

Теоретичний аналіз науково-педагогічних досліджень учених щодо змістових ознак інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання дозволяє стверджувати, що на сьогодні відсутній єдиний підхід у визначенні цього поняття. У межах нашого дослідження інноваційну компетентність педагога професійного навчання ми розглядаємо як складник професійної компетентності, що виявляється в здібностях, знаннях, уміннях, якостях педагога сприймати, створювати, засвоювати та впроваджувати педагогічні інновації, які підвищують ефективність освітнього процесу та забезпечують реалізацію особистісного потенціалу суб'єктів освіти.

У процесі здійснення професійної підготовки бакалаврів – майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності формується особистість, якій властиві: «інноваційний характер спілкування, обмін інноваційною інформацією, взаємодія і взаєморозуміння в процесі інноваційної діяльності; інноваційна спрямованість (потреби, мотиви інноваційної діяльності та інноваційні цінності); інноваційні риси характеру (ініціативність, креативність, відповідальність, рішучість тощо); усвідомлення себе як суб'єкта

інноваційної діяльності і носія інноваційної культури; інноваційний інтелект (готовність до подолання інерції мислення, стійка система знань, що розкривають сутність, структуру і види інноваційної діяльності; уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних можливостей і механізмів їх самоактуалізації; володіння знаннями про освоєння і впровадження інновацій у практичну діяльність, спеціальними методами, прийомами і засобами, використання яких дає змогу активно включатися в інноваційну діяльність)» [365, с. 209].

На цьому етапі нашого дослідження для визначення поняття «інноваційна компетентність педагога професійного навчання» необхідно проаналізувати кваліфікаційні характеристики, професіограми, освітні стандарти щодо вимог, яким мають відповідати зазначені фахівці.

Термін «педагог професійного навчання» – назва професії (професійна назва роботи) та її код (згідно з Національним класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікатор професій») зазначено в професійному стандарті [279], це найменування кваліфікації особи, яка здобула вищу професійно-педагогічну освіту. Крім того, це узагальнювальна назва персоналу, зайнятого в освітньому процесі навчальних закладів професійної освіти на адміністративних посадах або як викладачі загальнотехнічних, спеціальних та загальноосвітніх дисциплін. Згідно з Національним класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікатор професій» назва «Педагог професійного навчання» (код КП 3340) належить до фахівців у галузі освіти.

Відповідно до професійного стандарту майбутній педагог професійного навчання має бути компетентним у виконанні таких трудових функцій і завдань щодо реалізації інноваційної педагогічної діяльності:

– трудова функція «*здійснення освітнього процесу*»: компетентності Б-5 (здатність застосовувати новітні форми, методи, прийоми та засоби навчання, інноваційні педагогічні технології) і Б-6 (здатність застосовувати новітні

виробничі технології професійної галузі);

– трудова функція «*здійснення самоосвітньої діяльності*»: компетентність В-1 (здатність оволодівати інноваційним педагогічним досвідом, застосовувати та поширювати його);

– трудова функція «*здійснення дослідно-експериментальної діяльності*»: компетентність Д-3 (здатність розробляти педагогічні інновації для реалізації основних ідей дослідження).

Сьогодні відбувається стрімке зміщення функцій педагога в освітньому процесі: педагог перетворюється з транслятора знань та зразка вмінь на керівника активної самостійної діяльності здобувачів освіти, експерта, консультанта. У зв'язку із цим змінюється зміст педагогічної діяльності, яка дедалі набуває інноваційного характеру, що проявляється в: зменшенні значення традиційних форм роботи – лекційних та практичних, що приводить до необхідності застосування контактних форм роботи педагога; зростанні ролі методичної та науково-дослідної роботи, спрямованих на організацію та забезпечення самостійної роботи здобувачів освіти; необхідності гнучкості та індивідуалізації освітнього процесу, у тому числі за рахунок широкого застосування ІКТ та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти; створенні умов для академічної мобільності здобувачів освіти; спрямуванні діяльності на актуалізацію творчих здібностей майбутніх фахівців та забезпеченні успішного розвитку їхньої професійної творчості [330; 369].

В основі виявлення сутнісних, структурних, змістових характеристик інноваційної компетентності педагога професійного навчання – усвідомлення інтеграції всіх видів професійно-педагогічної діяльності. Його інноваційна діяльність будується на взаємозв'язку професійно-педагогічної, виробничої, науково-дослідної, творчої, експериментальної, упроваджувальної діяльності, які послідовно виступають провідними видами на окремих етапах здійснення інноваційного процесу та забезпечують реалізацію конкретних функцій.

Інноваційна діяльність педагога професійного навчання має на меті підвищення якості професійної освіти, розвитку системи професійної освіти, а також науки, виробництва, соціальної та культурної сфери. Умовою здійснення такої діяльності є спрямованість педагога професійного навчання на позитивне сприйняття нововведень, розвиток потреби в постійному саморозвитку особистісно-професійних якостей та її вдосконаленні на основі інновацій, необхідність ефективного науково-методичного обґрунтування результатів інноваційних процесів на виробництві, в економіці.

Аналізуючи зміст та функції професійної діяльності сучасного педагога професійного навчання, можна сформулювати види інноваційної діяльності, які забезпечують досягнення необхідної якості їхньої професійної підготовки.

Діяльність щодо оновлення змісту освітніх програм. Цей вид діяльності спрямовано на створення затребуваних міждисциплінарних освітніх програм, які передбачають різні рівні засвоєння. Зміст сучасних освітніх програм має відповідати регіональним вимогам, запитам здобувачів освіти, роботодавців, мережевих партнерів та проєктуватися на забезпечення освітніх результатів [263].

Діяльність щодо вдосконалення організації процесу творення. Цей вид діяльності спрямований на забезпечення гнучкості, доступності, безперервності освітніх програм та передбачає створення умов для реалізації різних освітніх траєкторій, підвищення доступу до освітніх продуктів з використанням ІКТ та мережевих ресурсів.

Діяльність із застосування інноваційних освітніх та оцінювальних технологій. Цей вид діяльності спрямований на ефективне використання в освітньому процесі різноманітних освітніх технологій (проблемне навчання, дискусії, тренінги, робота в малих групах, проєктне навчання, ділові ігри, кейс-стаді тощо) [126; 149]. Крім того, змінюються і технології оцінювання результатів навчання – відбувається орієнтація не на засвоєння знань, а на формування

компетентностей, успішність навчання визначається динамікою результатів конкретного студента, розширюється використання засобів взаємо- та самооцінювання [149]. Викладач має використовувати такі сучасні засоби оцінювання як рейтингова система, тестування, портфоліо, експертне оцінювання, маршрутний лист, самоаналіз, оцінний лист тощо.

Діяльність, спрямована на забезпечення мережевої взаємодії та академічної мобільності. Цей вид інноваційної діяльності полягає в активній участі педагога в мережевій взаємодії у формі спільних освітніх, дослідницьких, соціальних проєктів, а також в забезпеченні академічної мобільності, що створює умови для обміну педагогічним досвідом, освоєння нових освітніх програм та технологій, підвищення культурного рівня.

Досліджуючи нове призначення педагогів професійного навчання – перспективна підготовка робітників та фахівців середньої ланки для інноваційних виробництв, можна стверджувати, що для повноцінного формування кваліфікацій таких працівників необхідний фахівець, здатний не тільки пояснювати принципи дії обладнання, організовувати тренувальні заняття, а й уміти сформувати в здобувачів освіти професійну компетентність з урахуванням виробничо-педагогічного аналізу інноваційного виробництва. Успішність такої діяльності визначається здатністю педагога професійного навчання до виробничо-педагогічного аналізу виробничих процесів. Під таким аналізом розуміється покрокова деталізація виробничого процесу як людино-машинної системи щодо декомпозиції, виділення конкретних дій робітника чи фахівця середньої ланки з наступним проєктуванням педагогічної системи формування необхідних кваліфікацій. Реалізація цієї ідеї може стати основою нового витка розвитку системи підготовки кадрів для інноваційних і технологічних виробництв. Із цієї точки зору видається важливим, щоб до опису будь-якого інноваційного виробничого проєкту для забезпечення його життєздатності, крім обов’язкового техніко-економічного обґрунтування,

додавалося виробничо-педагогічне обґрунтування, що містить аналіз необхідного кадрового ресурсу та описує процес підготовки кадрів для роботи на новому устаткуванні. Таке обґрунтування стане основою для підготовки педагогів професійного навчання, підвищення їхньої кваліфікації та може бути одним з нових факторів розвитку системи професійно-педагогічної освіти. У свою чергу, підготовку таких обґрунтувань можна віднести до нового інноваційного виду діяльності педагога професійного навчання відповідної кваліфікації. Тому він повинен уміти співвідносити суто педагогічні аспекти своєї діяльності з її виробничими складовими вже на рівні цільових установок.

Інноваційна компетентність викладача закладу професійної освіти передбачає наявність у педагога:

– знань теорії та практики інноваційної професійної діяльності в системі освіти, педагогічної інноватики;

– професійних знань та уявлень про напрями розвитку інноваційних освітніх технологій та новітніх виробничих технологій професійної галузі;

– умінь щодо ророзроблення та впровадження інноваційних освітніх продуктів (програм, методик, проєктів, створення цифрових освітніх середовищ);

– умінь щодо накопичення досвіду та майстерності з вивчення, адаптації та впровадження нових освітніх технологій;

– здатності прогнозування результатів інноваційної діяльності.

Крім того, С. Загородній уважає і ми солідарні з ним, що сучасний педагог повинен володіти «інтелектуальним, системно-креативним, критичним мисленням, ініціативністю, здатністю до генерування ідей» [106, с. 24–26]. З погляду соціуму та держави, які висувають підвищені вимоги до педагога професійного навчання як носія інноваційної індивідуальності, він повинен: бути неповторним, унікальним, своєрідним, креативним, інноваційним (підприємливим), уміти накопичувати потенціал інноваційної активності,

володіти навичками своєчасної корекції та самовираження, уміти вирішувати проблеми своєї життєстійкості до інновацій.

Услід за О. Мариновською переконані, що «смисловим ядром» інноваційної компетентності педагога є його готовність до інноваційної діяльності [222]. Підтвердженням означеного положення є теза Н. Вєнцевої та О. Карапетрової, які вважають, що «як один із важливих компонентів професійної готовності, інноваційна компетентність є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу» [53, с. 110]. О. Просіна стверджує, що «формування інноваційної компетентності є складовою частиною єдиного освітнього процесу у вигляді формування готовності до інноваційної діяльності» [286]. Готовність майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності характеризується насамперед здатностями оригінально та нестандартно вирішувати професійні завдання, бачити нове у відомій інформації, використовувати нетрадиційні методи, знаходити оптимальний вихід з проблемних ситуацій, прогнозувати результати педагогічної праці та перспективи подальшого розвитку теорії та освітянської практики. Автори публікацій про дослідження готовності педагога до інноваційної діяльності розглядають її як сукупність особистісно-професійних якостей, що сприяють ефективному вирішенню завдань освіти в галузі інноватики [3; 11; 14; 39; 242]. Готовність педагогів розглядається у двох аспектах – як професійна та як психологічна. Зміст першої передбачає наявність певного рівня знань і професіоналізму для прийняття оптимальних рішень у конкретній педагогічній ситуації, а зміст другої – особисті якості педагога: інтелектуальні, мотиваційні, емоційно-вольові, професійно-ціннісні, що визначають його спрямованість на інноваційну діяльність та її успішне виконання. Психологічна готовність до інноваційної діяльності розуміється як цілісний феномен, що включає чотири складники: когнітивний (знання інновацій, способів їх використання);

афективний (позитивне ставлення до педагогічних інновацій, емпатія, переважання позитивних емоцій у професіональній діяльності), операційний (сукупність знань, умінь і способів рішення задач інноваційної педагогічної діяльності) та рефлексивний (рефлексивні процеси: самооцінювання, саморозуміння, самоінтерпретація) [242].

Аналіз літератури дав можливість встановити, що готовність майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності – це складне психолого-педагогічне явище, яке поєднує взаємопов'язані психологічні особливості та моральні якості особистості, соціально-ціннісні мотиви, способи поведінки, спеціальні професійні знання, уміння та навички, що забезпечують ефективність інноваційної педагогічної діяльності.

Інноваційна діяльність обов'язково має творчий характер, вона невіддільна від творчості, оскільки забезпечує генерацію нових ідей, результатом яких стають інновації. Відповідно, інноваційна діяльність педагога професійного навчання розглядається в контексті розвитку педагогічної творчості як основи, що визначає його професійну компетентність у галузі педагогічної інноватики. Учені переконані, що «творчий потенціал закладено в кожній людині, але рівень його реалізації визначається ціннісними орієнтаціями, мотивами, спрямованістю особистості, її здібностями, умовами, в яких вона розвивається» [148]. Ми солідарні із Л. Козак, що «вищим рівнем творчості педагога є інноваційна діяльність, спрямована на створення нових технологій, високоефективних систем навчання, виховання й розвитку студентів» [146]. Дослідник М. Кунтер виділив три джерела, які сприяють педагогічній творчості. Перше джерело – соціальний запит на якісні знання, уміння та навички здобувачів освіти, всебічний і гармонійний розвиток їх особистості. Друге джерело – це практична діяльність у сфері освіти, де успіх залежить від педагогічних знахідок і відкриттів. Третім джерелом педагогічної творчості є дослідження самого освітнього процесу, його змісту, форм і методів. Це передбачає «теоретичні та експериментальні зусилля,

які ведуть до відкриттів, дослідження передового досвіду та розробки наукових умовиводів» [404, с. 805].

У зв'язку із цим підготовка майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної професійної діяльності має полягати в актуалізації його особистісних якостей та творчих здібностей, які мотивують його на свідомий професійний розвиток та створення педагогічних нововведень.

Аналіз наукових праць уможливив виокремлення творчих якостей, властивостей, формування яких дасть можливість майбутнім педагогам професійного навчання здійснювати інноваційну діяльність, серед яких: відкритість та інтерес до всього нового, здатність до висування гіпотез, оригінальних ідей, винахідництва (пошук нових форм, методів, засобів навчальної та виховної діяльності тощо), проблемне бачення, гнучкість у пошуках альтернативних підходів до вирішення педагогічних проблем, творча фантазія, розвинена уява, уміння переносити знання та досвід у нові ситуації; здатність до дослідницької діяльності (уміння аналізувати, інтегрувати, синтезувати інформацію, порівнювати, виділяти головне, обґрунтовувати власну точку зору, робити висновки); пошуково-перетворювальний стиль мислення; здатність до міжособистісного спілкування, до співробітництва та взаємодопомоги у творчій діяльності; рефлексійні можливості [137; 146; 215; 262; 364].

Крім того, працьовитість, наполегливість та сміливість – необхідні якості викладача, для того, щоб висувати та відстоювати свої ідеї. Л. Шевченко стверджує, що необхідно розвивати такі професійно важливі якості педагога, як професійна спрямованість, емпатія, рефлексія, толерантність, вольовий самоконтроль [369, с 27].

Наведені вище якості особистості інноваційного педагога можна доповнити такими: атракція – соціальна установка на повагу до людини, ставлення до людини як до самоцінності; креативність – здатність до творчості, гнучкості думок та вчинків, неординарність; емоційна стійкість – урівноваженість,

рухливість емоційних станів, уміння утримати себе від крайніх проявів; розвиток професійно-педагогічного мислення, що дозволяє проникати в причиново-наслідкові зв'язки педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність, передбачати результати роботи, давати теоретичне обґрунтування своїх дій; володіння стилем легкого, неформального спілкування із здобувачами освіти [276].

Отже, наведені вимоги до професійної діяльності педагога професійного навчання, його особистісних якостей, результати наведеного аналізу щодо тлумачення досліджуваного феномену (див. таблицю В.1 додатка В) дають змогу сформулювати власне атрибутивно-реляційне визначення через найближчий рід (*genusproximum*) і видові ознаки (*differentiaspecifica*).

Насамперед зазначимо, що під визначенням (дефініцією) поняття розуміють логічну операцію, яка розкриває зміст поняття або встановлює значення терміна, що позначає це поняття [166]. Формальна логіка конкретизує: у визначенні має бути дві частини – поняття, яке визначається – визначуване поняття (*definiendum* – Dfd), та поняття, яке його визначає – власне дефініція, визначення (*definience*– Dfn). При цьому зміст логічної операції зводиться до перерахування ознак, що мисляться в дефіндієндумі. У нашому дослідженні будемо намагатися сформулювати явне (експліцитне) визначення поняття «інноваційна компетентність педагога професійного навчання», яке у своїй структурі має поєднувати і *definiendum* (визначуване поняття), і *definience* (поняття, яке його визначає). При цьому маємо сформулювати найближчу родову ознаку та низку суттєвих видових ознак, що є необхідними і достатніми для того, щоб відрізняти прийнятий рід від інших понять цього класу. Структурні елементи визначення через найближчий рід та видову відмінність подано на рисунку 1.2.

Положення класичної логіки переконують, що до явних дефініцій відносять номінальні й реальні (зокрема генетичні) визначення [166]. У нашому

дослідженні будемо орієнтуватися на *реальне* визначення (визначення, що розкриває істотні та загальні ознаки поняття [154, с. 180]).

Задля того, щоб сформульоване визначення було достовірним науковим результатом, слід конкретизувати правила визначення понять.

Рис. 1.2. Складники структури визначення поняття на засадах родо-видових ознак (*розроблено автором*)

Послуговуючись положеннями логіки, будемо користуватися такими правилами визначення понять [154, с. 177–189]:

– визначення повинно бути співрозмірним, тобто обсяг суб'єкта визначення має дорівнювати обсягу предиката (визначального виразу);

– визначення не повинно утворювати в собі кола;

– визначення не повинно бути заперечним: стосовно дефінієндуму дефінієнс повинен містити тільки ствердження;

– варто мати на увазі, що кожному дефінієндуму може відповідати декілька дефінієнсів: $Dfd = Dfn_1$ або Dfn_2 або .... або Dfn_n: абсолютно досконалих і завершених визначень бути не може;

– визначення має бути зрозумілим, чітким і конкретним.

Відтак, для уточнення поняття «інноваційна компетентність педагога професійного навчання» визначимося з найближчою родовою ознакою. Аналіз наявних праць свідчить (див. таблицю В.1 додатка В), що найчастіше вчені в дефініціях цього поняття використовують такі найближчі родові ознаки: *здатність особи, система, майстерність, інтегральна характеристика, інтеграційна якість, інтегрована якість, інтегрована здатність, складноструктурована здатність, готовність, конструкт, система мотивів, умінь, знань, навичок* тощо.

Послуговуючись визначенням поняття «компетентність» у Законі України «Про вищу освіту» [278], родовою ознакою цього поняття доречно визначити «*здатність особи до певної діяльності*», що найбільш чітко розкриває значення компетентнісного підходу: підготовка фахівців, здатних ефективно діяти в процесі своєї професійної діяльності. Це стосується і майбутніх педагогів професійного навчання. Доречно вказати, керуючись результатами аналізу словникових статей, що поняття «здатність» і «здібність» визначають одне через інше. Так, «Словник української мови» трактує поняття «здатність» як: «1. Властивість за знач. *здатний*; 2. Природне обдарування, здібність» [323, с. 532]. Б. Антоненко-Давидович поняття «здатність» потрактовує як «набуту властивість чи придатність до чогось, що набуває певних властивостей під впливом тих чи інших умов» [9]. Інноваційна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання уможливлює виконання своїх професійних функцій на належному рівні та якісне здійснення професійної діяльності, орієнтуючись на набуті інноваційні знання та вміння. Ця здатність ґрунтується на низці чинників, включаючи особистісні та професійні якості майбутнього педагога, тобто видові

ознаки, які зазначаються вченими в трактуванні поняття «інноваційна компетентність фахівця».

Отже, наведені вище міркування дозволяють зробити висновок: найближчою родовою ознакою поняття «*інноваційна компетентність педагога професійного навчання*» варто визначити *«здатність особистості».*

Орієнтуючись на зазначені вище основні правила визначення понять, виокремимо найбільш суттєві ознаки інноваційної компетентності педагога професійного навчання. По-перше, варто передусім вказати на зв'язок *«інноваційна компетентність – професійна діяльність»* цього фахівця. Мова про те, що інноваційна компетентність педагога професійного навчання започатковується, розвивається, реалізується виключно в його діяльності. Натомість, на нашу думку, процес педагогічного творення, продукування нових ідей виходить за межі професійних дій, він виявляється в повсякденній поведінці людини, у її вчинках (сукупність вчинків конкретизує поведінку людини). У цьому разі слідом за О. Кошуком [166] під вчинком розуміємо свідому дію, яку оцінюють як акт морального самовизначення, у якій людина стверджує себе як особистість стосовно іншої людини, себе самої, групи, спільноти, природи загалом. Крім того, у дефініції варто вказати, у чому основна суть цього феномену, його функціональне призначення. За результатами аналізу підходів учених, які обґрунтовували понятєву систему інноваційної педагогіки [3; 39; 124; 146; 182; 215; 354 та ін.], вважаємо, що викладач, який володіє такою компетентністю, має бути *здатним освоювати, створювати і застосовувати педагогічні інновації.*

По-друге, до дефініції поняття «інноваційна компетентність педагога професійного навчання» слід, на нашу думку, ввести суттєву видову ознаку, яка має підтвердити, що ця здатність особистості є інтегративною та які елементи феномену синтезуються, об'єднуються. Послуговуючись висновками вчених [86; 106; 141; 147; 179; 215; 369] щодо структури компетентності (когнітивний,

поведінковий. мотиваційно-ціннісний, емоційно-вольовий аспекти), уважаємо за необхідне введення до визначення досліджуваного поняття положення про володіння певним обсягом знань, практичних умінь, потреб та мотивів самовдосконалення, морально-етичних цінностей та необхідних особистісно-професійних якостей, що забезпечують творче, креативне ставлення до педагогічної діяльності.

По-третє, на наше глибоке переконання, формування інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання має на меті не стільки розвиток студентів як суб'єктів професійної діяльності, скільки досягнення в майбутньому ними суспільно значущих творчих результатів. Отже, уважаємо за доцільне ввести до дефініції суттєву видову ознаку «*уможливлює розвиток інноваційності здобувачів професійної освіти*».

Отже, *інноваційна компетентність педагога професійного навчання – це здатність особистості успішно провадити інноваційну діяльність, що ґрунтується на збалансованому поєднанні комплексу теоретичних знань з педагогічної інноватики, предметно-галузевих (спеціальних), методичних знань, умінь і навичок освоювати, створювати і застосовувати педагогічні інновації в організації освітнього процесу, морально-етичних цінностей, інтересів і прагнень до інновацій і необхідних якостей (креативність, спрямованість на неперервне творення нового, наполегливе ставлення до саморозвитку та самовдосконалення, самокритичність, високий творчий потенціал, різнобічність інтересів, толерантність, широта мислення та ін.) та уможливлює розвиток інноваційності в здобувачів професійної освіти.*

Для більш глибокого вивчення природи та сутності категоріальної дефініції та виявлення компонентів, розглянемо структуру та зміст інноваційної компетентності педагога в різних трактуваннях вітчизняних та зарубіжних учених. Доречно буде констатувати, що в сучасній науці «поняття «структура» зазвичай співвідносять із поняттям системи та організації» [179, с. 13], стійке

відображення взаємних відносин елементів цілісного об’єкта. Структура – це множина частин або форм, які перебувають у взаємодії та специфічному порядку, необхідному для реалізації певних функцій [228, с. 75]. «Великий тлумачний словник сучасної української мови» визначає поняття «структура» як «взаєморозміщення та певний взаємозв’язок складових частин цілого, будову» [52, с. 1405].

Структуру інноваційної компетентності особистості В. Тюріна та І. Данченко представляють як «сукупність взаємопов’язаних, взаємозумовлених та взаємодоповнюючих компонентів: проєктивного, когнітивного, креативного, технологічного та регулятивного» [344, с. 75]. Учені В. Курок та Л. Бурчак пропонують розглядати структуру інноваційної компетентності, що складається з чотирьох взаємозалежних компонентів: мотиваційно-ціннісного, теоретико-когнітивного, інноваційно-діяльнісного та оцінно-рефлексійного [179]. Дослідниками Лаура-Майя Херо, Ейла Ліндфорс і Веса Таатіла проведено системний огляд статей емпіричного дослідження і визначено складові інноваційної компетентності: особистісні характеристики, орієнтація на майбутнє, навички творчого мислення, соціальні навички, навички управління проєктами, а також знання змісту та навички творчості [399].

Теоретичний аналіз наукових праць з проблеми виокремлення структурних компонентів інноваційної компетентності педагога дав можливість дійти висновку, що автори не мають єдиного підходу до вивчення цієї категорії. Більше того, спостерігаються розбіжності у формулюванні та змісті структурних компонентів інноваційної компетентності, які представлені в таблиці Г.1 додатка Г.

Унаслідок порівняння структурних компонентів інноваційної компетентності педагога, які виокремлюють науковці, ми зробили висновок, що суть цього феномену становлять такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний. Авторський підхід щодо структурування інформації у вигляді візуалізації інтеграції

компонентів інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання для подальшого дослідження та якісного перетворення представлений на рисунку 1.3.

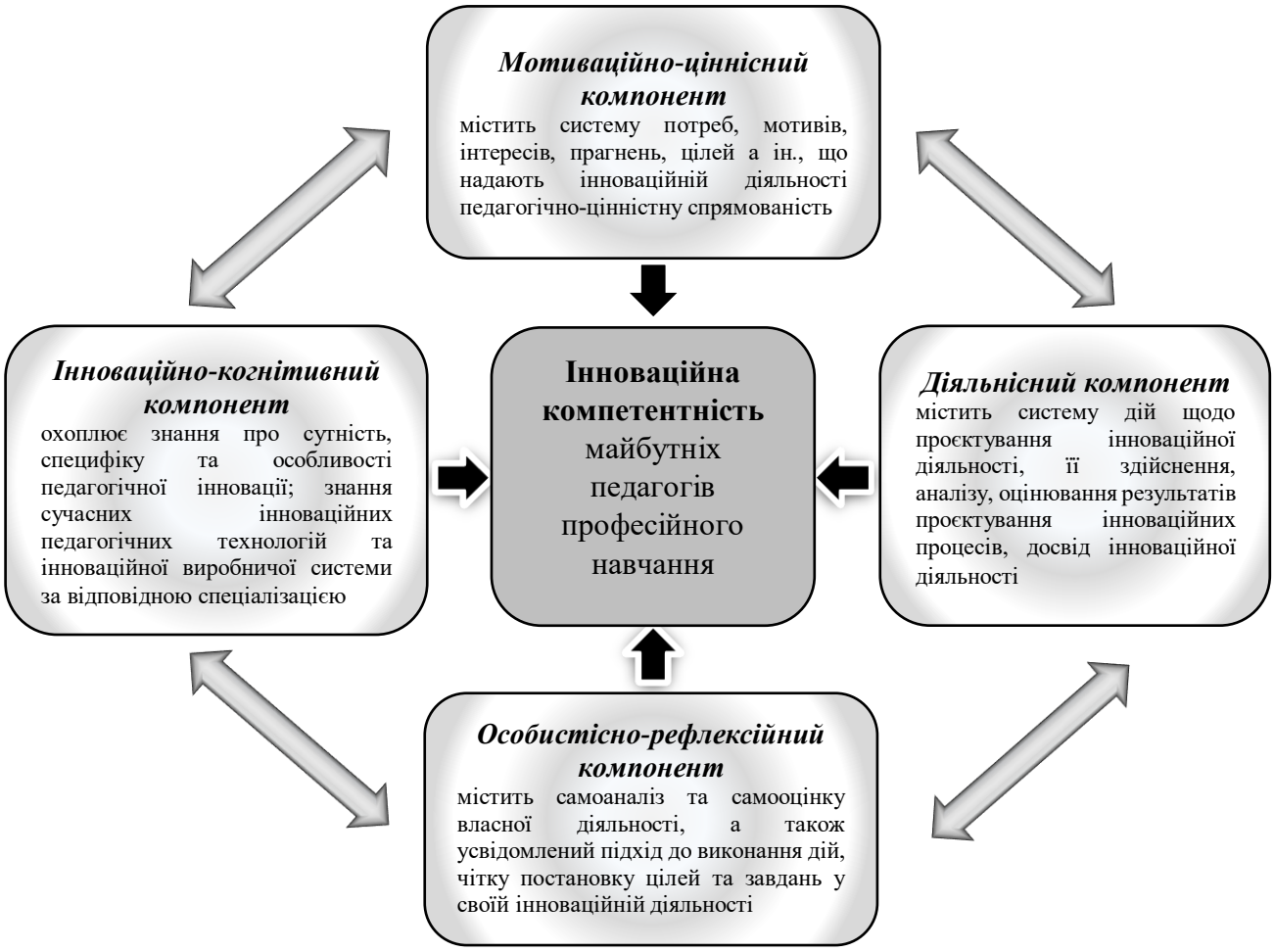

Рис. 1.3. Інтеграція компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання (*розроблено автором*)

Мотиваційно-ціннісний компонент інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання. Означений компонент формування інноваційної компетентності є одним із найбільш значущих, оскільки саме мотив відіграє важливу роль у подоланні інноваційної пасивності суб'єктів інноваційної діяльності, оскільки він, діючи як об'єктивна закономірність і необхідність, може виступати рушійною силою формування

інших складників інноваційної компетентності. Цей компонент інтегрує потреби, мотиви, інтереси, переконання, які надають сенсу, значущості та спрямовують зусилля педагога в розвитку інноваційної компетентності. Мотиваційний компонент характеризується зовнішніми та внутрішніми мотивами, які спонукають педагога до інноваційної діяльності, викликають його активність, визначають зміст, спрямованість та характер діяльності особистості, її поведінки. Педагогу більшою мірою характерні та актуальні професійні мотиви, які спонукають його до вдосконалення професійно-педагогічної діяльності, до оновлення її способів, засобів, форм, методів та переходу на інноваційний рівень її реалізації.

Поняття «мотив» та «мотивація» – це два взаємопов'язані поняття і водночас мотив є складником мотивації. Мотив – це те, що спонукає людину до скоєння певних дій, вчинків, необхідне для задоволення потреб і суспільства [52, с. 692]. Мотивація – це «1. Сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось, мотивування. 2. Доведення необхідності скоєння певних вчинків» [52, с. 692]. У нашому дослідженні ми дотримуватимемося сукупності взаємопов'язаних між собою факторів: 1) потреба особистості – мотив особистості, що приводить суб'єкти у стан активної діяльності; 2) запит суспільства – потреби суспільства на розроблення інновації відповідно до запиту; 3) інтерес – це позитивно спрямована інноваційна діяльність людини відповідно до її захоплень, схильностей та цікавості; 4) мотив – спонукання до розроблення, створення, упровадження, користування інноваційним продуктом. Мотивація, у свою чергу, класифікується на внутрішню та зовнішню. Внутрішня мотивація – це внутрішнє спонукання людини до певної діяльності, спрямованої на досягнення поставленого результату. Зовнішня мотивація – це спонукання до дії, яке викликається впливом зовнішніх стимулів. У нашій схемі до внутрішньої мотивації ми відносимо інтерес та потреби особистості, а потреби суспільства та мотив належать до зовнішньої мотивації.

Мотиваційно-ціннісний компонент має у своєму складі потреби особистості, запити суспільства, інтерес, мотивацію до інноваційної діяльності та вираженість цінностей (креативності, досягнень). Відповідно до схеми (рисунок 1.4) мотиваційно-ціннісний компонент особистості ми співвідносимо з поняттями «необхідність», «джерело особистісної активності, самореалізації, самоствердження та інших». До *запитів суспільства* належать мотиви соціуму, їх потреби в досягненні найкращих результатів більш якісного рівня життя в майбутньому. *Інтерес* – це частина мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної діяльності, що активізується шляхом спонукального, пізнавального стимулу до отримання інноваційного продукту. Привабливість інноваційної діяльності для студентів педагогічних ЗВО, майбутніх педагогів професійного навчання, викликає особливий інтерес, оскільки все нове, інноваційне здатне задовольняти потреби суспільства та науки для майбутнього покоління, викликає непідробний інтерес для вивчення. Цей інтерес до навчання в студентів виникає завдяки взаємодії з викладачем. Якщо у викладача цікаві, інноваційні погляди на дисципліну, що викладається, педагог здатний своєю поведінкою, подачею навчальної інформації мотивувати студентів на глибоке вивчення матеріалу, тоді такий підхід до навчання може бути успішним.

Мотивація до інноваційної діяльності залежить від співвідношення психолого-фізіологічних та соціологічних факторів, які визначає система ціннісних орієнтацій особистості. Цінність – це «властивості буття, які створює людина або які мають певне ставлення до неї» [98, с. 992]. Спрямованість педагога на розвиток своїх професійних здібностей і досягнення якнайкращих результатів – необхідна умова набуття інноваційною діяльністю сенсу цінності й мети. Без усвідомлення участі в інноваційній діяльності як цінності для себе особисто не може бути і високої готовності до цієї діяльності. Ціннісні орієнтації потрібні для формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання як рушійні сили розвитку його особистості. Професійно-ціннісні

орієнтації майбутніх педагогів визначають «активність, прагнення до самовдосконалення, рівень досягнень, сподівань у професійній інноваційній діяльності» [179, с. 16].

Інноваційно-когнітивний компонент інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання. Цей компонент містить пізнавальні елементи інноваційної діяльності педагога та забезпечує її. Погоджуємося із ученими, які вважають базисом інноваційної діяльності теоретичні знання, адже вони «відображають у свідомості особистості образи предметів і явищ об'єктивної дійсності, їх властивостей, відносини між ними й закономірностями розвитку в процесі засвоєння досвіду пізнання» [98, с. 326]. Система знань, що є основою інноваційної педагогічної діяльності, охоплює сукупність науково-практичних знань про сутність, специфіку та особливості педагогічної інновації, можливості її здійснення: знання базових понять педагогічної інноватики, аспектів самовираження й самореалізації; особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій, їх сутності, вимог до проєктування та застосування; знання про особливості інноваційної виробничої системи за відповідними видами економічної діяльності (галузями). Водночас когнітивна функція інноваційно-когнітивного компонента містить здатність сприймати, розуміти, вивчати та перетворювати необхідну інформацію.

Діяльнісний компонент інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання. Специфіка означеного компонента полягає в здатності педагога «вибудовувати алгоритм інноваційної діяльності, розробляти, поєднувати в єдиному задумі та впроваджувати як традиційні, так і інноваційні прийоми, способи творчо їх перетворювати» [215, с. 65], моделювати стратегії дій та визначати якісні та кількісні характеристики необхідних та нових технологічних кроків. У контексті підготовки педагога професійного навчання до майбутньої професійної діяльності саме в цьому компоненті реалізується створення інновацій. Означений компонент характеризується здатністю педагога

до конкретних змістово-процесуальних операцій спрямовувати практичні дії суб'єктів освітнього процесу для забезпечення бажаного освітнього ефекту, уміннями планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій, здатністю приймати нестандартні рішення, володінням способами подолання опору інноваційній діяльності, уміннями аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій у галузі та освоювати ці інновації як професійно-педагогічну технологію.

Особистісно-рефлексійний компонент інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання. Рефлексія у своїй основі містить самоаналіз та самооцінку власної діяльності, а також усвідомлений підхід до виконання дій, чітку постановку цілей та завдань у своїй інноваційній діяльності. В основі освоєння інноваційної діяльності лежить усвідомлення педагогом своїх способів діяльності та її результатів, на основі чого виникає розуміння необхідності змін. Спрямованість на освоєння інноваційної діяльності загалом вирізняє рефлексійний процес з інших свідомих процесів і дає можливість трактувати його як інтегративний. Крім того, рефлексія може виступати як системний механізм самоорганізації особистості педагога, що веде до підвищення рівня свідомості професійної діяльності, формування адекватної самооцінки та рівня домагань, усвідомлення опору інноваційної діяльності, підвищення мотивації до інноваційної діяльності, сприяючи формуванню спрямованості педагогів на професійний саморозвиток та самовдосконалення. Науковці Т. Авксентьєва та А. Лісниченко у своїх дослідницьких роботах виділили основні рефлексійні вміння педагога такі, як: рефлексія в процесі роботи з інформацією; рефлексійне вміння працювати в команді; уміння здійснення рефлексії креативної та творчих видів діяльності тощо [1]. Рефлексійне знання здатне поєднати знання як таке та його застосування на практиці, оскільки воно виходить із аналізу досвіду як практичних, так і розумових дій.

Означений компонент інноваційної компетентності характеризується здатністю до рефлексії інноваційної педагогічної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки; усвідомленням особистісної та суспільної цінності інноваційної педагогічної діяльності, професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність, уміннями прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень.

Узагальнюючи представлені підходи до визначення поняття та компонентів інноваційної компетентності, зазначимо, що сучасний педагог професійного навчання має досконало володіти професійною інноваційною діяльністю, мати відповідну мотивацію, знання інноваційних процесів, уміння проєктувати педагогічні впливи, уміння не тільки застосовувати відомі технології, а й удосконалювати їх. До важливих якостей педагога, який здійснює інноваційну діяльність, можна віднести володіння глибокими професійними знаннями та спеціальними вміннями, прояв креативності, зацікавленості в отриманні високих результатів, високий рівень самоаналізу та самоконтролю. Сукупність представлених компонентів, які перебувають у взаємній єдності й зумовленості, загалом визначає змістове наповнення інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

1.3. Визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

Світова та наукова спільнота доходить єдиної думки, що на сучасному етапі роль викладача різко змінилася. Педагог професійного навчання більше не є єдиним джерелом знань для студентів. Сьогодні професійна освіта будується таким чином, що головне завдання викладача – стимулювати пізнавальне та критичне мислення здобувачів освіти. На сучасному етапі викладач має вміти не лише організувати всі види професійної діяльності, а й своєчасно вносити

корективи та впроваджувати креативні рішення в педагогічну практику. Для досягнення нових освітніх цілей потрібні викладачі нової формації, відкриті всьому новому та інноваційному.

Необхідною умовою визначення ефективності формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання є її діагностування та оцінювання, для чого необхідно розробити відповідний діагностичний апарат, а саме визначити критерії та показники, за допомогою яких можна встановити рівні сформованості досліджуваного феномену. «Процес діагностування результатів освітньої діяльності охоплює контроль, перевірку, оцінювання, накопичення, облік та аналіз даних, порівняння з очікуваними результатами, визначення динаміки професійних та особистісних перетворень, рефлексію та подальше коригування цілей, змісту освітньо-професійних програм, методик тощо» [339, с. 250].

В умовах сучасної модернізації освіти особливу важливість набувають питання педагогічної діагностики. Учені розглядають у своїх наукових роботах аспекти, пов’язані з розробленням критеріїв, показників і рівнів сформованості компетентностей фахівців різних галузей, включаючи й інноваційну компетентність майбутніх педагогів (А. Андрєєв [3], І. Гавриш [62], О. Дудник [96], Л. Загородня [108], О. Ковальова [141], Т. Кондратенко [155], І. Коновальчук [156], В. Курок [185], Н. Литвинова [185], К. Ляшенко [215], О. Осова [255], О. Тітова [339], О. Цюняк [364], М. Шевчук [370] та ін.).

Мета педагогічного діагностування полягає у вивченні за допомогою дібраного інструментарію результативності процесу професійної освіти з урахуванням змін у рівнях сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. Ефективність педагогічного впливу визначається як «міра досягнення мети навчання та є якісною характеристикою отриманого результату з точки зору досягнення поставленої цілі» [92]. На попередньому етапі дослідження було обґрунтовано структуру інноваційної

компетентності майбутніх педагогів професійного навчання та визначено, що саме мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний компоненти утворюють означене цілісне особистісно-професійне явище.

У сучасних дослідженнях до оцінювання інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання використовуються різні підходи. Так, у дисертаційному дослідженні К. Ляшенко використовується трирівнева система оцінювання з виділенням низького, середнього та високого рівнів формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, які достовірно визначаються такими показниками, як зацікавленість інноваціями; інноваційна спрямованість (мотиваційний критерій); наявність теоретичних знань у інноваційній галузі, розвиток інноваційних навичок, здатність до творчого мислення (когнітивний критерій); формування власного інноваційного стилю; творча та креативна діяльність у впровадженні нововведень; здатність приймати нетипові креативні інноваційні рішення в професійній сфері (діяльнісний критерій); взаємозв’язок між інноваційною діяльністю, професійною та особистісною культурою, а також здатність до самоаналізу й аналізу власних дій у контексті інноваційної діяльності (рефлексивний критерій) [215, с. 70–72].

У роботі С. Загороднього використовується чотирирівневий підхід до оцінювання рівнів сформованості інноваційної компетентності керівників ЗНЗ: початковий (інтуїтивний), низький (репродуктивний), середній (пошуковий) і високий (творчий) [106, с. 54]. І. Шиман застосувала трирівневий підхід, схарактеризувала прогностично-усвідомлений, репродуктивно-інерційний, початково-інтуїтивний рівні сформованості інноваційної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва [374, с. 5].

Таким чином, у сучасних педагогічних дослідженнях немає єдиного підходу до оцінювання рівнів сформованості інноваційної компетентності

особистості. Поясненням такого розходження думок можуть бути об'єктивні відмінності в предметі дослідження: інноваційна компетентність вимірюється в студентів педагогічних спеціальностей чи керівників, вимоги до компетентностей яких об'єктивно різні та зумовлені відмінностями трудових функцій.

Важливим для подальшої роботи з визначення та оцінювання ефективності підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності є обґрунтування критеріїв сформованості кожного виокремленого компонента як певних показників, на підставі яких формується оцінка якості об'єкта, процесу [213]. Поняття «критерій» трактують як «ознаку, за якою можна стверджувати про щось, мірило для визначення, оцінки предмета чи явища» [69, с. 54] або як «міру оцінювання досліджуваного явища та тих змін, які відбулися в розвитку окремих складових чи особистості загалом унаслідок експериментального навчання…» [327, с. 37]. Кожен критерій має свій набір конкретних показників, водночас сам критерій завжди залишається незмінним, на відміну від показників, які його описують.

Дослідники стверджують, що критерії сформованості показників будь-якої компетентності майбутнього фахівця повинні відповідати певним вимогам, дотримання яких сприяє вивченню педагогічних явищ та порівнянню результатів експериментальних досліджень різних авторів [228, с. 112–113]. Під час проведення педагогічних досліджень науковці висувають різноманітні вимоги щодо вибору критеріїв для оцінювання:

– об'єктивність: кожен критерій дозволяє оцінювати ознаку, що характеризується однозначно, не допускаючи можливості для різних оцінок різними людьми;

– адекватність, валідність: кожен критерій оцінює саме ту ознаку, яку хоче оцінити експериментатор;

– нейтральність щодо до досліджуваного явища;

– простота у використанні та повторюваність [213, с. 20–24].

Розроблення критеріїв формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання здійснювалася з урахуванням таких рекомендацій О. Осової:

− критерій відображає ознаку або сутнісну властивість педагогічного явища чи процесу, що лежить в основі процесу оцінювання;

− складний критерій конкретизується системою досить повних та ємних показників, що відображають суттєві сторони критерію, у разі необхідності деталізують його до рівня індикаторів, що конкретизують означені показники;

− традиційно в процесі дослідження спочатку визначаються критерії оцінювання, потім встановлюються показники, що розкривають кожен критерій, й індикатори, і далі формується уявлення про рівні сформованості оцінюваного явища [256, с. 158–159].

Вибір критеріїв сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання визначається метою та конкретними завданнями дослідження. Основним методологічним принципом вибору критеріїв є системний підхід, що дозволяє уявити інноваційну компетентність педагога як систему – сукупність компонентів та системотвірних зв’язків; визначити основні чинники, що впливають на формування цієї системи.

Ми підтримуємо думку О. Осової, яка зазначає, що критерії оцінювання педагогічного явища або процесу повинні відображати сутнісний зміст явища, що оцінюється [256]. У зв’язку із цим перераховані раніше змістові компоненти інноваційної компетентності є основою конкретизації критеріїв її формування з урахуванням професійних вимог до майбутніх педагогів професійного навчання. Таким чином, критеріально-оцінювальний апарат процесу формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання є чотирикомпонентним та містить мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний критерії.

З урахуванням змісту інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в дослідженні розроблені й апробовані в ході експерименту показники зазначених критеріїв. Поняття показники визначається як «узагальнені характеристики (властивості) об'єкта або процесу» [30, с. 218]; як кількісна або якісна характеристика прояву певного критерію. У «Словнику української мови» поняття «показник» визначено як «свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якості роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь» [269, с. 10]. Вибір показників здійснюється з дотриманням вимог:

– показники відповідають конкретному критерію, який вони характеризують і розкривають певні специфічні характеристики досліджуваного явища або процесу;

– показники повинні бути абсолютні й достатні, збалансовані;

– показники повинні всебічно та повноцінно характеризувати оцінюване педагогічне явище та відображати його системність та структурну цілісність;

– мінімальний набір показників має бути достатнім та максимально інформативним;

– у процесі формулювання показника повинна забезпечуватись його смислова чіткість та ясність, що дає можливість уникнути неоднозначного трактування [134, с. 13].

Ураховуючи напрацювання, в яких учені досліджували особливості інноваційної компетентності та діяльності майбутніх фахівців (А. Андрєєв [3], І. Гавриш [62], І. Дичківська [86], О. Ковальова [141], І. Коновальчук [156], В. Курок [185], Н. Литвинова [185], К. Ляшенко [215], О. Цюняк [364] та ін.), і зважаючи на вимоги до педагога, визначено критерії та показники сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Критерії та показники сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

Компоненти	Критерії сформованості	Показники
мотиваційно-ціннісний	мотиваційно-ціннісний	Прагнення до інноваційної діяльності, до інноваційних освітніх ідей та напрямів
		Прагнення до постійного професійного саморозвитку, самостійного пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень
		Ціннісне ставлення до інноваційної діяльності
інноваційно-когнітивний	інноваційно-когнітивний	Знання базових понять педагогічної інноватики
		Знання особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування)
		Обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки
діяльнісний	діяльнісний	Уміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій
		Здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності
		Уміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій в обраній спеціалізації
особистісно-рефлексійний	особистісно-рефлексійний	Здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійного самооцінювання
		Усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність
		Уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень

Мотиваційно-ціннісний критерій демонструє рівень сформованості мотивації до інноваційної модернізації освітньої галузі, рівень відкритості, сприйнятливості до нововведень, потребу в педагогічних інноваціях як способі вирішення проблем, бажання до самовдосконалення, саморозвитку та самореалізації через новаторську професійну діяльність, рівень сформованості: інноваційного світосприйняття; ціннісного сприйняття власної інноваційної діяльності; інтересу до інноваційного проєктування; інтересу до дослідницької діяльності в освітній і суміжних галузях; ціннісного ставлення до творчої

діяльності; уявлення щодо доцільності впровадження інновацій у професійну галузь. У процесі формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання важливу роль відіграє ставлення до освіти, здобуття знань і до інноваційної професійної діяльності. Основний складник інноваційної компетентності сучасного педагога – наявність мотиву, який сприяє залученню особистості до означеної діяльність. Саме мотив робить працю педагога більш осмисленою. Зміст мотиву завжди знаходиться у прямій залежності від того, що педагог вкладає у поняття «інноваційна діяльність». Мотивація навчальної та професійної діяльності охоплює всі фактори, які стимулюють активність у навчанні та роботі: потреби, цілі, установки, почуття відповідальності, інтереси й інше [178]. Мотиваційно-ціннісний критерій інноваційної компетентності є вкрай необхідним, оскільки від мотивації залежить активність особистості, спрямованість її подальшої діяльності. Означений критерій вказує на самореалізацію особистості педагога як професіонала в інноваційній діяльності, на рівень сприйнятливості до нововведень, на готовність до подолання труднощів під час впровадження інновацій. За основні показники в оцінюванні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання за мотиваційно-ціннісним критерієм узято такі: прагнення до інноваційної діяльності, до інноваційних освітніх ідей та напрямів; прагнення до постійного професійного саморозвитку, самостійного пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень; ціннісне ставлення до інноваційної діяльності.

Інноваційно-когнітивний критерій характеризує ступінь оволодіння майбутніми педагогами професійного навчання знаннями про педагогічну інноватику; особливості інноваційних педагогічних технологій, вимоги до їх проєктування та застосування, знаннями про інноваційні технології в обраній спеціалізації та про власний інноваційний потенціал. Критерій охоплює рівень знань у галузі педагогічної інноваційної діяльності, уміння орієнтуватися в

сучасних інноваціях і тенденціях розвитку освіти. Педагог професійного навчання повинен мати міцні та глибокі знання, професійне мислення, а також власну професійно-особистісну позицію. Майбутній педагог повинен транслювати системні знання про професійно-технологічну сферу діяльності здобувачів освіти, її специфіку, має формувати в них якості фахівців, викликати їхню інтелектуальну активність. Орієнтація на сталий професійний розвиток, кар'єрне зростання своїх підопічних становить основу інноваційної діяльності майбутнього педагога професійного навчання. Він повинен володіти комплексом сучасних психолого-педагогічних знань, необхідних для провадження інноваційної діяльності; сукупністю знань методології педагогічного дослідження, бути обізнаним з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки. Педагог професійного навчання повинен вільно орієнтуватися в особливостях сучасних інноваційних педагогічних технологій, їх сутності, знати вимоги до проєктування та застосування в освітньому процесі.

За основні показники в оцінюванні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання за інноваційно-когнітивним критерієм обрано: знання базових понять педагогічної інноватики; знання особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування); обізнаність з особливостями виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки.

Діяльнісний критерій відображає навички планування та організації роботи з упровадження педагогічних інновацій, здатність приймати нетипові рішення, здатність до аналізу напрямів розвитку інноваційних технологій у галузі та їх упровадження в професійно-педагогічну практику. Майбутній педагог професійного навчання повинен уміти виявляти причини та закономірності, урахування яких сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу; уміти виявляти суперечності, що породжують проблему дослідження; уміти прогнозувати результат навчання чи виховання та проєктувати діяльність, що

гарантує його досягнення; уміти вивчати інноваційний досвід з метою пошуку шляхів та способів підвищення ефективності освітнього процесу; уміти спостерігати, аналізувати та узагальнювати педагогічні явища. Для ефективного здійснення інноваційної педагогічної діяльності в педагога професійного навчання повинна бути розвинена педагогічна уява, неординарність та самобутність мислення; здатність до продукування ідей; здатність бачити в об'єкті нові ознаки та знаходити їм нове застосування; здатність до оригінального вирішення педагогічних завдань; здатність до створення нового, авторського освітнього продукту.

Важливим у процесі формування діяльнісного компонента інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання є вміння розробляти логіку процесу створення авторських освітніх нововведень; уміння самостійно проєктувати нові технології, моделі навчання та системи виховної діяльності та інші освітні нововведення; уміння самостійно розробляти дослідницький інструментарій (анкети, тести, плани бесід та спостережень, питання для інтерв'ю); уміння поетапно планувати та здійснювати педагогічний експеримент, спрямований на визначення ефективності нововведення; уміння узагальнювати та інтерпретувати отримані під час педагогічного експерименту дані. Крім того, майбутній педагог професійного навчання повинен уміти комбінувати традиційні та інноваційні способи навчання, організовувати педагогічний експеримент. У нього повинна бути сформована здатність ризикувати та експериментувати в роботі з нововведеннями (схильність до ризику), прояв варіативності в нестандартній педагогічній ситуації (гнучкість), самостійність у процесі пошуку та використання нововведень у педагогічній діяльності. Показниками критерію є: уміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій; здатність приймати нестандартні рішення; володіння способами провадження інноваційної

діяльності та вміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій в обраній спеціалізації.

Особистісно-рефлексійний критерій ураховує знання методів самоконтролю та професійнго самооцінювання, уміння розпізнати власні можливості й особливості, які охоплюють як сильні, так і слабкі сторони; уміння адекватно оцінювати значення професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність; здатність до рефлексії інноваційної педагогічної діяльності; уміння самоаналізу ризиків та проблем. Важливим у процесі формування особистісно-рефлексійного компонента інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання є вміння аналізувати освітній процес та його результати; уміння визначати ефективність авторського освітнього продукту; здатність до суб'єктивного оцінювання результатів своєї діяльності; усвідомлення своїх конкурентних переваг та прагнення до їх нарощування; уміння оцінювати відповідність педагогічних технологій, що використовуються педагогом, сучасним вимогам.

За основні показники в оцінюванні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання за особистісно-рефлексійним критерієм нами виокремлено такі: здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки; усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність; уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень.

Критерії та показники розглядаємо як ознаки сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, вони слугують підґрунтям для визначення рівнів сформованості означеної здатності. На думку С. Гончаренка, поняття «рівень означає, чітко помітні індикатори розвитку об'єкта» [69, с. 37], а за визначенням М. Бирки, «рівень – це чітка міра (ступінь) кількісних і якісних проявів показників відповідних критеріїв досліджуваного

явища» [30, с. 271]. Ми розуміємо рівень як певний ступінь, що його педагог досягає в розвитку інноваційної компетентності, який характеризує її якісний стан та рівень сформованості. У дослідженні ми враховували методологічні положення дослідників системного підходу щодо того, що рівні сформованості інноваційної компетентності педагога професійного навчання тісно пов'язані один з одним, і кожний попередній зумовлює наступний, включаючись до його складу; їх розвиток відбувається поступово, від рівня до рівня [108; 164; 228]. За основу побудови ієрархії означених рівнів узято думку вчених про те, що формування професійної компетентності педагога професійного навчання та її складових становить процес наслідування, повторення, ускладнення, поліпшення вихідних знань, умінь, якостей, лінія розвитку яких може бути представлена відповідними рівнями [3; 141; 364].

Оцінювання рівнів сформованості інноваційної компетентності, на думку вчених (А. Андрєєв [3], І. Гавриш [62], І. Дичківська [86], О. Ковальова [141], І. Коновальчук [156], В. Курок [185], Н. Литвинова [185], К. Ляшенко [215], О. Цюняк [364] та ін.), визначається динамікою сприйняття інновацій та ступенем їх розвитку. Оскільки в процесі дослідження сформованості інноваційної компетентності визначаються різнорідні результати, то до них застосовується кластерний аналіз – багатовимірна статистична процедура, яка уможливлює впорядкування отриманих даних порівняно до однорідних груп. Враховуючи підходи науковців до діагностування рівнів сформованості компетентностей, а також твердження Л. Загородньої про те, що «виокремлення великої кількості рівнів сформованості досліджуваного явища ускладнить процес аналізу, а застосування меншої кількості рівнів може призвести до зниження вірогідності отриманих результатів» [108, с. 317], у процесі теоретичного вивчення сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на основі кластерного аналізу було виокремлено такі рівні її сформованості: високий, достатній, середній та початковий.

Початковий рівень сформованості інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання характеризується нестійким ставленням до інновацій. Педагога характеризує індиферентне прагнення до інноваційної діяльності, до інноваційних освітніх ідей та напрямів. Немає прагнення до постійного професійного саморозвитку, самостійного пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень. Низька мотивація до інновацій. Відсутня система знань базових понять педагогічної інноватики та особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування). Обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки на початковому рівні сформованості.

Педагог не володіє вміннями планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій. Немає здатності приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності. Професійна діяльність будується за заздалегідь відпрацьованою схемою, алгоритмом, творча активність практично не виявляється.

Не сформовані вміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій в обраній спеціалізації. Низький рівень практичних умінь в освоєнні інноваційної діяльності, домінування педагогічних стереотипів.

Відсутня здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки. Педагог не усвідомлює необхідність професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність. Наявність опору. Уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень сформовані на початковому рівні.

На *середньому рівні* сформованості інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання інноваційна діяльність здійснюється в рамках відтворювальної діяльності. Нестійке прагнення до інноваційної діяльності, до інноваційних освітніх ідей та напрямів. Формується

позитивна спрямованість потреб, інтересів вивчення альтернативних підходів до побудови освітнього процесу. Фрагментарно проявляється прагнення до постійного професійного саморозвитку, самостійного пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень. Обережне ставлення до нововведень, сумніви в діях.

Є окремі знання базових понять педагогічної інноватики та особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування). Обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки виявляється на середньому рівні сформованості. Однак є елементи пошуку нових рішень у стандартних умовах.

Планування та організовування діяльності з упровадження педагогічних інновацій відбувається з помилками, здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності сформовані недостатньо. Уміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій в обраній спеціалізації не сформовані.

Недостатньо сформована здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки.

Наявне нестійке усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність. Невизначеність уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень.

Достатній рівень прояву сформованості інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання характеризується прагненням до інноваційної діяльності, до інноваційних освітніх ідей та напрямів. В освітній діяльності педагог виявляє прагнення до професійного саморозвитку, самостійного пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень. Виражене ціннісне ставлення до інноваційної діяльності.

Наявні знання базових понять педагогічної інноватики та особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування). Педагог обізнаний з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки. Йому притаманна впевненість у необхідності інновацій, усвідомлення опорів, знання методів їх подолання, виражене прагнення участі в інноваційній діяльності, підтримка інновацій.

Достатньо сформовані вміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій, здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності, уміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій в обраній спеціалізації.

Володіння методами рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки. Високий інтерес до інноваційної діяльності в поєднанні з цілеспрямованістю їх реалізації. Наявне усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність. Уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень сформовані на достатньому рівні.

Високий рівень сформованості інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання характеризує високий рівень результативності, стабільна творча активність. Виражене активне прагнення до інноваційної діяльності, до інноваційних освітніх ідей та напрямів. Стійке прагнення до постійного професійного саморозвитку, самостійного пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень. Ціннісне ставлення до інноваційної діяльності.

Ґрунтовні знання базових понять педагогічної інноватики та особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування). Обізнаність з особливостями інноваційної

виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки на високому рівні. Педагоги цілеспрямовано ставляться до пошуку необхідної інформації, володіють уміннями узагальнення та подання досвіду, навичками організації та ведення колективної дискусії, вирішення конфліктних ситуацій. Висока поінформованість у сфері інновацій у поєднанні з постійною самоосвітою у сфері інноваційної діяльності.

У педагога на високому рівні сформовані вміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій, аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій в обраній спеціалізації, здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності.

У структурі особистості педагога гармонійно поєднуються наукові та педагогічні інтереси та потреби; високий рівень педагогічної рефлексії та творчої самостійності створюють умови для ефективної самореалізації. Здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійного самооцінювання сформовані на високому рівні. Цілісне усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність. Уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень.

Узагальнюючи викладене, наголосимо, що визначені критерії, показники та рівні дають змогу об’єктивно оцінити сформованість інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності під час навчання в закладах вищої освіти є актуальною та недостатньо вивченою. У процесі

проведення дослідження було з’ясовано, що формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання не забезпечується повною мірою.

Констатовано, що окремі освітні компоненти освітньо-професійних програм підготовки майбутніх педагогів професійного навчання в закладах вищої освіти певною мірою сприяють формуванню їхньої інноваційної компетентності. Водночас аналіз змісту таких програм свідчить про відсутність чіткого визначення поняття «інноваційна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання», не розкрито її структурних компонентів, критеріїв та показників сформованості. Навчальні плани, як правило, не містять спеціально орієнтованих дисциплін (у тому числі вибіркових), спрямованих безпосередньо на розвиток інноваційного мислення, готовності до впровадження педагогічних новацій та здійснення інноваційної діяльності у професійній сфері.

Крім того, потребує оновлення освітнє середовище підготовки майбутніх педагогів, яке має бути зорієнтоване не лише на засвоєння теоретичних знань, а й на моделювання ситуацій інноваційної педагогічної практики, розвиток навичок дослідницької, проєктної, експериментальної діяльності. Необхідним є також посилення практичної складової освітнього процесу, що забезпечить формування досвіду творчого розв’язання професійних завдань та підвищить готовність майбутніх педагогів до ефективної інноваційної педагогічної діяльності.

У процесі теоретичного осмислення уточнено зміст поняття «інноваційна компетентність педагога професійного навчання», під якою розуміється здатність особистості успішно провадити інноваційну діяльність, що ґрунтується на збалансованому поєднанні комплексу теоретичних знань з педагогічної інноватики, предметно-галузевих (спеціальних), методичних знань, умінь і навичок освоювати, створювати і застосовувати інновації в організації освітнього процесу, морально-етичних цінностей, інтересів і прагнень до

інновацій і необхідних якостей (креативність, спрямованість на неперервне творення нового, наполегливе ставлення до саморозвитку та самовдосконалення, самокритичність, високий творчий потенціал, різнобічність інтересів, толерантність, широта мислення та ін.) та уможливлює розвиток інноваційності в здобувачів професійної освіти.

З'ясовано, що структура інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання охоплює чотири компоненти (мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний).

Мотиваційно-ціннісний компонент містить систему потреб, мотивів, інтересів, прагнень, цілей та ін., що надають інноваційній діяльності педагогічно-ціннісну спрямованість. *Інноваційно-когнітивний* компонент охоплює систему професійно значущих знань з інноватики та інноваційної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. *Діяльнісний компонент* містить систему вмінь та навичок дій щодо проєктування інноваційної діяльності, її здійснення, аналізу, оцінювання результатів проєктування інноваційних процесів, досвід творчої інноваційної діяльності. *Особистісно-рефлексійний* компонент передбачає здатність до самоаналізу та самооцінювання власної діяльності, а також усвідомлений підхід до виконання дій, чітку постановку цілей та завдань у своїй інноваційній діяльності.

З опертям на структуру інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання обґрунтовано систему критеріїв і показників її сформованості (*мотиваційно-ціннісний:* прагнення до інноваційної діяльності; прагнення до постійного професійного саморозвитку; ціннісне ставлення до інноваційної діяльності; *інноваційно-когнітивний*: знання базових понять педагогічної інноватики; знання особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій; обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки; *діяльнісний*: уміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій;

здатність приймати нестандартні рішення; уміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій; *особистісно-рефлексійний:* здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійного самооцінювання; усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність; уміння прогнозувати наслідки використання інновацій.

Висвітлений у розділі матеріал відображено в авторських публікаціях [1; 2; 74; 8; 9; 10; 11].

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності

Здійснене в першому розділі дисертаційної роботи дослідження сучасного стану та особливостей підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної пдіяльності в освітній теорії та практиці, а також аналіз проблеми формування інноваційної компетентності означених фахівців продемонстрували необхідність пошуку та виокремлення педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Ми повністю згодні з думками науковців, які стверджують, що інноваційну компетентність майбутніх педагогів необхідно системно й цілеспрямовано формувати. Відповідно, для забезпечення дієвого науково-методичного супроводу цього процесу потрібно сформулювати та обґрунтувати ті основні обставини, які варто обов'язково забезпечити в процесі фахової підготовки. Такі обставини, як справедливо відзначають С. Гончаренко [68], П. Лузан, С. Виговська, І. Сопівник [213], Є. Хриков [360], «необхідно забезпечувати системно, комплексно, ураховуючи структуру освітнього процесу» [130].

З огляду на різноманіття термінів, які використовуються в науково-педагогічних дослідженнях, необхідно розмежувати передусім такі поняття, як «умова» і «фактор». Вони відмінні в різних науках. У нашому дослідженні спиратимемося на розмежування, прийняте в педагогіці, і слідом за Є. Хриковим розуміємо категорію «фактор» як об'єктивну обставину, на яку не можна вплинути в освітньому процесі, його можна лише прогнозувати та враховувати,

а «умова» передбачає можливість конструювання та впливу на нього, тобто фактори «існують об'єктивно, незалежно від діяльності», а педагогічні умови «створюються педагогами» [365, с. 60].

Насамперед варто визначитися із сутністю поняття «педагогічна умова». Педагогічні умови є предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців, серед яких Т. Волосюк [60], Ю. Гвоздецька [64; 398], С. Гончаренко [71], Ю. Загородній [107], І. Філімонова [64], А. Литвин [203; 201; 202], П. Лузан [338], В. Манько [220], Є. Маринченко [223], О. Пєхота [264], О. Радкевич [299], О. Сагач [310], О. Тітова [338], Л. Хоменко-Семенова [357], Є. Хриков [359; 360], Л. Шевченко [369] та ін. Аналіз їхніх робіт показує, що є різні тлумачення цього терміна.

У науковій літературі зміст цього поняття розглядається у філософському, психологічному та педагогічному аспектах. У філософському сенсі термін «умова» означає ставлення предмета до явищ, без яких його існування неможливе, а умови є середовищем, в якому вони проходять становлення, формування та розвиток; те, від чого залежить дещо інше; те, що уможливлює наявність предмета, стану, процесу [350; 351; 352; 372]. Інакше кажучи, з погляду філософії, це «зовнішні обставини, що детермінують виникнення певного явища» [352, с. 646]. У психологічному розумінні умови визначаються як об'єднання явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, опосередкованих активністю особистості, що впливають на розвиток конкретного психічного явища [292]; «сукупність внутрішніх та зовнішніх причин, що визначають психологічний розвиток людини, прискорюючи або сповільнюючи його, впливаючи на процес розвитку, його динаміку та кінцеві результати» (В. Шапар [366]).

Науково-категоріальний аналіз цього феномену в педагогічних дослідженнях [3; 35; 64; 107; 111; 185; 190; 203; 208; 215; 220; 310; 311; 338; 357 та ін.] показав, що науковці займають різні позиції щодо змісту терміна «педагогічна умова» (таблиця Д.1 додатка Д). Проаналізувавши подані в таблиці

визначення, ми дійшли висновку, що вчені розглядають умови або як обставини, що цілеспрямовано створюються педагогами, або як фактори (чинники), що об'єктивно існують і лише залучаються ними під час здійснення певного педагогічного дослідження в освітньому процесі. Водночас позначають їх терміном «педагогічні умови».

У «Новому словнику української мови» умова визначається як «необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [241, с. 632]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подано декілька визначень поняття «умова»: «1. Взаємна усна чи письмова домовленість про що-небудь; угода, договір. 2. Вимога, пропозиція, що висуваються однією зі сторін, що домовляються про що-небудь, а також при укладанні угоди, договору. 3. Необхідна обставина, яка вможливлює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь. 4. Обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь. 5. Правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь. 6. Сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь» [42, с. 1295]. Отже, під педагогічними умовами розуміють обставини, пов'язані з педагогічною діяльністю, які визначають щось у тому чи іншому процесі. До них відносять те, що свідомо створюється в освітньому процесі та забезпечує його результативність, оскільки становить найбільш сприятливе середовище для його виникнення та перебігу. У педагогіці умови, не будучи самі собою причинами подій, водночас посилюють чи послаблюють їх дію.

У рамках нашого дослідження педагогічні умови ми розглядаємо як сукупність необхідних обставин, які здійснюють вплив на всі складники структури освітнього процесу, спрямованих на підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Серед досліджень, що конкретизують педагогічні умови формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів, варто звернути увагу на роботу І. Шиман. Дослідниця переконливо аргументує, що до умов формування цієї здатності в майбутніх учителів музичного мистецтва в професійній підготовці слід віднести: «спрямування змісту психолого-педагогічної та музично-фахової підготовки студентів на формування їхньої інноваційної компетентності; забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва як педагогів та митців; набуття студентами практичного досвіду впровадження інноваційних технологій музичного виховання учнів у квазіпрофесійній діяльності» [374, с. 79]. Водночас С. Загородній, досліджуючи професійну підготовку керівників загальноосвітніх закладів освіти в системі післядипломної освіти, виокремлює три педагогічні умови, що позитивно впливають на розвиток їхньої інноваційної компетентності, зокрема: здійснення педагогічного супроводу як особливого виду взаємодії, спрямованого на сприяння особистісно-професійному розвитку керівників ЗНЗ шляхом урахування їхніх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні професійних проблем, залучення їх до різних форм інноваційної діяльності; організація освітнього процесу на засадах модульної технології, що передбачає блоково-модульне структурування навчальної інформації та індивідуалізацію траєкторії її засвоєння; володіння викладачами закладів післядипломної освіти інноваційною компетентністю, що виявляється в здатності здійснювати професійну діяльність в інноваційному режимі [106, с. 111]. Науковий інтерес для нашого дослідження становить обґрунтування педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в процесі підготовки в педагогічному коледжі, виконане К. Ляшенко. Авторка в дисертаційній праці розробила та теоретично обґрунтувала такі педагогічні умови: «1) підвищення рівня мотивації до оволодіння інноваційною компетентністю майбутнім

учителем початкових класів у педагогічному коледжі; 2) спрямованість змісту підготовки на набуття майбутнім учителем початкових класів інноваційної компетентності; 3) інтегральне поєднання традиційних методів навчання з інноваційними, спрямованими на активізацію моделювання професійних ситуацій на основі інноваційно-діяльнісного підходу» [215, с. 153].

Найчастіше дослідники [3; 35; 62; 203; 299; 354; 364; 369; 400; 410; 413] до актуальних педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності відносять:

– підвищення рівня мотивації до оволодіння інноваційною компетентністю майбутнім педагогом;

– спрямованість змісту підготовки на формування майбутнім педагогом інноваційної компетентності;

– інтегральне поєднання традиційних методів навчання з інноваційними, спрямованими на активізацію моделювання професійних ситуацій на основі інноваційно-діяльнісного підходу;

– набуття студентами практичного досвіду впровадження інноваційних технологій;

– розвиток мотивації до інноваційної професійної діяльності;

– упровадження системного підходу до формування готовності майбутніх педагогів до педагогічного цілеутворення;

– створення розвивального інноваційного освітнього середовища з метою моделювання інноваційного контексту професійної діяльності;

– удосконалення організаційного та науково-методичного забезпечення, орієнтація на концепцію особистісно орієнтованого навчання та діяльнісного підходу;

– посилення соціально-особистісної та професійної спрямованості змісту дисциплін циклу професійної та практичної підготовки через збагачення системою понять та теоретичних знань із основ педагогічної інноватики;

– забезпечення єдності теоретичної і практичної підготовки майбутніх педагогів до дослідно-експериментальної роботи;

– цілеспрямоване і послідовне відображення у змісті й методиці педагогічної освіти сутності інноваційної діяльності, персоналізація інноваційно-освітніх маршрутів, ініціювання та підтримка педагогічної творчості майбутніх педагогів;

– оволодіння майбутніми педагогами прийомами самоуправління та рефлексійного аналізу інноваційної діяльності;

– інтеграція традиційних та інформаційно-комунікаційних технологій;

– забезпечення цілісності освітнього процесу з орієнтацією на особистісні досягнення суб'єктів освіти та створення умов для самореалізації та задоволення професійних потреб усіх учасників;

– взаємодія науковців, викладачів та практиків у відборі змісту, форм, методів, засобів та технологій навчання;

– стимулювання пізнавальної діяльності студентів засобами ІКТ;

– високий рівень готовності до інноваційної діяльності викладачів ЗВО.

Варто звернути увагу на те, що перелік педагогічних умов, запропонованих дослідниками, значною мірою збігається і за змістом, і за метою. Тим не менш, необхідно підкреслити, що ці виокремлені умови, по-перше, не повною мірою враховують специфіку підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до реалізації інноваційної діяльності. По-друге, вони «неповністю розглядають, або аналізують тільки окремі аспекти використання ІКТу майбутній інноваційній діяльності» [369, с. 291].

Погоджуємось з ученими в тому, що для розв'язання науково-педагогічної проблеми слід ураховувати множину обставин (десятки педагогічних умов), але обґрунтовувати та експериментально перевіряти лише ті, які мають певну наукову новизну.

Для успішного впровадження педагогічних умов важливо дотримуватись ключових вимог, до яких С. Гончаренко [68; 69], П. Лузан, І. Сопівник С. Виговська [213], О. Радкевич [299], Є. Хриков [360] переконливо відносять такі: педагогічні умови повинні мати чітко окреслену нормативну спрямованість, що орієнтується на організацію педагогічної діяльності, на покращення ефективності цієї діяльності; мати практичний характер; вони не можуть суперечити загальноприйнятим закономірностям, принципам і правилам педагогіки; їх обґрунтування має включати синтез як теоретичних, так і експериментальних методів досліджень; вони повинні мати ймовірнісний характер у досягненні запланованих результатів; педагогічні умови здебільшого мають бути локальними у своєму застосуванні; вони мають ширше практичне застосування завдяки застосуванню конкретних методик та технологій; педагогічні умови мають відповідати критеріям наукової новизни, містити певний елемент нового наукового знання.

Окрім зазначеного, педагогічні умови, виокремлені в процесі дослідження, повинні мати ознаки необхідності та достатності. У нашому дослідженні ми ставимо завдання визначення таких умов, реалізація яких позитивно впливає на підготовку майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Раціональний добір та поєднання педагогічних умов повинні комплексно забезпечити їх результативність.

На основі проведеного аналізу наукових досліджень, консультацій із фахівцями, які мали досвід підготовки до інноваційної діяльності майбутніх учителів, педагогічних працівників закладів професійної освіти, було виявлено педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, а саме:

1) поєднання академічної свободи студента з вимогами високого рівня якості його підготовки;

2) упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців;

3) запровадження системи форм організації навчання, у якій педагогічно доцільно поєднаються репродуктивно-інформаційні і проблемно-пошукові моделі педагогічної взаємодії;

4) домінування самоосвітньої діяльності в особистісно-творчому розвитку майбутнього педагога професійного навчання;

5) створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти;

6) поєднання аудиторного навчання й самостійної роботи студентів засобами змішаного навчання на основі цифрових технологій;

7) реалізація ву закладі вищої освіти системи стимулювання поглибленого оволодіння студентами дисциплінами освітньої програми (іменні стипендії, гранти, зарубіжні відрядження тощо);

8) посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності;

9) узгодженість форм теоретичної і практичної підготовки студентів на основі ідей компетентнісного підходу;

10) орієнтація теоретичної та практичної підготовки студентів на цілісний, системний розвиток готовності до інноваційної діяльності;

11) насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником;

12) об’єктивне оцінювання якості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми.

Сформований перелік виокремлених педагогічних умов містить обставини, які підвищують імовірність ефективної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Водночас у списку є умови, які надають дієвості тим самим факторам, а також актуалізують обставини формування окремих аспектів цієї підготовки.

Для визначення домінантних педагогічних умов з означеного переліку, що мають вплив на формування інноваційної компетентності, у процесі дослідження було застосовано метод експертного оцінювання [294; 347; 396; 397; 416]. Процедура його реалізації передбачає відбір та оцінювання компетентності експертів, розрахунок численності та узгодженості експертної групи, визначення достовірності отриманих у ході експертизи результатів.

Статистична достовірність цього методу обґрунтовується можливістю алгоритмізації етапів педагогічної експертизи та отриманням узагальненої колективної думки кваліфікованих експертів, відбір яких супроводжується оцінюванням їхньої компетентності, численності та узгодженості [414, с. 10].

Під час процесу відбору експертів ураховується низка факторів, що відображають професійний рівень кандидата в експерти. До цих факторів належать його кваліфікація, широта кругозору, а також практичний досвід, набутий під час участі в попередніх експертизах. Разом ці характеристики дають можливість дати повну оцінку компетентності кожного окремого експерта. Крім того, для формування групи експертів використовуються рекомендації, що базуються на концепції «ідеального експерта», який повинен відповідати критеріям, розробленим і обґрунтованим ученими для досягнення максимальної ефективності експертної групи [76, с. 76–78; 213, с. 144].

До складу експертної групи ввійшли 15 фахівців українських закладів вищої освіти, де здійснюється підготовка майбутніх педагогів професійного навчання (Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова). Обрані експерти мали значний досвід у сфері педагогіки, володіли науковими ступенями

та обіймали науково-педагогічні посади. До їх складу належали доктори та кандидати педагогічних наук, завідувачі кафедр, доценти та старші викладачі.

Метод експертного оцінювання становить структуровану та формалізовану процедуру, яка використовується для збору, ретельного аналізу та інтерпретації незалежних суджень експертів. Це дозволяє отримати оцінки щодо різноманітних чинників, які підлягають оцінюванню, де вибір експертів є важливим для більш точного оцінювання [76]. У більшості випадків цей метод застосовується в дослідженнях для визначення ключових факторів і їх подальшого ранжування. Ранжування, або упорядкування, полягає в представленні об'єктів дослідження в послідовності, що відображає зменшення їх переваги на основі однієї чи декількох властивостей. Водночас допускається можливість того, що об'єкти можуть уважатися еквівалентними.

Експерти здійснювали ранжування 12 відібраних педагогічних умов для визначення найбільш вагомих детермінант підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. В інструкції до анкети експертного оцінювання вагомості означених педагогічних умов (додаток Е.1) експерту давалась вказівка, що найбільш вагомій, на думку експерта, умові слід присвоїти ранг «1», відповідно, найменш вагомій (порівняно з рештою умов зі списку) – ранг «12». Якщо, на думку експерта, педагогічні умови рівнозначні за впливом на підготовку майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності, їм необхідно присвоїти однаковий ранг. За результатами ранжування педагогічних умов складалася зведена матриця рангів (таблиця Е.2 додатка Е.2). Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) в оцінках експертів, виконаємо їх переформування, яке проводиться без зміни думки експерта (між ранговими номерами зберігається відповідне співвідношення). На підставі переформування рангів будуємо нову матрицю рангів (таблиця 2.1). Усі розрахунки подано в додатку Е.2.

Таблиця 2.1

Матриця результатів експертного оцінювання вагомості педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності

№ експерта	Педагогічні умови (№)												$\sum_{i=1}^{n}\sum_{i=1}^{m} x_{ij}$
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	12	4	6	6	1,5	6	8	1,5	10	11	3	9	78
2	11	5	4	6	2,5	9,5	7	1	8	9,5	2,5	12	78
3	12	4	5,5	9	2	7,5	7,5	1	5,5	11	3	10	78
4	10	4	6,5	5	1	8	11	2,5	6,5	9	2,5	12	78
5	9,5	4	6	5	3	7,5	9,5	1,5	12	7,5	1,5	11	78
6	8	4	5	7	1	6	12	2	9	11	3	10	78
7	12	2,5	6,5	8,5	4	6,5	8,5	1	5	10	2,5	11	78
8	11	4	6	5	3	7,5	9	1,5	10	12	1,5	7,5	78
9	11	3,5	12	5	1,5	10	8,5	1,5	7	6	3,5	8,5	78
10	12	4	7,5	5,5	2	9	10,5	1	10,5	5,5	3	7,5	78
11	12	4	7	5	2	10	9	1	11	6	3	8	78
12	12	4	7,5	6	3	9	10	1	5	11	2	7,5	78
13	12	4	5,5	7	1,5	11	9,5	3	5,5	9,5	1,5	8	78
14	10,5	4	8	6	2	9	12	1	10,5	7	3	5	78
15	11	4	10	5,5	2,5	8,5	8,5	1	12	7	2,5	5,5	78
d_i^*	**166**	**59**	**103**	**91,5**	**32,5**	**125**	**140,5**	**21,5**	**127,5**	**133**	**38**	**132,5**	**1170**
D** $_i$	68,5	-38,5	5,5	-6	-65	27,5	43	-76	30	35,5	-59,5	35	
D_1^2	4692	1482	30,25	36	4225	756,3	1849	5776	900	1260	3540	1225	**25772,5**

Примітка:

*сума рангів і-тої педагогічної умови $d_i = \sum_{i=1}^{m} X_{ij}$; (2.1)

** $Di = d_i - \bar{d}i$; (2.2)

середнє значення суми рангів $\bar{d}_i = \frac{m(n+1)}{2} = \frac{15(12+1)}{2} = 97,5$; (2.3)

m – кількість експертів, m = 15;

n – кількість об’єктів ранжування (умов), n = 12.

Аналіз даних таблиці 2.1 свідчить, що отримано досить достовірні експериментальні дані: різниця між найменшою і найбільшою сумами рангів становить 166,0 – 21,5 = 144,5 (чим менша різниця, тим менша достовірність отриманих результатів). Перевірка правильності складання матриці на основі обчислення контрольної суми:

$$\sum x_{ij} = \frac{(1+n)n}{2} = \frac{(1+12)12}{2} = 78.$$

Оскільки сума рангів у кожному стовпчику матриці рівна між собою і контрольною сумою, відповідно, у процесі складання матриці помилок не допущено.

Проведемо аналіз значущості досліджуваних педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності та складемо відповідну таблицю 2.2.

На основі отриманої суми рангів (таблиця 2.1) визначено показники вагомості досліджуваних педагогічних умов (табиця Е.4 додатка Е.2).

У процесі аналізу думок експертів застосовують різні статистичні методи. Під час ранжування об’єктів використовується міра узгодженості думок групи експертів – дисперсійний коефіцієнт конкордації (коефіцієнт згоди), який розраховується за формулою 2.4:

$$W = \frac{12 \times S}{m^2 (n^3 - n)}, \qquad (2.4)$$

де W – коефіцієнт конкордації;

m – кількість експертів, m = 10;

n – кількість педагогічних умов, n = 12;

S – сума квадратів різниць рангів, яка розраховується за формулою 2.5.

$$\text{де } S = \sum_{i=1}^{m} X_{ij} D_1^2 = 22772,5 \qquad (2.5)$$

$$W = \frac{12 \times 22772{,}5}{15^2\,(12^3 - 12)} = 0{,}801$$

Таблиця 2.2

Розташування педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності за значущістю

Педагогічні умови	№ педагогічної умови	Ранг
посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності	8	21,5
створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти	5	32,5
насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником	11	38
упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців	2	59
домінування самоосвітньої діяльності в особистісно-творчому розвитку майбутнього педагога професійного навчання	4	91,5
запровадження системи форм організування навчання, у якій педагогічно доцільно поєднаються репродуктивно-інформаційні і проблемно-пошукові моделі педагогічної взаємодії	3	103
поєднання аудиторного навчання і самостійної роботи студентів засобами змішаного навчання на основі цифрових технологій	6	125
узгодженість форм теоретичної і практичної підготовки студентів на основі ідей компетентнісного підходу	9	127,5
об'єктивне оцінювання якості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми	12	132,5
орієнтація теоретичної і практичної підготовки студентів на цілісний, системний розвиток готовності до інноваційної діяльності	10	133
реалізація в закладі вищої освіти системи стимулювання поглибленого оволодіння студентами дисциплінами освітньої програми (іменні стипендії, гранти, зарубіжні відрядження тощо)	7	140,5
поєднання академічної свободи студента з вимогами високого рівня якості його підготовки	1	166

Значення цього коефіцієнта повинно бути в діапазоні $0 \le W \le 1$, чим більше він наближений до 1, тим вища узгодженість думок [127, с. 20]. Якщо W=0, узгодженість оцінок різних експертів відсутня, а за W=1 узгодженість думок експертів повна. У випадку W=0 для отримання достовірних оцінок слід уточнити вихідні дані про події та (або) змінити склад групи експертів. У випадку

W=1 не можна вважати оцінки об’єктивними, оскільки може бути, що члени експертної групи домовилися дотримуватися однакових поглядів. Необхідно, щоб знайдене значення W було більше заданого значення $W_{задане}$ ($W>W_{задане}$). Зазвичай приймається W=0,5, тобто, у випадку W>0,5 висновки експертів узгоджені більшою мірою (сходяться в оцінці подій), ніж неузгоджені, у випадку W<0,5 оцінки не можна вважати достатньо узгодженими.

Коефіцієнт конкордації узгодження думок експертів становить $0,801 = W > W_{задане} = 0,5$. Це свідчить про високу узгодженість думок експертів щодо вагомості педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

З метою перевірки значущості коефіцієнта конкордації W формулюється дві статистичні гіпотези: H_0: судження експертів не узгоджуються; H_1: судження експертів узгоджуються. Перевірку гіпотези про те, що думки експертів узгоджуються між собою здійснюємо за допомогою критерію статистики Пірсона χ^2. Для цього обчислимо емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 за формулою 2.6:

$$\chi^2 = m(n - 1) W = 15 (12 - 1) 0,801 = 132,2 \qquad (2.6)$$

Для числа ступенів свободи $d_f = (n – 1) = 11$ критичне значення критерію Пірсона χ^2 на рівні значущості 0,05 дорівнює 19,677 [331]. З імовірністю 95 % можемо стверджувати про невипадковість отримання такого значення коефіцієнта конкордації.

За результатами ранжування визначаємо 4 педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності (посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної педагогічної діяльності; створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти; насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником; упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців), оскільки суми набраних рангів по цих факторах розташовані

приблизно в однакових числових межах (21,5; 32,5; 38; 59), наступні ж педагогічні умови мають суми набраних рангів (91,5 і більше), що значно перевищують суми рангів цих педагогічних умов (рис. 2.1).

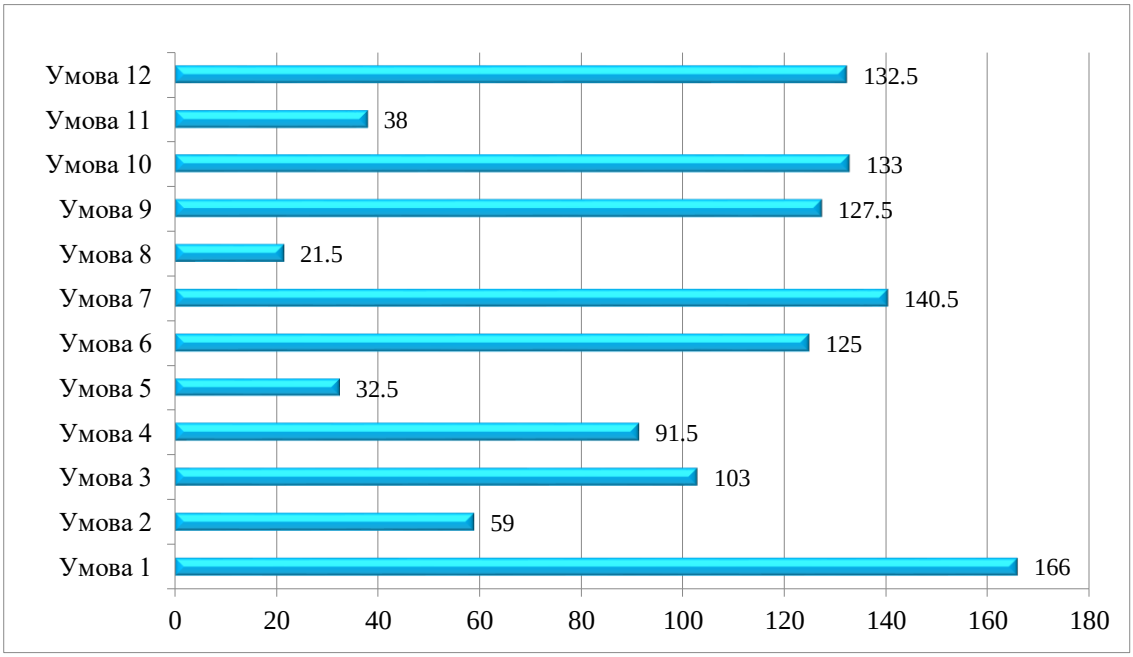

Рис. 2.1. Діаграма результатів ранжування педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності

Отже, засобами експертного оцінювання визначено найбільш вагомі педагогічні умови досліджуваного процесу. Обґрунтуємо їх.

Першою педагогічною умовою підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності є *посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності*.

Актуальність проблеми підготовки соціально затребуваного та конкурентоспроможного фахівця, який ефективно реалізує інноваційну діяльність, зумовлена соціально-економічними причинами. Педагогічну діяльність сьогодні необхідно орієнтувати на майбутнє, нові досягнення науки. Саме в цьому випадку можливий розвиток інноваційного навчання, основною

умовою якого є формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, готовності до інноваційної діяльності, діяльності, що орієнтує формування особистості, здатної творчо мислити, саморозвиватися, сприймати, створювати, упроваджувати нове.

Розвиток і виховання особистостей в освітньому процесі, як стверджують такі вчені, як М. Варій та В. Ортинський [46], Н. Іванова [120], С. Канюк [134], Г. Костюк [292], С. Максименко [216] та ін., здійснюється виключно за умови прояву високої активності. Під цим слід розуміти здатність особистості до усвідомленої трудової та соціальної діяльності, що включає спроможність до цільового та планомірного перетворення навколишнього середовища і самої особи на краще [291, с. 10]. З урахуванням цього саме усвідомлена діяльність чинить на особистість найбільший розвивальний вплив. Людина як суб'єкт діяльності вступає у свідому взаємодію з навколишнім середовищем, ставить перед собою чітко визначену мету, вибирає відповідні засоби для її досягнення, проявляє фізичну і розумову активність, планує кроки для досягнення поставлених цілей і втілює свої задуми та прагнення в життя. Таким чином, діяльність педагогів виражається в їхній свідомій активності. Це відображається в системі належних дій, спрямованих на досягнення встановлених цілей і впровадження особистісних змін. Ця діяльність передбачає трансформацію предметів та явищ відповідно до потреб, а також передбачає створення нового [46, с. 178]. Для того щоб розібратися в психологічних механізмах виникнення та розвитку будь-якої діяльності, зокрема й професійно-педагогічної, важливо визначити її структуру. Доцільними є підходи вчених, які виокремлюють у структурі діяльності три основні підструктури: спонукальну, яка охоплює потребу, мотиви, об'єкт та мету; інструментальну, що включає умови, засоби і склад; та контролювальну, яка передбачає контроль, оцінювання і кінцевий продукт.

Складність та багатоаспектність проблеми мотивації зумовлює множинність підходів до розуміння сутності, природи, структури, а також методів вивчення та засобів її формування. Ця проблема висвітлена у великій кількості досліджень. Аналіз наукових джерел [46; 120; 121; 134; 192; 216; 248; 292 та ін.] свідчить про складний взаємозв'язок між людськими потребами та мотивами. Учені стверджують, що саме потреби приводять у рух поведінку та діяльність індивіда через мотиви. Це вказує на те, що мотиви не лише виникають, а й розвиваються та вдосконалюються на основі потреб. Коли ж мотив перетворюється на потребу, досягається стан повної психологічної визначеності. Для досягнення високих результатів у будь-якій діяльності надзвичайно важливо мати позитивну мотивацію, велике бажання досягнути поставленої мети, зацікавленість у результаті.

Є. Іллін у своїх дослідженнях приділяє особливу увагу мотивам навчальної діяльності, підкреслюючи їх роль у формуванні навчальної активності студентів. Він виділяє такі чинники, як настанови, цілі, почуття обов'язку та інтереси, які є вирішальними для успішного навчання [121, с. 323]. Мотивація викликає ініціацію, спрямованість, інтенсивність і наполегливість поведінки. Це має важливе значення для навчання та створює результативність в особистісних і професійних діях [121].

Важливою умовою підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в освітньому процесі ЗВО є вмотивоване навчання, тому що «поєднання потреб, мотивів, а також цілеспрямованості майбутніх фахівців визначає мету професійної діяльності» [185, с. 65].

Мотивація, що походить від англійського терміна *«motivation»*, є комплексним психофізіологічним станом людського мозку, який підштовхує індивіда до активних дій, спрямованих на задоволення актуальних потреб, нагальних інтересів і палких бажань. Окрім цих трьох основоположних внутрішніх компонентів, що формують мотивацію та поведінку людини, до

мотиваційної структури особистості в більшості випадків належать також такі глибинні елементи, як ідеали, життєві мрії та тверді переконання.

Коли ми говоримо про вмотивованість освітнього процесу студента, маємо на увазі психологічну характеристику, що відображає його інтерес до оволодіння новими знаннями, його прагнення до особистого розвитку і самовдосконалення. У випадках з освітнім процесом зовнішні мотиви можуть виступати у вигляді прагнення успішно скласти екзамени, заліки, виконати курсові проєкти тощо. Ця форма мотивації є зовнішньою по своїй суті, адже здебільшого має тимчасовий характер та не зачіпає глибинних аспектів особистісного розвитку студента.

Іншим важливим типом мотивації є внутрішня, особистісна мотивація, яка глибоко пов'язана з внутрішнім бажанням до самовдосконалення. Вона орієнтована на всебічний розвиток особистості студента, на розкриття його потенційних можливостей, на його моральне та інтелектуальне зростання. Така мотивація є суттєвим рушієм для досягнення високих цілей та подальшого успішного саморозвитку. Досягнення високих показників освіченості в майбутніх педагогів професійного навчання тісно пов'язане з бажанням освоєння професії, інноваційної діяльності, що базується на системі мотивів. Тому саме під час підготовки фахівців важливо створити умови, які сприятимуть бажанню здобувачів вищої освіти до якісного засвоєння теоретичних та практичних навичок обраної спеціальності, та надалі успішно впроваджувати отримані знання у своїй інноваційній професійній діяльності.

Дослідники стверджують, що мотивація до навчальної діяльності є надзвичайно важливим питанням у сфері психології. Цей аспект стає особливо актуальним, оскільки і кінцевий результат, і сам процес опанування змістум та навичок тією чи іншою мірою залежать від рівня залученості особи до освітнього процесу, а також від її інтересу до матеріалу, що вивчається [165]. Певна частина науковців уважає, що мотивація навчальної діяльності складається із різноманітних внутрішніх та зовнішніх чинників, які спрямовують особу на

цілеспрямовану навчальну активність, з кінцевою метою досягнення окреслених завдань і цілей [231]. Ці мотиви здебільшого формуються через усвідомлення конкретних об'єктів і завдань діяльності, таких як здобуття освітнього ступеня, самопізнання, самореалізація, а також утілення в життя особистих бажань у межах обраної професії. Для задоволення таких потреб індивід повинен виконати низку освітніх завдань, що, у свою чергу, орієнтує його на більш глибоке осмислення і роздумування щодо свого професійного вибору [261].

У контексті нашого дослідження нам близька точка зору вченої В. Курок, яка стверджує, що «студентський пізнавальний інтерес тісно пов'язаний із професійним. У переважної більшості студентів пізнавальний інтерес має практичну спрямованість, тому знання у виші повинні мати практичний, діяльнісний характер. Звідси виникає необхідність у такій побудові навчального процесу, за якого потреба в нових знаннях виникала б у студента свідомо, через професійну мотивацію» [178]. Учені-психологи В. Юрченко та Л. Подоляк уважають, що в студентів з метою посилення мотивації до навчання «потрібно вдосконалювати та підтримувати прагнення розкривати себе через освітню діяльність, формувати уявлення про життя в соціумі, допомагати усвідомлювати перспективи навчання та професійної діяльності, а також бачити їх зв'язок з обраною професією» [268, с. 164].

Результати опрацювання досліджень науковців [62; 178; 185; 190; 215; 261; 364; 369; 403; 415] дали можливість виокремити методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності, які впливають на посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної педагогічної діяльності, а саме: метод емоційного стимулювання в поєднанні із пізнавальними інтересами здобувачів освіти (прийоми зацікавлення, здивування, наведення цікавих прикладів, аналогій, створення ситуації новизни, інформування про сучасні наукові дослідження); проблемно-пошуковий метод (створення проблемної ситуації, порівняння навчальних об'єктів, виділення суттєвих ознак, групування,

класифікація, узагальнення, визначення суперечностей тощо, мозкова атака, виконання дослідницьких, прикладних, творчих, інформаційних проєктів); методи, які стимулюють пізнавальні запитання в здобувачів освіти (незакінчені завдання; запитання, спрямовані на отримання додаткової інформації; тексти, які спонукають студентів ставити запитання або шукати правильні шляхи виконання практичних завдань); методи, що стимулюють ініціативу – самостійне творче складання завдання (прийом спільного з викладачем пошуку вирішення проблеми, самостійне складання завдань за аналогією на новому змісті); метод опори на життєвий досвід (використання в освітньому процесі життєвого досвіду здобувачів освіти); створення відчуття успіху в навчанні (зміцнює самовпевненість, пробуджує почуття гідності, бажання вчитися, використання спеціальних прийомів індивідуально-особистісної підтримки: «Навмисна помилка», «Допоможи мені»); диспут (обмін думками між студентами, викладачами і студентами, що вчить їх мислити самостійно, сприяє розвитку аналітичних навичок) [192]. Означені методи та прийоми є ефективним засобом формування в майбутніх педагогів професійного навчання мотивації учіння, спрямованої на активізацію їхньої пізнавальної діяльності, та можуть бути використані в процесі підготовки до інноваційної педагогічної діяльності.

Майбутній педагог професійного навчання, інноваційна діяльність якого спирається на професійні мотиви та мотиви особистісної самореалізації, має вищий рівень творчого потенціалу, який проявляється в прагненні досягти результату у своїй діяльності й отримати задоволення від самої інноваційної діяльності, що має для нього глибокий особистісний сенс.

Для посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності особливе значення має забезпечення другої педагогічної умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності – *створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти*.

Одним з основних шляхів реалізації творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання та їх підготовки до ефективного здійснення інноваційної діяльності є створення «відповідного творчо-інноваційного простору вищої освіти» [35, с. 139]. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в цьому плані має здійснюватися в інноваційному середовищі, яке американські вчені визначають як «середовище, в якому народжуються унікальні, потенційно цінні ідеї та створюються можливості для його учасників щодо кращого розуміння природи інновацій та сприяння інноваціям у професійній діяльності» [412, с. 42]. Мова зазвичай іде про інноваційне освітнє середовище, що визначається як «система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку» [84, с. 17].

Услід за О. Ярошенко для формування інноваційного освітнього середовища, спрямованого на формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, вважаємо за необхідне: упроваджувати сучасні форми й способи організації інноваційної діяльності; створювати банки інноваційних методик та технологій; створювати в університетах центри наукових досліджень та інновацій; розробляти програми навчальних дисциплін за вибором, що сприяють формуванню інноваційної компетентності майбутніх фахівців; створювати спеціальні авторські курси щодо формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання тощо [382, с. 20].

Досліджуючи інноваційне освітнє середовище закладу освіти, учені виділяють принципи його створення, а саме: «орієнтація на співробітництво; розвиток особистісного потенціалу; єдність теорії та практики; принцип активності, що спонукає особистість до активної позиції в навчанні» [302]. Відповідність означеним принципам детермінує сприяння ефективному використанню інновацій майбутніми педагогами професійного навчання. Інноваційні процеси є ключовим чинником у формуванні якісного потенціалу

майбутніх викладачів. Це невід'ємна частина їхньої професійної компетентності в умовах освітніх інновацій, що забезпечують оновлення змісту освіти, сприяють створенню та вдосконаленню умов для розвитку, саморозвитку і реалізації творчих здібностей майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки.

Інноваційне освітнє середовище, орієнтоване на формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, розуміємо як систему умов, упливів, можливостей для ефективної інноваційної діяльності в ЗВО, що розташовуються в соціальному та предметно-просторовому оточенні її суб'єктів. Водночас соціальне оточення містить такі складові: нормативно-правова база, організаційно-управлінські аспекти, психолого-педагогічні чинники, система заохочення та відзначення успіхів викладачів і студентів в інноваційній діяльності; предметно-просторове – ресурси закладу освіти, навчально-методичне забезпечення, змістове наповнення предметного поля підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником, форми та способи участі в ній суб'єктів освітнього процесу, інформаційно-комунікативне поле інноваційної діяльності.

З огляду на те, що майбутні педагоги професійного навчання поряд із науково-педагогічними працівниками є повноцінними суб'єктами інноваційної діяльності в закладі вищої освіти, у контексті нашого дослідження мова йтиме про створення інноваційного освітнього середовища (ІОС) ЗВО, у структурі якого виокремимо інформаційну, просторову та організаційну підсистеми (рис. 2.2).

Основними елементами *просторової підсистеми* ІОС є інноваційна інфраструктура ЗВО, зокрема: наукові лабораторії; сучасне мультимедійне обладнання; наукова бібліотека, яка створює умови для самостійної роботи та неформального спілкування, забезпечує доступ до джерел інформації; інші організаційні підрозділи ЗВО (центр трансферу технологій, патентно-інформаційний відділ, відділ міжнародної діяльності тощо), а також нормативне забезпечення інноваційної діяльності на рівні закладу освіти.

Рис. 2.2. Структура інноваційного освітнього середовища ЗВО

Інформаційна підсистема ІОС забезпечує суб’єктів інноваційної діяльності відповідним інформаційними інструментами, такими як: хмарні технології, пошукові сервіси, електронні інформаційні ресурси, електронні засоби комунікації, програмне забезпечення тощо. *Організаційна підсистема* ІОС містить сукупність суспільно-психологічного та педагогічного складників, де перший складник передбачає наявність таких психологічних умов у закладі освіти, за яких «виникає бажання займатися інноваційною діяльністю, відбувається прояв готовності до її реалізації, а здобуті результати діяльності отримують суспільне визнання» [382, с. 25]. Для забезпечення означених умов необхідно створити сприятливий соціально-психологічний клімат у колективі «як один із вирішальних чинників успішної діяльності людини в усіх сферах життя суспільства» [15] та розробити дієву систему заохочення суб’єктів

інноваційної діяльності з «популяризацією отриманих ними результатів» [227, с. 364]. Педагогічний складник організаційної підсистеми ІОС полягає в «належним чином створених організаційні умовах, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності» [227, с. 364] у ЗВО та підвищенні її цінності.

Необхідно зауважити, що інноваційне освітнє середовище в закладі вищої освіти – це «система, що забезпечує умови для розвитку особистості як фахівця, реалізацію його творчого потенціалу, удосконалення фахових компетентностей і виражає єдність і взаємозв'язок його структурних компонентів» [363]. Отже, основним завданням інноваційного середовища вважаємо створення таких умов в ЗВО, які дають можливість якомога більшій кількості викладачів, студентів у спільній взаємодії розкрити свій творчий потенціал та реалізувати інноваційні ідеї, зокрема, беручи участь у розробленні та здійсненні інноваційних проєктів. Створення в освітній організації інноваційного середовища сприяє поширенню пропаганди про значущість розроблення та освоєння педагогічних нововведень, використання нових методик та технологій у практиці навчання.

Третє місце в ранжованому списку педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності посіла умова щодо *насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником*.

Насичення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання обґрунтовуємо метою освіти щодо підготовки фахівців, здатних застосовувати новітні форми, методи, прийоми та засоби навчання, інноваційні педагогічні технології, зафіксованою в професійному стандарті педагога професійного навчання [279] та Концепції розвитку педагогічної освіти [159]. Професійний стандарт педагога професійного навчання систематизує концептуальні ідеї образу, ролі та функцій педагога в суспільстві. Його зміст охоплює основні вимоги до кваліфікації педагога професійного навчання. У пункті 2.8 Концепції розвитку педагогічної освіти [159] особлива увага

приділяється вимогам до освітніх програм, спрямованим на підготовку педагогічних працівників. Ці вимоги акцентують увагу на необхідності формування інноваційного підходу як базового способу мислення та ключового інструменту лідерства в умовах посилення співпраці між державними та громадськими організаціями. Водночас програми повинні враховувати сучасні тенденції глобалізації освітніх процесів і підвищення конкурентоспроможності, що стають невід'ємними умовами для подальшого розвитку системи педагогічної освіти [341]. Цілком підтримуємо думку І. Кореневої про те, що «зміст освіти модифікується залежно від соціально-економічних умов розвитку суспільства, науково-технічного прогресу та досягнень у сфері психолого-педагогічних наук» [160, с. 20]. О. Савченко вважає, що «зміст освіти є системотворчим компонентом навчального процесу, базисом освіченості і культури всього населення» [309].

Ураховуючи означені положення, у контексті насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником переедбачається його спрямування на комплексне формування всіх компонентів інноваційної компетентності, яке пов'язуємо з феноменом міждисциплінарної інтеграції (концептуальні аспекти означеного феномену репрезентовано вченими, серед яких А. Колот [152], В. Курок [180], О. Лілік [205] та інші).

Реалізація цієї умови має на меті розроблення та доповнення навчальних дисциплін інформацією щодо створення, оцінювання, освоєння і застосування інновації, збалансованого поєднання комплексу предметно-галузевих (спеціальних), методичних, методологічних знань, спеціальних теоретичних знань з педагогічної інноватики. Проведений у попередніх розділах дисертації аналіз змісту ОПП виявив, що сучасний стан професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання не може повною мірою задовольняти вимоги Національної рамки кваліфікацій щодо здатності випускників бакалаврату здійснювати інноваційну діяльність у професійній роботі та застосовувати інноваційні підходи. У навчальних дисциплінах, занесених у плани підготовки

майбутніх педагогів професійного навчання, розглядаються лише окремі аспекти, пов'язані із інноваційною діяльністю майбутніх педагогів. Натомість вони мають певний потенціал для формування в них інноваційної компетентності. Це, зокрема, такі навчальні дисципліни, як «*Педагогіка», «Педагогічна майстерність», «Теорія і методика навчання в ЗФПО», «Основи наукових досліджень», «Інформаційні технології в освіті» («Інформатика та інформаційно-комунікаційні технології», «Цифрові технології в освітньому процесі», «Технологія критичного мислення», «Сучасні ІТ та мультимедіа в освіті», «Цифрові технології та засоби навчання», «Технології штучного інтелекту», «Smart-технології в освіті», «Технології особистісного зростання та навчання»), «Основи інженерно-педагогічної творчості», «STEM-практики в освіті», «Освітні та креативні технології в професійній діяльності»* (див. п.1.1).

Реалізація завдання щодо підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності передбачає внесення до навчального плану нормативної дисципліни «*Інновації в освіті*», яка складається з таких змістових модулів: «Педагогічна інноватика. Теоретичні основи педагогічних технологій», «Види інноваційних освітніх технологій». Викладання означеної дисципліни здійснюється з активним застосуванням сучасних інноваційних форм і технологій навчання (проєктних, практико-орієнтованих та проблемно орієнтованих), а також залучення майбутніх педагогів професійного навчання до різноманітних освітніх заходів: організаційно-діяльнісних та рольових ігор, тренінгів, вебінарів, майстер-класів, воркшопів у позанавчальний час.

Основними цілями вивчення дисципліни «*Інновації в освіті*» є: засвоєння теоретичних засад інновацій та інноваційних освітніх технологій; розуміння дидактичних можливостей і особливостей найпоширеніших педагогічних інноваційних методик; формування готовності до впровадження технологічного підходу в професійній освіті; розвиток умінь ефективно застосовувати інноваційні підходи в конкретних навчальних ситуаціях; стимулювання педагогічного

мислення, здібностей та творчості; заохочення креативності, інноваційності та адаптації до нововведень у педагогічній практиці; розвиток психологічної готовності до сприйняття нового і здатності приймати педагогічні новації.

З метою насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником потрібно посилити практичне спрямування професійно орієнтованих дисциплін і вдосконалити зміст виробничих практик. Щоб підготувати професійно компетентних фахівців нового покоління, слід максимально наблизити умови навчання в закладах вищої освіти до реальної професійної діяльності. Занурення педагогів у практико-орієнтовану інноваційну діяльність дає можливість створити позитивне ставлення до застосування та освоєння нововведень, що сприяють оновленню змісту освіти; сформувати потреби до пошуку та виявлення своїх оригінальних знахідок.

Обґрунтуємо наступну педагогічну умову підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності – *упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців,* якій група експертів надала четвертий ранг.

Упровадження інноваційних технологій в освітній процес є результатом швидкої «діджиталізації освітньої сфери та спрямоване на впровадження нових або вдосконалення наявних технологій здійснення освітньої діяльності, кінцевою метою якого є підвищення якості надання освітніх послуг» [190 с. 224].

Аналіз досліджень із застосування інноваційних технологій свідчить про значний інтерес науковців до цієї теми. Наприклад, А. Андрєєв [3], М. Ватковська [49], Ю. Гвоздецька [64], О. Дубасенюк [88], П. Лузан [208], К. Ляшенко [215], В. Меняйло [227], І. Філімонова [64; 349], О. Цюняк [364], Л. Шевченко [369], І. Шиман [374] та ін. вважають, що впровадження таких технологій підвищує ефективність освітнього процесу та гарантує досягнення запланованих результатів навчання. М. Ватковська та В. Швидун визначають «пріоритетні напрями діяльності педагогів щодо використання інноваційних технологій» [49]. В. Ходунова та ін. аналізують упровадження в освіті цифрових

технологій, оновлення підходів у педагогічній практиці для розвитку «критичного мислення і творчого потенціалу здобувачів, оскільки саме це забезпечує адаптацію людей у сучасних цивілізаційних змінах» [306].

Учені, досліджуючи інноваційні підходи до підготовки педагогів до впровадження сучасних освітніх технологій, уважають, що «завдання викладачів закладів вищої освіти – урізноманітнити способи і методи проведення уроків, запровадити інтерактивне навчання, проєктні технології, бізнес-рольовий менеджмент, використовувати нові технології тестового контролю, навчати вирішення проблемних виробничих ситуацій» [259].

У процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності особливу увагу варто приділяти сучасним освітнім технологіям, які базуються на принципах особистісно орієнтованого навчання (інтерактивне навчання, проєктна технологія, розвивальні методи навчання).

Інтерактивне навчання містить у собі моделювання реальних життєвих ситуацій, активне використання рольових ігор, а також спільний пошук шляхів вирішення різноманітних проблем, що детермінує стимулювання внутрішньої мотивації студентів, створення обстановки успіху і сприяє позитивному навчальному досвіду.

Інтерактивні технології («коло ідей», «мікрофон», «мозковий штурм», «експрес-опитування», метод «прес», «акваріум», різноманітні рольові ігри, дискусії тощо) детально описані в численних наукових роботах як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Однак слід зауважити, «алгоритми їх використання, методичні розробки з практичними прикладами їх реалізації, на жаль, недостатньо обґрунтовані» [95]. Сучасними трендами цифровізації у вищій освіті стали дистанційне навчання, відеонавчання, технології блокчейну, гейміфікація, аналіз великих даних, застосування штучного інтелекту, а також віртуальна та доповнена реальності, соціальні мережі. Одним зі значущих методів інтеграції інновацій в

освітній процес є організація змішаного навчання, яке гармонійно поєднує традиційні аудиторні заняття з дистанційним навчанням [82].

Мета впровадження цієї пріоритетної педагогічної умови полягає в оновленні освітнього процесу та впровадженні новацій у традиційну систему навчання, зокрема для покращення якості навчальних результатів. Такий підхід до організації професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання уможливлює створення атмосфери, яка сприяє професійній зрілості, перетворюючи студентів не лише на суб'єктів пізнання, але й на активних учасників свого професійного та особистісного розвитку. Введення інноваційних технологій в освітній процес приводить до підвищення рівнів сформованості інноваційної компетентності студентів. На особистісному рівні в нього відбувається формування «сучасного стилю мислення з його характерними ознаками: креативністю, системністю, гнучкістю, динамізмом, перспективністю, об'єктивністю, концептуальністю тощо» [64].

Інновації створюють основу для готовності до безперервного навчання, що є важливою якістю в умовах стрімкого розвитку технологій і зростання обсягу знань. Використання сучасних інноваційних технологій забезпечує якісну підготовку креативних і компетентних педагогів, здатних справлятися з викликами професійної діяльності.

Виокремлення педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності базується на тому, що їх практична реалізація сприяє розкриттю творчого потенціалу студентів, урахуванню їхніх інтересів, здібностей і можливостей, а також розвитку їх суб'єктної позиції. Це створює основу для ефективної підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, заохочує студентів до вільного висловлювання думок, самостійного та дивергентного мислення, розвиває почуття відповідальності й підвищує їхню впевненість у власних силах.

Виокремлені та обґрунтовані педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в освітньому процесі ЗВО детермінують системну єдність. Перевірка ефективності комплексу педагогічних умов (посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності, створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти, насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником, впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців) здійснювалася під час дослідно-експериментальної роботи.

2.2. Моделювання процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності

Формування чи розвиток будь-якої конкретної компетентності слід розглядати як невід'ємну частину загального процесу становлення професійної компетентності педагога, де цілеспрямована зміна внутрішньої структури інноваційної компетентності та зовнішніх форм її прояву приводять до виникнення нових якісних станів, основою яких є діалектична єдність можливого та дійсного, а також як саморегулюючий процес, тобто внутрішньо необхідний рух («саморух» педагога від наявного рівня сформованості інноваційної компетентності до більш високого відповідно до етапів означеного процесу). Ураховуючи, що інноваційна компетентність не формується сама по собі, а потребує спеціально організованої діяльності, необхідно вирішити завдання побудови моделі цього процесу, розроблення механізмів та алгоритмів її функціонування, засобів та способів організації, навчально-методичного забезпечення.

Оптимізацію процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності ми пов'язуємо із застосуванням методу моделювання в дослідженні педагогічних процесів за допомогою їх реальних чи

ідеальних моделей (О. Антонова [230], Н. Брюханова [38], С. Вітвицька [56], В. Докучаєва [87], О. Дубасенюк [90; 89], І. Зязюн [97], Н. Корольова [38], В. Курок [186], Р. Курок [189], Є. Лодатко [206], Н. Ничкало [237], О. Столяренко [328], Є. Хриков [359], В. Чернілевський [230], Л. Шевченко [369], В. Шовкун [376] та ін.). Моделювання використано як дослідницький прийом для представлення процесу формування досліджуваного феномену з метою його вивчення, пояснення, уточнення, а також визначення його функціональних можливостей. Побудова моделі формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання дасть можливість, на нашу думку, глибше та всебічно проаналізувати цей процес у динаміці, дослідити недоступні прямому спостереженню аспекти та подати його найефективніший еталон.

Проведений у дослідженні порівняльний аналіз точок зору на поняття «моделювання» та «модель» у філософських, психологічних, педагогічних дослідженнях [3; 4; 21; 44; 87; 196; 206; 213; 227; 311; 364; 369; 374] дав можливість розкрити сутність та перспективність «моделювання» в межах досліджуваної проблеми. Моделювання може виступити важливим та дієвим способом перевірки істинності та повноти теоретичних уявлень про досліджуваний об’єкт чи явище, у нашому випадку – процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Моделювання (фр. *modele* – зразок) – це «метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтується на заміні конкретного об’єкта досліджень (оригіналу) іншим, подібним до нього (моделлю)» [234]. Моделювання в широкому сенсі – це «особливий пізнавальний процес, метод теоретичного практичного опосередкованого пізнання, коли суб’єкт замість безпосереднього об’єкта пізнання вибирає чи створює схожий із ним допоміжний об’єкт – замісник (модель), досліджує його. А здобуту інформацію переносить на реальний предмет вивчення» [234, с. 17–18]. Моделювання сприяє не тільки відображенню змістових етапів проєктованого процесу, їх послідовності та взаємозв’язку, але

одночасно дає можливість виділяти та описувати конструкційні особливості, представивши їх комплексно у вигляді певної системи, виокремлювати функціональне навантаження різних елементів системи та способи оцінювання ефективності їх діяльності. Сьогодні моделювання як метод дослідження є провідним підходом до організації наукових педагогічних досліджень. Це пов'язано з тим, що моделювання дає можливість не тільки відтворювати та розширювати знання про змістові та процесуальні особливості системи, що вивчається, а й конструювати нові її властивості, ефективно та якісно керувати динамікою її функціонування та розвитку.

В «Енциклопедії освіти» поняття «моделювання» означає «науковий метод пізнання явищ та процесів за допомогою відтворення їх характеристик на інших об'єктах – спеціально створених з цією метою моделях» [97, с. 337]. Моделювання – це «метод дослідження об'єктів пізнання на їх моделях; сам процес моделювання є побудовою і вивченням моделей реально існуючих предметів і явищ <…> і конструйованих об'єктів для визначення або поліпшення їх характеристик, раціоналізації способів їх побудови і управління ними тощо» [321, с. 442].

Найчастіше вчені [206; 359] зазначають, що модель (англ. *model*, нім. *modell*, фр. *modele,* лат. *modulus* – «міра, аналог, зразок») – «об'єкт-замісник, який у визначених умовах може заміняти об'єкт-оригінал, відтворюючи властивості, що цікавлять, характеристики, взаємозв'язки і відносини між елементами цього об'єкта» [129, с. 239]. У філософському сенсі «модель – предметна, знакова чи мисленєва система, що відтворює, імітує або відображає якісь визначальні характеристики, тобто принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості чи ознаки об'єкта пізнання, пряме, безпосереднє вивчення якого досліджується, з метою отримання знань про нього» [352, с. 391]. Поняття «модель», за визначенням «Словника іншомовних слів», – це «зразок якого-небудь нового виробу, взірцевий примірник чогось» [28, с. 375]. Модель – це

«уявна або матеріально реалізована система, що відображає і відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його простішим прототипом так, що її вивчення дає нову інформацію щодо цього об'єкта» [42]. «Великий тлумачний словник української мови» інтерпретує «модель» в контексті таких значень: «1) зразок, що відтворює, імітує будову і дію якого-небудь об'єкта, використовується для одержання нових знань про об'єкт; 2) уявний чи умовний (зображення, опис, схема і т. п.) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його представник» [322, с. 776].

Отже, у педагогічній науці є різноманітні трактування поняття «модель», серед яких ми взяли за основу визначення Є. Лодатка, оскільки він тлумачить модель із позиції системного підходу, що відповідає методологічним основам нашого дослідження. Відповідно до цього визначення «педагогічна модель – мисленєва система, що імітує чи відображає певні властивості, ознаки, характеристики об'єкта дослідження або принципи його внутрішньої організації чи функціонування і презентується у вигляді культурної форми, притаманної певній соціокультурній практиці» [206, с. 90]. Доцільно, зазначити, що «у процесі пізнання модель виступає як засіб організації дослідження <…>, що позначає безпосередній об'єкт пізнання на емпіричному рівні, систематизує початок теоретичного дослідження, робочу гіпотезу, результати дослідження, якщо побудова такого ідеалізованого об'єкта є метою» [289, с. 16].

Створення моделі ґрунтується на виокремлених емпіричним шляхом проблемних аспектах феномену, що вивчається. Так, у нашому дослідженні моделюванню передувала робота, спрямована на виявлення наявного рівня сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, обґрунтування недоліків та прогалин у роботі ЗВО щодо підготовки означених майбутніх фахівців до освоєння та застосування освітніх інновацій.

Важливим аспектом педагогічного моделювання є класифікація моделей, воно представлене в дослідженнях С. Гончаренка [68], Є. Лодатка [206, с. 84],

С. Вітвицької [56, с. 22], О. Єжової [100, с. 204], О. Столяренко [328], О. Цюняк [364], Л. Шевченко [369], К. Дурай-Новакової [394], у яких учені пропонують розмаїття різновидів моделей. У педагогічних дослідженнях О. Радкевич пропонує застосовувати «структурну модель, яка відображає елементи, компоненти, блоки системи цілеспрямованого розвитку професійної компетентності фахівців та взаємозв'язки між підсистемами і складниками» [300]. У свою чергу, Л. Шевченко «розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності, що дозволяє найбільш повно та змістовно відобразити суттєві властивості підсистем процесу освіти, їх взаємозв'язок і порядок функціонування» [369, с. 324–325].

У ході всебічного аналізу педагогічної літератури стало очевидним, що використання методів моделювання відкриває можливості для передбачення різних сценаріїв подальшого розвитку освітньої системи. У межах нашого дослідження розглядаємо модель як потужний інструмент, спрямований на відтворення процесів, завдяки якому функція прогнозування та оцінювання отриманих результатів моделювання є ключовими складниками. Вона виконує важливу роль у досягненні цілей, пов'язаних з процесом підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, забезпечуючи їх готовність до впровадження сучасних підходів в освітній процес.

Учені [206; 234; 251; 328] розробили етапи моделювання педагогічних явищ та процесів, які співвідносяться з ними та враховують їх специфіку. У своєму дослідженні ми орієнтувалися на послідовність дій, скориставшись детальним алгоритмом педагогічного моделювання, який пропонує І. Осадчий [251]: 1) визначення мети процесу моделювання, яке необхідно для чіткого розуміння кінцевого результату і цілей створення моделі; 2) виокремлення та аналіз об'єкта моделювання, що є основою для подальших досліджень; 3) формулювання предмета моделювання, що концентрує увагу на певних аспектах об'єкта; 4)

вивчення та з'ясування всіх законодавчих і нормативних актів, що регулюють функціонування зазначеного об'єкта моделювання; 5) вибір відповідної теорії, яка здатна описати або пояснити суть та особливості предмета моделювання; 6) аргументування ключових допущень, що уможливлюють спрощення досліджуваного реального об'єкта, водночас зберігаючи його головні характеристики; 7) розроблення понятєвого апарату (точні терміни, поняття та визначення), необхідного для процесу моделювання; 8) конструювання моделі об'єкта за допомогою використання раціональних категорій, чітко визначених понять, логічних тверджень і обґрунтованих суджень; 9) проведення експертизи з метою перевірки відповідності моделі принципам наукового дослідження, законам логіки, а також чинним юридичним та фінансовим нормам тощо; 10) дослідження характеристик моделі через її тестування, де перевіряється наявність таких властивостей, як адекватність у відображенні реальності, прогностичний потенціал тощо, це здійснюється шляхом мисленнєвого розгляду або натурального експерименту в контексті розв'язання конкретних педагогічних завдань із залученням розробленої моделі; 11) проведення вдосконалення моделі, унесення коректив та доведення її до остаточно завершеного вигляду з урахуванням усіх отриманих результатів і зауважень.

Таким чином, проаналізувавши моделі, розроблені науковцями, урахувавши етапи моделювання, ми пропонуємо власну модель підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Вона покликана забезпечити систематичну, поетапну реалізацію цього процесу та відповідає вимогам сучасної освіти. Модель представлена на рисунку 2.3, де візуалізовані всі її ключові блоки та зв'язки між ними.

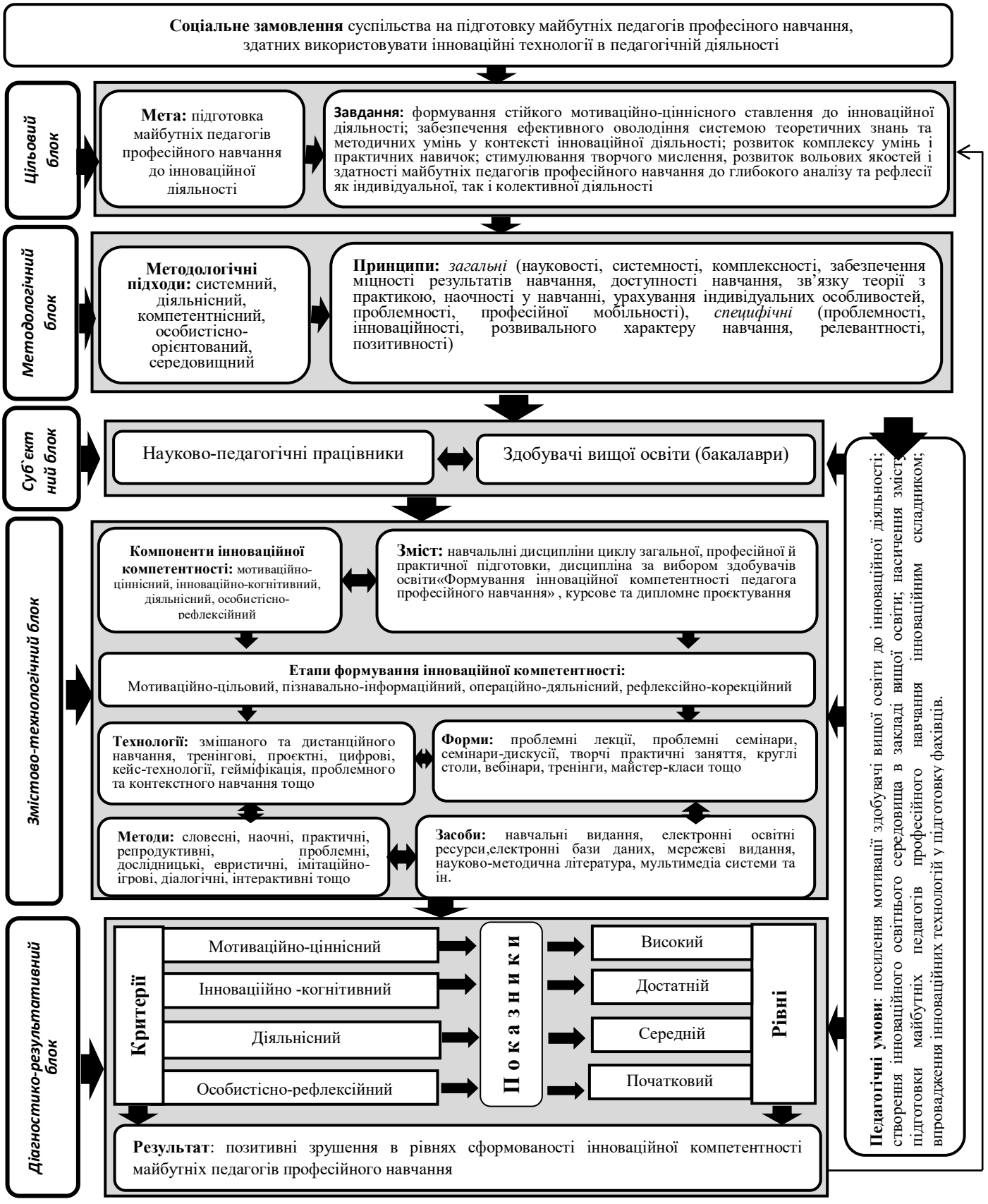

Рис. 2.3. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності (*розроблено автором*)

Розподіл досліджуваного процесу на окремі блоки є умовним, оскільки всі складники системи нерозривно пов’язані між собою, взаємодоповнюються та спільно формують цілісний і комплексний процес професійної підготовки зазначених фахівців. Саме завдяки організованій взаємодії цих компонентів у межах системи професійної підготовки забезпечується стабільний, раціональний і послідовний вплив на її результативність.

Конкретизуємо змістові параметри кожного з перерахованих блоків моделі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності.

Розроблена модель орієнтована на виконання соціального замовлення суспільства на підготовку майбутніх педагогів професійного навчання, здатних використовувати інноваційні технології в педагогічній діяльності в контексті модернізації освітнього простору професійної освіти з дотриманням вимог Державних стандартів та з урахуванням регіональних потреб. Одним із основних «завдань розробленої моделі є цілепокладання, в основі якого лежить чітке визначення мети та очікуваного результату» [369, с. 327].

Цільовий блок, що традиційно розглядається як системотвірний, побудований з урахуванням соціального замовлення і складається з мети, що реалізується через сукупність завдань. Метою є підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Виходячи з мети, ми визначили завдання формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, до яких належать: формування стійкого мотиваційно-ціннісного ставлення до інноваційної діяльності, що стане базою їхньої професійної самореалізації; забезпечення ефективного оволодіння системою теоретичних знань та методичних умінь у контексті інноваційної діяльності; розвиток комплексу вмінь і практичних навичок, а також отримання особистого досвіду участі в різноманітних формах і видах інноваційної роботи; стимулювання творчого мислення, розвиток вольових якостей і здатності

майбутніх педагогів професійного навчання до глибокого аналізу та рефлексії як індивідуальної, так і колективної інноваційної діяльності.

Методологічний блок моделі встановлює і задає основний вектор побудови системи, спрямованої на певний прогнозований результат, зумовлює послідовну організацію загального процесу з боку науково-методологічних та дидактичних підходів. У ролі методологічної основи розробленої моделі виступають положення теоретико-методологічних підходів.

У довідковій літературі поняття «підхід» визначають як «сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь» [52, с. 969]. Розуміючи під підходом основне положення теорії, що визначає цілі, напрям, базис моделювання досліджуваного процесу, методологічними підходами підготовки до інноваційної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання вважаємо *системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований* та *середовищний.*

Сутність *системного* підходу в сучасному розумінні полягає у вивченні явища як системи, тобто в дослідженні його системних властивостей та описанні результатів цього вивчення в системних поняттях (Ю. Бех [27], С. Гончаренко [69], І. Малафіїк [219], А. Слєпцов [27], А. Цофнас [362] та ін.).

Методологія системного підходу уможливлює розглядати процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності як систему, в якій маємо модернізувати всі складники (мету, завдання, принципи, зміст, методи, форми, засоби, педагогічні технології тощо) для цілеспрямованого формування досліджуваної здатності майбутніх педагогів професійного навчання. Системний підхід у нашому дослідженні відкриває широкий спектр можливостей, зокрема, він дозволяє: виділити складники системи підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності та визначити взаємозв’язки між ними; розробити систему підготовки педагогів до інноваційної діяльності; проаналізувати механізми управління цією

системою; визначити внутрішні і зовнішні чинники, що впливають на її функціонування; визначити ключові елементи досліджуваної педагогічної системи, на які буде спрямовано вплив під час дослідження; а також інтегрувати отримані результати в освітній процес закладів вищої освіти тощо.

Таким чином, система підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності має цільову спрямованість (підвищення рівнів сформованості інноваційної компетентності), є цілісною (забезпечує інтеграцію всіх компонентів), універсальною (надає можливість повторного застосування), гнучкою (забезпечує можливість адаптації до змінних умов), варіативною (має можливість розвитку в процесуальному плані) педагогічною системою.

Оскільки діяльність – це основа, засіб і чинник розвитку особистості (К. Ушинський, В. Сухомлинський, Г. Костюк, В. Ягупов та ін.), то це зумовлює необхідність реалізації в нашому педагогічному дослідженні діяльнісного підходу. *Діяльнісний* підхід є предметом дослідження багатьох учених (І. Беха [26], О. Гречановської [77], І. Зязюна [119], Л. Короткової [162], Н. Ничкало [238], В. Радкевич [296] та ін.). Він «сприяє впорядкуванню суб'єкт-суб'єктних відносин в колективі, правильному використанню інноваційних технологій, форм і методів навчання, тоді відбувається свідоме та ефективне засвоєння знань, умінь і досвіду інноваційної освітньої діяльності» [257, с. 272]. Тому процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності побудований за логікою врахування всього основного компонентного складу діяльності – потреб, мотивів, цілей, дій, операцій, способів регулювання, контролю та аналізу досягнутих результатів.

Відповідно до діяльнісного підходу підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності будується на основі особистісної усвідомленої діяльності, спрямованої на вирішення актуальних питань у галузі професійної освіти, науки, виробництва, управління, економіки

шляхом здійснення активного цілепокладання, пошуку можливостей вирішення проблеми, проєктування інноваційного рішення, його практичної реалізації, обробки результатів інноваційних розробок.

Застосування діяльнісного підходу дає можливість сформувати в майбутніх педагогів професійного навчання цілісний образ інноваційної діяльності в єдності інноваційно-педагогічного, інноваційно-технічного, інноваційно-виробничого складників, забезпечити розвиток індивідуального стилю інноваційної діяльності як сукупності найбільш прийнятних та ефективних для студента методів та засобів її здійснення.

Використання діяльнісного підходу орієнтує освітній процес на розвиток умінь і навичок інноваційної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання, практичне застосування набутих знань з різних навчальних дисциплін, професійну самореалізацію, а також формування здатності до самоосвіти.

Компетентнісний підхід послужив основою процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності через аналіз освіти «від результату». Можливості застосування компетентнісного підходу виявляються в спрямованості освіти на розвиток особистості педагога в результаті формування в нього інноваційної компетентності за допомогою здобутих знань, сформованих умінь, навичок реалізації інноваційної діяльності у професійно-значущих ситуаціях та за рахунок вирішення професійних завдань у процесі підготовки. Когорта науковців (І. Бех [26], Н. Бібік, О. Глузман, О. Локшина, П. Лузан [211], В. Луговий, Н. Нагорна, С. Ніколаєва, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, В. Радкевич [297], О. Савченко, В. Химинець, Л. Хоружа, А. Ярошенко та ін.) займалася дослідженням означеного підходу.

Компетентнісний підхід у системі професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності сприяє формуванню здатності аналізувати та систематизувати науково обґрунтований практичний досвід в інноваційній діяльності, прогнозувати й планувати очікувані результати

роботи, а також ефективно організовувати та управляти освітніми процесами. Майбутні педагоги професійного навчання оволодівають уміннями раціонально використовувати ресурси для практичного вирішення завдань інноваційного характеру, створювати сприятливе середовище для розвитку творчої особистості, розробляти і впроваджувати новітні технології, обирати найоптимальніші методики, технології та прийоми для досягнення успіху у власній інноваційній діяльності.

Застосування компетентнісного підходу в дослідженні забезпечує:

– формування структурних компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі їхньої фахової підготовки;

– оновлення освітньо-професійних програм і змісту навчальних дисциплін, що входять до циклу професійної та практичної підготовки (як обов'язкові, так і вибіркові компоненти освітніх програм);

– підвищення практичної орієнтованості підготовки зазначених фахівців у закладах вищої освіти;

– зростання мотивації здобувачів освіти до розвитку власної професійної компетентності, самоосвіти й саморозвитку.

Важливість упровадження *особистісно орієнтованого підходу* у своїх наукових працях висвітлювали такі науковці, як М. Бастун [20], І. Бех [22], Г. Васянович [48], С. Гончаренко [67; 68], О. Дубасенюк [91], В. Онищенко [48], О. Пєхота [265], М. Прищак [277], А. Старєва [265] та ін. У контексті нашого дослідження цей підхід розглядається як інструмент для врахування індивідуальних особливостей професійної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі організації навчання в ЗВО, а також під час їхнього саморозвитку та самореалізації. Основна ідея особистісно орієнтованого підходу полягає в тому, що студент є центральною ключовою фігурою освітнього процесу. Учена О. Цюняк вважає, що означений підхід зумовлений трактуванням процесу «професійної підготовки з урахуванням особистісної позиції кожного з

учасників освітнього процесу, спрямований на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, що сприятиме особистісному й професійному зростанню кожного» [364, с. 164].

Отже, особистісно орієнтований підхід дає можливість, спираючись на систему взаємозв'язаних понять, ідей та методів, ефективно підтримувати процеси самопізнання, саморозвитку та самореалізації особистості, водночас сприяє формуванню унікальної індивідуальності та забезпечує ефективну підготовку майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Середовищний підхід до процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності акцентує увагу на системі дій із середовищем як засобі комплексного цілеспрямованого впливу на педагогів. Він був об'єктом наукової уваги вітчизняних науковців (М. Братко [391], В. Желанова [103], В. Ребенок [302], О. Цюняк [363], О. Ярошинська [383], С. Яценко [384] та ін.). У педагогічній науці середовищний підхід є теорією здійснюваного через спеціально створюване середовище управління процесом розвитку її суб'єктів, формування необхідних професійних компетентностей.

Учена В. Желанова інтерпретує середовищний підхід у вищій педагогічній освіті як «стратегію, що ґрунтується на управлінні процесом професійно-особистісного формування майбутнього педагога через створення певного середовища» [103, с. 101].

Середовищний підхід «інтегрує ідеї системного, особистісно-зорієнтованого, компетентнісного, культурологічного наукових підходів і базується на принципах доцільності середовища для людини, узгодженості особистості й середовища, оптимізації відносин особистості й середовища, персоналізації середовища» [112].

Інтеграція вибраних підходів дає можливість встановити взаємодоповнювальні зв'язки, а саме:

– компетентнісний підхід забезпечує змістову характеристику процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності;

– діяльнісний підхід обґрунтовує характеристики досліджуваного процесу, уможливлює визначення механізмів процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності;

– особистісно орієнтований підхід дає можливість орієнтуватися на особистісні якості майбутнього педагога, виявляє індивідуальні умови, визначає особистісні характеристики результатів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності; крім того, акцентує увагу на тому, що діяльність педагогів безпосередньо залежить від особистісних характеристик педагога;

– системний підхід дає можливість цілісно розглянути процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності з позиції його структури, компонентного складу й взаємозв'язків та подати як педагогічну систему;

– середовищний підхід як нова методологічна установка дає можливість інтегрувати означені підходи, розглядаючи проблеми процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності крізь призму багатогранності.

Мета, завдання, методологічні підходи визначають принципи підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності як загальні, що характеризують основу розроблення змісту та організації процесу професійної підготовки в цілому, так і специфічні, що відображають особливості інноваційної діяльності педагогів професійного навчання та їх вплив на процес професійної підготовки.

Підготовка педагога до інноваційної діяльності спирається на ***такі загальні принципи***: науковості, системності, комплексності, забезпечення

міцності результатів навчання, доступності навчання, зв’язку теорії з практикою, системності, свідомості й активності, наочності, урахування індивідуальних особливостей; ***специфічні принципи***: проблемності, інноваційності, розвивального характеру навчання, релевантності, позитивності.

Принцип проблемності базується на створенні в освітньому процесі проблемних ситуацій. Він спрямований на активізацію розумової діяльності здобувачів освіти, де вони самостійно вирішують практичні чи теоретичні завдання, «відкриваючи» нові знання, а не отримуючи їх у готовому вигляді.

Принцип інноваційності передбачає постійне вдосконалення, оновлення та впровадження якісно нових ідей, технологій, форм і методів у різних сферах (освіті, виробництві). Він орієнтований на підвищення ефективності професійної діяльності педагогів професійного навчання, зокрема на зростання рівнів сформованості їхньої інноваційної компетентності.

Принцип розвивального характеру навчання спрямований на розвиток, самовдосконалення особистості, що «вимагає переорієнтації процесу навчання з предметного характеру на процесуальний та мотиваційний» [384].

Принцип *релевантності* передбачає, що: 1) студенту ставлять вимоги, які відповідають його здібностям, інтересам, цінностям і суб’єктивному досвіду; 2) забезпечується можливість студенту реалізувати себе в навчанні, дослідницькій діяльності та поведінці. Водночас зміст освіти, засоби і методи добираються так, щоб студент – майбутній педагог професійного навчання – міг вибірково підійти до предметного матеріалу та способів оволодіння ним відповідно до своїх життєвих цілей і шляхів особистісного розвитку [384].

Принцип позитивності уможливлює створення ситуації успіху та вибору для кожного студента, що активізує прагнення продуктивної діяльності в галузі інновацій. Позитивні емоції та настрій сприяють побудові комфортної внутрішньо командної взаємодії, успішної та довірчої комунікації, що враховує інтереси кожного суб’єкта; співробітництва та партнерської взаємодопомоги в

ході здійснення інноваційної діяльності; творчому досягненню поставленої мети. Позитивно налаштований студент більш схильний до конструктивного мислення, розвитку інноваційної орієнтації, пошуку шляхів досягнення ефективного результату, реалізації науково-технологічних нововведень.

Суб'єктний блок є одним із центральних елементів будь-якої ефективної моделі освітнього процесу, адже саме він визначає характер та якість взаємодії між усіма його учасниками. Введення цього блоку в модель підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності зумовлено необхідністю проєктування педагогічної системи, яка не просто передає знання, а й створює умови для розвитку особистості кожного суб'єкта освітнього процесу. Ключовим аспектом тут є забезпечення органічного поєднання суб'єктів у рамках суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Суб'єкт-суб'єктні відносини – це не просто контакт між викладачем та студентом, це рівноправна, партнерська взаємодія, де обидві сторони виступають активними учасниками процесу навчання, обміну досвідом та спільного створення нового знання. У контексті підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності це означає встановлення відносин взаємної поваги, довіри та співпраці між науково-педагогічними працівниками ЗВО та майбутніми фахівцями. Саме така взаємодія забезпечує низку важливих переваг, які безпосередньо впливають на якість підготовки педагогів до інноваційної діяльності:

– активізація пізнавальної діяльності (у ситуації рівноправного діалогу студенти відчувають себе більш впевнено, вільно висловлюють свої думки, ставлять запитання та беруть активну участь в обговоренні. Це сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення);

– створення атмосфери творчості та співпраці (партнерські відносини між викладачем та студентом створюють сприятливі умови для генерування нових ідей, пошуку нестандартних рішень та спільної творчої діяльності);

– розвиток рефлексійних навичок (у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії студенти вчаться аналізувати свою діяльність, оцінювати результати, отримувати зворотний зв'язок та вдосконалювати свої знання та вміння);

– формування інноваційної компетентності (активна участь у спільній діяльності, обмін досвідом та генерування нових ідей сприяють розвитку інноваційного мислення та готовності до впровадження змін в освітньому процесі).

Належний рівень співпраці викладачів і здобувачів освіти, побудований на принципах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, є ключовим фактором забезпечення якісної підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Саме така взаємодія забезпечує не тільки підвищення рівня сформованості інноваційної компетентності майбутніх фахівців, але й сприяє їхньому особистісному та професійному розвитку, формує готовність до постійного самовдосконалення та творчого підходу до професійної діяльності.

Зміст, етапи, форми, методи та засоби процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності відображає ***змістово-технологічний блок*** моделі.

Змістова складова є фундаментальною теоретичною базою освітнього процесу, яка визначається Державним стандартом, затвердженими навчальними планами, програмами, а також дидактичним забезпеченням дисциплін. До змісту як важливого складника моделі належать навчальні дисципліни циклу загальної, професійної й практичної підготовки; дисципліни за вибором здобувачів освіти, курсове та дипломне проєктування.

За результатами дослідження процесу підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в контексті формування мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного компонентів інноваційної компетентності майбутнього педагога

професійного навчання було виокремлено такі етапи: мотиваційно-цільовий; пізнавально-інформаційний; операційно-діяльнісний; рефлексійно-корекційний.

Завданнями ***мотиваційно-цільового етапу*** є формування та розвиток мотивації до інноваційної діяльності, потреби до постійного особистісного та професійного саморозвитку, формування інноваційного світогляду, готовності до продуктивної взаємодії з учасниками освітніх, виробничих, управлінських, економічних, соціальних процесів, спрямованість на варіативність інноваційної діяльності та багатокритеріальну оцінку нововведень.

На цьому етапі актуалізуються творчі, комунікативні, рефлексійні вміння студентів, спрямовані на пошук індивідуального стилю інноваційної діяльності. Змістом мотиваційно-цільового етапу є: дослідження інноваційної діяльності педагогів професійного навчання, перспектив розвитку професійно-педагогічної освіти; визначення особливостей, функцій інноваційної діяльності в цілісній системі діяльності педагогів професійного навчання; розроблення структури інноваційної діяльності, яка визначає мету професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання – формування їхньої інноваційної компетентності.

Зміст навчання на цьому етапі містить інформацію про: передумови активізації інноваційної діяльності в професійній освіті; основні тенденції інноваційних процесів в освіті; інновації в професійній освіті, економіці, управлінні, соціальній сфері, на виробництві; взаємозв’язки інновацій та якості професійної освіти. На цьому етапі підготовки використовуються технології активного, проблемного та контекстного навчання, креативні технології. Доцільні також технології діагностики особистісних та професійних якостей студентів, різноманітні психологічні тренінги. На мотиваційно-цільовому етапі навчання може здійснюватися у формах проблемної лекції, проблемного семінару, екскурсії, творчих практичних занять, ознайомлення з педагогічними, виробничими, організаційно-управлінськими, економічними інноваціями,

науково-практичних конференцій з проблем інновації, авторських концепцій та методик.

Результатом мотиваційно-цільового етапу стає формування мотивації до інноваційної діяльності та усвідомлення майбутнім педагогом професійного навчання необхідності вдосконалення професійної освіти за допомогою інноваційних розробок; ролі практичного здійснення конкретної інноваційної ідеї; необхідності постійного розвитку особистісно-професійних якостей.

Завданнями ***пізнавально-інформаційного етапу*** є формування в студентів цілісного образу інноваційної діяльності педагогів професійного навчання шляхом освоєння знань про сутність, структуру, особливості інноваційної педагогічної діяльності, а також оволодіння методологією та методикою наукового дослідження для освоєння педагогічних, технічних, технологічних, економічних, організаційних нововведень.

На цьому етапі студенти отримують та самостійно набувають необхідних для майбутньої інноваційної діяльності знань. Крім того, велике значення приділяється активній пошуково-дослідній діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. Студент набуває вміння, пов’язані з цілепокладанням, плануванням власної дослідницької роботи, визначенням обсягу та якості необхідної для досягнення поставленої мети інформації, організацією продуктивної взаємодії з іншими учасниками науково-дослідного, інноваційно-педагогічного, інноваційно-технічного, інноваційно-виробничого процесів. Особливе місце займає планування власної подальшої інноваційної діяльності, ефективність якого визначає результати всього процесу підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності й знаходить вираження у створенні індивідуального курсу з інноваційної діяльності.

Змістом пізнавально-інформаційного етапу є: розуміння сутності інновацій, нововведень, інноваційних процесів у професійно-педагогічній освіті; визначення особливостей інноваційно-педагогічної, інноваційно-технічної та

інноваційно-виробничої діяльності. На цьому етапі підготовки використовуються технології активного навчання, проблемного, проблемно-пошукового, модульного, проєктного, контекстного навчання

Результатом пізнавально-інформаційного етапу є: оволодіння студентами основами інноватики як міждисциплінарного знання; усвідомлення сутності, структури, особливостей інноваційної діяльності; сформований особистісний зміст та стратегія майбутньої індивідуальної інноваційної діяльності.

Завдання ***операційно-діяльнісного етапу*** полягає у формуванні в студентів умінь з інноваційної діяльності. Відповідно до змісту на цьому етапі основне значення відведено самостійній, практичній, науково-дослідній, науково-виробничій, професійно-педагогічній, експериментальній діяльності студентів. На цьому етапі студент бере активну участь у різних видах інноваційної діяльності, що забезпечує формування необхідних умінь та практичних навичок, а також формує індивідуальний стиль майбутньої інноваційної діяльності в реальних умовах професійної освіти.

На означеному етапі підготовки найбільш ефективним є використання технологій проєктного, модульного, контекстного, змішаного навчання, тренінгових технологій, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Організація освітнього процесу може здійснюватися у формах ділових ігор з професійно-педагогічним та виробничим змістом, тренінгів, майстер-класів, виконання наукових досліджень та розроблення проєктів.

Результатом операційно-діяльнісного етапу є: оволодіння студентами вміннями інноваційної діяльності; розвинені навички взаємодії з іншими учасниками інноваційного процесу під час роботи над навчальним проєктом, набуття досвіду такої діяльності.

Завданням ***рефлексійно-корекційного етапу*** є розвиток у студентів рефлексійних умінь, що дають можливість оцінити результати власної інноваційної діяльності та інших. Змістом рефлексійно-корекційного етапу є:

аналіз та оцінювання ефективності інноваційної діяльності; рефлексія інноваційних та професійних умінь та навичок. Для цього необхідне оволодіння знаннями про способи, критерії та показники оцінювання інновацій у професійній освіті й виробництві. Для реалізації цього етапу підготовки найефективнішим є використання технологій проблемного, активного, креативного навчання. Організація рефлексійно-корекційного етапу може здійснюватися у формах виконання творчих завдань, семінарів-обговорень, експертного та групового оцінювання результатів інноваційної діяльності, консультування, анкетування.

Результатом рефлексійно-корекційного етапу є: оволодіння студентами знаннями способів оцінювання сформованості рівнів інноваційної компетентності здобувачів освіти; уміння оцінювати ефективність результатів інноваційної діяльності; розвиток рефлексійних умінь та навичок; здійснення корегування та знаходження способів розвитку інноваційної діяльності.

Поетапна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності забезпечує послідовне цілеспрямоване формування інноваційної компетентності означених фахівців.

Діагностико-результативний блок моделі призначений для оцінювання, аналізу та корегування результатів формування інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання і охоплює критерії (мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний) з відповідними показниками, що характеризують чотири рівні сформованості досліджуваного феномену особистості: початковий, середній, достатній, високий. Запланований результат визначається нами як позитивна динаміка рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

На основі проведеного аналізу наукових досліджень та експертного оцінювання виділено основні педагогічні умови, за дотримання яких зростає

ефективність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, зокрема: посилення мотивації здобувачі вищої освіти до інноваційної діяльності; створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти; насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником; упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців.

Таким чином, спроєктований процес підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності відповідає поставленій меті, характеризується послідовністю, безперервністю, інтегративністю, технологічністю, ураховує специфіку інноваційних процесів у сучасній професійно-педагогічній освіті. Реалізація розробленої моделі в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти передбачає розроблення організаційно-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

2.3. Методика підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності

Сучасні умови стрімкого розвитку технологій та глобалізації висувають нові вимоги до системи освіти, зокрема до підготовки педагогів. Професійна діяльність сучасного педагога вимагає не лише глибоких знань предметної сфери, але й здатності до інноваційної діяльності, яка охоплює творче мислення, критичний аналіз та здатність до самоосвіти.

Проблема підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності набуває особливої актуальності, оскільки інноваційні процеси в освіті стають основним чинником підвищення її якості та ефективності. Важливим аспектом цього процесу є розроблення та впровадження ефективних методик, які б сприяли

формуванню в майбутніх педагогів професійного навчання інноваційної компетентності.

У контексті нашого дослідження методика підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності визначає конкретні підходи, методи та технології, які сприяють формуванню їхньої інноваційної компетентності. Ця методика має на меті забезпечення формування всіх складників інноваційної компетентності майбутніх педагогів, зокрема їхнього креативного мислення, здатності до самоосвіти, уміння критично аналізувати та впроваджувати новітні технології в освітній процес.

Не можна підготувати педагога-професіонала на основі лише знань про професійну освіти, методику її реалізації на основі традиційних, узвичаєних форм взаємодії, видів діяльності. Успіх вирішення всіх видів професійних завдань у процесі педагогічної діяльності багато в чому залежить від креативності майбутнього педагога професійного навчання, від його потенційної готовності творити, застосовувати інновації та його вміння осягати суть проблеми та вирішувати її нестандартним способом. Таким чином, професійна підготовка в педагогічному закладі вищої освіти має орієнтувати студентів на творче ставлення до своєї майбутньої професії, сприяти формуванню інноваційності як специфічної здатності майбутнього фахівця, пов’язаної з генеруванням нових ідей.

Ми приєднуємося до думки науковців [50; 62; 129; 185; 215; 257; 308; 354; 364; 369], що зміст дисциплін педагогічного циклу неодмінно має бути спрямованим на формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів. Кожен викладач має докладати зусиль для зацікавлення студентів новими методиками, інтерактивними технологіями та інноваціями, які вдосконалюють освітній процес. Розвиток особистості майбутнього педагога, здатного до творчого вирішення професійних завдань, є спільним завданням професійної підготовки в закладах вищої освіти [39, с. 119]. Під час проведеного дослідження

було встановлено, що для забезпечення формування інноваційної компетентності здобувачів освіти необхідно науково обґрунтувати сукупність методичного інструментарію: форм, методів, прийомів і технологій навчання. Така система повинна забезпечувати планомірний та постійний перехід студентів на вищі творчі рівні оволодіння знаннями, формування вмінь та навичок. Детальніше розглянемо основні аспекти експериментальної методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Мета розробленої авторської методики: підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Завданнями методики є:

– формування цінностей особистості, її креативності, досягнень, позитивного ставлення та мотивації до інноваційної діяльності;

– розширення знань і уявлень про інноваційну діяльність;

– розвиток комплексу вмінь та навичок самостійного інноваційного проєктування;

– розвиток рефлексії та оцінювання власної інноваційної діяльності.

Принципи побудови та реалізації методики:

– системність та комплексність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності;

– урахування потенціалу інноваційного освітнього середовища в закладі вищої педагогічної освіти;

– стимулювання творчої активності студентів;

– різноманітність форм, методів та засобів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності;

– партнерство в суб’єкт-суб’єктних відносинах науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти.

Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності здійснювалась через реалізацію низки освітніх компонентів та врахування ключових напрямів професійного розвитку: освітня діяльність –

опанування дисциплін професійної підготовки за спеціалізацією та циклу професійної підготовки, організація педагогічного супроводу, можливості науково-дослідницької діяльності, додаткові форми організації освітнього процесу (наукові гуртки, проблемні групи, клуби, олімпіади тощо), самоосвітня діяльність (інформальна освіта), а також створення та впровадження сучасного інноваційно-освітнього середовища, що сприяє активному засвоєнню необхідних знань і навичок (рис. 2.4). Розроблена методика інтегрується з такими напрямами діяльності закладу вищої педагогічної освіти, як науково-дослідна, виховна, профорієнтаційна робота. Зокрема, вона тісно пов'язана з програмою розвитку ЗВО щодо реалізації політики в галузі науково-дослідної діяльності та інновацій, молодіжної політики.

У результаті реалізації методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності формується їхня інноваційна компетентність. Базовий напрям формування інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання – освітня діяльність, яка передбачає опанування дисциплін циклу професійної підготовки (теоретична і практична підготовка) та дисциплін професійної підготовки за спеціалізацією, що мають певний потенціал у формуванні означеної компетентності: «*Педагогіка», «Педагогічна майстерність», «Теорія і методика професійної освіти», «Основи наукових досліджень», «Цифрові технології в освітньому процесі» «Технологія критичного мислення», «Сучасні ІТ та мультимедіа в освіті», «Цифрові технології та засоби навчання», «Технології штучного інтелекту», «Smart-технології в освіті», «Технології особистісного зростання та навчання»), «Основи інженерно-педагогічної творчості», «STEM-практики в освіті», «Освітні та креативні технології у професійній діяльності*» тощо (див. п. 1.1).

Рис. 2.4. Напрями підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності (*розроблено автором*)

Реалізація умов підготовки студентів до інноваційної діяльності передбачає розроблення та вдосконалення навчальних дисциплін циклу фахової підготовки з метою насичення (збагачення) їх змісту знаннями щодо створення, оцінювання, освоєння і застосування інновації, збалансованого поєднання комплексу предметно-галузевих (спеціальних), методичних, методологічних знань, спеціальних теоретичних знань з педагогічної інноватики. Освітня діяльність здійснювалася на основі кредитно-модульної системи навчання й передбачала забезпечення побудови індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти. Із цією метою використовувався комплекс сучасних освітніх технологій і методів інтерактивного, практико-орієнтованого, контекстного, проєктного, кооперативного і рефлексійного навчання. Підсилення ефективності підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності

передбачає внесення до навчального плану нормативної дисципліни *«Інновації в освіті»* (див. п. 2.1).

Педагогічний супровід забезпечує надання адресної та оперативної методичної допомоги студентам спеціальності 015 Професійна освіта, ґрунтуючись на тьюторській технології індивідуального консультування. Основу такого супроводу становлять партнерська взаємодія, діяльність спеціалізованих кабінетів і професійних лабораторій, а також організація фахових тренінгів, воркшопів, конференцій, семінарів тощо. Способами педагогічного супроводу формування інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання є інформування, консультування та навчання залежно від ступеня зростання потреби в супроводі.

У підготовці майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності вагоме місце посідає науково-дослідницька робота, яка охоплює як навчальну, так і позанавчальну діяльність, реалізуючи принцип освіти через науку. Варіативність такої діяльності дає можливість науково-педагогічним працівникам використати досить широкий спектр форм, серед яких науково-дослідна робота майбутніх педагогів у складі наукових лабораторій кафедр, написання кваліфікаційних робіт за обраною спеціалізацією, робота студентів у складі дослідницьких груп для виконання проєктів тощо. Науково-дослідна діяльність здобувачів освіти містить: виконання завдань, які передбачають пошук інформації, проведення досліджень аналітичного характеру; виконання реферативних оглядів наукової літератури; проведення досліджень у межах наукової роботи науково-педагогічних працівників. Названі форми роботи спрямовані на формування в майбутніх педагогів професійного навчання базових науково-дослідних умінь і навичок (роботи з першоджерелами; пошуку, аналізу та систематизації отриманої інформації; обробки експериментальних даних за допомогою методів математичної статистики; користування інформаційними технологіями тощо).

Самоосвітня діяльність здобувачів закладів вищої педагогічної освіти є потужним інструментом розвитку інноваційної компетентності майбутніх педагогів. Вона дає можливість:

- отримувати нові знання і навички: педагог постійно оновлює свої предметні знання зі спеціалізації, знання про сучасні педагогічні технології, методики навчання, психологію розвитку особистості тощо;
- розвивати критичне мислення: аналізуючи різноманітну інформацію, майбутній педагог формує власну думку, оцінює ефективність різних підходів;
- сприяти творчому пошуку: самоосвіта стимулює педагога до пошуку нових ідей, експериментів та впровадження інновацій у свою практику;
- формувати професійну ідентичність: постійне самовдосконалення допомагає педагогу усвідомити свою професійну роль і відповідальність.

Форми і методи самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів професійного навчання: самостійне вивчення літератури (наукові статті, монографії, підручники з педагогіки, психології, методики викладання); участь у вебінарах, онлайн-курсах, конференціях (ознайомлення з передовим досвідом, новими тенденціями в освіті); проєктна діяльність (розроблення та реалізація власних навчальних проєктів сприяє розвитку творчих здібностей і вміння вирішувати комплексні завдання); менторство (співпраця з досвідченими педагогами дає можливість отримати практичні поради та підтримку); професійні спільноти та форуми (соціальні мережі: групи та сторінки, присвячені педагогіці); професійні асоціації: членство в асоціаціях педагогів дає доступ до ексклюзивних матеріалів, конференцій та тренінгів; онлайн-форуми (платформи для обговорення професійних питань, де можна знайти відповіді на свої запитання та отримати підтримку колег); творчі методики (ведення блогу: написання статей про свій педагогічний досвід, рефлексія над власною практикою; створення портфоліо: збір матеріалів, які відображають професійний рівень і досягнення педагога; розроблення навчальних матеріалів: створення

презентацій, відеоуроків, інтерактивних завдань); розвиток особистісних якостей.

Отже, самоосвітня діяльність є невід'ємною частиною розвитку майбутнього педагога професійного навчання. Самоосвіта – це постійний процес, який вимагає дисциплінованості, наполегливості та бажання вдосконалюватися. Вона уможливлює формування інноваційної компетентності, підвищення якості освітнього процесу та забезпечення успішної адаптації до постійно мінливих умов сучасного світу.

Створення та впровадження сучасного інноваційно-освітнього середовища орієнтовано на активне включення майбутніх педагогів професійного навчання в різноманітні типи інноваційної діяльності – як індивідуальної, так і колективної: участь у сучасних онлайн-курсах, у спеціалізованих тренінгах. Основною метою таких заходів було не лише збагачення їхнього педагогічного потенціалу, але й розширення обізнаності про новітні підходи та інструменти, які вони зможуть ефективно застосовувати у своїй майбутній професійній практиці. Особлива увага приділялася тому, щоб отримані знання та досвід стали основою для впровадження інноваційних технологій в освітній процес, сприяли підвищенню його якості та ефективності.

На кожному з визначених напрямів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності використовуються відповідні педагогічні технології, добір яких оптимізується залежно від цілей професійного та особистісного розвитку на конкретному етапі. Необхідно зазначити, що запропонована методика повинна забезпечувати комплексне формування компонентів інноваційної компетентності здобувачів освіти, а саме: мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного. Методика підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності передбачає послідовну й системну реалізацію виявлених і обґрунтованих педагогічних умов:

1) посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності;

2) створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти;

3) насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником;

4) упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців.

Наскрізним інструментом реалізації педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання стала дисципліна «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання», що входила до вибіркової частини освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Програма дисципліни передбачала: аудиторну роботу (лекційні, практичні заняття); позааудиторну роботу (самостійна дослідницько-наукова діяльність). Програма дисципліни за вибором презентована в додатку Ж.

Методика підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності дає можливість реалізувати процес навчання процедурно, як системи дій, представленої чотирма послідовними етапами: мотиваційно-цільовим, пізнавально-інформаційним, операційно-діяльнісним та рефлексійно-корекційним (таблиця И.1 додатка И). В основі наступності етапів лежить ідея формування особистості студента як суб’єкта навчальної діяльності в умовах професійного навчання.

Перший (мотиваційно-цільовий) етап реалізації методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності забезпечує підвищення мотивації студентів до прийняття чи створення, освоєння та реалізації педагогічних інновацій через здобуття нових знань; формування в педагогів усвідомленого вибору стратегії професійної діяльності, що виявляється

в розумінні педагогом її аксіологічної функції, критичному ставленні до педагогічних явищ, налаштованості на перетворення освітнього процесу відповідно до ціннісних орієнтирів сучасної професійної освіти.

Пріоритетним на першому етапі був розвиток мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності. На цьому етапі формувалась цілеспрямована мотивація на інноваційну діяльність майбутніх педагогів професійного навчання. Перший етап передбачав проведення лекційних та практичних занять у межах викладання дисциплін професійної педагогічної підготовки, спрямованих на вивчення теоретичних засад, базових понять та принципів інноваційної діяльності. У ході цього етапу заняття проводилися як в очному режимі, так і дистанційному, тобто реалізовувалась модель змішаного навчання «перевернутий клас», що передбачало самостійний перегляд відеолекцій викладачів, а також вивчення матеріалів електронних інформаційних та медіаресурсів інтернету.

Крім того, перший етап містив діагностичні процедури, спрямовані на: вивчення ступеня мотиваційної готовності та особистісної потреби педагога в інноваціях та нововведеннях у професійній діяльності; осмислення інноваційного досвіду та знань у галузі педагогічної інноватики, самооцінку інноваційних якостей особистості; аналіз проблемного поля системи професійної освіти. Крім того, на цьому етапі в студентів виявлялись провідні термінальні цінності, відповідно до яких визначались інструменти мотивації до інноваційної діяльності. Отримані результати були базисом для вибудовування програми освітнього інтенсиву «Теоретичні засади інноваційної діяльності», зміст якого буде представлено під час опису другого етапу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Цей етап передбачав реалізацію такої педагогічної умови, як *посилення мотивації здобувачі вищої освіти до інноваційної діяльності*. Із цією метою в межах дисципліни «Вступ до спеціальності» проводили дидактичну гру «Моя

професійна мотивація» (додаток Л), у межах дисципліни за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання» – мотиваційний тренінг *«Інноваційна грамотність майбутніх педагогів професійного навчання»*, здійнювався аналіз відеороликів Всеукраїнського конкурсу «Педагогічний ОСКАР», який щороку традиційно проводить Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» за наукового супроводу Національної академії педагогічних наук України, організовувалось наукове кафе **«***Ставлення студентів до інноваційної діяльності: руйнування стереотипів»*. Дидактична гра «Моя професійна мотивація» спрямована на формування професійної мотивації, активізацію пізнавальної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання, формування в них інноваційної компетентності.

Розроблений та реалізований нами в експериментальній групі мотиваційний тренінг *«Інноваційна грамотність майбутніх педагогів професійного навчання»* був проведений на основі використання досить усталених інновацій (наприклад, використання інтерактивних технологій навчання). Мотиваційний тренінг був спрямований на досягнення таких цілей: розширення професійного кругозору майбутніх педагогів професійного навчання про переваги використання інновацій; усунення педагогічних труднощів та перешкод у роботі з нововведеннями; вироблення системної та послідовної стратегії під час підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до успішної інноваційної діяльності.

Наукове кафе – «це організаційно дієва форма популяризації науки» [104]. Мета наукового кафе *«Ставлення студентів до інноваційної діяльності: руйнування стереотипів»* – формування інтересу до науки та інновацій через показ спектру термінальних цінностей ученого, руйнування стереотипу «складності» наукової та інноваційної діяльності в неформальній обстановці. Експериментатори організують та проводять бесіду, під час якої запрошені

дослідники в доступній для студентів творчій формі розповідають про наукові дослідження, проєкти та розробки, дискутують на наукові теми. Студенти ознайомлюються з результатами науково-дослідної діяльності провідних науковців, молодих дослідників університету, формуючи позитивне ставлення до науки та інновацій. У результаті заходу студенти зможуть сформувати позитивне ставлення та мотивацію до інноваційної діяльності.

Задля більшого позитивного емоційного фону під час проведення занять з навчальних дисциплін створювались ситуації успіху. Виявляючи в такій ситуації емоційно-моральні переживання, студент, з одного боку, має можливість отримати задоволення від того, що особистісні досягнення визнані іншими здобувачами освіти та викладачем, а з іншого – у студента підвищується рівень домагань, самооцінки, формується оптимістична перспектива результатів діяльності, а також гуманістична професійна позиція щодо співробітництва. Ситуацію успіху на занятті з професійно-педагогічних дисциплін можна створити, використовуючи такі прийоми, як «емоційна підтримка», «колективна похвала», «шанс», «еврика», «анонсування», «завдання різної складності» тощо (таблиця 2.3).

Використання зазначених прийомів, що сприяють впливу на емоційну сферу особистості майбутнього педагога професійного навчання, передбачає виникнення сприятливих передумов для сприйняття нового, бажання продемонструвати себе, підвищення впевненості здобувачів освіти у своїх силах, розвиток позитивної самооцінки.

З метою формування стійкої позитивної мотивації до професійного саморозвитку в подальшій інноваційній професійній діяльності в рамках авторської методики розроблено та проведено тренінг *«Основи професійної мети»*.

Таблиця 2.3

Психолого-педагогічні прийоми створення ситуації успіху в майбутніх педагогів професійного навчання

Прийом	Характеристика психолого-педагогічних прийомів створення ситуації успіху
«Емоційна підтримка»	виявляється у підтримуючому ставленні педагога до студента в процесі виконання будь-якого завдання: «молодець», «у тебе все вийде», «не сумніваюся в успішному результаті» тощо;
«Колективна похвала»	коли за певні досягнення в навчальній та творчій діяльності студент отримує високу оцінку не тільки від педагога, а й від інших студентів;
«Шанс»	дає можливість студенту розкрити свої потенційні можливості під час вирішення педагогічних ситуацій;
«Еврика»	прийом, спрямований на створення умов, у яких студент під час навчально-професійної діяльності отримує новий результат, що відкриває йому перспективи пізнання. Крім того, педагог повинен не тільки помітити це відкриття, а й підтримати студента, мотивувати його на нові звершення;
«Анонсування»	прийом організації та проведення репетиції майбутньої дії, яка за рахунок цієї репетиції створює впевненість у своїх силах;
«Завдання різної складності»	прийом, що дає можливість кожному здобувачу освіти вибрати та виконати завдання, що відповідає рівню його інтелектуального розвитку. Водночас зміст завдання має бути однаковим, а студенти обирають обсяг та складність виконання цього завдання. Таким чином, «сильні» отримують шанс показати свою ерудицію, а «середнячки» та «слабкі» можуть відзначитись творчим підходом, що, у свою чергу, приведе до отримання задоволення від виконаного завдання.

Цей тренінг є складовою авторської дослідної методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Мета його проведення – навчити майбутніх педагогів професійного навчання розрізняти професійні та особистісні цілі, правильно їх формулювати, планувати стратегічні та тактичні дії для ефективного досягнення намічених цілей; допомогти визначити місце мети в процесі інноваційної діяльності.

Тезово наводимо основні складники плану-проспекту тренінгу «Основи професійної мети»:

– Вступ. Повідомлення теми та коротке обґрунтування. Мінідіалог «Місія. Ціль. Мрія».

– Знайомство. Введення понять «мета», «цілепокладання», «місія», «покликання», «інноваційна діяльність».

– Групова дискусія «Чому пересічна людина не досягає мети: не знає чого хоче; знає, чого хоче, але свідомо цілей не ставить; ставить цілі неправильно?».

– Сучасні розуміння, технології та методики формулювання цілей. Види цілей. Демонстрація прикладів цілепокладання. Мінідіалог.

– Оцінка основних напрямів життєдіяльності особистості. Вправа «Колесо балансу».

– Відпрацювання навичок мети учасниками відповідно до запропонованих критеріїв. Авторська вправа «Дорога майстра».

– Визначення професійних цілей. Ігровий практикум «Мета». Формулювання учасниками ієрархії професійних цілей у контексті їх професійного розвитку.

– Завершення тренінгу. Підбиття підсумків. Зворотний зв'язок.

На ***першому, мотиваційно-цільовому, етапі*** доцільно використовувати такі методи активного навчання, як дискусійний з проведенням навчальних дискусій та використанням прийому сторітелінгу; проблемний з виконанням різноманітних проблемних завдань та використанням такого інструменту цілепокладання, як таксономія Блума. У результаті цього відбувається творча обробка інформації та виникнення потреби в нових знаннях, що реалізується в цілеспрямованій пізнавальній активності.

На думку М. Островської, професійна мотивація є ключовим фактором успіху в навчанні та майбутній діяльності. Тому, підкреслюючи «важливість загального процесу формування професійної мотивації шляхом її стимулювання та розвитку» [257, с. 280], дослідниця вважає за необхідне створювати умови, які б заохочували студентів до активного ознайомлення з професійним середовищем, його проблемами та можливостями. Важливим елементом цього процесу є також постійне збагачення психолого-педагогічними знаннями та

використання досвіду кращих фахівців для формування власних професійних орієнтирів [257, с. 280].

Підсумки першого етапу реалізації методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності: студенти отримують інформацію про соціальну значущість інноваційної діяльності в університеті, місті, країні; про якості, які повинен мати сучасний дослідник, щоб бути затребуваним у сфері інновацій; про напрями актуальних проєктів під час «великих викликів»; про студентські структури, через які можна реалізувати себе в інноваційній діяльності. Студенти дізнаються про можливості творчої реалізації через інноваційний проєкт, знайомляться з науковими керівниками та співробітниками, які займаються інноваційною діяльністю в закладі вищої педагогічної освіти. Проведена робота сприяє формуванню цінностей (креативності, досягнень), позитивного ставлення та мотивації до інноваційної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання.

Другий, пізнавально-інформаційний, етап здійснювався з метою розширення в студентів спектра знань та уявлень про теоретичні засади інноваційної діяльності, що становлять зміст інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. На цьому етапі відбувалося формування інноваційно-когнітивного компонента інноваційної компетентності, було реалізовано другу педагогічну умову шляхом інтеграції до модульної структури дисциплін гнучкого навчального модуля інноваційної підготовки.

Завдання етапу: формувати інноваційно-когнітивний компонент інноваційної компетентності; реалізувати освітній інтенсив «Теоретичні засади інноваційної діяльності»; організувати взаємодію студентів із представниками науки, бізнесу; показати значущість впливу інтелектуальних якостей студентів на формування інноваційної компетентності.

Досягнення поставлених завдань на другому етапі реалізації методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної

діяльності здійснювалося за допомогою цільової орієнтації та планування, яка полягає в розширенні знань та уявлень студентів про основи інноваційної діяльності, формуванні усвідомленості інноваційної діяльності та визначенні її мети, моделюванні структури та логіки інноваційного проєкту, орієнтації на створення готового продукту, що має практичну спрямованість.

Для ефективної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в умовах відсутності в навчальних планах дисциплін, спрямованих на формування інноваційної компетентності, можлива інтеграція до модульної структури дисциплін тем або окремих питань, що стосуються інноваційної підготовки. Слід звернути увагу, що перед унесенням тематики інноваційної діяльності до змісту дисциплін ми провели аналіз відповідної робочих навчальних програм та виокремили змістові модулі, доповнення яких буде доцільним та органічним.

Наприклад, завдання навчальної дисципліни *«Методика професійного навчання»* полягає у формуванні вмінь та навичок методично грамотно та творчо здійснювати освітній процес у закладах системи професійної освіти, орієнтуванні на потребу студентів до самостійного, вільного, творчо активного підходу, осмислення знань та готовності до впровадження інноваційних стратегій навчання. Вона належить до обов’язкових освітніх компонентів навчального плану підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Для збагачення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником до її першого модуля *«Науково-методичні основи професійно-практичного та теоретичного навчання»* було додано тему «*Інноваційна діяльність педагога професійного навчання*», яка містить питання: «*Інноватика в техніці та педагогіці: основні точки зростання та розвитку»; «Методологія запровадження нововведень»; «Інноваційний освітній процес»; «Інноваційна компетентність та її структура*». За означеною темою розроблено контрольні

завдання за таксономією Блума для здобувачів освіти (додаток М). Оскільки наука та освіта, техніка та технології перебувають у постійному динамічному розвитку та оновленні, зазначена тема посідає важливе місце в структурі навчальної дисципліни, що зумовлює необхідність викладачеві стежити за постійним оновленням інформації з багатьох галузей знань. Запропоноване оновлення змісту навчальної дисципліни «Методика професійного навчання» розроблене з урахуванням сучасних вимог освітнього простору, спрямоване на вивчення сучасних методів та технологій, необхідних майбутнім педагогам професійного навчання для ефективної діяльності за обраним фахом. Доповнена частина у своїй основі має концептуальні положення педагогічної інноватики. Наприклад, перехід від традиційної системи вибудовування логіки освітнього процесу у вигляді послідовного лінійного викладу навчального матеріалу до інноваційної моделі. Але інноваційна модель не відходить від традиційної, лише бере її за основу і привносить інноваційні компоненти відповідно до інноваційного розвитку науки і технології [3, с. 185].

Інші дисципліни навчального плану підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) доповнені питаннями, пов’язаними із застосуванням нововведень у педагогічній діяльності. Такі доповнення дають можливість у процесі вивчення професійно-педагогічних дисциплін формувати ціннісні орієнтації студентів, ознайомлювати їх з інноваційною проблематикою на основі вдосконалення змістового наповнення та відбору релевантних навчальних матеріалів. Окрім змістового наповнення дисциплін, ми дібрали різнопланові методи та форми подання та обробки навчального матеріалу. Вирішення поставлених завдань відбувається шляхом використання таких методів, як кейс-метод, метод портфоліо, метод проєктів, методи інтерактивної групової взаємодії (метод У. Діснея, майстерня майбутнього, метод WOOP), опрацювання професійних ситуацій, що

розкривають проблематику інноваційності майбутнього педагога професійного навчання [95].

О. Бутенко та О. Чупир уважають, що «навчання кейс-методом дозволяє підвищити мотивацію студента та об'єднати всі зовнішні та внутрішні складові успішної соціалізації студента в освітньому просторі вишу» [43]. Якісні матеріали до кейсу можна отримати за допомогою аналізу наукових статей, монографій та наукових звітів з тієї чи іншої проблеми, у ракурсі нашого дослідження – інноваційної діяльності. Кейс може бути представлений як у мультимедійному, так і друкованому вигляді, так само може бути доповнений наочним матеріалом у вигляді фотографій, таблиць або діаграм. Створення кейсів та технологія їх застосування на заняттях відображена в достатній кількості наукових публікацій, тому не будемо зупинятися на цих аспектах. Приклади кейсів, що стосуються інноваційної діяльності педагогів, наведено в дисертаційних дослідженнях А. Андрєєва [3], І. Вакулової [45], І. Гавриш [62], В. Докучаєвої [87], К. Ляшенко [215], М. Островської [257], Ю. Руднік [308], О. Цюняк [364], Л. Шевченко [369] та ін. (див. додаток Н).

З метою систематизації засвоєних знань, характеристик власної особистості, навчальних і професійних здобутків, самооцінювання власних досягнень на пізнавально-інформаційному етапі використовується метод портфоліо. Портфоліо є «самопрезентацією навчальних досягнень студента, які він самостійно та оперативно фіксує» [371].

Студентам було запропоновано розробити електронне портфоліо майбутнього педагога професійного навчання у вигляді вебсайту, постійно розміщеного в інтернеті з регулярною актуалізацією матеріалів за результатами професійного саморозвитку. У дослідженні використано структуру та зміст електронного портфоліо майбутнього педагога, розроблені науковцями [29; 59] на основі проведеного в інтернеті аналізу. Його структура індивідуальна, проте для забезпечення ефективності процесу портфоліо повинно містити не тільки

особисті дані про студента та результати його діяльності, а й оцінювання результатів (дипломи, сертифікати, відгуки, рецензії) та обов'язково самооцінювання результатів (аналіз досягнутих результатів, помилок, формування нових цілей та завдань). Використання методу портфоліо вирішує низку актуальних завдань, що виникають у процесі професійного саморозвитку. Насамперед майбутні педагоги професійного навчання отримують можливість самопрезентації, робота над портфоліо передбачає самопізнання, рефлексійне самооцінювання, критичне ставлення до своєї роботи, осмислення попереднього досвіду. Оскільки портфоліо у відкритому доступі, воно може розглядатися як простір для професійної комунікації та суб'єктивного зовнішнього оцінювання діяльності.

Крім того, на другому етапі реалізації методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності використовувалися такі форми навчання: освітній інтенсив, семінар, інтелектуальний марафон, вивчення «чужого досвіду», партнерська бесіда та ін.

Для досягнення поставленої мети розроблено та проведено освітній інтенсив *«Теоретичні засади інноваційної діяльності»* (додаток П). Освітній інтенсив – це «новий формат реалізації проєктного навчання» [401]. Його мета – розширення знань та уявлень студентів про теоретичні засади інноваційної компетентності – досягалась за рахунок вирішення завдань: транслювання знань про механізм інноваційного проєктування; формування розуміння логіки побудови етапів та реалізації інноваційного проєкту; ознайомлення студентів із механізмами запровадження результатів проєкту, що включають участь в інноваційних конкурсах, молодіжних форумах, виставках творчості тощо; розгляд способів апробації результатів інноваційного проєктування. Тематичний план освітнього інтенсиву «Теоретичні засади інноваційної діяльності» представлено в додатку П.

Під час його проведення студенти отримують знання та розширюють уявлення про інноваційну діяльність на виробництві або в організації, потім обговорюють та закріплюють вивчений матеріал. В інтенсиві беруть участь науковці з числа науково-педагогічних працівників, випускників університету, які зробили внесок у розвиток науки та інновацій, а також студенти, які розпочинають свій інноваційний шлях. Студенти через живий діалог із запрошеними гостями розширюють уявлення про інноваційну діяльність на виробництві або в організації, особливості цієї діяльності, пов'язані з певною галуззю виробництва.

Освітній інтенсив «Теоретичні засади інноваційної діяльності» реалізується в позанавчальний час. Інформація про його проведення поширюється в соціальних мережах, на офіційному сайті університету. У ході реалізації освітнього інтенсиву використовуються такі форми, як лекції, семінари, методична сесія, розвивальні ігри, бесіди, круглий стіл; методи: пояснення, бесіда, лекція; засоби – матеріально-технічні (засоби відтворення медіаконтенту); методичні (методичні розробки, презентації, макети тощо).

Крім проходження освітнього інтенсиву, другий етап експериментальної методики передбачає проведення інтелектуального марафону *«Проєкт: структура та логіка»*, який проводиться з метою розширення та закріплення знань про основні етапи та логіку проєктування, розвитку ерудиції, навичок конструктивної аргументації, ефективних комунікацій. Проводиться у формі інтелектуальної гри, наприклад «Що? Де? Коли?», парламентських дебатів, управлінських поєдинків тощо. Завдання інтелектуального марафону формулюються за темою, пов'язаною з інноваційною діяльністю, розраховані на загальну ерудицію студентів, розвиток навичок конструктивної аргументації, використання знань у новій нестандартній формі. Експерти – науково-педагогічні працівники – коментують відповіді на питання інтелектуальної гри, проводять бесіди зі студентами, представляють свою точку зору під час парламентських

дебатів на тему «Інновації – потреба суспільства». У ході управлінських поєдинків студенти вирішують конфліктні ситуації, спираючись на знання щодо управління проєктом.

За результатами реалізації другого етапу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності у студентів розширюються уявлення про інноваційну діяльність, закріплюються знання про логіку побудови інноваційного циклу проєкту, що становлять зміст готовності студентів до інноваційної діяльності.

Етап третій – операційно-діяльнісний, у зоні дії якого відпрацьовувалися вміння та навички інноваційної діяльності. Важливим напрямом підготовки студентів на третьому етапі було формування діяльнісного компонента інноваційної компетентності. Мета цього етапу реалізації експериментальної методики полягала у формуванні вміння працювати в команді, розвитку здатності студентів до генерування ідей, умінь та навичок визначення послідовності дій у проєкті. Завдання етапу: організація командної роботи студентів; ознайомлення студентів з інструментами генерування ідей; опрацювання структури та змісту інноваційного проєкту.

Досягнення поставлених завдань на третьому етапі здійснювалося в межах дисципліни за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання» шляхом створення проєктної команди з урахуванням особливостей кожного студента, навчання здобувачів освіти застосування ефективних інструментів пошуку проєктних ідей, допомоги у визначенні змісту та результату проєкту, практичного відпрацювання навичок проєктування для досягнення конкретного результату, допомоги в підготовці до захисту проєкту.

Крім того, використовувалися такі форми навчання: тренінг, майстер-клас нового покоління, фестиваль, проєктна майстерня, конкурс молодіжних проєктів, колегіальне обговорення питань щодо вдосконалення проєкту, науково-практичні конференції, робота над помилками та ін.

У системі професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності актуальним стало «проведення тренінгів як інтерактивної форми навчання, що сприяють розвитку емпатії, здатності аналізувати власну поведінку для досягнення більш ефективних ідей педагогіки партнерства» [364, с. 251]. Завдяки тренінгам студенти закладів вищої освіти розвивають здатність діяти в нестандартних та непередбачуваних ситуаціях, а також адаптуватися до змін у професійній інноваційній діяльності. Особливість цієї форми навчання виявляється в тому, що студенти займають активну позицію, а набуття навичок відбувається через особистий досвід. У межах реалізації методики було проведено цикл тренінгів. Тренінг *«Команда проєкту»,* мета якого – розвиток комунікативно-організаторських умінь у процесі командної інноваційної діяльності. Тренінг *«Алгоритм упровадження інноваційної технології»*, метою якого є розроблення та особливості впровадження різних інноваційних технологій у процес підготовки майбутніх фахівців.

Крім проведення тренінгів, третій етап підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності передбачає проведення майстер-класів, що є важливою формою узагальнення та поширення освітніх знань. Майстер-клас зазвичай спирається на прогресивні теорії та концепції, на основі яких автор представляє власну розробку. Більшість фахівців (І. Манькусь, Л. Недбаєвська та ін.) розглядають майстер-клас як сучасну технологію навчання, що використовується з метою професійної підготовки фахівців різних професій, зокрема, і педагогів [221]. Інші дослідники (наприклад, О. Омельчук) доповнюють, що майстер-клас становить інтерактивну форму навчання учнів, студентів та вчителів (у широкому розумінні – навчання будь-кого) [249]. У науковій літературі цій темі приділено набагато менше уваги, ніж іншим педагогічним технологіям Тому спостерігається відносно невелика кількість наукових статей, що описують його особливості, методики проведення, основні

елементи, роль в освітньому процесі, і загалом публікацій, що описують саме поняття та зміст майстер-класу.

У дослідженні ми дотримуємося такого визначення цього поняття: майстер-клас – це сучасна інтерактивна технологія передавання знань та поширення передового педагогічного досвіду. Розглядаючи майстер-клас нового покоління, зазначимо, що він традиційно вважається одним із найскладніших видів публічних виступів. Його складність для педагогів полягає ще й у тому, що це незвичний для них формат роботи. Водночас майстер-клас справедливо зараховують до найефективніших і водночас ефектних форм взаємодії з аудиторією, вважають «своєрідною квінтесенцією педагогічної майстерності» [392].

Проблема класичного майстер-класу в тому, що він, зазвичай, немає продовження – ні для спікера, ні (особливо) для аудиторії. Майстер-клас, безумовно, може викликати інтерес до представленої теми, але зазвичай де-факто його вплив часто закінчується після завершення, особливо якщо далі йдуть виступи інших спікерів [392].

У спроєктованій методиці майстер-клас не завершується в аудиторії, де він був представлений. Далі наведено алгоритм взаємодії педагогічних працівників зі студентами під час підготовки майстер-класу, його публічного представлення та подальшої роботи з його змістом (рис. 2.5).

1. *Вибір теми.* Перший, але вкрай складний крок для більшості спікерів – визначення теми майстер-класу. Як правило, студенти, які виражають бажання провести майстер-клас, не можуть самостійно сформулювати тему або мають узагальнене уявлення про неї. У її доборі можуть допомогти такі прийоми та інструменти:

– мозковий штурм студентів та викладачів;

– проведення майстер-класу на основі ідей відомих та авторитетних фахівців у сфері інноваційної діяльності, педагогіки, психології, саморозвитку, softskills;

– перегляд майстер-класів та лекцій відомих учасників конкурсу «Педагогічний ОСКАР» з обраної теми тощо.

Рис. 2.5. Алгоритм організації та проведення майстер-класу (*розроблено автором*)

2. *Підготовка до майстер-класу.* Після визначення теми, обговорення базових елементів його змісту та дедлайнів студент самостійно готує план,

перший варіант тексту та презентації виступу. Для цього наставники допомагають студенту з добором літератури, посиланнями на статті та відео на цю або суміжну тему.

3. *Передмайстер-клас.* Найважливішим елементом підготовки до публічного виступу є так званий передмайстер-клас, який за своєю суттю дуже нагадує взаємодію з фокус-групою. Це своєрідний «закритий показ» чорнового варіанта майстер-класу перед невеликою аудиторією, що складається з викладачів та (це обов'язковий пункт) кількох однокурсників студента. На цьому етапі дуже важливою є початкова психологічна установка – потрібно прямо сказати студенту, що це лише репетиція, де можливі помилки й невдачі. Більше того, ці помилки, найімовірніше, навіть необхідні й будуть виключно корисними для їх уникнення під час проведення власне майстер-класу. Створюється сприятлива психологічна атмосфера, толерантна до помилок. Причому передмайстер-клас є максимально інтерактивною формою взаємодії. Аудиторія не просто слухає спікера, між ними виникає постійний діалог – питання, пропозиції, виправлення, покращення, обговорення тих чи інших аспектів виступу. Причому до зворотного зв'язку обов'язково залучені також і однокурсники організатора. Щоб уникнути можливих труднощів під час оцінювання, пропонується (як опція) невеликий чекліст оцінювання виступу, який містить у собі такі елементи: 3 моменти, які вам найбільше сподобалися; 3 моменти, які можна зробити краще; оцініть естетичність презентації за 10-бальною шкалою; що вам було незрозуміло; найкраща ідея виступу. Таке «форматне», постійне оцінювання є більш ефективним, ніж «підсумовувальне», коли загальні оцінки, поради та зауваження виражаються після виступу. Треба зазначити, що передмайстер-клас (з урахуванням усіх пропозицій та зауважень) на прохання студента чи наставника може бути проведений ще один чи два рази, у тому числі в день головного публічного виступу. Попередній виступ перед невеликою та максимально доброзичливою аудиторією дозволяє помітно знизити

страх і хвилювання перед основним майстер-класом, тому передмайстер-клас виконує ще й компенсаторну функцію [395].

4. *Анонс та медійне просування освітньої події*. Цей етап можна вважати наскрізним – по суті, він починається з моменту визначення дати виступу і триває навіть після його завершення. Проведення майстер-класу завжди має на увазі яскраву інформаційну кампанію з метою широкого залучення не лише студентів, а й педагогів професійного навчання, а також усіх зацікавлених осіб.

5. *Майстер-клас та обговорення підсумків.* Проведення майстер-класу є, безумовно, головною, але далеко не останньою точкою в алгоритмі роботи зі студентами – майбутніми педагогами професійного навчання. Він потребує обов'язкового подальшого обговорення підсумків майстер-класу зі спікером, розбір його позитивних та негативних сторін, самооцінку та рефлексію студента. Причому формат роботи передбачає як розбір відразу після виступу, так і наступний аналіз, зокрема з переглядом відеозапису майстер-класу.

6. *Дизайн заняття за представленою методикою.* В основі педагогічних майстер-класів, як правило, один або кілька педагогічних прийомів, методів, та чи інша освітня технологія тощо. Після завершення майстер-класу робота з його змістом продовжується. Серед найважливіших принципів методики – практико-орієнтованість, тобто прикладний, практичний характер роботи та спрямованість на формування знань, навичок, умінь, компетентностей, необхідних для інноваційної діяльності. Для цього студент і викладач спільно працюють над планом (технологічною картою) заняття в закладі професійної освіти, який, зрозуміло, передбачає освоєння тієї чи іншої предметної теми, водночас включаючи методи і прийоми, запропоновані під час майстер-класу.

7. *Проведення заняття із студентами.* Наступний етап – апробація підготовленого матеріалу під час заняття зі студентами. Як правило, студент, який провів майстер-клас, проводить заняття зі своїми одногрупниками чи групою студентів молодшого курсу. Важливо, що на такі заняття запрошуються

викладачі ЗВО, які надають студенту – майбутньому педагогу професійного навчання – зворотний зв’язок. Спільний аналіз заняття дає можливість студенту скоригувати його зміст з огляду на фізіологічні, психологічні та інші особливості учнів.

8. *Проведення заняття в закладі професійної освіти.* Апробація знань, умінь, отриманих під час підготовки до майстер-класу та проведення заняття в ЗВО, продовжується на занятті в закладі професійної освіти. За погодженням з адміністрацією закладу освіти на заняття запрошуються викладачі та методисти, які після його завершення обговорюють підсумки разом із студентом. Усе це особливо важливо, тому що дає здобувачу освіти можливість додаткової (іноді й першої) педагогічної практики.

9. *Підготовка відео*. Після завершення майстер-класу здійснюється запис короткого відео, у якому спікер розповідає про його основні ідеї (або детально зупиняється на одній головній ідеї). Причому запис передбачає зазвичай два формати – надкоротке відео (до однієї хвилини для його публікації в соцмережах) і 3–5-хвилинне відео, що більш детально розкриває зміст виступу (для його завантаження у відеохостинг). Не можна не відзначити позитивні ефекти цього етапу:

− розвиток навичок публічних виступів у студентів як одного з найважливіших sotfskills;

− збереження та поширення кращих педагогічних та інших ідей;

− створення банку матеріалів з ефективними інноваційними педагогічними практиками;

− збільшення кількості студентів, які навчаються в інноваційному середовищі закладу освіти, підвищення їхнього інтересу до саморозвитку та навчання.

10. *Створення та публікація освітнього контенту.* Завершальний етап роботи – це розроблення студентом (спільно з викладачами) освітнього контенту,

що містить ключові елементи та ідеї його майстер-класу, у вигляді інфографіки, чеклістів, плакатів, робочих аркушів, онлайн-тестів тощо. Створений контент публікується на сайті закладу освіти. Цей етап не тільки уможливлює поширення інноваційного досвіду та найкращих ідей, але й сприяє освоєнню студентами сучасних сайтів, програм та додатків для роботи із зображеннями, графічного дизайну тощо.

Таким чином, майстер-клас з окремого заходу перетворюється на активну та всебічну педагогічну практику, на індивідуальний курс підвищення педагогічної майстерності, формування інноваційної компетентності та розвитку гнучких умінь.

Майстер-класи, які проводяться в межах реалізації експериментальної методики, значно виходять за межі його класичного формату, розширюють та поглиблюють його, забезпечують комплексну додаткову підготовку майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності. Було реалізовано серію майстер-класів «*Інноваційні технології навчання в професійній освіті*» з розроблення та впровадження різних видів інноваційних технологій для підготовки кваліфікованих фахівців різних галузей (за вибором студентів).

Учасникам майстер-класу «*Навички розвитку креативності*» пропонується виконати 5 завдань на розвиток креативних якостей:

– асоціації (студенти пропонують різні комбінації наукових ідей, використовуючи методи індукції та дедукції);

– спостереження (студенти спостерігають за всім, що привертає увагу, водночас залучають всі органи чуття);

– запитання (студенти формулюють питання, що приводять до нових висновків);

– експериментування (студенти висувають нові ідеї; вивчають детально явища, процеси; тестують їх через пілотні проєкти та прототипи);

– бесіда (студенти спілкуються із професіоналами зі сфери науки, бізнесу, створюють творчу спільноту для обговорення нових ідей).

У ході участі в майстер-класі студенти намагаються створити макети сучасних розробок та подати їх у творчій формі.

Ефективним інструментом підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності вважаємо фестиваль *«Творчість: методи генерації нових ідей»*. Його мета – розвиток креативного та абстрактного мислення в студентів, розвиток здатності до генерування інноваційних ідей. Тренери з числа фахівців-практиків у галузі наукового та/або соціального проєктування організовують та проводять фестиваль, використовуючи такі методи: мозковий штурм, вправу, демонстрацію. Після фестивалю студенти стають учасниками проєктної майстерні.

Проєктна майстерня – це форма навчання, спрямована на розвиток студента «через колективне та самостійне відкриття до нового знання та нового досвіду» [217]. Основні переваги означеної форми навчання полягають в тому, що вона сприяє розвитку творчого мислення, здобуттю практичного досвіду, розвитку навичок співпраці та ефективної комунікації, рефлексії та самоаналізу [346]. Мета проєктної майстерні *«Життєвий цикл проєкту»* – відпрацювання на практиці знань про інноваційне проєктування, формування вміння вибудовувати послідовність дій у проєкті. Тренери організують та проводять для студентів короткострокову, обмежену за часом майстерню відпрацювання практичних навичок, що впливають на розроблення їхніх інноваційних проєктів за підтримки представників науки та бізнесу. Майстерня охоплює серію практичних занять з інноваційного проєктування. Досвідчені наставники-тренери за короткий час допомагають командам створити чи вдосконалити інноваційний продукт та вивести його на якісно новий рівень.

Під час практичного заняття з дисципліни за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання» за темою

«Генерування ідей» студенти ознайомлюються з різними інструментами пошуку інноваційної ідеї (спостереження, аналіз та синтез явищ, наукова абстракція, побудова гіпотез, прогнозування технічних та економічних показників та явищ тощо). Пошук інноваційної ідеї – це найважливіший і найважчий момент. Інноваційна ідея полягає в баченні студентом практичних способів застосування певних нововведень на основі виявлених потреб, що є початком творчого процесу. Для формування нової ідеї значна роль відводиться уяві, водночас необхідні такі методи, як мозковий штурм, метод спроб і помилок, метод теорії вирішення винахідницьких завдань, моделювання інноваційних процесів та проєктів, а також інші. Практичне заняття за темою *«Створення електронної презентації»* – це робота студентів із сервісами, які допоможуть підготувати яскраву презентацію та наочно показати ідею, проєкт чи іншу ініціативу. У процесі підготовки до захисту інноваційних проєктів студенти застосовують на практиці знання та вміння, отримані під час проходження другого та третього етапів експериментальної методики.

Аналіз наукових досліджень [55; 98; 353] засвідчив, що в системі підготовки майбутніх фахівців, у тому числі й підготовки їх до інноваційної діяльності, особливе місце посідає самостійна робота студентів (СРС). На думку С. Вітвицької, самостійна робота – це «форма навчання, коли студент засвоює необхідні знання, опановує вміння і навички, научується планомірно і систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності» [55, с. 376]. «Енциклопедія освіти» розглядає самостійну роботу як фактор, що сприяє не тільки засвоєнню знань з конкретних дисциплін, а й розвитку особистості, здатної до самоорганізації та ефективної діяльності в різних контекстах – від навчального до професійного. Самостійна робота призначена також для формування «здатності приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення, вихід з кризової ситуації» [98].

У контексті нашого дослідження, зосередимося на проблемі організації самостійної роботи майбутніх педагогів професійного навчання в закладах вищої педагогічної освіти. Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» самостійна робота студентів – одна із «форм організації освітнього процесу» [278]. Вона передбачає «інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом» [353]. Успішність організації та виконання самостійної роботи залежить від якісного формулювання та проєктування навчального завдання, а також ефективної організації контролю за процесом та результатом виконання самостійної роботи. Планування обсягів виконання СРС регламентується насамперед документально навчальними планами. У науковій літературі (С. Ісаєва, Н. Соловей, І. Летуновська [128], В. Попрядухін, О. Коваль, І. Попова [273], О. Михайленко [232], О. Цюняк [364] та ін.) розкриваються особливості проєктування СРС, а також розглядаються способи її активізації за допомогою впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Вони розглядають організацію СРС з погляду активізації пізнавального інтересу у вигляді створення нестандартних, творчих ситуацій для вирішення проблемного завдання.

У межах спроєктованої методики в процесі організації СРС виділяються основні напрями ефективної інноваційної діяльності: самостійне вивчення окремих тем з навчальних дисциплін, виконання тестових завдань у дистанційній системі навчання; написання творчих есе, творів-міркувань, дослідницьких та проєктних робіт; розроблення електронних освітніх ресурсів; перетворення кластерної основи нестандартного завдання; аналіз та синтез проблемної ситуації; «створення мультимедійних презентацій та профорієнтаційних відео, завдання з аналітичним навантаженням» [364, с. 287], складання матриць, реферативний огляд літературних джерел, розробка опорних конспектів, курсове проєктування тощо. Водночас необхідно застосовувати завдання різних видів, що

«слугуватиме кращому засвоєнню навчального матеріалу, підвищить пізнавальну активність майбутніх педагогів, розвиватиме творчий потенціал» [364, с. 287].

На наш погляд, для ефективної організації СРС необхідно її проводити за допомогою застосування цифрових ресурсів та інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти, перетворюючи таким чином процес самостійної роботи студентів на цілісний освітній процес, мотивуючи студентів на продуктивну, інноваційну діяльність. Запропонований варіант організації СРС перебуває у взаємозв'язку з інноваційною технологією навчання «перевернуте навчання».

Перевернуте навчання – це форма активної взаємодії між педагогом і студентом, що полягає в самостійному вивченні в позааудиторний час теоретичного матеріалу за допомогою записаного лекційного матеріалу у вигляді відіолекцій, а під час аудиторних занять формування та відпрацювання практичних навичок. Цей формат навчання має свої очевидні переваги [131]. У процесі організації самостійної роботи в рамках перевернутого навчання в педагогічному ЗВО реалізуються такі можливості: 1) процес вивчення нового матеріалу в будь-який зручний для студентів час, а також темп роботи; 2) у форматі відеолекції зберігається принцип індивідуального підходу до кожного студента, тому що лекція читається індивідуально для кожного студента; 3) зручний формат навчання, оскільки студент зможе повертатися до пройденого матеріалу постійно; 4) максимальна практико-орієнтованість, оскільки весь аудиторний час виділяється під відпрацювання практичних навичок; 5) універсальність формату викладання матеріалу, оскільки ця технологія добре підлаштовується під будь-який вік студентів.

Результативна організація СРС у педагогічному ЗВО вимагає грамотного *мотиваційно-релаксаційного* (настанови на активну продуктивну самостійну діяльність), *науково-методичного* (методичний супровід організації самостійної

роботи), *інформаційно-технічного* (супровід самостійної роботи в онлайн-освітньому середовищі навчання (онлайн-курс з дисципліни)) супроводу.

Ефективна самостійна робота у процесі формування інноваційної компетентності в майбутніх педагогів професійного навчання забезпечується сучасними тенденціями розвитку вищої освіти, а також науки та технології, що передбачає такі напрями інноваційної діяльності: 1) гейміфікація освітнього процесу; 2) індивідуальний підхід до здобувачів освіти під час організації самостійної роботи тощо; 3) підвищення ролі викладача у вигляді вирішення педагогічних ситуацій; 4) застосування інноваційних форм, методів, підходів, технологій та засобів в організації самостійної роботи; 5) застосування методів проєктного навчання в організації самостійної роботи; 6) активізація ролі міжпредметних зв'язків у завданнях самостійної роботи; 7) застосування завдань нестандартного вигляду, педагогічних ситуацій, креативних завдань, кейсів тощо; 8) проведення самоаналізу та взаємоперевірки самостійної роботи.

Розглянемо методичні особливості організації самостійної роботи у межах дисципліни «Методика професійного навчання» підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) у дистанційному освітньому середовищі ЗВО Google Workspace, Google class. У представленій дистанційній системі подаються розроблені гайди (інструкційні карти з матеріалами для вирішення інноваційного завдання). Гайди розроблені з урахуванням сучасних вимог освітнього середовища та містять у собі, крім базової частини (мета, форма, компетентності, що формуються), ресурсну складову (необхідні компетентності, технічне оснащення, навчально-методичне забезпечення), змістову частину (формулювання завдання, технологія виконання завдання, продукт діяльності) та оцінний компонент (самоконтроль діяльності, форма контролю, критерії оцінювання діяльності).

До прикладу, наведемо декілька завдань, які пропонуємо майбутнім педагогам професійного навчання на самостійне опрацювання під час вивчення теми «*Інноваційний освітній процес*»:

1. Підготуйте наукове повідомлення на одну з тем: «Передумови виникнення педагогічної інноватики», «Зв'язок інноваційної педагогіки з іншими науками».

2. Зобразіть схематично інновації в освіті залежно від сфери застосування.

3. Розробіть ментальну карту класифікації педагогічних технологій.

4. Складіть алгоритм проєктування педагогом інноваційної авторської технології.

5. Розробіть опорний план-конспект інтегрованого заняття з використанням інноваційних методів навчання (*навчальний предмет на вибір студентів*).

6. Запропонуйте приклади алгоритму роботи за стратегією «Асоціативний кущ» (ґронування).

Система професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності має не лише сприяти розвитку їхнього інтересу до впровадження інноваційних педагогічних технологій, а й формувати навички їхнього ефективного застосування як у співпраці з викладачем, так і в умовах самостійного навчання. У процесі самостійної роботи студенти повинні не лише оволодіти методологією та методикою наукових досліджень, а й навчитися критично аналізувати наукові джерела, осмислено працювати з педагогічною літературою та бібліографією. Важливим аспектом є розвиток уміння чітко, логічно та переконливо викладати власні думки відповідно до наукового стилю [364, с. 293]. Варто зазначити, що поверхове ознайомлення з інформацією, наприклад через реферування джерел чи пошук даних в інтернеті, не забезпечує глибокого засвоєння матеріалу. Проте воно може сприяти

формуванню загального уявлення про ключові аспекти досліджуваної проблеми. Важливо, щоб студенти не обмежувалися механічним збиранням інформації, а виробляли власний погляд на проблему, що особливо актуально для підготовки наукових повідомлень. Ефективними інструментами формування професійних компетентностей є завдання, що сприяють візуалізації інформації: складання опорних схем, узагальнювальних таблиць, побудова графіків та діаграм. Такі методи не лише покращують сприйняття матеріалу, а й спрощують його оцінювання викладачем. Окрім того, самостійна робота майбутніх педагогів професійного навчання повинна бути організована таким чином, щоб стимулювати творчий підхід, ураховуючи їхні педагогічні здібності, нахили та індивідуальний стиль навчання. Адже лише грамотно спланована та методично спрямована діяльність дасть можливість ефективно формувати інноваційну компетентність студентів і підготувати їх до інноваційної діяльності в умовах сучасних освітніх викликів.

Для підготовки педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності цифрові технології:

– дають можливість оптимально організовувати освітній процес шляхом активізації самостійної роботи студентів. Цифрові технології дозволяють створювати відкриті системи інтенсивного навчання, коли здобувачу освіти надається можливість вибору відповідної програми і технології навчання, тобто, максимально адаптувати систему під індивідуальні потреби та можливості студента. Це уможливлює врахування особливостей змісту та організації інноваційного проєкту, координування та контроль колективного характеру його розроблення та здійснення за умов взаємодії різних учасників інноваційного процесу, а також індивідуалізацію процесу навчання під час виконання викладачем функцій консультанта;

– виступають потужним інструментом, що забезпечує особистісний та професійний розвиток педагогів професійного навчання, будучи засобом отримання, обробки, поширення інформації для інноваційної діяльності;

– містять можливості створення та розвитку єдиного інформаційного освітнього простору як простору спільної інноваційної діяльності її суб'єктів на основі сучасних цифрових технологій, систем та засобів навчання. У рамках єдиного інформаційного освітнього простору стає можливим інтеграція наявних інформаційних ресурсів, здійснення спільних інноваційних проєктів, удосконалення механізмів управління системою безперервної освіти.

У результаті реалізації третього етапу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в студентів формуються здатності до пошуку інноваційних ідей, уміння визначати послідовність дій у проєкті, а також комунікативно-організаторські вміння в процесі командної інноваційної діяльності. На другому і третьому етапах методикою підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності забезпечувалися педагогічні умови: створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти та впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців, шляхом застосування комплексу інноваційних технологій (змішаного навчання, тренінгових, проєктних, інноваційних, креативних, кейс-технологій, цифрові, проблемного та контекстного навчання) в інноваційному освітньому середовищі ЗВО.

Етап четвертий – рефлексійно-корекційний. Метою цього етапу було формування здатності студентів до самоаналізу, самооцінювання, корекції інноваційної діяльності; усвідомлення перспектив творчого розвитку. Цей етап передбачає організацію процесу аналізу та оцінювання результатів інноваційної професійно-педагогічної діяльності кожного студента. Для цього необхідні знання про способи, критерії та показники оцінювання інновацій у професійній освіті, виробництві, а також розвитку особистісно-професійних якостей педагога

професійного навчання. На рефлексійно-корекційному етапі відбувалося формування особистісно-рефлексійного компонента інноваційної компетентності, використовувалися такі форми: виставка наочно-образних та письмових результатів інноваційної діяльності (сертифікатів, патентів, свідоцтв, публікацій, відеороликів тощо), конкурс портфоліо інноваційних здобутків та індивідуальне оцінювання проведеної роботи (заповнення анкети самооцінювання рівня сформованості інноваційної компетентності); рефлексійний тренінг.

Для реалізації цього етапу підготовки найефективнішим є використання технологій проблемного, активного, креативного навчання. Організація рефлексійно-корекційного етапу може здійснюватися у формах виконання творчих завдань, семінарів-обговорень, експертного та групового оцінювання результатів інноваційної діяльності, консультування, анкетування.

Результатом рефлексійно-корекційного етапу є:

– оволодіння студентами знаннями щодо критеріїв, показників та способів оцінювання інноваційної компетентності;

– формування вмінь щодо оцінювання ефективності результатів інноваційної професійно-педагогічної діяльності;

– розвиток рефлексійних умінь та навичок;

– визначення шляхів та способів розвитку інноваційної компетентності.

Мета виставки наочно-образних та письмових результатів інноваційної діяльності – формування в студентів здатності до самоаналізу, самооцінювання, корекції інноваційної діяльності за рахунок презентації власних інноваційних розробок. Експерти проводять експертизу інноваційних продуктів студентів на предмет актуальності, новизни, досяжності результатів тощо, дають рекомендації, характеристику, висновок для впровадження розробок. З урахуванням отриманих зауважень студенти проводять самоаналіз (процес пізнання, вивчення студентом результатів своєї інноваційної діяльності,

встановлення причиново-наслідкових зв'язків між цілями, мотивами, змістом і результатами інноваційної діяльності, визначення шляхів удосконалення інноваційної діяльності), самооцінювання (елемент самосвідомості, що включає оцінювання самого себе і своїх одногрупників), корегування (система заходів, спрямованих на усунення недоліків) та покращують результати своєї інноваційної діяльності.

Мета конкурсу портфоліо інноваційних здобутків – рефлексія успіхів та невдач студентів, корекція та покращення їх інноваційної діяльності, визначення вектора інноваційного розвитку. Експерти проводять оцінювання портфоліо інноваційних досягнень студентів, що включає показники результативності (доповіді на семінарах, конференціях, роботи на кращий інноваційний проєкт, наукові публікації, нагороди тощо), а також есе на тему «Інновації в моєму житті». Студенти проводять рефлексію свого інноваційного потенціалу, досягнень в інноваційній діяльності.

Мета рефлексійного тренінгу на останньому рефлексійно-корекційному етапі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності – сформувати вміння аналізувати ефективність та результативність педагогічної діяльності, а також коригувати її за потреби. О. Олійник розглядає «навичку рефлексії як одну з провідних рис учителя з високо розвиненою інноваційною компетентністю», оскільки впровадження інновацій в освітній процес вимагає не лише систематичного аналізу їх реалізації, а й комплексного оцінювання особистості вчителя як фахівця, що безпосередньо здійснює інноваційну діяльність [247]. Зміст рефлексійного тренінгу «Підготовка до інноваційної діяльності» презентовано в додатку Р.

Ефективне формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі фахової підготовки у ЗВО потребує комплексного підходу до реалізації розробленої методики.

Таким чином, під реалізацією методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності ми розуміємо цілеспрямований, структурований, особистісно орієнтований процес поетапного застосування сукупності методичного інструментарію (методів, прийомів, засобів навчально-виховної взаємодії) у практику професійної підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) з метою формування мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного компонентів інноваційної компетентності на основі виявлених й обґрунтованих педагогічних умов (посилення мотивації здобувачі вищої освіти до інноваційної діяльності; створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти; насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником; впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців). Спроєктована методика реалізації педагогічних умов потребує експериментальної перевірки її ефективності.

Висновки до другого розділу

За результатами експертного оцінювання визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, зокрема: посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності; створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти; насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником; упровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців.

Спроєктовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, що є ідеальним конструктом відображення поетапного формування інноваційної компетентності

учасників освітнього процесу в закладі вищої педагогічної освіти, унаочнює досліджувані механізми і процедури взаємопов'язаними структурними блоками: цільовим (мета, завдання), методологічним (методологічні підходи, принципи), суб'єктним (науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти (бакалаври)), змістово-технологічним (компоненти інноваційної компетентності, зміст, етапи, форми, методи та засоби) і діагностико-результативним (критерії, показники, рівні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, очікуваний результат).

У розділі розроблено докладну методику підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, яка базується на використанні традиційних та інноваційних (цифрових технологій, технологій проєктного, контекстного, проблемного, змішаного навчання, кейс-технології та ін.) педагогічних технологій у поєднанні з комплексом методів (словесні, наочні, практичні, репродуктивні, проблемні, дослідницькі, евристичні, імітаційно-ігрові, діалогічні, інтерактивні тощо) і форм (проблемні лекції, проблемні семінари, семінари-дискусії, творчі практичні заняття, круглі столи, вебінари, тренінги, майстер-класи тощо) організації освітнього процесу. Наголошено, що застосування окреслених педагогічних технологій, форм і методів має узгоджуватись з етапами формування інноваційної компетентності зазначеної категорії фахівців.

Методика підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності дає можливість реалізувати процес навчання процедурно, тобто як системи дій, представленої чотирма послідовними етапами: мотиваційно-цільовим, пізнавально-інформаційним, операційно-діяльнісним та рефлексійно-корекційним.

Наскрізним інструментом реалізації педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання стала дисципліна «Формування інноваційної компетентності педагога професійного

навчання», що входила до вибіркової частини освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Представлений у розділі матеріал відображено в авторських публікаціях [3; 4; 6; 12; 13; 14].

РОЗДІЛ 3
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Організація та методика експериментального дослідження

Обґрунтовані в другому розділі педагогічні умови, принципи, форми, методи і технології підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, які покладені в основу розробленої моделі, можуть бути рекомендовані для впровадження в освітній процес закладів вищої освіти за умови перевірки їх ефективності та достовірності. Із цією метою було організовано та проведено дослідно-експериментальну роботу.

Будь-яке педагогічне дослідження прагне описати та теоретично обґрунтувати наявні факти, а також здійснити наукове передбачення подальшого розвитку процесів педагогічної реальності, що є його безпосереднім предметом вивчення. Досягнення цих цілей можливе лише за умови інтегрованого застосування як загальної методології наукового пізнання, так і специфічної методології педагогіки в процесі організації дослідницької роботи [392, с. 38].

У контексті наукового дослідження педагогічний експеримент є фундаментальним методом для верифікації висунутих гіпотез. Як зазначають вчені в «Тлумачному словнику психолого-педагогічних термінів», педагогічний експеримент – це «комплексний дослідницький метод, суть якого полягає в дослідженні педагогічних явищ у спеціально створених умовах» [151, с. 29]. Поглиблюючи це розуміння, С. Гончаренко стверджує, що педагогічний експеримент становить «науково поставлений дослід у галузі навчальної чи виховної роботи, спостереження досліджуваного педагогічного явища в спеціально створених і контрольованих дослідником умовах». Ключовим

аспектом такого дослідження є встановлення причиново-наслідкових зв'язків між певним педагогічним впливом або умовою та отриманим результатом. Достовірність і точність результатів педагогічного експерименту значною мірою залежать від теоретичної позиції дослідника, що відображена в робочій гіпотезі, а також від обраної методики дослідження [69, с. 112].

Виходячи із цього, теоретичні узагальнення, отримані в ході експериментального дослідження, мають базуватися на ретельному аналізі його результатів. У контексті нашого дослідження, що сфокусоване на перевірці педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, проведення педагогічного експерименту є об'єктивною необхідністю. Саме емпірична перевірка дасть можливість достовірно встановити ефективність виокремлених та обґрунтованих педагогічних умов.

Теоретичною основою дослідно-експериментальної роботи слугують праці провідних українських учених у галузі педагогіки та методології наукового дослідження (Ю. Братішко [274], С. Важинський, Т. Щербак [44], В. Вихрущ, Ю. Козловський [54], С. Гончаренко [68; 69; 70], О. Гуторов [392], О. Дубасенюк [94], Т. Кристопчук [318], М. Лаврук [193], О. Літвінова [274], П. Лузан, І. Сопівник, С. Виговська [213], О. Посилкіна [274], С. Сисоєва [318], Ю. Сурмін [329], Є. Хриков [359] та ін.), які розглядають педагогічний експеримент як «спеціально організовану педагогічну діяльність учителів / викладачів й учнів / студентів із заздалегідь заданими дослідницькими цілями» [94, с. 176]; загальнонауковий метод пізнання, який дає можливість отримати нові знання про причинно-наслідкові зв'язки між педагогічними факторами, умовами та процесами [68]; «науково обґрунтовану і добре продуману систему організації педагогічного процесу, спрямовану на відкриття нового педагогічного знання, перевірку та обґрунтування заздалегідь розроблених наукових припущень, гіпотез. Це спеціальне внесення в педагогічний процес принципово важливих змін відповідно до завдання дослідження й гіпотези» [213, с. 290].

Відповідно до наукових рекомендацій учених [54; 68; 75; 81; 94; 193; 197; 213; 228; 274; 318; 329; 359] дослідно-експериментальна робота з перевірки педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності була співвіднесена з логікою педагогічного дослідження. Алгоритм її проведення охоплював таку послідовність кроків: визначення провідної ідеї та гіпотези дослідження, що визначають його спрямованість; виокремлення мети та завдань експерименту, які окреслюють очікувані результати; визначення умов та термінів проведення; ідентифікація незалежних та залежних змінних, встановлення критеріїв та показників для оцінювання результатів; розроблення методики проведення експерименту, яка має містити перелік та процедуру застосування всіх дослідницьких методів; діагностика вихідних рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання; поетапне проведення педагогічного експерименту; оцінювання та визначення ефективності виявленої в дослідженні сукупності педагогічних умов, що впливають на підготовку майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності; статистична обробка й аналіз (як кількісний, так і якісний) отриманих даних, а також їх інтерпретація, узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи з подальшим поширенням здобутого інноваційного досвіду.

Отже, *проблема дослідження* полягає у визначенні оптимального поєднання методологічних підходів, принципів, педагогічних умов, змісту, методів, форм і технологій, необхідних для ефективного розвитку знань, умінь та навичок інноваційної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. Метою є створення інтегрованої методичної системи, упровадження якої в практику закладів вищої педагогічної освіти забезпечить стійку позитивну динаміку формування інноваційної компетентності суб’єктів освітнього процесу. *Провідна ідея* педагогічного експерименту полягає в емпіричному доведенні можливостей підвищення рівнів сформованості інноваційної компетентності

майбутніх педагогів професійного навчання завдяки реалізації обґрунтованих педагогічних умов, розробленої моделі та відповідної методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Метою експериментального дослідження є перевірка ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Сформульована мета досягалася шляхом вирішення низки завдань:

– на основі аналізу теорії та емпіричного досвіду виявити ступінь розробленості проблеми підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, з'ясувати сутність, визначити структуру їхньої інноваційної компетентності як результату означеного процесу;

– вивчити особливості, механізми, напрями формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в узвичаєній освітній практиці;

– розробити діагностичний апарат педагогічного дослідження: критерії, показники оцінювання рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання;

– з'ясувати змістово-процесуальні аспекти підготовки студентів до інноваційної педагогічної діяльності і на цих засадах виявити й обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності;

– розробити модель підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності задля прогнозування результатів, унаочнення механізмів і етапів цілеспрямованого формування та вдосконалення знань, умінь, навичок інноваційної діяльності здобувачів освіти – майбутніх фахівців;

– розробити і апробувати методику, яка забезпечує ефективність виокремлених та обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності;

– експериментально перевірити ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності;

– провести діагностування компетентнісних досягнень респондентів і узагальнити результати дослідження.

Незалежні змінні – педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Залежні змінні: рівні сформованості компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання: *мотиваційно-ціннісного*, *інноваційно-когнітивного, діяльнісного*, *особистісно-рефлексійного*.

Експериментальне дослідження педагогічних умов, засобів, форм, методів та інноваційних технологій підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності здійснювалося впродовж 2023–2025 рр. і охоплювало чотири етапи: підготовчий, констатувальний, формувальний і узагальнюваний.

На *підготовчому* етапі (2022 р.) було здійснено системний аналіз сучасних науково-педагогічних джерел, що стало теоретичною базою для формування вихідних положень дослідження. Відповідно до отриманих теоретичних результатів та виявлених недоліків у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, було розроблено програму експериментального дослідження. Реалізація цієї програми дасть змогу емпірично підтвердити або спростувати висунуту гіпотезу щодо впливу визначених педагогічних умов на рівень сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів, забезпечуючи таким чином наукову обґрунтованість висновків.

На *констатувальному* етапі (2023 р.) досліджено сучасний стан та особливості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, визначено критерії та показники діагностування рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. Вивчено фактори, умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Надано характеристику рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів. Проведено констатувальний зріз з подальшою обробкою даних та аналізом отриманих результатів. Визначено експериментальні бази дослідження, сформовано вибірку (досліджуваний масив), групу експертів.

Упродовж *формувального* етапу (2023–2025 рр.) експерименту передбачалась реалізація педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в освітньому процесі ЗВО та перевірка їх ефективності.

На останньому етапі, *узагальнюваному (*2025 р.), здійснено аналіз та оцінювання результатів формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, сформульовано загальні висновки.

Програмою експериментальної роботи передбачено: обґрунтування вибору типу ЗВО та конструювання вибіркової сукупності дослідження; обґрунтування належності контрольної та експериментальної груп до однієї генеральної сукупності за допомогою методу математичної обробки статистичних даних для незалежних змінних; визначення ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності; порівняння рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання за допомогою непараметричного критерію χ^2 Пірсона; підбиття підсумків щодо ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Характеризуючи генеральну і вибіркову сукупності респондентів для експериментального дослідження, ми було з'ясували, що за даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО), станом на 2023–2024 рр. налічувалося 58 закладів вищої освіти України, які здійснюють підготовку фахівців освітнього рівня «Бакалавр» за спеціальністю 015 Професійна освіта (https://registry.edbo.gov.ua/search/). Загальна кількість здобувачів освіти ОС «Бакалавр» за означеною спеціальністю (генеральна сукупність) становила 2581 особу. Обсяг вибіркової сукупності розраховувався за формулою [213], яка враховує граничну помилку репрезентативності на рівні значущості 0,05 (95 %):

$$n = \frac{1}{0{,}0025+\frac{1}{N}} \qquad (3.1)$$

де n – обсяг вибіркової сукупності, осіб; N – обсяг генеральної сукупності, осіб.

$$n = \frac{1}{0{,}0025+\frac{1}{2581}} = 345$$

За результатами виконаних обчислень, мінімальний обсяг вибіркової сукупності для дослідження становить 345 респондентів. Цей показник забезпечує репрезентативність вибірки, що дає можливість з високою достовірністю (імовірність 95%) поширювати висновки, обґрунтовані на основі педагогічного експерименту, на всю генеральну сукупність. У межах розробленої мікромоделі генеральної сукупності констатувальна вибірка максимально репрезентує її структуру за головними якісними характеристиками та контрольними ознаками.

Педагогічний експеримент проводився на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ). Було сформовано експериментальну групу (ЕГ) – 178 осіб та контрольну групу (КГ) – 172 особи.

Для об'єктивного визначення вагомості показників рівнів розвитку досліджуваного феномену та оцінювання результатів формувального експерименту було застосовано метод експертного оцінювання.

У процесі оцінювання рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання застосовувався комплексний діагностичний інструментарій, що містить як стандартизовані тести, опитувальники та загальновизнані методики, так і авторську анкету. Вибрані методики загалом забезпечували можливість проведення стандартизованих якісно-кількісних оцінок результатів, одержаних за підсумками процесу формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання. Детальна характеристика цих діагностичних засобів, а також їх розподіл за критеріями оцінювання представлені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Комплекс діагностичних методик оцінювання рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у процесі професійної підготовки

Компоненти / Критерії сформованості	**Показники**	**Методики діагностування**
мотиваційно-ціннісний	Прагнення до інноваційної діяльності, до інноваційних освітніх ідей та напрямів	− анкетування здобувачів освіти; − спостереження за здобувачами освіти під час освітнього процесу; − анкета «Педагогічна інноваційна діяльність майбутніх педагогів професійного навчання: сутність та перспективи розвитку» (додаток Ж) − авторська анкета «Мотивація студентів до інноваційної діяльності» (додаток Т.1) − опитувальник термінальних цінностей (І. Сенін) (одаток Т.2) − методика діагностики мотиваційної структури особистості (В. Мільман) (додаток Т.3)
	Прагнення до постійного професійного саморозвитку, самостійного пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень	
	Ціннісне ставлення до інноваційної діяльності	

Продовження табл. 3.1

інноваційно-когнітивний	Знання базових понять педагогічної інноватики	– авторський тест «Теоретичні основи інноваційної діяльності» (додаток У.1) – методика визначення професійного типу особистості (Дж. Голланд) (додаток У.2) – аналіз журналів академічної успішності – аналіз якості написання лабораторних, курсових робіт
	Знання особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування)	
	Обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки.	
Діяльнісний	Уміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій	– опитувальник «Рівень суб'єктного контролю» (Дж. Б. Роттер, адаптація Є. Ф. Бажина, Є. А. Голинкіної, О. М. Еткінда) (додаток Ф.1) – тести на вирішення педагогічних інноваційних ситуацій (кейс-завдання) (додаток Ф.2) – спостереження за студентами під час виконання практичних завдань, участі в тренінгах, семінарах, лабораторних роботах, що передбачають елементи інноваційної діяльності) – аналіз розроблених проєктів, портфоліо.
	Здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності	
	Вміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій у обраній спеціалізації	
особистісно-рефлексійний	Здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки;	- опитувальник рефлексійності (А. В. Карпов) (додаток Х.1) – авторська анкета «Усвідомлення перспектив творчого розвитку під час інноваційної діяльності» (додаток Х.2) – опитувальник «Рівень соціальних очікувань») (І. Попович) (додаток Х.3) – методика «Здібності педагога до творчого саморозвитку» (І. Нікішина) (додаток Х.4)
	Усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність	
	Вміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень	

Для дослідження стану формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі професійної підготовки було проведене попереднє дослідження у формі Google-опитування серед педагогічних працівників закладів професійної освіти та анкетування

випускників закладів вищої педагогічної освіти, які здійснюють підготовку фахівців освітнього рівня «Бакалавр» за спеціальністю 015 Професійна освіта. Спрямованість зазначеного анкетування полягала у виявленні рівнів: 1) поінформованості у сфері інноваційної діяльності; 2) готовності до впровадження інноваційних технологій в освітнє середовище; 3) сформованості компонентів інноваційної компетентності; 4) використання педагогічних технологій, що сприяють ефективному формуванню інноваційної компетентності в студентів.

Анкета Google-опитування розташована за покликанням https://docs.google.com/forms/d/1igaNrrgbrq0yroM9yP1JvzGwFPVuOQHrd3wPgxFIBDA/edit, паперовий варіант подано в додатку С.

В опитуванні взяли участь 360 педагогічних працівників з усіх регіонів України (рис. 3.1 а). Проведено аналіз зібраних результатів констатувального етапу експерименту та зроблено такі висновки. Згідно з проведеним аналізом опитування педагогічні працівники, які мають стаж роботи до 3 років, становлять 9,5 %; від 4 до 10 років – 13,7 %; від 11 до 20 років – 22,4 %; 54,4 % – понад 20 років (рис. 3.1 б), тобто переважна більшість респондентів – досвідчені педагоги.

а) б)

Рис. 3.1. Розподіл респондентів а) за регіонами; б) за стажем роботи

Для з’ясування стану підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності нас цікавили відповіді на питання *«Чи вважаєте Ви підготовку до інноваційної діяльності необхідним компонентом підготовки педагогів професійного навчання?»*. Переважна більшість викладачів відповіла позитивно (95,3 % респондентів), 4 особи (1,1 %) не вважають підготовку педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності необхідним її компонентом, 13 респондентів (3,6 %) – не змогли відповісти на це питання.

На питання *«Під час навчання чи отримали Ви достатню інформацію про сучасні педагогічні технології, освітні інновації, вимоги до їх проєктування та застосування?»*, як свідчать результати опитування, ствердно відповіли 73,1 % респондентів (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Результати Google-опитування педагогічних працівників, які здійснюють підготовку фахівців у закладах професійної освіти

Значна частка педагогічних працівників (27,0 %) зазначає, що під час навчання в педагогічних закладах вищої освіти вони не отримали достатньої інформації про сучасні педагогічні технології, освітні інновації, а також вимоги до їх проєктування та застосування.

На запитання: *«Які методи та форми навчання необхідно використовувати для формування готовності студентів до інноваційної діяльності?»* викладачі надали такі відповіді: проведення консультацій, організація індивідуальних завдань, робота з навчальних посібників, підготовка доповідей та презентацій, що належить до традиційних видів організації роботи студентів. Близько 20 % викладачів зазначили, що можна ефективно організувати роботу студентів за допомогою мережі «Інтернет», дистанційних освітніх технологій, за допомогою інноваційних технологій, форм та методів організації навчальної роботи. Це свідчить про те, що лише 20 % викладачів прагнуть до застосування та впровадження інноваційних освітніх технологій у свою діяльність.

Результати аналізу відповідей на запитання щодо рівня сформованості власної інноваційної компетентності свідчать, що переважна більшість респондентів (65,3 %) вважає її на достатньому рівні. Високого рівня сформованості (за даними самооцінювання) досягли тільки 6,4 % викладачів (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Дані Google-опитування щодо рівня сформованості інноваційної компетентності педагогічних працівників

Ці дані корелюють з дослідженням діагностування рівнів сформованості компонентів інноваційної компетентності (мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного). Результати самооцінювання педагогічними працівниками (обсяг вибірки Google-опитування становив 360 респондентів) рівнів сформованості компонентів інноваційної компетентності подано в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Зведена таблиця даних самооцінювання рівнів сформованості компонентів інноваційної компетентності педагогічних працівників за відповідними показниками (осіб)

Компоненти	**Показники**	**Оцінка**									
		1,0	**2,0**	**3,0**	**4,0**	**5,0**	**6,0**	**7,0**	**8,0**	**9,0**	**10,0**
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
мотиваційно-ціннісний	1. Маю інтерес до інноваційних освітніх ідей та напрямів.	12	3	3	5	31	93	41	99	56	15
	2. Сформована потреба в самостійному пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень.	4	2	8	10	35	64	52	103	57	23
	3. Усвідомлюю бажання в регулярному та системному використанні інновацій у педагогічній практиці.	3	4	2	5	27	109	36	84	74	14
інноваційно-когнітивний	4. Маю знання базових понять педагогічної інноватики.	4	5	6	10	46	43	75	91	51	27
	5. Знаю особливості сучасних інноваційних педагогічних технологій їх сутність, вимоги до проєктування та застосування.	7	3	7	12	46	31	70	95	63	24
	6. Знаю особливості інноваційної виробничої системи за відповідними видами економічної діяльності (галузями).	12	5	10	22	51	27	67	87	50	27

Продовження табл 3.2

Діяльнісний	7. Володію вміннями планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій.	4	6	5	13	46	43	61	88	66	26
	8. Маю здатність приймати нестандартні рішення, володію способами подолання опорів інноваційній діяльності.	6	3	5	16	41	43	74	71	66	33
	9. Володію вміннями аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій у галузі та освоювати ці інновації як професійно-педагогічну технологію.	5	4	9	12	46	34	77	82	62	27
особистісно-рефлексійний	10. Маю здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійного самооцінювання.	3	5	4	52	33	22	85	79	67	8
	11. Усвідомлюю необхідність професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність.	3	3	8	92	32	19	63	66	67	5
	12. Умію прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень.	3	5	7	55	34	26	69	82	62	15

На підставі характеристики рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, поданої у п. 1. 3, всіх респондентів, які оцінювали себе за пропонованими показниками, можемо розподілити таким чином, як подано в таблиці 3.3.

Дані таблиці 3.3 переконують, що за результатами самооцінювання педагогічними працівниками та випукниками власних складників інноваційної компетентності отримано вкрай важливі й актуальні для нашого дослідження результати. Зокрема, у середньому лише 4,9 % респондентів (17 осіб)

демонструють початковий рівень сформованості досліджуваної здатності. Частка респондентів із середнім, достатнім та високим рівнями становить 31,7 % (114 осіб), 40,3 % (144 особи), 23,1 % (83 особи) відповідно. Однак зазначені середні значення дещо нівелюють дані за певними компонентами.

Таблиця 3.3

Розподіл респондентів за рівнями сформованості інноваційної компетентності на основі даних самооцінювання компонентів (%)

№	Компоненти	Рівні			
		Початковий	Середній	Достатній	Високий
1	мотиваційно-ціннісний	6,0	30,7	35,3	28,0
2	інноваційно-когнітивний	3,8	42,2	38,6	15,4
3	діяльнісний	5,5	24,6	45,2	24,7
4	особистісно-рефлексійний	4,4	29,2	42,2	24,2

Таким чином, здійснений аналіз результатів констатувального етапу експерименту, спрямованого на з’ясування стану підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності, дає підстави стверджувати, що формування в них інноваційної компетентності не забезпечується повною мірою. Значна частка педагогічних працівників стверджує, що під час навчання в педагогічних ЗВО вони не отримали достатньої інформації про сучасні педагогічні технології, освітні інновації, а також вимоги до їх проєктування та застосування; лише 20 % викладачів прагнуть застосування та впровадження інноваційних освітніх технологій у свою діяльність. І як наслідок, інноваційна компетентність педагогічних працівників, які здійснюють підготовку майбутніх кваліфікованих робітників, сформована на достатньому та середньому рівнях. Цей факт підкреслює потребу в удосконаленні підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. В умовах стрімкого розвитку технологій та постійних викликів ринку праці випускники

педагогічних ЗВО повинні бути не лише носіями знань, а й активними агентами змін, здатними впроваджувати інновації та адаптуватися до нових освітніх реалій. Недостатня увага до цих аспектів у процесі підготовки створює розрив між теоретичними знаннями та практичними вимогами сучасної професійної освіти, що може негативно позначитися на якості підготовки кваліфікованих робітників.

Підтвердженням цього також є те, що на етапі констатувального експерименту студенти педагогічних ЗВО не змогли дати вичерпних визначень понять «інновація», «нововведення», «інноваційний процес», «інноваційна компетентність», «інноваційна діяльність», «підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності».

Наприкінці констатувального етапу експерименту було здійснено диференціацію майбутніх педагогів професійного навчання за рівнями сформованості компонентів інноваційної компетентності. Для визначення рівнів сформованості досліджуваної здатності особистості використано методики, наведені в таблиці 3.1, відібрані в процесі експертного оцінювання.

Відповідно до програми проведення педагогічного експерименту за результатами диференціації було сформовано досліджувані групи студентів як вибіркові сукупності, що за своїм обсягом є репрезентативними і дають змогу досягти в межах необхідної точності розрахунків «необхідну довірену ймовірність» [213] (95 %).

Для оцінювання рівнів сформованості компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання було використано метод групового експертного оцінювання – один із найнадійніших інструментів аналізу якісної інформації. Цей метод, на нашу думку, вирізняється високою ефективністю та точністю, оскільки дає змогу отримати обґрунтовані висновки на основі знань, досвіду та інтуїції провідних фахівців у певній галузі. У межах експериментального дослідження було залучено 28 експертів – викладачів

закладів вищої педагогічної освіти, які мають глибокі теоретичні знання та практичний досвід у підготовці фахівців освітнього рівня «Бакалавр» за спеціальністю 015 Професійна освіта. Їм було запропоновано анкети, що містили запитання, структуровані відповідно до визначених груп критеріїв (додаток Ц).

Експерти здійснюють оцінювання частоти прояву певних форм поведінки студентів за п’ятибальною шкалою. Якщо відповідна характеристика постійно спостерігається в студента, у відповідному полі виставляється бал «4». За повної відсутності такої поведінки – бал «0». В інших випадках використовуються такі оцінки: «1» – зрідка, «2» – час від часу, «3» – часто. Нараховані бали підсумовуються та інтерпретуються відповідно до шкали рівнів. Остаточний висновок щодо рівня сформованості компонентів інноваційної компетентності студента формується на основі описових характеристик, наведених у таблиці Ц.6 додатка Ц.

Діагностика рівнів сформованості кожного з компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі фахової підготовки вможливила визначення загального рівня сформованості цієї здатності (таблиця 3.4).

Результати констатувального експерименту підтверджують недостатній рівень сформованості кожного з компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в обох групах, які брали участь у дослідженні. Конкретизуючи це твердження, звернемо увагу на таке:

– більшість майбутніх педагогів професійного навчання має середній рівень сформованості компонентів інноваційної компетентності; зокрема, в експериментальній групі частка таких респондентів коливається від 44,9 % за мотиваційно-ціннісним критерієм до 55,1 % за діяльнісним критерієм; приблизно в такому ж діапазоні змінюється частка респондентів контрольної групи із середнім рівнем аналізованої якості: від 40,1 % за особистісно-рефлексійним критерієм до 52,3 % за діяльнісним критерієм;

Таблиця 3.4

Рівні сформованості компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на констатувальному етапі експерименту

Рівні	Досліджувані групи			
	експериментальні (ЕГ)		контрольні (КГ)	
	Кількість респондентів, осіб	Відношення до загальної кількості респондентів, %	Кількість респондентів, осіб	Відношення до загальної кількості респондентів, %
мотиваційно-ціннісний				
Високий	9	5,1	10	5,8
Достатній	45	25,3	51	29,6
Середній	80	44,9	71	41,3
Початковий	44	24,7	40	23,3
Всього	**178**	**100**	**172**	**100**
інноваційно-когнітивний				
Високий	6	3,4	8	4,6
Достатній	38	21,4	49	28,5
Середній	88	49,4	76	44,2
Початковий	46	25,8	39	22,7
Всього	**178**	**100**	**172**	**100**
діяльнісний				
Високий	10	5,6	9	5,2
Достатній	44	24,7	50	29,1
Середній	98	55,1	90	52,3
Початковий	26	14,6	23	13,4
Всього	**178**	**100**	**172**	**100**
особистісно-рефлексійний				
Високий	14	7,9	12	7,0
Достатній	48	26,9	61	35,5
Середній	90	50,6	69	40,1
Початковий	26	14,6	30	17,4
Всього	**178**	**100**	**172**	**100**
середнє значення				
Високий	9	5,1	10	5,8
Достатній	44	24,7	52	30,2
Середній	89	50,0	77	44,8
Початковий	36	20,2	33	19,2
Всього	**178**	**100**	**172**	**100**

– частка майбутніх педагогів професійного навчання з достатнім рівнем інноваційної компетентності залишається значною лише за двома критеріями: особистісно-рефлексійним та мотиваційно-ціннісним; зокрема, за першим із зазначених критеріїв достатній рівень мають 26,9 % студентів групи ЕГ та 35,5 % респондентів групи КГ; за другим названим критерієм достатній рівень мають 25,3 % респондентів групи ЕГ та 29,6 % групи КГ;

– високий рівень у групах представлений мінімально; за інноваційно-когнітивним критерієм було встановлено найменше майбутніх бакалаврів із високим рівнем (6 респондентів (3,4 %) у ЕГ та 8 респондентів (4,6 %) у КГ); за іншими критеріями частка респондентів з високим рівнем змінювалася в діапазоні від 5,1 % до 7,9 % в ЕГ та від 5,2 % до 7,0 % у КГ. Отримані результати є практичним доказом того, що інноваційна компетентність, будучи слабо сформованою в майбутніх педагогів професійного навчання, має стати предметом особливої уваги викладачів.

Узагальнені результати демонструють, що високого рівня досягли 9 здобувачів освіти (5,1 %) ЕГ і 10 (5,8 %) КГ, достатнього – 44 респонденти (24,7 %) ЕГ і 52 (30,2 %) КГ, середнього – 89 осіб (50,0 %) ЕГ та 77 (44,8 %) КГ, на початковому рівні перебувають 36 майбутніх фахівців (20,2 %) ЕГ та 33 (19,2 %) КГ.

Таким чином, аналіз результатів констатувального етапу експериментального дослідження засвідчив переважання середнього та достатнього рівнів сформованості компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання як в експериментальних, так і в контрольних групах. Така ситуація, на нашу думку, зумовлена низкою чинників: недостатньою інноваційною спрямованістю дисциплін професійно орієнтованого циклу; обмеженим використанням потенціалу інноваційних технологій у процесі формування досліджуваної компетентності; відсутністю окремого навчального компонента, орієнтованого на ключові аспекти розвитку

інноваційної компетентності; відсутністю методичних рекомендацій щодо формування відповідних компонентів; відсутністю системного застосування сучасних інноваційних методик викладання; недостатнім рівенем інтерактивної взаємодії між викладачами та здобувачами освіти в процесі фахової підготовки.

Перераховані чинники є об'єктивними, якщо брати до уваги стрімкий розвиток інформаційних, освітніх та професійних технологій, що вимагає постійного оновлення змісту та форм освітнього процесу. У зв'язку із цим на формувальному етапі експерименту було прийнято рішення про впровадження змін до освітнього процесу з метою підвищення рівнів інноваційної компетентності здобувачів освіти, зокрема, передбачено: переорієнтацію змісту дисциплін професійно орієнтованого циклу на інноваційну складову; розроблення та впровадження методичних рекомендацій щодо формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання; активізацію використання інноваційних технологій навчання; створення умов для системної взаємодії між учасниками освітнього процесу. У цьому контексті доцільним убачаємо запровадження в освітній процес ЗВО вибіркової навчальної дисципліни «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання». Її вивчення сприятиме формуванню цінностей особистості, її креативності, позитивного ставлення та мотивації до інноваційної діяльності; розширенню знань і уявлень про інноваційну діяльність; розвитку комплексу вмінь та навичок самостійного інноваційного проєктування; розвитку рефлексії та вміння оцінювання власної інноваційної діяльності.

З метою встановлення статистичної значущості відмінностей між результатами експериментальних та контрольних груп на констатувальному етапі дослідження, а також для забезпечення об'єктивності оцінювання ефективності формувального етапу експерименту було застосовано непараметричний критерій узгодженості К. Пірсона. Цей статистичний інструмент дає змогу виявити наявність істотних розбіжностей між

досліджуваними вибірками [197; 213]. Як нульова гіпотеза використано припущення про те, що відмінності в розподілах студентів за рівнями сформованості застосовуваних критеріїв в аналізованих вибірках є статистично незначущими. Альтернативна гіпотеза свідчила про протилежне: досліджувані відмінності в перевірених вибірках є статистично значущими.

Обчислення критерію χ^2 проводили за формулою [75, с. 245]:

$$\chi^2_{\text{емп}} = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^{L} \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}, \quad (3.2)$$

де *L=4*: кількість рівнів (високий, достатній, середній, початковий);

N і M – кількість вибірок, *N=178, M=172*;

n_i – чисельність експериментальної групи, що отримали *k-й* рівень (*k* =1, 2, 3, 4);

m_i – чисельність контрольної групи, що отримали *k-й* рівень (*k* =1, 2, 3, 4).

Для обчислення $\chi^2_{\text{емп}}$ використані емпіричні дані, подані в таблиці 3.4. Розраховані за наведеною вище формулою значення $\chi^2_{\text{емп}}$ для всіх критеріїв інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання представлені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Значення $\chi^2_{\text{емп}}$ за результатами початкової діагностики

Вибірки	$\chi^2_{\text{емп}}$ для критеріїв інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання				
	мотиваційно-ціннісний	інноваційно-когнітивний	діяльнісний	особистісно-рефлексійний	середнє значення
Експериментальні групи (ЕГ) та контрольні групи (КГ)	1,0519	3,0291	0,8571	4,6621	1,6148

Критичні значення $\chi^2_{\text{кр}}$ встановлювалися з таблиць математичної статистики [75, с. 347].

Для числа ступенів вільності $\nu = k - 1$ це значення дорівнює 7,815 для рівня статистичної значущості α=0,05 та 11,345 для рівня статистичної значущості α=0,01. Схематично результати порівняння з використанням осі значущості представлені на рис. 3.4.

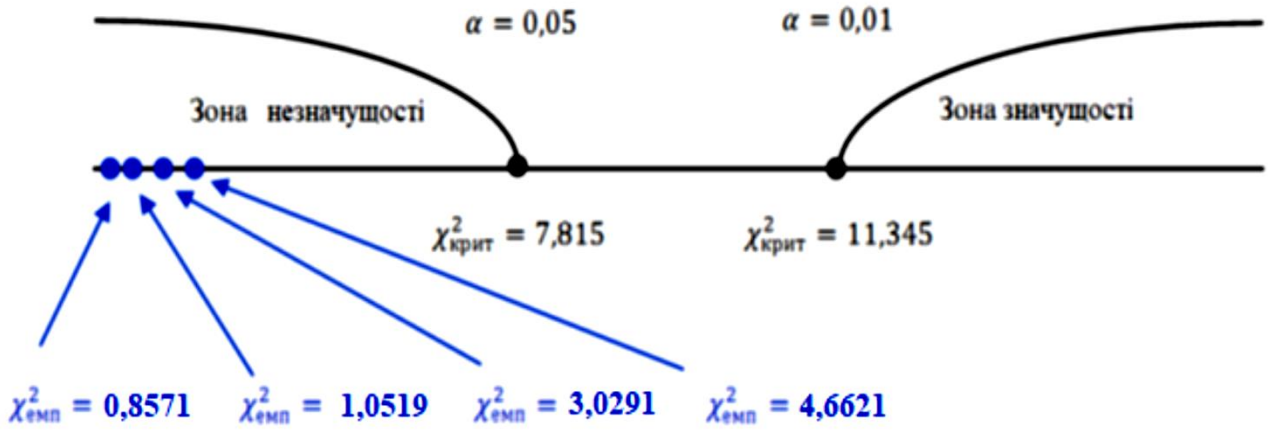

Рис. 3.4. Порівняння $\chi^2_{\text{емп}}$ та $\chi^2_{\text{кр}}$ з використанням осі значущості

З рисунка бачимо, що емпіричні значення $\chi^2_{\text{емп}}$ для всіх критеріїв інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання розташовуються в «зоні незначущості». Цей факт підтверджує нульову гіпотезу, відповідно до якої відмінності в розподілах студентів за рівнями сформованості застосовуваних критеріїв в аналізованих вибірках є статистично незначущими. Інакше кажучи, групи є рівнозначними.

Таким чином, аналіз результатів констатувального етапу експериментального дослідження засвідчує, що ефективне формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання потребує впровадження в дослідно-експериментальний процес авторської методики, що ґрунтується на реалізації визначених педагогічних умов.

3.2. Аналіз результатів формувального експерименту

Для експериментальної перевірки методики забезпечення обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності запропоновано:

– модель досліджуваного процесу, що унаочнює механізми взаємозв'язків цілей, завдань, методологічних підходів, принципів, педагогічних умов, напрямів, змісту, методів, засобів, форм, технологій формування інноваційної компетентності студентів та спрямовує педагогічні дії за визначеними етапами;

– конкретні методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності (узвичаєні та інноваційні форми і методи, поетапно реалізовані в освітньому процесі ЗВО);

– методичні рекомендації педагогічним працівникам, розроблені на основі обґрунтованих теоретичних положень щодо цілеспрямованого формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в перебігу їх професійної підготовки в ЗВО;

– методику діагностування рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Формувальний експеримент здійснювався впродовж 2023–2025 рр. У ньому взяли участь 28 експертів – викладачів закладів вищої педагогічної освіти та 350 студентів зазначених вище закладів (178 осіб – експериментальна група, 172 особи – контрольна група).

Завдання формувального експерименту полягали в тому, щоб поетапно реалізувати визначені педагогічні умови в процесі професійної підготовки, упровадити в освітній процес закладів вищої освіти змодельовану систему професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Зміст формувального експерименту був спрямований на апробацію моделі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності та впровадження експериментальної методики, яка забезпечує ефективність виокремлених та обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

У процесі формувального експерименту підготовка студентів експериментальних і контрольних груп здійснювалася в різних умовах організації освітнього процесу. У контрольних групах навчання відбувалося традиційно відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), без суттєвих змін у змісті, формах і методах організації освітнього процесу. Основна увага приділялася відтворенню навчального матеріалу, виконанню стандартних завдань, засвоєнню теоретичних положень і виконанню практичних та лабораторних робіт за типовими методиками.

Натомість в експериментальних групах підготовка була організована з урахуванням розроблених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов, спрямованих на підготовку майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Зокрема, передбачено: переорієнтацію змісту дисциплін професійно орієнтованого циклу на інноваційну складову; розроблення та впровадження методичних рекомендацій щодо формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання; створення умов для системної взаємодії між учасниками освітнього процесу; упровадження в освітній процес інтерактивних методів (тренінги, ділові та рольові ігри, аналіз і розв’язання кейсів, проєктна діяльність); створення умов для розвитку творчості, критичного мислення та рефлексії студентів; застосування авторських діагностичних методик та спеціально розроблених завдань з елементами інноваційної діяльності; поєднання теоретичних знань із практичною підготовкою, використання інноваційних технологій навчання та організація

самостійної роботи студентів над індивідуальними й колективними проєктами (детальний опис експериментальної методики подано в п. 2.3). Завдяки цьому в студентів експериментальних груп створювалися сприятливі умови для цілеспрямованого формування мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного компонентів інноваційної компетентності.

Після проведення формувального етапу дослідно-експериментальної роботи проводилося порівняння рівнів сформованості компонентів інноваційної компетентності на підставі змін, що відбулися в експериментальній групі порівняно з даними, отриманими на констатувальному етапі. Із цією метою було проведено повторну діагностику рівнів сформованості інноваційної компетентності студентів із використанням такої ж методики діагностування, що була нами застосована на констатувальному етапі експерименту: анкетування, тестування, аналіз результатів поточного й підсумкового контролю знань за допомогою письмових та усних опитувань, проведення індивідуальних і колективних бесід, кількісно-якісний аналіз діяльності й поведінки студентів, а також результатів цих дій, здійснюваних за допомогою педагогічного спостереження (див. таблицю 3.1).

Отримані дані були проаналізовані відповідно до розроблених на підготовчому етапі експерименту критеріїв та показників сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. Основне завдання полягало у виявленні змін у рівнях сформованості інноваційної компетентності студентів ЕГ та КГ з подальшим порівнянням результатів.

З метою вивчення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у фаховій підготовці після завершення формувального етапу було застосовано комплекс діагностичних методик (див. таблицю 3.1).

Відмінності між показниками рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на початку та наприкінці педагогічного експерименту можна спостерігати в таблиці 3.6 та на рисунку 3.5.

Таблиця 3.6

Порівняльний аналіз рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на початку та наприкінці педагогічного експерименту

Рівні	Експериментальні групи (ЕГ) –178 осіб					Контрольні групи (КГ) – 172 особи				
	на початку		Наприкінці		відмінності	на початку		Наприкінці		відмінності
	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%		Кількість осіб	%	Кількість осіб	%	
Високий	9	5,1	31	17,4	12,3	10	5,8	14	8,1	2,3
Достатній	45	25,3	79	44,4	19,1	51	29,7	60	34,9	5,2
Середній	80	44,9	51	28,7	-16,2	71	41,3	63	36,7	-4,6
Початковий	44	24,7	17	9,5	-15,2	40	23,2	35	20,3	-2,9

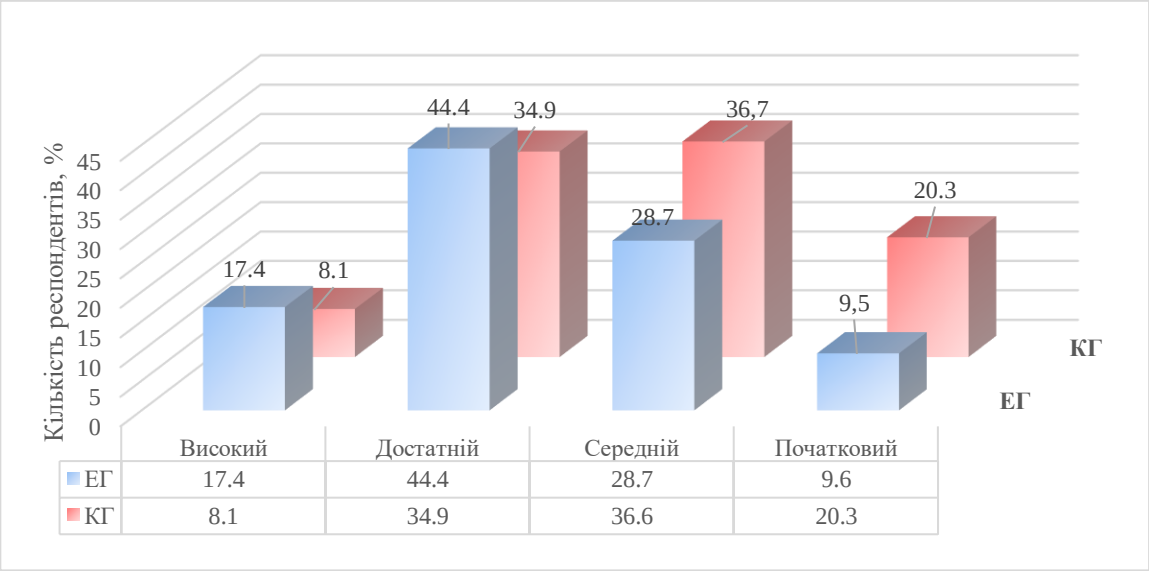

Рис. 3.5. Рівні сформованості мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання досліджуваних груп наприкінці експерименту, %

Проведений аналіз результатів засвідчив наявність істотних відмінностей у рівнях сформованості мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. Так, в експериментальній групі зафіксовано зростання показників високого рівня з 5,1 % до 17,4 %, тоді як у контрольній групі – з 5,8 % до 8,1 %. Частка студентів із достатнім рівнем збільшилася з 25,3 % до 44,4 % в експериментальній групі та з 29,7 % до 34,9 % у контрольній. Водночас спостерігається зменшення питомої ваги середнього рівня з 44,9 % до 28,7 % в ЕГ і з 41,3 % до 36,7 % у КГ, а також початкового рівня – з 24,7 % до 9,5 % в ЕГ і з 23,2 % до 20,3 % у КГ.

Отже, у студентів експериментальної групи простежується виражена позитивна динаміка, тоді як у контрольній групі зміни мають несуттєвий характер. Це дає підстави стверджувати про ефективність розроблених педагогічних умов щодо формування мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів.

Для визначення рівнів сформованості інноваційно-когнітивного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання було використано комплекс діагностичних засобів (див. таблицю 3.1).

Відмінності в динаміці сформованості зазначеного компонента на початку та наприкінці педагогічного експерименту відображено в таблиці 3.7 та на рисунку 3.6.

Діагностичне оцінювання узагальнювального етапу експерименту засвідчило позитивну динаміку сформованості інноваційно-когнітивного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в експериментальній групі: частка респондентів із високим рівнем зросла з 3,4 % до 14,6 %, із достатнім – з 21,4 % до 47,2 %, тоді як показники середнього рівня знизилися з 49,4 % до 29,8 %, а початкового – з 25,8 % до 8,4 %. У контрольній групі виявлені зміни виявилися менш значущими: на початковому рівні залишаються 20,3 % студентів, на середньому – 42,5 %, на достатньому –

31,4 %, а на високому – 5,8 % (порівняно з 22,7 %, 44,2 %, 28,5 % та 4,6 % відповідно на констатувальному етапі).

Таблиця 3.7

Порівняльний аналіз рівнів сформованості інноваційно-когнітивного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на початку та наприкінці педагогічного експерименту

Рівні	Експериментальні групи (ЕГ) –178 осіб					Контрольні групи (КГ) – 172 особи				
	на початку		Наприкінці		відмінності	на початку		Наприкінці		відмінності
	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%		Кількість осіб	%	Кількість осіб	%	
Високий	6	3,4	26	14,6	11,2	8	4,6	10	5,8	1,2
Достатній	38	21,4	84	47,2	25,8	49	28,5	54	31,4	2,9
Середній	88	49,4	53	29,8	-19,6	76	44,2	73	42,5	-1,7
Початковий	46	25,8	15	8,4	-17,4	39	22,7	35	20,3	-2,4

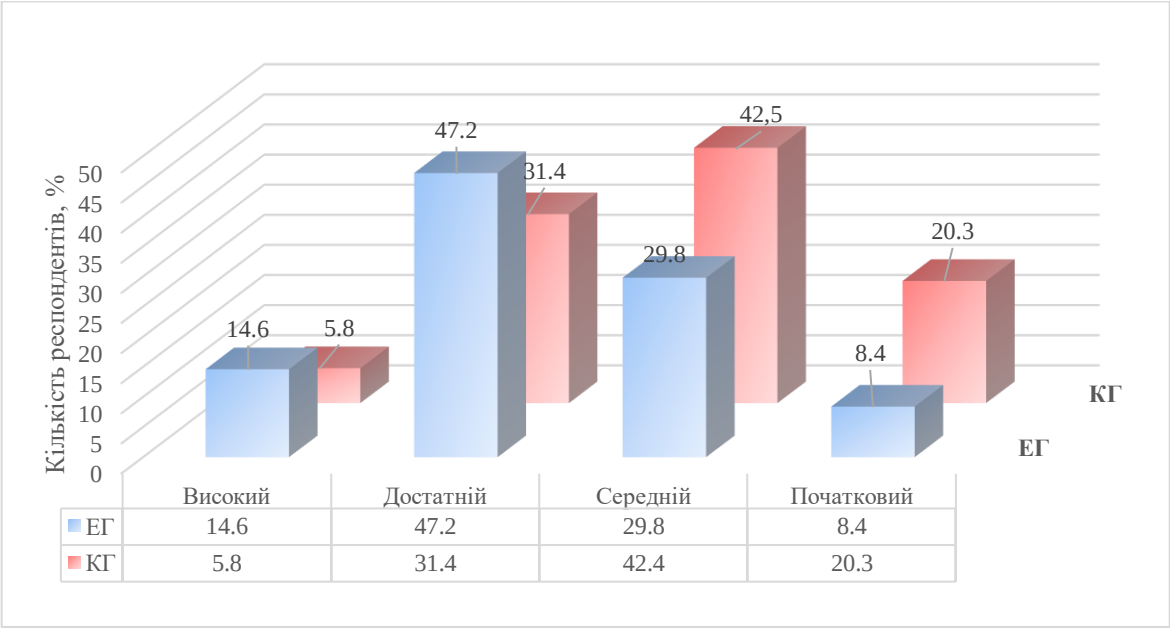

Рис. 3.6. Рівні сформованості інноваційно-когнітивного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання досліджуваних груп наприкінці експерименту, %

Таким чином, результати порівняльного аналізу на початку та наприкінці експерименту підтверджують, що позитивні зрушення в студентів експериментальної групи зумовлені цілеспрямованим упровадженням науково обґрунтованих педагогічних умов у процес формування їхньої інноваційної компетентності. Друга педагогічна умова – створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти – найбільш суттєво вплинула на досягнення результату. Освітнє середовище створює потенційні можливості для розвитку майбутніх фахівців, стимулює потребу в їхньому професійному саморозвитку. Упровадження цієї умови пов'язане із іншою педагогічною умовою – насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником, застосуванням прикладного програмного забезпечення, розробленої авторської програми нормативної дисципліни «Інновації в освіті» (додаток Ж) та методичних рекомендацій «Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання» [6].

З метою оцінювання рівнів сформованості діяльнісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на формувальному етапі було використано комплекс методів, поданих у таблиці 3.1.

Відмінності в рівнях сформованості діяльнісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів Порівняльний аналіз даних засвідчує виражені позитивні зміни в рівнях сформованості діяльнісного компонента інноваційної компетентності студентів експериментальних груп.

Зокрема, високий рівень зріс із 5,6 % (10 осіб) до 21,3 % (38 осіб), що становить +15,7 %, тоді як у контрольних групах приріст виявився незначним – лише +2,9 % (із 5,2 % до 8,1 %). професійного навчання на початку та наприкінці педагогічного експерименту відображено в таблиці 3.8 та на рис. 3.7. Достатній рівень також суттєво зріс в ЕГ – із 24,7 % (44 особи) до 41,1 % (73 особи), що становить +16,4 %; у КГ спостерігається незначне підвищення – з 29,1 % до 33,1 % (+4,0 %).

Таблиця 3.8

Порівняльний аналіз рівнів сформованості діяльнісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на початку та наприкінці педагогічного експерименту

Рівні	Експериментальні групи (ЕГ) –178 осіб					Контрольні групи (КГ) – 172 особи				
	на початку		Наприкінці		відмінності	на початку		Наприкінці		Відмінності
	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%		Кількість осіб	%	Кількість осіб	%	
Високий	10	5,6	38	21,3	15,7	9	5,2	14	8,1	2,9
Достатній	44	24,7	73	41,1	16,4	50	29,1	57	33,1	4,0
Середній	98	55,1	65	36,5	-18,6	90	52,3	83	48,3	-4,0
Початковий	26	14,6	2	1,1	-13,5	23	13,4	18	10,5	-2,9

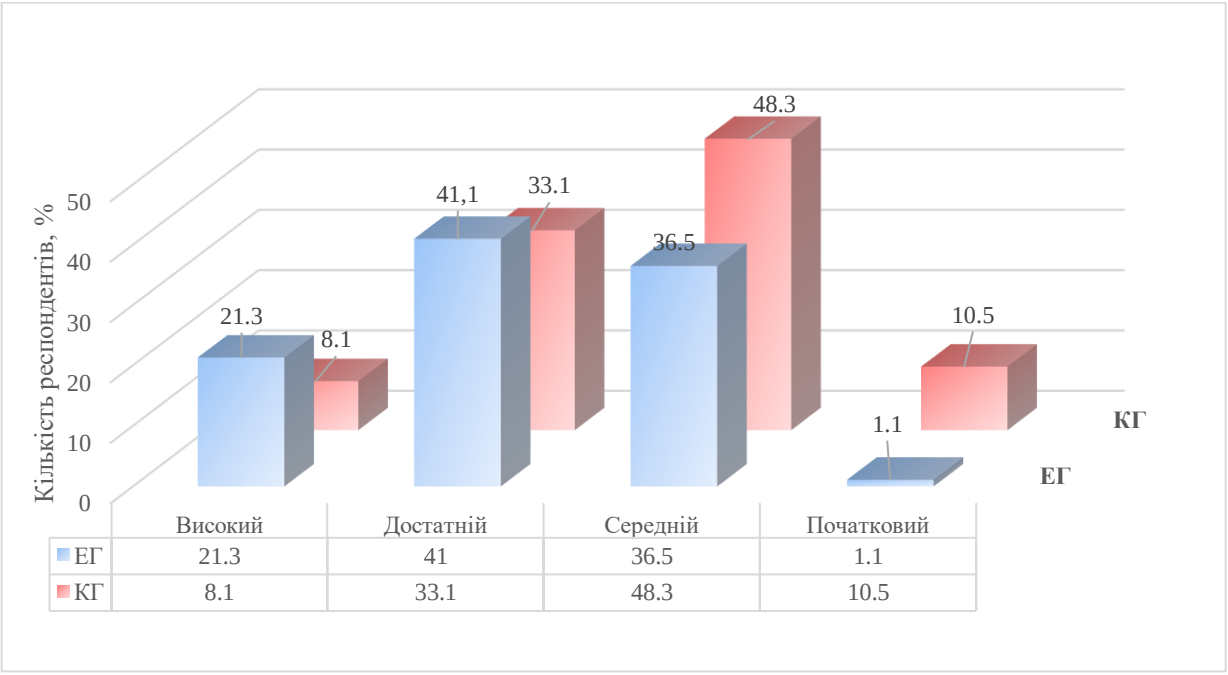

Рис. 3.7. Рівні сформованості діяльнісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання досліджуваних груп наприкінці експерименту, %

Середній рівень у студентів експериментальних груп помітно знизився – із 55,1 % до 36,5 % (–18,6 %), тоді як у контрольних групах зниження було менш

вираженим (–4,0 %). Початковий рівень в ЕГ майже зник – із 14,6 % (26 осіб) до 1,1 % (2 особи), що становить –13,5 %, тоді як у КГ зниження склало лише –2,9 % (з 13,4 % до 10,5 %).

Таким чином, у студентів експериментальних груп спостерігається суттєва позитивна динаміка: значно зросла частка респондентів із високим та достатнім рівнями, відповідно, зменшилась кількість із середнім і особливо з початковим рівнем. У контрольних групах відмінності менш значущі, що свідчить про ефективність упроваджених педагогічних умов і методів формувального впливу.

Діагностування рівнів сформованості особистісно-рефлексійного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання здійснювалося на основі комплексного застосування діагностичних методик, представлених у таблиці 3.1.

Рівні сформованості цього компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання подано в таблиці 3.9 та на рис. 3.8.

Таблиця 3.9

Порівняльний аналіз рівнів сформованості особистісно-рефлексійного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на початку та наприкінці педагогічного експерименту

Рівні	**Експериментальні групи (ЕГ) –178 осіб**					**Контрольні групи (КГ) – 172 особи**				
	на початку		Наприкінці		Відмінності	на початку		наприкінці		Відмінності
	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%		Кількість осіб	%	Кількість осіб	%	
Високий	14	7,8	38	21,4	13,6	12	7,0	17	9,9	2,9
Достатній	48	27,0	80	44,9	17,9	61	35,5	68	39,5	4,0
Середній	90	50,6	57	32,0	-18,6	69	40,1	62	36,0	-4,1
Початковий	26	14,6	3	1,7	-12,9	30	17,4	25	14,6	-2,8

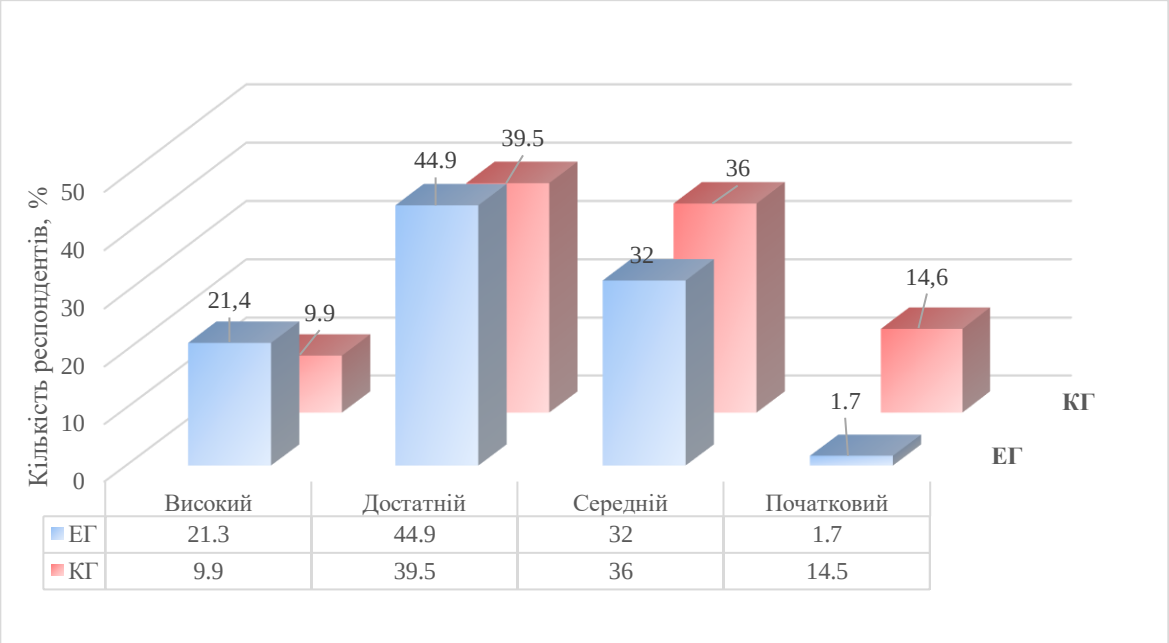

Рис. 3.8. Рівні сформованості особистісно-рефлексійного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання досліджуваних груп наприкінці експерименту, %

Аналіз одержаних результатів свідчить про суттєві позитивні зміни у сформованості особистісно-рефлексійного компонента інноваційної компетентності студентів експериментальних груп. Високий рівень в ЕГ зріс із 7,8 % (14 осіб) до 21,4 % (38 осіб), що становить +13,6 %. У КГ динаміка значно менша – лише +2,9 % (із 7,0 % до 9,9 %). Достатній рівень у студентів експериментальних груп збільшився з 27,0 % (48 осіб) до 44,9 % (80 осіб), тобто на +17,9 %; у контрольних групах зростання обмежується +4,0 % (із 35,5 % до 39,5 %). Середній рівень в ЕГ знизився з 50,6 % (90 осіб) до 32,0 % (57 осіб), що становить –18,6 %, тоді як у КГ спад менш виражений (–4,1 %). Початковий рівень у студентів експериментальних груп майже зник – із 14,6 % (26 осіб) до 1,7 % (3 особи), тобто –12,9 %. У контрольних групах зниження мінімальне – з 17,4 % до 14,6 % (– 2,8 %).

Отримані дані підтверджують, що в експериментальних групах відбулося істотне зростання частки студентів із високим і достатнім рівнями особистісно-рефлексійного компонента за одночасного значного зменшення кількості респондентів із середнім і початковим рівнями. У контрольних групах зміни мають несуттєвий характер. Це свідчить про результативність упровадження експериментальної методики, яка забезпечує ефективність виокремлених та обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

З метою дослідження ефективності впливу організаційних та методичних засад на формування компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання зведемо кінцеві показники рівнів сформованості цієї здатності в ЕГ та КГ під час узагальнювального етапу педагогічного експерименту в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Рівні сформованості компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання на початку та наприкінці педагогічного експерименту

Рівні	**Експериментальні групи**				**Контрольні групи**			
	На початку експерименту		Наприкінці експерименту		На початку експерименту		Наприкінці експерименту	
	Кількість студентів	Відношення до загальної кількості студентів, %	Кількість студентів	Відношення до загальної кількості студентів, %	Кількість студентів	Відношення до загальної кількості студентів, %	Кількість студентів	Відношення до загальної кількості студентів, %
мотиваційно-ціннісний компонент								
Високий	9	5,1	31	17,4	10	5,8	14	8,1
Достатній	45	25,3	79	44,4	51	29,7	60	34,9
Середній	80	44,9	51	28,7	71	41,3	63	36,7
Початковий	44	24,7	17	9,5	40	23,2	35	20,3
Всього	178	100,0	178	100,0	172	100,0	172	100,0
інноваційно-когнітивний компонент								
Високий	6	3,4	26	14,6	8	4,6	10	5,8
Достатній	38	21,4	84	47,2	49	28,5	54	31,4
Середній	88	49,4	53	29,8	76	44,2	73	42,5
Початковий	46	25,8	15	8,4	39	22,7	35	20,3
Всього	178	100	178	100,0	172	100,0	172	100,0

Продовження табл 3.10

діяльнісний компонент								
Високий	10	5,6	38	21,3	9	5,2	14	8,1
Достатній	44	24,7	73	41,1	50	29,1	57	33,1
Середній	98	55,1	65	36,5	90	52,3	83	48,3
Початковий	26	14,6	2	1,1	23	13,4	18	10,5
Всього	178	100	178	100,0	172	100,0	172	100,0
особистісно-рефлексійний компонент								
Високий	14	7,8	38	21,4	12	7,0	17	9,9
Достатній	48	27,0	80	44,9	61	35,5	68	39,5
Середній	90	50,6	57	32,0	69	40,1	62	36,0
Початковий	26	14,6	3	1,7	30	17,4	25	14,6
Всього	178	100,0	178	100,0	172	100,0	172	100,0
середнє значення								
Високий	9	5,1	33	18,5	10	5,8	14	8,1
Достатній	44	24,7	79	44,4	52	30,2	60	34,9
Середній	89	50,0	57	32,0	77	44,8	70	40,7
Початковий	36	20,2	9	5,1	33	19,2	28	16,3
Всього	178	100,0	178	100,0	172	100,0	172	100,0

Порівняння результатів на початку та наприкінці формувального експерименту демонструє, що в експериментальних групах відбулося суттєве зростання рівня сформованості всіх компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. У контрольних групах динаміка виявилася малозначущою.

Найбільший приріст спостерігається в діяльнісному компоненті. Частка студентів із високим рівнем зросла з 5,6 % до 21,3 %, а з достатнім – з 24,7 % до 41,1 %. Водночас кількість респондентів із середнім та початковим рівнями істотно знизилася (відповідно, з 55,1 % до 36,5 % і з 14,6 % до 1,1 %). Така динаміка пояснюється активним використанням у процесі підготовки практико-орієнтованих методів (проєктна діяльність, рольові ігри, аналіз кейсів, тренінги), що безпосередньо сприяли розвитку вмінь і навичок інноваційної діяльності.

Високі результати також зафіксовано в особистісно-рефлексійному компоненті. Частка студентів із високим рівнем зросла із 7,8 % до 21,4 %, а з достатнім – із 27,0 % до 44,9 %. Це свідчить про позитивний вплив педагогічних

умов, орієнтованих на розвиток саморефлексії, критичного мислення та здатності до творчого саморозвитку.

Інноваційно-когнітивний компонент продемонстрував також істотне зрушення: високий рівень зріс із 3,4 % до 14,6 %, а достатній – із 21,4 % до 47,2 %. Це, ймовірно, пов'язано з оновленням змісту навчальної підготовки, використанням авторських тестів і завдань, спрямованих на засвоєння теоретичних основ інноваційної діяльності.

Мотиваційно-ціннісний компонент виявився тим, що зазнав найменшого зростання: приріст високого рівня становив лише 12,3 % (із 5,1 % до 17,4 %), а достатнього – 19,1 % (із 25,3 % до 44,4 %). Незважаючи на позитивну динаміку, ці показники нижчі порівняно з іншими компонентами. Це можна пояснити тим, що формування мотиваційно-ціннісної сфери є більш тривалим і складним процесом, який потребує не лише педагогічних упливів, а й особистісної зрілості студентів, їхнього життєвого досвіду та внутрішніх переконань.

Після експертного оцінювання рівнів сформованості компонентів інноваційної компетентності кожного респондента було здійснено порівняння розподілів студентів експериментальних і контрольних груп на початку та наприкінці педагогічного експерименту. Зокрема, результати студентів експериментальних груп, які навчалися за експериментальною методикою цілеспрямованого формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, співвідносилися з показниками студентів контрольних груп, де підготовка здійснювалася в традиційній формі.

Водночас було висунуто робочу гіпотезу про наявність статистично значущих відмінностей між рівнями сформованості інноваційної компетентності студентів ЕГ та КГ наприкінці експерименту. Для перевірки цієї гіпотези обрано непараметричний критерій χ^2 (Хі-квадрат) К. Пірсона, який вважається оптимальним для встановлення збігів у параметрах двох масивів даних та виявлення відмінностей в їх характеристиках [135].

У дослідженні перевірялися дві гіпотези:

– нульова (H_0): емпіричні розподіли студентів експериментальних і контрольних груп за рівнями сформованості компонентів інноваційної компетентності наприкінці формувального експерименту не мають статистично значущих відмінностей ($\chi^2_{емп} < \chi^2_{кр}$);

– альтернативна (H_1): емпіричні розподіли студентів експериментальних і контрольних груп суттєво відрізняються ($\chi^2_{емп} > \chi^2_{кр}$).

Підсумкові результати статистичного аналізу подано в таблиці Ш.1 додатка Ш.

Обчислення критерію χ^2 проводилося за формулою (3.2) [75, с. 245] для $L=4$: кількість рівнів (високий, достатній, середній, початковий); N *і* M – чисельність вибірок, $N=178$, $M=172$; n_i – чисельність експериментальної групи, отримавших k-*й* рівень (k =1, 2, 3, 4); m_i – чисельність контрольної групи, отримавших k-*й* рівень (k =1, 2, 3, 4). Визначення статистичних показників критерію χ^2, отриманих за результатами на завершення формувального експерименту, проводилося за допомогою автоматизованої обробки експериментальних даних у пакеті прикладних програм Microsoft Office Excel та за допомогою комп'ютерної статистичної програми «Педагогічна статистика». Для розрахунку $\chi^2_{емп}$ була застосована функція квадрат коефіцієнта кореляції Пірсона між двома наборами даних. Для обчислення були застосовані емпіричні дані, представлені в таблиці 3.10. Розраховані за наведеною вище формулою значення $\chi^2_{емп}$ для всіх критеріїв інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання представлені в таблиці Ш.1 додатка Ш. Критичні значення $\chi^2_{кр}$ встановлювалося з таблиць математичної статистики [75, с. 347]. Для числа ступенів вільності $\nu = k - 1$ це значення дорівнює 7,815 для рівня статистичної значущості α=0,05 та 11,345 для рівня статистичної значущості α=0,01.

Схематично результати порівняння $\chi^2_{емп}$ та $\chi^2_{кр}$ для розподілів студентів досліджуваних груп з використанням осі значущості представлені на рисунках 3.9–3.10.

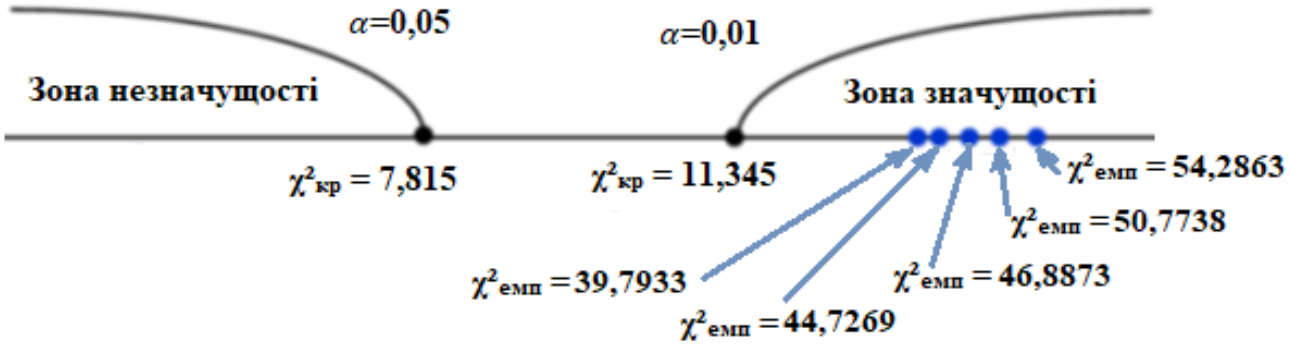

Рис. 3.9. Порівняння $\chi^2_{емп}$ та $\chi^2_{кр}$ для розподілів студентів експериментальних груп до початку та після експерименту за рівнями сформованості компонентів інноваційної компетентності з використанням осі значущості

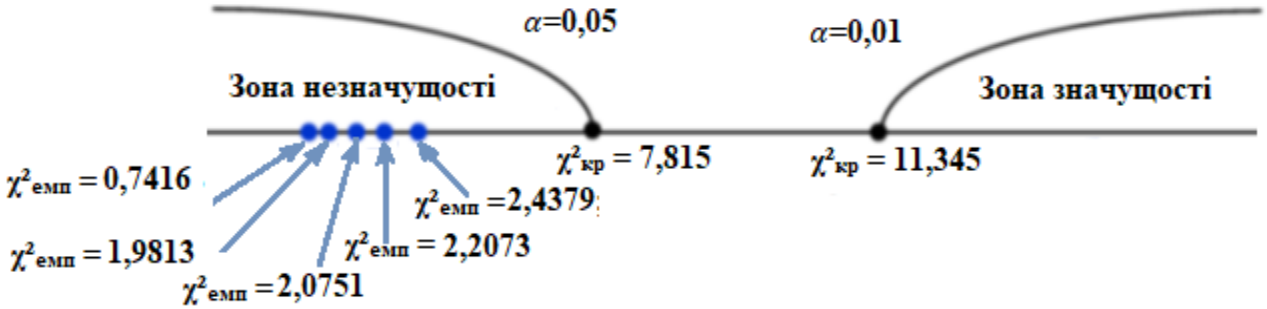

Рис. 3.10. Порівняння $\chi^2_{емп}$ та $\chi^2_{кр}$ для розподілів студентів контрольних груп до початку та після експерименту за рівнями сформованості компонентів інноваційної компетентності з використанням осі значущості

Аналіз засвідчив, що після завершення експерименту зміни в експериментальних групах виявилися статистично більш вираженими, ніж у

контрольних. Це підтверджується розрахунковими значеннями критерію χ^2 К. Пірсона ($\chi^2_{емп}$ = 39,7933; 54,2863; 50,7738; 44,7269; 46,8873), які перебувають у «зоні значущості» (рис. 3.9), оскільки всі вони є більшими за критичне значення ($\chi^2_{кр}$ = 7,815 для рівня статистичної значущості α=0,05 та $\chi^2_{кр}$ = 11,345 для рівня статистичної значущості α=0,01). Такий результат дозволяє прийняти альтернативну гіпотезу з рівнем достовірності Р = 95 %, яка стверджує, що відмінності в розподілах студентів експериментальних груп до початку та після експерименту за рівнями сформованості компонентів інноваційної компетентності є статистично значущими.

У контрольній групі статистично значущих змін за критерієм χ^2 не зафіксовано ($\chi^2_{емп}$ = 2,2073; 0,7416; 2,4379; 2,0751; 1,9813 при $\chi^2_{кр}$ = 7,815; $\chi^2_{емп} < \chi^2_{кр}$). З рисунка 3.10 бачимо, що емпіричні значення $\chi^2_{емп}$ для всіх критеріїв інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання розташовуються в «зоні незначущості». Цей факт підтверджує нульову гіпотезу, відповідно до якої відмінності в розподілах студентів за рівнями сформованості застосовуваних критеріїв в аналізованих вибірках є статистично незначущими. Інакше кажучи, зміни в рівнях сформованості компонентів інноваційної компетентності студентів контрольних груп до початку та після експерименту є несуттєвими.

Узагальнення результатів, отриманих із використанням критерію χ^2 на всіх етапах педагогічного експерименту, свідчить, що виявлені відмінності між емпіричними частотами є істотними та закономірними. Вони пояснюються цілеспрямованим упровадженням комплексу педагогічних умов у процес підготовки студентів експериментальної групи.

Таким чином, результати формувального експерименту підтверджують, що студенти, які навчалися за комплексною методикою цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, продемонстрували вищі показники, ніж їхні ровесники з контрольних груп.

Застосування в освітньому процесі експериментальної методики забезпечило суттєве зростання рівня інноваційної компетентності бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та сприяло якісній підготовці майбутніх педагогів до інноваційної педагогічної діяльності.

Отже, порівняльний аналіз якісних і кількісних результатів на початку та наприкінці експерименту засвідчив ефективність і результативність реалізації запропонованих педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Висновки до третього розділу

Експериментальне дослідження педагогічних умов, засобів, форм, методів та інноваційних технологій підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності здійснювалося впродовж 2022–2025 рр., охоплювало чотири етапи (підготовчий, констатувальний, формувальний і узагальнюваний) із залученням студентів експериментальних (178 осіб) і контрольних (172 особи) груп. Репрезентативність вибірки забезпечила достовірність отриманих результатів.

Під час констатувального експерименту визначено наявні рівні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання за всіма показниками мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного, особистісно-рефлексійного критеріїв.

На констатувальному етапі виявлено приблизно однакові стартові позиції студентів експериментальних та контрольних груп за всіма компонентами інноваційної компетентності. Так, мотиваційно-ціннісний компонент у 21,5 % студентів ЕГ сформовано на високому рівні, а у 42,0 % – на достатньому, тоді як у КГ ці показники становили 20,0 % і 42,8 %. Діяльнісний компонент виявився

розвиненим значно слабше: лише 5,6 % студентів ЕГ і 5,2 % КГ мали високий рівень, натомість 55,1 % і 52,3 % перебували на середньому, а 14,6 % і 13,4 % – на початковому рівні відповідно. Дані за інноваційно-когнітивним та особистісно-рефлексійним компонентами продемонстрували схожу картину: понад половина студентів обох груп перебувала на середньому рівні, а частка з високими показниками не перевищувала 8 %.

Результати формувального етапу переконливо засвідчили суттєві позитивні зміни в студентів експериментальних груп. Зокрема, частка респондентів із високим рівнем сформованості мотиваційно-ціннісного компонента зросла з 5,1 % до 17,4 %, а з достатнім – з 25,3 % до 44,4 %, тоді як кількість студентів із початковим рівнем зменшилася з 24,7 % до 9,5 %. Кількість студентів із високим рівнем сформованості інноваційно-когнітивного критерію збільшилася з 3,4 % до 14,6 %, а з достатнім – із 21,3 % до 47,2 %; водночас початковий рівень знизився з 25,8 % до 8,4 %. Загальний аналіз результатів формувального експерименту засвідчив, що найбільшого розвитку в експериментальних групах набув діяльнісний компонент, що пояснюється активним застосуванням практико-орієнтованих методів навчання (проєктна діяльність, рольові ігри, кейси, тренінги). Високі позитивні зрушення простежуються також в особистісно-рефлексійному та інноваційно-когнітивному компонентах. Найменші зміни виявлено в мотиваційно-ціннісному компоненті, що зумовлено складністю й тривалістю формування внутрішньої мотивації та ціннісних орієнтацій студентів.

У контрольних групах подібних зрушень не виявлено: зміни в показниках не перевищували 2–4 % і не мали статистично значущого характеру.

Для підтвердження статистичної достовірності результатів експерименту було використано метод математичної статистики, а саме критерій узгодженості Пірсона (χ^2). За результатами контрольного етапу встановлено статистично

значущі відмінності між показниками сформованості компонентів інноваційної компетентності студентів експериментальних і контрольних груп.

Загалом результати порівняльного аналізу підтверджують, що позитивна динаміка в студентів експериментальних груп зумовлена впровадженням в дослідно-експериментальний процес авторської методики реалізації визначених педагогічних умов. Це забезпечило зростання рівнів сформованості всіх чотирьох компонентів інноваційної компетентності та довело ефективність запропонованих педагогічних умов професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Висвітлений у розділі матеріал відображено в авторських публікаціях [3; 15; 16; 17].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано розв'язання наукового завдання щодо підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Отримані результати дають змогу констатувати досягнення мети, вирішення поставлених завдань та уможливлюють формулювання таких висновків:

1. Узагальнення результатів аналізу психолого-педагогічної, законодавчої та нормативної джерельної бази щодо стану розробленості проблеми підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності засвідчило актуальність й багатоаспектність проблеми. З'ясовано стан розробленості проблеми підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності в практиці ЗВО. Установлено, що професійна підготовка фахівців набуває комплексного, інноваційного характеру, що детермінує суттєві зміни усталеного освітнього процесу в ЗВО та швидку адаптацію майбутніх фахівців до умов праці, систематичної самопідготовки та подальшого професійного самовдосконалення. Констатовано, що педагогічною наукою й практикою напрацьовано та систематизовано певний досвід підготовки майбутніх фахівців до інноваційної діяльності в закладах вищої освіти, однак проблема підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до такої діяльності не дістала належного висвітлення в наукових дослідженнях.

2. У процесі дослідження уточнено зміст поняття «інноваційна компетентність педагога професійного навчання», під якою розуміється здатність особистості успішно провадити інноваційну діяльність, що ґрунтується на збалансованому поєднанні комплексу теоретичних знань з педагогічної інноватики, предметно-галузевих (спеціальних), методичних знань, умінь і навичок освоювати, створювати і застосовувати інновації в організації

освітнього процесу, морально-етичних цінностей, інтересів і прагнень до інновацій і необхідних якостей (креативність, спрямованість на неперервне творення нового, наполегливе ставлення до саморозвитку та самовдосконалення, самокритичність, високий творчий потенціал, різнобічність інтересів, толерантність, широта мислення та ін.) та уможливлює розвиток інноваційності в здобувачів професійної освіти.

На основі аналізу науково-педагогічних літературних джерел з проблеми дослідження та відповідно до визначення змісту поняття «інноваційна компетентність майбутнього педагога професійного навчання» уточнено її структуру, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів: мотиваційно-ціннісного (система потреб, мотивів, інтересів, переконань, що формують спрямованість майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності); інноваційно-когнітивного (система знань базових понять педагогічної інноватики, аспектів самовираження й самореалізації; особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій, їх сутності, вимог до проєктування та застосування; особливостей інноваційної виробничої системи за відповідними видами економічної діяльності (галузями)); діяльнісного (здатність педагога до конкретних змістово-процесуальних операцій спрямовувати практичні дії суб'єктів освітнього процесу для забезпечення бажаного освітнього ефекту, вміння планувати та організовувати діяльність із упровадження інновацій, здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами подолання опору інноваційній діяльності, уміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій у галузі та освоювати ці інновації як професійно-педагогічну технологію); особистісно-рефлексійного (здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та самооцінювання; усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність, уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень).

Зважаючи на виокремлені компоненти інноваційної компетентності майбутнього педагога професійного навчання, визначено однойменні їм критерії та показники її сформованості: мотиваційно-ціннісний (показники: прагнення до інноваційної діяльності; прагнення до постійного професійного саморозвитку; ціннісне ставлення до інноваційної діяльності); інноваційно-когнітивний (показники: знання базових понять педагогічної інноватики; знання особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій; обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки); діяльнісний (показники: уміння планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій; здатність приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності; уміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій за обраною спеціалізацією); особистісно-рефлексійний (показники: здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та самооцінки; усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність; уміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень) та рівні (високий, достатній, середній, початковий) сформованості цієї здатності.

3. Визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, зокрема: посилення мотивації здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності; створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти; насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником; впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців.

Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності було реалізовано впродовж чотирьох послідовних і взаємопов’язаних етапів: мотиваційно-цільового, пізнавально-інформаційного,

операційно-діяльнісного та рефлексійно-корекційного. Для реалізації кожної з педагогічних умов запропонований комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення змісту та основних компонентів підготовки здобувачів освіти.

4. Спроєктовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, що є ідеальним конструктом відображення поетапного формування інноваційної компетентності учасників освітнього процесу в закладі вищої педагогічної освіти, унаочнює досліджувані механізми і процедури взаємопов'язаними структурними блоками: цільовим (мета, завдання), методологічним (методологічні підходи, принципи), суб'єктним (науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти (бакалаври)), змістово-технологічним (компоненти інноваційної компетентності, зміст, етапи, форми, методи та засоби) і діагностико-результативним (критерії, показники, рівні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, очікуваний результат). Ефективність функціонування розробленої моделі забезпечується шляхом дотримання комплексу виявлених й обґрунтованих педагогічних умов.

Розроблено детальну методику підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, що ґрунтується на поєднанні традиційних та інноваційних педагогічних технологій (ІКТ, проєктного, модульного, контекстного, проблемного, змішаного навчання, кейс-технологій тощо). Її реалізація передбачає використання комплексу взаємопов'язаних методів (словесних, наочних, практичних, репродуктивних, проблемних, дослідницьких, евристичних, імітаційно-ігрових, діалогічних, інтерактивних) і форм організації освітнього процесу (проблемні лекції та семінари, семінари-дискусії, творчі практичні заняття, круглі столи, вебінари, тренінги, майстер-класи тощо). Зазначено, що застосування зазначених технологій, методів і форм

має узгоджуватися з етапами формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

5. Експериментально перевірено ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Аналіз та узагальнення результатів експериментального дослідження дозволили констатувати, що в результаті цілеспрямованого впливу експериментального фактору відбулися значущі зміни в рівнях сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання експериментальних груп. Зокрема, на кінець експерименту частка респондентів із високим рівнем сформованості мотиваційно-ціннісного компонента зросла на 12,3 %, а з достатнім – 19,1 %. Кількість студентів із високим рівнем сформованості інноваційно-когнітивного критерію збільшилася на 11,2 %, а з достатнім – на 25,8 %, діяльнісного критерію – на 15,7 % і 16,4 %, особистісно-рефлексійного – на 13,6 % і 17,9 % відповідно. Натомість спостерігається помітне зменшення часток респондентів із початковим рівнем сформованості цієї здатності.

Застосування методів математичної статистики, зокрема критерію узгодженості Пірсона, підтвердило статистичну значущість результатів експериментального дослідження з рівнем достовірності 95 %. Отримані дані свідчать про ефективність визначених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всього спектра питань, пов’язаних із підготовкою майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні проблеми підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьєва Т. А., Лісниченко А. П. Формування рефлексивних умінь майбутніх учителів як умова їх підготовки до творчої самореалізації в професійній діяльності. *Scienceand Education a New Dimension. Pedagogyand Psychology*. 2017. V (56), Issue: 128. С. 36–39.

2. Адамів С. Є. Формування професійної компетентності майбутніх маркетологів засобами інтерактивних технологій: автореф. дис. … канд. пед. наук. Хмельницький, 2017. 20 с.

3. Андрєєв А. М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутнього вчителя фізики до організації інноваційної діяльності учнів у навчальному процесі : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2019. 577 с.

4. Андрощук І. В. Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04, 13.00.02. Київ, 2017. 493 с.

5. Андрущенко В. П. Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 4. Українська освіта: історія становлення, розвиток, модернізація. Суми : Університетська книга, 2020. 560 с.

6. Андрущенко В. П. Освіта має плекати духовність. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія* : зб. наук. пр. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. С. 3–7.

7. Андрущенко В. П. Феномен освіти : монографія : у 5 кн. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Асоц. пед. ун-тів України та Європи; відп. за вип. Р. Шулигіна. Суми : Університетська книга, 2020. Кн. 4. Українська освіта: історія становлення, розвиток, модернізація / наук. ред. Н. В. Кочубей. 2021. 559 с.

8. Анісімов М. В. Теоретико-методологічні основи прогнозування моделей у професійно-технічних навчальних закладах : монографія. Київ – Кіровоград : ПОЛІУМ, 2011. 464 с.

9. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Книга, 2010. 252 с.

10. Антонова О. Є. Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя шляхом розвитку його здібностей та обдарувань. *Нові технології навчання* : наук.- метод. зб. Київ; Вінниця, 2014. Вип. 81. С. 8–13.

11. Аронова Р. С. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільного виховання у педагогічних коледжах : дис. … канд. пед. наук. Київ, 2016. 263 с.

12. Артикуца Н. В. Освітні інновації у контексті євроінтеграційних процесів. *Вища освіта України. Темат. вип.: Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору: моніторинг якості освіти* / АПН України, Ін-т вищої освіти; відп. ред. вип. І. П. Маноха. Київ : Гнозис, 2007. Дод. 3, (т. 5). С. 15–23.

13. Атрощенко Т. О. Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: теоретичні та методичні площини. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2021. № 75, Т. 1. С. 50–54. DOI https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-1.9

14. Ачкан В. В. Критерії сформованості готовності майбутніх учителів математики до інноваційної педагогічної діяльності. *Фізико-математична освіта* : науковий журнал. 2017. Випуск 4 (14). С. 18–22.

15. Базалійська Н. П., Гук А. В. Формування сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі підприємства. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова.* 2016. Т. 21, вип. 2. С. 56–60.

16. Базиль Л. О. Розвиток літературознавчої компетентності майбутніх учителів-філологів: концептуально-теоретичні аспекти. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2015. № 9/5 (14). С. 40–47.

17. Балл Г. О. Гуманізація загальної та професійної освіти: суспільна активність і психолого-педагогічні орієнтири. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи* / за ред. І. А. Зязюна. Київ : Видавництво «Вінол», 2000. С.134–157.

18. Баранюк В. В. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи : дис. … канд. пед. наук. Хмельницький, 2016. 340 с.

19. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 52–58.

20. Бастун М. В. Особистісний підхід у допрофесійній підготовці учнів гімназій з вивченням східних мов : автореф. дис. … канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2005. 21 с.

21. Башкір О. І. Методологія науково-педагогічного дослідження та презентація його результатів : навч.-метод. посібник для здобувачів освітньо-наукового ступеня «Доктор філософії». Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. 93 с.

22. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2008. 848 с.

23. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія*. Київ : Генезис. 2009. С. 21–24.

24. Бех І. Д. Готовність педагога до інноваційної діяльності. URL: http://studentam.net.ua/content/view/7871/97/

25. Бех І. Д. Компетентнісний підхід як освітня стратегія. *Компетентнісний вимір особистісного зростання учнівської молоді: теорія, практика, досвід* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (10–11 квітня

2012 р.) /редкол.: Н. А. Побірченко, В. В. Пашков, В. Я. Ястребова та ін. Запоріжжя : Акцент Інвест-Трейд, 2012. С. 6–11.

26. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Виховання і культура.* 2009. № 12 (17, 18). С. 5–7.

27. Бех Ю. В., Слєпцов А. І. Філософські проблеми сучасного управління складними системами: ідеї, принципи і моделі : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 404 с.

28. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів. Тлумачення, словотворення та слововживання: близько 35000 слів і словосполучень / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2005. 623 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001384 (дата звернення: 08.05.2024).

29. Биков В. Ю., Литвинова С. Г., Тукало С. М. Концептуальні підходи до проєктування цифрового портфоліо наукових і науково-педагогічних працівників. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблем*. 2021. Вип. 60. С. 9–16. https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021

30. Бирка М. Ф. Теорія і практика професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті : монографія. Чернівці : Технодрук, 2015. 440 с.

31. Бібік Н. М. Компетентнісно орієнтовані завдання як навчальний ресурс соціалізації молодших школярів. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722352/1/компетентнісно1.pdf (дата звернення: 28.04.2023).

32. Біла книга національної освіти України / за ред. В. Г. Кременя. Київ, 2009. 185 с.

33. Бірюк Л. Я. Компетентнісний підхід як методологічне підґрунтя формування професійної компетентності майбутнього викладача. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки.* 2016. Вип. 30. С. 7–12.

34. Бірюк Л. Я., Пішун С. Г. Формування і розвиток професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в контексті синергетичного підходу. *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: collective monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. Vol. 1. Pp. 68–84.

35. Бородієнко О. В. Педагогічні умови розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку. *Збірник наукових праць Херсонського держ. ун-ту. Педагогічні науки.* 2017. Вип. 76(2). С. 55–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_76%282%29__12 (дата звернення: 08.04.2023).

36. Бородієнко О. В. Система розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 690 с.

37. Братко М. В., Козир М. В. Педагогічна інноватика : навчально-методичний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 272 с.

38. Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Педагогічне моделювання: стан і тенденції розвитку. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія.* 2015. № 3. С. 64–71.

39. Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри : дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2010. 238 с.

40. Бурчак Л. В. Дефініціювання феномену інноваційної компетентності в педагогічній теорії і практиці. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 64. Том 1. С. 126–129. DOI: https://doi.org/10.32782/2663- 6085/2023/64.1.24

41. Бурчак Л. В. Формування інноваційної компетентності майбутніх учителів біології: теорія і практика : монографія / за наук. ред. проф. В. П. Курок. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 483 с.

42. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

43. Бутенко О. П., Чупир О. М. Кейс-метод як різновид активного навчання студентів. *Розвиток освітньої системи: європейський вектор* : матеріали ІІ міжнародної наукової-методичної конференції (20–21 березня 2019 р.). Харків, 2019. С. 132–133.

44. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посібник. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

45. Вакулова І. В. Розвиток інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці : дис. … д-ра філософії / Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2024. 277 с.

46. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Київ : Центр учбов. літ., 2007. 376 с.

47. Василевська О. І. Психічне здоров’я особистості як соціально-психологічне явище. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки.* 2016. Вип. 3 (2). С. 7–11.

48. Васянович Г., Онищенко В. Дидактичні засади професійної освіти у контексті фундаментальних педагогічних теорій. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 6. С. 9–34.

49. Ватковська М. Г., Швидун В. М. Використання інноваційних педагогічних технологій при підготовці педагогів до роботи в умовах Нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 65. Т. 1. С. 139–142. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/65/part_1/28.pdf (дата звернення: 18.10.2024).

50. Ващенко Л. М. Система управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2006. 455 с.

51. Вдовенко І. С. Психолого-педагогічні передумови підготовки майбутніх учителів у процесі інноваційної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2013. Вип. 112 (2). С. 57–60.

52. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

53. Вєнцева Н. О., Карапетрова О. В. Інноваційна компетентність як складова професійної діяльності сучасного педагога. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2022. № 1 (23). С. 109–115. DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-13

54. Вихрущ В. О., Козловський Ю. М. Методологія та методика наукового дослідження : підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 336 с.

55. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ, 2006. 384 с.

56. Вітвицька С. С. Моделювання як метод системного дослідження та проектування освітнього простору у вищому навчальному закладі. *Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів* : монографія / за ред. С. С. Вітвицької. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2019. 304 с.

57. Вовк М. П., Грищенко Ю. В., Соломаха С. О., Філіпчук Н. О., Ходаківська С. В. Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика : словник / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2021. URL: https://lib.iitta.gov.ua

58. Воєвутко Н. Ю. Сучасні тенденції модернізації професійної підготовки вчителів в Україні. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/voyevutko.n.yu current

_trends_of_modernization_of_teacher_training_in_ukraine.pdf (дата звернення: 02.02.2024).

59. Войтович І., Павлова Н., Франчук Н. Електронне портфоліо випускника закладу вищої освіти як форма відображення результату професійної підготовки. *Information Technologies and Learning Tools.* 2023. Вип. 96. С. 15–28. DOI: 10.33407/itlt.v96i4.5171

60. Волосюк Т. В. Формування професійного іміджу майстрів виробничого навчання будівельного профілю в процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Глухів, 2017. 351 с.

61. Гавриш І. В. Закономірності та принципи процесу формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності. *Дійсність та перспективи розвитку сучасної освіти України* : зб. наук. пр. Харків : Стиль – Іздат, 2005. С. 61–74.

62. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 563 с.

63. Гавриш І. В. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти) : монографія. Харків : ХОНМІБО, 2005. 388 с.

64. Гвоздецька Ю. В., Філімонова І. А. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій у процесі фахової підготовки. 2016. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8528/1/Gvozdecka_Filimonova.pdf (дата звернення: 17.10.2024).

65. Герлянд Т. М. Теоретичні і методичні основи загальноосвітньої підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрного профілю : дис. … д-

ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут проф.-техн. освіти НАПН України. Київ, 2021. 585 с.

66. Головань М. С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія* : збірник статей. Ялта : РВВ КГУ, 2014. Вип. 44. Ч. 3. С. 79–88.

67. Гончаренко С. У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*. Київ : ВІПОЛ, 2000. С. 81–107.

68. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ : АПН України, 2005. 245 с.

69. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доп. і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.

70. Гончаренко С. У. Методика як наука. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика.* Київ, 2001. Вип. 1. С. 86–95.

71. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головко. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

72. Гончарова О. А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2008. 20 с.

73. Гончарова О. А. Структура інноваційної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови. *Молодий вчений*. 2014. № 1. С. 89–92.

74. Гораш К. В. Освітнє середовище гімназії як інтегрована система підготовки учнів до навчання впродовж життя (за результатами констатувального етапу дослідження). *Історико-педагогічні студії* : науковий часопис. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. Вип. 13–14. С. 44 – 47.

75. Горбачук В. М., Кушлик-Дивульська О. І. *Теорія ймовірностей та математична статистика* : підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 288 с.

76. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2010. 171 с.

77. Гречановська О. Діяльнісний підхід як методологічна основа ефективного впровадження інтерактивних технологій навчання в освітній процес ЗВО. *Вісник науки та освіти*. 2023. Вип. 11 (17). С. 627–638. DOI: 10.52058/2786-6165-2023-11(17)-627-638

78. Гузій Н. В. Основи педагогічного професіоналізму : навч. посіб. / Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 156 с.

79. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Професійна компетентність майбутнього педагога : як її формувати? *Витоки педагогічної майстерності.* 2012. Вип. 10. С. 66–70.

80. Гуржій А. М., Овчарук О. В. Дискусійні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. № 15. С. 38−43.

81. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків : ХНАУ, 2017. 271 с.

82. Гуцол М. І., Чурпій І. К., Куравська Ю. С. Впровадження інноваційних технологій у вищу освіту України в контексті глобальних змін. *Педагогічна Академія* : наукові записки. 2024. Вип. 11. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.13869024

83. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.01 / ЦІППО АПН України. Київ, 2004. 337 с.

84. Дарманська І. М. Моделювання та проєктування освітнього середовища закладу як умова його стратегічного розвитку. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 4 (32). С. 916–927. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-916-927

85. Джеджула О. М. Формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх викладачів технічних дисциплін. *Наукові записки Вінницького національного аграрного ун-ту*. 2013. № 2. С. 72–83.

86. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.

87. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні основи проєктування інноваційних педагогічних систем : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.01 / Луганський нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2007. 481 с.

88. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.

89. Дубасенюк О. А. Концептуальні моделі педагогічної освіти: наукові пошуки і здобутки. *Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку* : монографія / О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька, О. В. Вознюк, Н. Г. Сидорчук та ін.; за заг. ред. О. А. Дубасенюк. 2-ге вид., доп. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. С. 8–28.

90. Дубасенюк О. А. Професійно-педагогічна освіта: сучасний вимір. *Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи* : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С. 26–67.

91. Дубасенюк О. А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя. *Професійна педагогічна освіта: особистісно*

орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14–40.

92. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Діагностичний підхід як важлива умова професійної позиції вчителя. *Методичні основи діагностики академічної обдарованості учнів (з урахуванням специфіки освітньої галузі)* : матеріали наук.-практ. семінару. Київ : ІОД, 2011. С. 74–81.

93. Дубасенюк О. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : збірник науково-методичних праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.

94. Дубасенюк О. А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження : навч.-методичний посібник. Житомир : Полісся, 2016. 256 с.

95. Дубова Н. В. Інноваційні підходи до реалізації змісту підготовки майбутніх педагогів професійної освіти. *Modern engineering and innovative technologies*. 2023. № 29–03. С. 119–123. DOI: https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-29-03-041 (дата звернення: 18.10.2024).

96. Дудник О. Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки».* 2018. № 6 (320). С. 110–115.

97. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук Укр.; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

98. Енциклопедія освіти / АПН України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

99. Євдокімова О. О., Алексєєнко Н. В. Інноваційна компетентність як професійно важлива риса сучасного фахівця. *Право і безпека*. 2017. № 2 (65). С. 146–152.

100. Єжова О. В. Класифікація моделей в педагогічних дослідженнях. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і*

технологічної освіти. Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Вінниченка. 2014. Вип. 5. С. 202–207.

101. Єршова Л. М. Трансформація системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка* : зб. наук. пр. / голов. ред.: В. О. Радкевич. Житомир, 2018. Вип. 16. С. 162–168.

102. Желанова В. В. Фасилітаційна компетентність майбутнього педагога: сутність і структура. *Інноваційна педагогіка.* 2021. Вип. 31. Т. 1. С. 87–90.

103. Желанова В. В. Середовищний підхід у вищій освіті: сутність та логіка реалізації. *Теорія і практика професійної майстерності в умовахціложиттєвого навчання* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Рута, 2016. С. 98–115.

104. Живага О. В. Теоретичні проблеми популяризації науки. *Наукові і освітянські методології та практики*. Київ : ЦГО НАН України, 2017. С. 227–238.

105. Журавська Н. С. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів спеціальності «Педагогіка вищої школи» циклу дисциплін з агрономії : навч.-метод. посіб. Київ; Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2014. 940 с.

106. Загородній С. П. Розвиток у керівників загальноосвітніх навчальних закладів інноваційної компетентності у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницька академія неперервної освіти. Вінниця, 2017. 213 с.

107. Загородній Ю. І. Педагогічні умови політичної соціалізації студентської молоді в умовах великого промислового міста : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Луганськ, 2004. 206 с.

108. Загородня Л. П. Теоретичні і методичні засади підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Глухівський нац. пед. ун-т ім. О. Довженка. Глухів, 2020. 593 с.

109. Заїка С. О., Грідін О. В. Генезис дефініції «інновація». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2016. Випуск 2 (48). С. 24–30.

110. Зайченко І. В. Педагогіка : підручник. Вид. 3-тє, переробл. та допов. Київ : Видавництво «Ліра-Київ», 2016. 608 с.

111. Закраєвська О. Ю. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування в учнів умінь учитись. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2014. Вип. 42. С. 188–192.

112. Заредінова Е. Сутнісна характеристика середовищного підходу до сучасної вищої освіти. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2017. Вип. 16. С. 35–45. https://doi.org/10.33989/2226-4051.2017.16.175948

113. Засєкіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 400 с.

114. Зязюн І. А. Гуманізм освіти XXI століття: філософський і психологічний аспект. *Теорія і практика управління соціальними системами.* 2002. № 2. С. 23–24.

115. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : науково-методичний посібник. Київ : МАУП, 2000. 312 с.

116. Зязюн І. А. Світоглядні пріоритети педагогіки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. У 2-х ч. Київ – Вінниця, 2002. Вип. 2, Ч. 1. С. 10–16.

117. Зязюн І. А. Філософія неперервної освіти. *Система неперервної освіти: здобутки, пошуки, проблеми* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. У 6 кн. Чернівці : Митець, 1996. Кн. 1. С. 13–19.

118. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.

119. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. *Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи* : монографія. Київ, 2005. С. 10–18.

120. Іванова Н. Сутність мотиву особистості в теорії мотивації. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. Вип. 61 (3). С. 20–27. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-61-3-20-27

121. Іллін Є. П. Мотивація і мотиви. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 512 с.

122. Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника. *Збірник матеріалів ІІІ усеукраїнської науково-практичної конференції* / за ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. Вип. 3. 192 с.

123. Інновації у вищій освіті : бібліографічний покажчик / укладач: Н. В. Артикуца. Київ : Стилос, 2005. 202 с.

124. Інноваційна діяльність вчителя : термінологічний словник / за ред. О. І. Огієнка. Київ, 2016. 120 с.

125. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно-методичний збірник / кпорядник Г. О. Сиротенко. Полтава : ПОІППО, 2006. 124 с.

126. Інноваційні технології навчання : навч. посіб. для студ. вищих технічних навчальних закладів / кол. авторів; відп. ред. Х. Ш. Бахтіярова; наук. ред. А. В. Арістова; упорядн. словника С. В. Волобуєва. Київ : НТУ, 2017. 172 с.

127. Інтелектуальні системи управління : курс лекцій / уклад. Л. Д. Ярощук. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 40 с.

128. Ісаєва С., Соловей Н., Летуновська І. Самостійна робота студентів як запорука ефективної організації навчального процеса у вищих закладах освіти. *GrailofScience*. 2023. С. 385–392. DOI: 10.36074/grail-of-science.09.06.2023.62

129. Кабиш М. Ю. Розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти: теорія і практика : монографія. Київ : Видавництво Людмила, 2023. 452 с.

130. Кабиш М. Педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*, 2022. Вип. 4, С. 69–78. URL: https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-4-69-78

131. Кадемія М. Ю. Використання змішаної технології навчання у дистанційній освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. Вип. 44. С. 330–333.

132. Каленський А. А., Лузан П. Г., Пащенко Т. М., Ваніна Н. М. Стандартизація професійної освіти: теорія і практика : монографія. Житомир : Полісся, 2018. 256 с.

133. Калюжка Н. С. Закономірності та принципи формування інноваційної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2016. № 2. С. 270–277.

134. Канюк С. С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 284 с.

135. Карташов М. В. Імовірність, процеси, статистика : посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 494 с.

136. Кириленко С. Інноваційна компетентність – важлива складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 6 (118). С. 42–46. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-9

137. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності : дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 1997. 227 с.

138. Коберник О. М., Коберник Г. І. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності. 2005. URL: http://eprints.zu.edu.ua/804/2/57239C87.pdf

139. Коваленко О. П. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців авіаційної галузі у процесі вивчення природничих дисциплін : автореф. дис. … канд. пед. наук. Хмельницький, 2018. 20 с.

140. Коваль К. О. Розвиток «softskills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.

141. Ковальова О. С. Формування інноваційної компетентності майбутніх авіаційних фахівців в процесі вивчення безпілотних повітряних суден. *Модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі* : монографія / кол. авторів; за ред. Т. С. Плачинди. Кропивницький : Поліум, 2020. 350 с.

142. Ковальчук В. Модернізація сучасної педагогічної освіти: світоглядні аспекти. *Молодь і ринок.* 2019. № 9. С. 23–26.

143. Ковальчук В. І. Організаційно-нормативні засади розвитку педагогічної майстерності майстрів виробничого навчання ПТНЗ у процесі підвищення кваліфікації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2013. Вип. 29. С. 222–230. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_29_39

144. Ковальчук В. І. Педагогічна майстерність викладача – основа його компетентності. *Професійно-технічна освіта* : науково-метод. журнал. 2011. № 6 (30). С. 32–33.

145. Ковальчук В. І. Педагогічна техніка вчителя. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.* 2016. Вип. 31. С. 75–81.

146. Козак Л. В. Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності : монографія / за ред. члена-кор. НАПН України С. О. Сисоєвої. Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. 600 с.

147. Козак Л. В. Формування готовності майбутніх педагогів дошкільної освіти до інноваційної діяльності на засадах проєктного навчання. *Збірник наукових праць*. 2021. № 35 (1). С. 71–77. DOI: 10.28925/2311–2409.2021.35

148. Козак Л. В., Гаращенко Л. В., Кочмар Д. А. Творчість як основа інноваційної діяльності майбутнього педагога. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. С. 169–173. DOI https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.33

149. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти : автореф. дис. … канд. пед. наук / Ін-т педагогіки АПН України. Київ,1999. 16 с.

150. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти : дис. … канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1999. 235 с.

151. Козубовська І. В., Повідайчик О. С. Короткий тлумачний словник психолого-педагогічних термінів : навч.-метод. видання. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2021. 41 с.

152. Колот А. М. Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності. *Соціальна економіка*. 2014. № 1–2. С. 76–83.

153. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методологічного семінару 3 квітня 2014 р., м. Київ: у 2 ч. Ч. 2. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України / редкол.: В. Г. Кремень (голова) та ін. Київ, 2014. 291 с.

154. Конверський А. Є. Логіка : підручник / 2-ге вид., випр. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. 391 с.

155. Кондратенко Т. В. Формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Глухівський нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. Глухів, 2019. 342 с.

156. Коновальчук І. І. Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 464 с.

157. Коновальчук І. І. Сутність та структура інноваційної компетентності педагога. Розробка системи і технології її розвитку. *Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С. 138–170.

158. Концепція розвитку національної інноваційної системи: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-p/print1453044284157004 (дата звернення: 25.12.2023).

159. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku- edagogichnoyi-osvit

160. Коренева І. М. Педагогічні умови функціонування системи підготовки майбутніх вчителів біології до реалізації функцій освіти для сталого розвитку. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. VI (71), Issue: 173. P. 19–25. URL: https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-173VI71-04

161. Коренева І. М., Кириєнко О. О. Аналіз сучасних підходів до визначення інноваційної компетентності педагога. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*. 2022. № 2 (7). С. 369–380.

162. Короткова Л. І. Інноваційні підходи до професійної підготовки дорослого населення в умовах освітньо-виробничого кластеру регіону. *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи* : зб. наук. статей / за ред. В. Г. Кременя, Н. Г. Ничкало. Київ : Знання України, 2018. С. 66–74.

163. Костюк Г. С. Психологія : підручник для педагогічних вузів. 2-ге вид. / за ред. Г. С. Костюка. Київ : Рад. школа, 1968. 571 с.

164. Костюченко М. П. Системний підхід у науці та в педагогічних дослідженнях. Ч. 1. Системні та онтолого-гносеологічні аспекти дослідження дидактичних об’єктів. *Наукові праці ВНЗ «ДонНТУ». Серія: Педагогіка, психологія і соціологія.* 2018. № 1 (22). С. 74–90.

165. Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів : навчальний посібник. Харків, 2011. 40 с.

166. Кошук О. Б. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців із агроінженерії : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2019. 676 с.

167. Кремень В. Г. Підготовка вчителя: виклики і відповіді: За результатами наукової доповіді на засіданні Стратегічної сесії керівників закладів вищої освіти, 1 березня 2023 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5 (1). С. 1–6. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104

168. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін* / НАПН. URL: http://naps.gov. ua/ua/press/releases/ 442/ (дата звернення: 10.12.2024).

169. Кремень В. Г. Сучасний навчальний процес як синергетична система. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, В. Огнев'юка, С. Сисоєвої. Київ : Видавниче підприємство «Едельвейс», 2013. С. 21–46.

170. Кремень В. Г. Філософія людино-центризму в стратегіях освітнього простору. Київ : Пед. думка, 2009. 520 с.

171. Кремень В. Г., Ільїн В. І. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2012. 368 с.

172. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу. *Педагогічна і психологічна науки в Україні.* Київ : Педагогічна думка, 2007. Т. І. С. 11–24.

173. Кремень В., Луговий В., Саух П. Освіта і наука – основа інноваційного людського розвитку: пропозиції НАПН України до Стратегії людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. Т. 2. № 2. С. 1–5. URL: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3 (дата звернення: 02.11.2023).

174. Кручек В. А. Теоретичні і методичні основи формування культури педагогічної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу вищих аграрних навчальних закладів : автореф. дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. 36 с.

175. Кручек В. А. Формування культури педагогічної взаємодії : монографія. Київ : НАКККіМ, 2012. 408 с.

176. Курило В. С. Освіта та педагогічна думка Східноукраїнського регіону у XX столітті : монографія. Луганськ, 2000. 459 с.

177. Кубіцька М. Д. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 1. С. 88–95.

178. Курок В. Мотивація учіння як провідний чинник пізнавальної активності студентів у ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2015. № 2. С. 53–56.

179. Курок В. П., Бурчак Л. В. Визначення структурного складу інноваційної компетентності майбутніх педагогів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2023. Вип. 3. С. 12–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2023_3_3

180. Курок В. П. Міждисциплінарна інтеграція знань у педагогічних системах. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2015. Вип. 1. С. 82–89.

181. Курок В. П. Теоретичні засади відбору змісту навчання майбутніх учителів технологій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2015. Вип. 52. С. 147–153.

182. Курок В. П. Теоретичні та методичні засади розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 2 (96). С. 111–121.

183. Курок В. П. Формування громадянськості фахівців у процесі підготовки в закладі вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 1. С. 234–245.

184. Курок В. П., Ананьєва Н. В. Впровадження інноваційних технологій навчання у процес формування спеціальної компетенції інженерів-педагогів. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Слов'янськ : СДПУ, 2015. Вип. LXXI. С. 35–43.

185. Курок В. П., Литвинова Н. В. Професійна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю: теорія і практика формування в процесі виробничої практики : монографія. Суми : Вінниченко М. Д., 2019. 252 с.

186. Курок В. П., Шевель Б. О. Моделювання вивчення історичного

досвіду в системі інженерно-педагогічної освіти. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки.* 2014. Вип. 66. С. 213–218.

187. Курок В., Литвинова Н., Курок Р. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи. Міждисциплінарні перспективи* / редактори-упорядники А. Душний, М. Махмудов, М. Стреначікова. Бистриця – Баку – Ужгород – Херсон : Посвіт, 2019. Том V. С. 196–203.

188. Курок В., Гребеник А. Дуальна освіта як інноваційна форма підготовки фахівців у закладах вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* Суми, 2020. № 1 (95). С. 224–239.

189. Курок Р. О. Моделювання системи розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів: теоретичний аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 84 (1). С. 93–97.

190. Курок Р. Розвиток правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів: теорія і методика : монографія. Київ : ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ», 2022. 422 с.

191. Курок Р. О. Теоретичні і методичні основи розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут професійної освіти Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2022. 565 с.

192. Лавринюк О., Кириченко В. Мотивація до навчальної діяльності: аналіз сучасних теорій. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2023. № 1. С. 34–39. DOI: https://doi.org/10.32782/psy-2023-1-6

193. Лаврук М. М. Методика науково-педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 148 с.

194. Лазаренко Н. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2019. 365 с.

195. Ланде Д. В., Фурашев В. М., Юдкова К. В. Основи інформаційного та соціально-правового моделювання : навч. посіб. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. 220 с.

196. Лаппо В. В. Основи педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 284 с.

197. Лебєдєв Є. О., Лівінська Г. В., Розора І. В., Шарапов М. М. Математична статистика : навчальний посібник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 159 с.

198. Леонтьєва І. В. Інноваційність – a conditiosinequanon розвитку вищої педагогічної освіти? *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 2 (49). С. 92–96.

199. Леонтьєва І. В. Досвід інтеграції історико-педагогічного знання у зміст професійної підготовки сучасного педагога. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2020. Вип. 33. С. 48–56. URL: https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.6

200. Линьова І. О. Компетентнісний підхід в основі професійної підготовки сучасних керівників загальноосвітніх навчальних закладів до інноваційної діяльності. *Електронне наукове фахове видання «Теорія та методика управління освітою»*. 2010. № 4. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_4/14.pdf (дата звернення: 07.04.2024).

201. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови : практ. посібник. 3-е вид. доп. Львів : ЛДУБЖД, 2022. 90 с.

202. Литвин А. В. Проблема обґрунтування педагогічних умов у наукових дослідженнях. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Київ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 44. С. 119–123.

203. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти.* 2013. Вип. 4. С. 43–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_4_5 (дата звернення: 02.04.2024).

204. Литвиненко С. А., Павелків К. М. Сучасні організаційні форми професійно-педагогічної підготовки. *Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Одеса, 2010. С. 54–55.

205. Лілік О. О. Міждисциплінарна інтеграція в професійній підготовці майбутніх учителів української мови й літератури: рівні і шляхи реалізації. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 194. С. 33–37. URL: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-33-37

206. Лодатко Є. О. Педагогічне моделювання : монографія. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2022. 206 с.

207. Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Оптимізація вищої освіти: робота над системними помилками. *Педагогічна і психологічна науки в Україні* : зб. наук. праць. У 5 т. Київ : Педагогічна думка, 2012. Т. 5. Вища школа. С. 46–60.

208. Лузан П. Г. Концептуальні положення та перспективи впровадження педагогічних технологій. *Науковий вісник Нац. аграр. ун-ту* : зб. наук. праць. 2000. Вип. 33. С. 207–213.

209. Лузан П. Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі : навчальний посібник. Київ : Аграрна освіта, 2003. 224 с.

210. Лузан П. Г. Наукові основи організації педагогічного процесу в аграрному вищому навчальному закладі : монографія. Київ : Міленіум, 2015. 330 с.

211. Лузан П. Г. Реалізація компетентнісного підходу в професійній освіті: технологічний аспект. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2012. № 4. С. 5–11.

212. Лузан П. Г. Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. аграр. ун-т. Київ, 2004. 505 с.

213. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Методологія та організація науково-педагогічних досліджень : підручник. Київ : Компринт, 2016. 491 с.

214. Лук'янова Л., Лянной Ю., Семеног О., Вовк М. Фахова практика вчителя: національний досвід та європейські цінності : посіб. Київ : Талком, 2023. 237 с.

215. Ляшенко К. І. Формування інноваційної компетентності в процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному коледжі : дис. … д-ра філософії / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава, 2022. 232 с.

216. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. Вид. 3-тє, перероб. та доп. Київ : Центр учбов. літ., 2008. 272 с.

217. Маланюк Н. М. Інноваційні педагогічні технології у професійній освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2020. № 70, Т. 3. С. 113–118. URL: https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.21

218. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Слово, 2015. 630 с.

219. Малафіїк І. В. Системний підхід у теорії і практиці. Рівне : Рівненський держ. гуманіт. ун-т, 2004. 437 с.

220. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості* : збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Київ, 2000. Вип. 2. С. 153–161.

221. Манькусь І., Недбаєвська Л. Технологія майстер-класу – джерело формування професійних компетентностей викладача фізики. *Витоки педагогічної майстерності.* Полтава, 2017. Вип. 19. С. 229–233.

222. Мариновська О. Поняття «інноваційна компетентність педагога». *Науково-педагогічний журнал «Освітні обрії»*. 2023. № 1 (56). С. 11–15.

223. Маринченко Є. Педагогічні умови формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності у сільськогосподарському виробництві. *TraektoriâNauki = PathofScience*. 2020. Vol. 6. No 10. Pp.4009–4017.

224. Мармаза О. І. Інновації в менеджменті освіти : монографія. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 128 с.

225. Мартиненко С. Європейський простір вищої освіти: Тенденції розвитку та пріоритети. *Освітологія.* 2013. № 2. С. 163–167.

226. Марущенко О. А. Становлення інноваційної освіти в Україні : автореф. дис. … канд. соціолог. Наук: 22.00.04. Харків, 2004. 18 с.

227. Меняйло В. І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх докторів філософії до дослідницько-інноваційної діяльності : дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2020. 756 с.

228. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т І. Щербак. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

229. Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти

/ М. А. Пригодій та ін. Житомир : Полісся, 2019. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720268/ (дата звернення: 20.12.2024).

230. Методологія наукової діяльності : навч. посібник / Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова, Л. В. Барановська, О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк та ін.; за ред. Д. В. Чернілевського. Вид. 2-ге, доп. Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. 484 с. URL: https://biology.univ.kiev.ua/images/stories/Upload/Kafedry/Biofizyky/2014/chernylevskyy_mnd_2010.pdf (дата звернення: 22.11.2024).

231. Микитюк С. О., Микитюк С. С. Мотивація начальної діяльності як ресурс освітнього процесу. *Збірник наукових праць Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2021. № 76, Т. 2. С. 121–126.

232. Михайленко О. Особливості організації самостійної роботи студентів у ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2015. № 10 (129). С. 64–68.

233. Михайлишин Р. Професійна готовність педагога до інноваційної діяльності: якісний аспект: *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.* 2016. Вип. 31. С. 11–18.

234. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів : монографія / за ред. С. С. Вітвицької. Житомир : О. О. Євенок, 2019. 304 с.

235. Національна рамка кваліфікацій. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. Дата оновлення: 25.06.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text (дата звернення: 30.11.2023).

236. Ничкало Н. Г. Розвиток людського капіталу – стратегічне завдання професійної освіти. *Педагогічна і психологічна науки в Україні* : зб. наук. праць. У 5 т. Київ : Педагогічна думка, 2012. Т. 4. Професійна освіта і освіта дорослих. С. 27–43.

237. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти і навчання в контексті європейської інтеграції. *Педагогіка і психологія*. 2008. Т. 1. С. 57–69.

238. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2008. 200 с.

239. Ничкало Н. Г. Українська наукова школа педагогічна майстерності скарбниця сьогодення і майбутнього. *Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології.* 2014. Вип. 3 (54). С. 22–29.

240. Ничкало Н. Г. Національна рамка кваліфікацій – проблема загальнодержавна. *Професійно-технічна освіта: наук.-метод. журнал*. 2010. № 2. С. 3–4.

241. Новий тлумачний словник української мови / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 1998. 351 с.

242. Носовець Н. М., Терещенко О. В. Готовність майбутнього вчителя технологій до інноваційної педагогічної діяльності як складова професійної компетентності. *Вісник. Серія: Педагогічні науки.* 2019. № 2 (158). DOI: 10.5281/zenodo.3248536

243. Огієнко О. І. Теоретичні засади інноваційної педагогічної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал СумДПУ імені А. С. Макаренка.* 2015. № 1 (44). С. 154–162.

244. Огієнко О. І. Формування готовності до інноваційної діяльності як важлива складова професійної підготовки майбутнього вчителя. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. Т. 7. № 33. С. 154–162.

245. Огнев'юк В. О. Філософія освіти в структурі наукових досліджень феномену освіти. *Шлях освіти*. 2009. № 4 (54). С. 2–6.

246. Олешко П. С. Інноваційний формат підвищення кваліфікації педагогів в умовах Нової української школи (за матеріалами Волинського ІППО). *Нова українська школа: проблеми, здобутки, перспективи: інформ.-аналіт. зб.* /

упоряд.: С. В. Кириленко, О. І. Кіян, І. Н. Євтушенко; за заг. ред. Ю. І. Завалевського. Київ – Чернівці : Букрек, 2018. С. 25–32.

247. Олійник О. Рефлексія в структурі інноваційної компетентності вчителя закладів загальної середньої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2024. Вип. 2 (55). С. 65–71. https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.55.65-71

248. Ольховецький С. М. Мотивація учбової діяльності та її формування. *Психологічний журнал*. 2022. Вип. (5). Вилучено із http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/223297

249. Омельчук О. Майстер-клас як одна із форм у підготовці вчителів технологій. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : збірник наукових праць. 2019. Вип. 2 (20). С. 110–117.

250. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителя як умова розвитку педагогічної майстерності. *Вісник Глухівського держ. пед. ун-ту ім. О. Довженка*. Глухів, 2009. Вип. 15. С. 3–7.

251. Осадчий І. Г. Педагогічне моделювання: що важливо знати педагогу? *Народна освіта*. 2016. Вип. 1. С. 60–68.

252. Освітньо-професійна програма «Професійна освіта (Товарознавство)» підготовки фахівця першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (Товарознавство) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, Кваліфікація: Бакалавр з професійної освіти; педагог професійного навчання з товарознавства. бакалавр 2023. Університет Григорія Сковороди в Переяславі. URL: https://drive.google.com/file/d/13ccZVMtt7ICbiBMR2LlO0WpH2rCzHvyn/view

253. Освітньо-професійна програма 015.38 Професійна освіта (Транспорт) бакалавр. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. URL: https://drive.google.com/file/d/1aT9XfYInso2ZX8is6ZKAkOi9H8cpiNFP/view

254. Освітньо-професійна програма за спеціалізацією 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології). Бакалавр. 2023. Глухівський національний університет імені Олександра Довженка. URL: https://drive.google.com/file/d/1ae5VyP_02-XMLXOhOwOuiZgSivEr3gkLc/view

255. Осова О. О. Дидактичні засади навчання іноземних мов студентів філологічних спеціальностей із застосуванням технологічних інновацій : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.09 / Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2020. Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. Полтава, 2020. 571 с.

256. Осова О. О. Критеріальна база визначення сформованості інноваційної компетенції майбутніх учителів. *Педагогіка та психологія*. 2017. Вип. 57. С. 147–166. URL: http://doi.org/10.5281/zenodo.843309 (дата звернення: 11.06.2024).

257. Островська М. Я. Педагогічна система підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II МОН України, Берегово; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2024. 502 с.

258. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.

259. Паска Т. В., Мойсеєнко І. М., Шапка І. В. Інноваційні підходи до підготовки педагогів для впровадження сучасних освітніх технологій та стимулювання творчості у здобувачів освіти в Україні. *Академічні візії*. 2024. Вип. 29. С. 1–13. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.10793975.

260. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, В. М. Воловик та ін.; за ред. С. О. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2001. 502 с.

261. Петренко В. В., Василенко О. М. Професійна спрямованість та чинники, що впливають на вибір професії студентами закладів вищої освіти. *Актуальні питання соціальної роботи: надбання, проблеми, перспективи* : збірник наукових праць студентів та викладачів. Хмельницький, 2020. Вип. 1. С. 90–93.

262. Петриченко Л. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі : дис. … канд. пед. наук: 13.00.04 / Кіровоградський державний педагогічний ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2007. 236 с.

263. Петриченко Л. О. Концептуальні підходи до формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності. URL: http//www.nbuv.gow.ua/portal/socgum/znpkhhnpu/ttnni/200822/19

264. Пєхота О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. Київ, 2003. 240 с.

265. Пєхота О. М., Старєва А. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія. Миколаїв : Іліон, 2005. 272 с.

266. Плахотнюк Н. П. Критерії та показники рівня готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності. *Збірник наукових праць Слов'янського державного педагогічного університету*. 2010. Ч. II. (5). С. 181–191.

267. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. № 3. С. 24–31.

268. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи : підручник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2011. 360 с.

269. Показник. *Словник української мови: Академічний тлумачний словник (1970–1980).* URL: http://sum.in.ua/s/pokaznyk (дата звернення: 11.06.2024).

270. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1171-17#Text (дата звернення: 12.01.2024).

271. Пометун О. І. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні історії. *SlideShare. A scribd company.* URL: https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-52240198 (дата звернення: 09.03.2024).

272. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у XX столітті. Харків: ОВС, 2001. 256 с.

273. Попрядухін В. С., Коваль О. Ю., Попова І. О. Самостійна робота студентів: її організація та переваги. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : збірник наукових праць. Запоріжжя : Класичний приват. ун-т, 2022. № 80, т. 2. С. 135–138. DOI: 10.32840/1992-5786.2022.80.2.26

274. Посилкіна О. В., Літвінова О. В., Братішко Ю. С. Методологія наукових досліджень та інноваційний розвиток : навч. посіб. Харків : НФаУ, 2020. 220 с.

275. Пригодій М. А. Особливості використання ІКТ у системі післядипломної педагогічної освіти: зарубіжний досвід. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. Вип. 7. С. 120–124. URL: https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2787 (дата звернення: 20.12.2024).

276. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. 4-те вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2020. 418 с.

277. Прищак М. Д. Порівняльний аналіз особистісно-орієнтованого, компетентнісного та комунікативного підходів в освіті. *Вісник Вінницького політехнічного ін-ту*. 2018. № 6. С. 124–133.

278. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII (станом на 1 вересня 2021 р.) / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 01.11.2023).

279. Про затвердження професійного стандарту «Педагог професійного навчання». Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Наказ від 20 червня 2020 року № 1182. https://ips.ligazakon.net/document/ME200568

280. Про затвердження середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня у сфері освіти та в науковій і науково-технологічній сфері. Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 29.05.2003. № 6/4-13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4-13290-03#Text

281. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV, редакція від 13.12.2022. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T020040?an=18

282. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 № 916-XIV. *Офіційний вісник України*. 1999. № 29. Ст. 1465.

283. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII (станом на 8 серпня 2021 р.) / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 01.11.2023).

284. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України: Закон України, редакція від 05.12.2012. Верховна рада України. URL: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3715-17

285. Просіна О.В. Фасилітація як інноваційна технологія в навчально-виховному процесі. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2014. Вип. 40. С. 224-229.

286. Просіна О. В. Формування інноваційної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі методичної підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах. *Мистецтво та освіта*. 2016. № 1 (79). С. 20–23.

287. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 504 с.

288. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 308 с.

289. Професійна підготовка фахівців: креативний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Євенок О. О., 2017. 458 с.

290. Проценко О., Юрочко С. Інноваційна компетентність педагога: зміст і структура. *Молодь і ринок*. 2015. № 5 (124). С. 51–55.

291. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. Київ : Вища школа, 1982. 215 с.

292. Психологія / за ред. Г .С. Костюка Київ : Радянська школа, 1968. 540 с.

293. Психологія : підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук, та ін. / за ред. Ю. Л. Трофімова. Вид. 5-те, стереотип. Київ : Либідь, 2005. 560 с.

294. Психолого-педагогічна експертиза : хрестоматія / укладачі: С. П. Дерев'янко, Ю. В. Примак. Чернігів : Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2021. 280 с.

295. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку вчителів: рух до концептуальної карти. *Порівняльна професійна педагогіка* : науковий журнал / голов. ред. Н. М. Бідюк. Київ; Хмельницький : ХНУ, 2011. Вип. 1. С. 97–107.

296. Радкевич В. О. Професійний розвиток персоналу інноваційно активних підприємств. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і*

навчання : матеріали всеукр. звітної наук.-практ. конф. за 2014 рік. Київ : ІПТО НАПН України, 2015. Т. 1. С. 13–17.

297. Радкевич В. О. Компетентнісний підхід до забезпечення якості професійної освіти і навчання. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання* : матеріали конференції (м. Київ, 25 березня 2021 р.). Київ, 2021. С. 9–15.

298. Радкевич В. О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання в закладах профтехосвіти художнього профілю : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : УкрІНТЕІ, 2010. 424 с.

299. Радкевич О. П. Сучасні підходи до визначення педагогічних умов розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2019. Вип. 62. С. 119–125.

300. Радкевич О. П. Розвиток правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: теорія і практика : монографія. Київ : Майстер Книг, 2020. 400 с.

301. Радченко М. Шляхи формування інноваційної компетентності студентів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія.* 2017. № 11. С. 112–116.

302. Ребенок В. М. Створення інноваційно-освітнього середовища в контексті професійної підготовки майбутніх учителів. *Вісник. Серія: Педагогічні науки*. 2016. № 140. С.176–179.

303. Решетняк Л. О. Підвищення педагогічної майстерності вчителя літератури в системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Криворізький держ. педагогічний ун-т. Кривий Ріг, 2006. 231с.

304. Робоча програма навчальної дисципліни «Інновації в освіті» освітньо-професійної програми 015.38 Професійна освіта (Транспорт), бакалавр

2022. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. 2022. 20 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1dX46iU4WA2Mwm5PDSWG6TAXMk25xC4_c/view

305. Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у системі післядипломної освіти : науково-методичний посібник / А. Б. Єрмоленко та ін. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2021. 101 с.

306. Роль освіти в сучасному світі: дослідження трансформації професії педагога / В. Л. Ходунова та ін. *Академічні візії*. 2023. № 18. DOI: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7832265 (дата звернення: 18.10.2024).

307. Романова Г. Корпоративний університет у системі професійного розвитку науково-педагогічних працівників. *Професійна педагогіка.* 2022. Том 1, № 24. С. 111–118. URL: https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/711/947 (дата звернення: 20.12.2024).

308. Руднік Ю. В. Підготовка вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов : дис. …. канд. пед. наук 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2018. 338 с.

309. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2001. № 7. С. 1–4.

310. Сагач О. М. Теоретичний аналіз поняття педагогічні умови у контексті професійного зростання вчителів. *Освітні обрії*. 2020. Т. 50. № 1. С. 32–35. DOI: https://doi.org/10.15330/obrii.50.1.32-35

311. Семенова О. Модель педагогічної системи формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2016. № 13. С. 125–131.

312. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

313. Сидоренко В. В. Педагогічна майстерність учителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: акме-синергетичний аспект : термінологічний словник-довідник. Донецьк : Витоки, 2013. 100 с.

314. Сидоренко В. В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ, 2013. 420 с.

315. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 346 с.

316. Сисоєва С. О. Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проєктів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2002. Вип. 1(2). С. 69–79.

317. Сисоєва С. О., Бондарева Л. І. Педагогічні технології професійної підготовки фахівців: навчальний тренінг : навч.-метод. посіб. Київ : Ун-т «Україна», 2007. 185 с.

318. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень : підручник. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.

319. Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу : монографія / О. А. Тітова, П. Г. Лузан, Т. М. Пащенко, І. А. Мося, А. В. Остапенко, О. Ю. Ямковий; за наук. ред. О. А. Тітової. Київ : ІПО НАПН України, 2023. 272 с.

320. Скрипник М. І. Інноваційна педагогіка та педагогіка партнерства : робочий зошит для підготовки за освітньою програмою «Підготовка експертів до проведення інституційного аудиту в закладах загальної середньої освіти». Київ : ЦІППО, 2019. 34 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722609/

321. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.

322. Словник української мови: в 11 томах. / АН УРСР. Інститут мовознавства / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1973. Том 4. 840 с.

323. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 3.

324. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 364 с.

325. Спірін О. М. Методична система базової підготовки вчителя інформатики за кредитно-модульною технологією : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 182 с.

326. Староста В. І., Гошко О. В. Структурні компоненти готовності педагога до інноваційної діяльності : *зб. наук. пр. ЗОІППО.* 2018. С. 1–6.

327. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 520 с.

328. Столяренко О. В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця : навч.-метод. посібник. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. 196 с.

329. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підручник для науковця. Київ : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. 302 с.

330. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2011. 439 с.

331. Таблиці критичних значень основних статистичних критеріїв. Методична розробка для практичних занять з дисципліни «Основи статистичного обліку в педагогіці». Львів, 2022. 28 с.

332. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис. … д-ра пед. наук / ХДПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 41 с.

333. Тарадюк Н. В., Панасюк О. П. Інноваційні технології: креативно-виховний аспект : монографія. Луцьк : Твердиня, 2009. 164 с.

334. Теличко Н. В. Структура педагогічної майстерності вчителя початкової школи. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія.* 2013. Вип. 656. С. 166–174.

335. Теличко Н. В. Теорія і методика формування основ педагогічної майстерності майбутнього учителя початкових класів : монографія. Київ : Кондор, 2014. 522 с.

336. Теслюк В. М., Лузан П. Г., Шовкун Л. М. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. Київ : ДАККіМ, 2010. 240 с.

337. Тітова О. А. Модель педагогічної системи розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів аграрного профілю. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя : КПУ, 2019. Вип 67. Т. 1. С. 67–72. DOI https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-1.14

338. Тітова О., Лузан П., Мося І., Пащенко Т. Педагогічні умови розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Том 11, № 8. С. 84–90. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i8-013

339. Тітова О. А. Система розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів аграрного профілю : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Глухівський нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. Глухів, 2020. 566 с.

340. Ткаченко Н. М. Теоретичні і методичні засади формування професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов у педагогічних закладах вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Глухів, 2020. 617 с.

341. Ткачук Р. А., Остапйовська А. В. Формування готовності педагога до інноваційної діяльності. *Педагогічний пошук*. 2022. № 4 (116). С. 40–49. URL: https://znayshov.com/FR/17999/Pp_4_116_2022-42-51.pdf

342. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 574 с.

343. Турба О. О. Ресурсні складники інноваційної діяльності: стратегічні напрями планування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2014. № 2. С. 158–163.

344. Тюріна В. О., Данченко І. О. Структура інноваційної компетентності викладача закладу вищої освіти. *ΛΌГОΣ*. 2020. Вип. 20. С. 74–76. DOI 10.36074/26.06.2020.v2.28

345. Уруський В. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності : методичний посібник. Тернопіль : ТОКІППО, 2005. 96 с.

346. Фасоля А. Інноваційні форми навчання: педагогічна майстерня. *Українська мова і література в школі*. 2018. № 5. С. 24–26.

347. Федорова Н. Ф. Про педагогічну експертизу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* 2017. № 4 (59). С. 14–22.

348. Федюк Г. З. Розвиток педагогічної майстерності вчителів природничих предметів у процесі неперервного професійного самовдосконалення : дис. … канд. пед. наук: 13.00.04 / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. Львів, 2020. 280 с.

349. Філімонова І. Особливості використання інноваційних технологій під час проведення практичних робіт фахових дисциплін харчового профілю. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2021. Випуск 1 (48). С. 427–431.

350. Філософія : підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.

351. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ : КВІЦ, 2020. 274 с.

352. Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук (голов. ред.) та ін. / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ : Абрис, 2020. 751 с.

353. Фіцула М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2010. 456 с.

354. Формування готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності: теорія і практика : колективна монографія / авт. кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна та ін. Київ, 2016. 258 с.

355. Харагірло В. Є. Сутність і структура готовності до інноваційної діяльності педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти. URL: http://lib.iitta.gov.ua/719054/1/Імідж20Харагірло20В.Є.20ст2035- 39.pdf

356. Хаустова О. В. Формування готовності педагога до інноваційної діяльності як педагогічна проблема. 2015. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/ pages/vyp2/upravlenie/haustova.pdf

357. Хоменко-Семенова Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності. URL: http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.19.252.pdf (дата звернення: 17.10.2024).

358. Хоружа Л. Сучасні стратегії трансформації змісту педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. Вип. 33. С. 8–16. https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.1

359. Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків : Панов А. М., 2017. 237 с.

360. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Персональний сайт Є. М. Хрикова*. URL: http://hrykov.luguniv.edu.ua/ (дата звернення: 11.06.2024).

361. Хроленко М. В. Система формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології у процесі фахової підготовки : монографія / за наук. ред. А. І. Кузьмінського. Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2022. 400 с.

362. Цофнас А. Ю. Теорія систем і теорія пізнання : монографія. Одеса : Астропринт, 1999. 308 с.

363. Цюняк О. П. Інноваційне освітнє середовище як чинник професійного ставлення майбутніх магістрів початкової освіти. *Теорія і методика професійної освіти.* 2019. Вип. 14. Т. 1. С. 175–178. DOI https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-1-36

364. Цюняк О. П. Система професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2020. 517 с.

365. Цюняк О. П. Професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності у контексті ідей І. А. Зязюна. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; Інституту педагогіки НАПН України /* гол. ред. Н. В. Бахмат. Київ : Міленіум, 2019. Вип. 26. С. 206–211. DOI: 10.32626/2309-9763.2019–26–1.206-211

366. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.

367. Шапран О. І. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів : дис. … д-ра пед. наук:

13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 511 с.

368. Шахова О. Г. Соціальна психологія особистості : навчальний посібник. Харків : Контраст, 2019. 116 с.

369. Шевченко Л. С. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2019. 557 с.

370. Шевчук М. Критерії, показники та рівні формування професійної компетентності майбутніх вчителів. *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні* науки / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. 2018. Вип. 2. С. 74–79. https://doi.org/10.31654/2663-4902-2018-PP-2-74-79

371. Шевчук С. С. Портфоліо як системний показник рівня професійної компетентності педагога. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій* : збірник матеріалів ІІІ всеукраїнської НПК. Глухів, 2023. С. 406–410.

372. Шепетяк Олег, Шепетяк Оксана. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с.

373. Шестер І. В. Формування персоналу інноваційного підприємства : автореф. дис. … канд. екон. наук: 08.00.04 / Східноукраїнський національний ун-т ім. В. Даля. Сєвєродонецьк, 2016. 20 с.

374. Шиман І. А. Формування інноваційної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у професійній підготовці : дис. … д-ра філософії / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2023. 192 с.

375. Шинкарук В. Основні напрями модернізації структури вищої освіти України. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. URL: http://www.mon.gov.ua (дата звернення: 02.02.2024).

376. Шовкун В. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики у квазіпрофесійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Херсон, 2016. 247 с.

377. Штефан Л. В. Інноваційна компетентність сучасного педагога. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 24. С. 170–173.

378. Юринець З. В. Розвиток інноваційної діяльності в Україні та світі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.10. С. 282–291.

379. Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Т. 175. С. 22–28.

380. Яковенко Т. В. Вимоги до педагога професійного навчання нової генерації. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія* : щоквартальний науково-практичний журнал. 2013. № 4. С. 83–90.

381. Яковчук О. Л. Формування професійної компетентності майбутніх техніків-технологів з технології харчування в освітньому процесі коледжу : автореф. дис. … канд. пед. наук. Хмельницький, 2017. 25 с.

382. Ярошенко О. Г. Освітнє середовище науково-дослідницької діяльності в університеті: сучасні виклики. *Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів* : монографія / за ред. О. Г. Ярошенко. Київ, 2016. С. 6–26.

383. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проєктування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2015. 543 с.

384. Яценко С. Л. Сутнісні аспекти особистісно орієнтованої освіти. *Проблеми* освіти : наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. № 85. Спецвипуск. С. 116–122.

385. Aidoo B., Macdonald A., Gyampoh A. O., Baah K. A., & Tsyawo J. Factors Influencing Teachers' Online Teaching Competence in Higher Education. *Social Education Research*. 2022. 3(1). Pp. 148–160. DOI: 10.37256/ser.3120221315

386. Anderson L.W. Increasing teacher effectiveness. *International Institute for Educational Planning*. 2020. № 9. Pp. 21–29.

387. Bailey J. R., Ford C. M. Innovation and evolution: managing tensions within and between the domains of theory and practice. *The International Handbook on Innovation* / ed. by L. V. Shavinina. Oxford : Pergamon, 2003. Pp. 248–258.

388. Barbosa E. A., Libos M. Pedagogical practices in professional education. *RevistaIbero-Americanade Estudosem Educação*. 2018. Vol. 13, núm. Esp.1. Pp. 546–552. https://doi.org/10.21723/riaee.nesp1.v13.2018.11453

389. Barnett H. G. Innovation: The Basis of Cultural Change. Pp. xi, 462. New York: McGraw-Hill Book Company, 1953.

390. Betoret F. D.. The influence of students' and teachers' thinking styles on student course satisfaction and their learning process. *Educational Psychology*. 2020. Vol. 27. Pp. 219–234.

391. Bratko M. Environmental Approach In Higher Education: Methodological Aspects. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 4 (45). С. 15–18.

392. Dinaev A., Alieva S., Yusupkhadzhieva T. Watching video recordings of lessons for training of future teachers. *International Best Practises Of Pedagogical Activity: experience, risks, prospect*s. Karger And Japan Scientific Societies Press (Basel, Switzerland), 2022. Pp. 147–155.

393. Duguet A., Morlaix S. Rôle de la formation de enseignants du second degré sur leurs pratiques pédagogiques. *Open Edition Journals*. 2021. № 44. URL: https://journals.openedition.org/ree/3499

394. Duraj-Nowakowa K. Modelowanie systemowe w pedagogice. Krakow : Wydawnictwo Naukowe WSP, 1997. 392 c.

395. Ericsson Anders, Pool Robert. Peak: Secretsfromthe New Scienceof Expertise. Mariner Books / Houghton Mifflin Harcourt , 2017. 307 p.

396. Grundmann R. The Problem of Expertise in Knowledge Societies. *Minerva*. 2017. Volume 55. Issue 1. Pp 25–48. doi: 10.1007/s11024-016-9308-7

397. Gubanov D., Korgin N., Novikov D., Raikov A. E-Expertise: Modern Collective Intelligence. *Switzerland: Springer*. 2014. 112 p. doi: 10.1007/978-3-319-06770-4

398. Gvozdetska Yu. V. Pedagogical conditions for formation of professional competence of future factors in the fi eld of food technologies in professional preparation. *The scientific method*. Warszawa, 2018. № 15. Pp. 37–42.

399. Hero Laura-Maija, Lindfors Eila, Taatila Vesa. Individual Innovation Competence: A Systematic Review and Future Research Agenda. *International Journal of Higher Education, Sciedu Press*. 2017. Vol. 6 (5), Pp. 103–103. doi:10.5430/ijhe.v6n5p103

400. Holmes L. Decontaminating the concepts of «learning» and «competence»: education and modalities of emergent identity. *Relational Skill & Learning.* URL: http://www.re-skill.org.uk/papers/decontaminating.html (дата звернення: 19.10.2024).

401. Isnani T. Implementation of Project-Based Learning Approach in Improving Critical Thinking Skills ofElementary School Students. *J ArRo'isMandalika*. 2023. Vol. 3 (1). Pp. 47–55. http://dx.doi.org/10.59613/armada.v3i1.2844

402. Ji R. Teacher Professional Competencies in Education for Sustainable Development. *Sustainable Organization*. 2023. Vol. 3. Pp. 94–99.

403. Karsenti T: 32 stratégies pour agir sur la motivation scolaires des jeunes. URL: http://www.karsenti.ca/32aqisep.pdf

404. Kunter M. Professional Competence of Teachers: Effects on Instructional Quality and Studen Development. *Journal of Educational Psychologist*. 2023. Vol. 105. Pp. 805–820.

405. Kurok Vira P., Hritchenko Anatoliy H. The innovative and activity environment of higher education institutionas a leading factor in the formation of a student's innovative culture. *Вісник Глухівського НПУ ім. О. Довженка.* 2022. Вип. 3 (50). Ч.2. С. 10–17.

406. Kutsak L., Zaskalieta S., Hamorak H., Hreniuk L., Parshuk S. Components of professional competence and innovative professional activity of an hei teacher. *Revista Eduweb*. 2023. Vol. 17 (3). Pp. 222–234. https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.03.19

407. La Shorage S., Karen T-B., Enhancing Teacher Competency through Co-Teaching and Embedded Professional Development. *Journal of Education and Training Studies*. 2015. Vol. 3 (3). Pp. 117–125.

408. Liu L. B. Navigating Individual and Collectivenotions of Teacher Wellbeing as a Complex PhemenShaped by National Context. *Journa of Comparative and International Education.* 2018. Vol. 48. No. 1. Pp. 128–146.

409. Ramos M. N. Concepção do Ensino Médio Integrado. Disponível: URL: http://forumeja.org.br/go/sites/forumeja.org.br.go/files/concepcao_do_ensino_medio_integrado5.pdf. Acessoem: 23 jun 2017

410. Shevchenko L. S. Realization of pedagogical conditions of preparation of pre-service teachers of technologies to innovative pedagogical activity. *Proceedings of XV International scientific conference «Millennium science»*. Morrisville, Lulu Press., 2018. Pp. 170–173.

411. Shnejder L. Development of Professional Competence of Teachers as a Factor of the Education Quality Management in Preschool Institutions. *Theory and Practice of Project Management in Education: Horizons and Risks*. 2020. Vol. 4. Pp. 23–26.

412. The role of the university in accelerated learning and innovation as a regional ecosystem integrator / K. Celuch, B. Bourdeau, M. Khayum, L. Townsend. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*. 2017. Vol. 10. Iss. 1. Pp. 34–47. DOI: https://doi.org/10.1108/JRIT-10-2016-0009

413. Udiyono P. Influence of Professional Competence And Participation. *Scientific Forum As well as profession development Against Teacher Performance*. *Magistra*. Vol. 23. No. 76. June 2011.

414. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Corporate the United Nations Educational, Scientifi c and Cultural Organization. Paris, 2011. 94 p.

415. Viau R. La motivation en contexte scolaire / 2e edition. De Boeck, 2015.

416. Yager J., Kunkle R., Fochtmann L. J. Who's your Expert? The use of expert opinion to substantiate the development of recommendations on the practice of the American psychiatric Association. *Acad Psychiatry*. 2014. V. 38. I. 3. Pp. 376–382. doi: 10.1007/s40596-014-0046-6

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Зміст поняття «інноваційна діяльність»

Автор, джерело	Зміст поняття
Великий тлумачний словник сучасної української мови [52, с. 251]	діяльність, що трансформує наукові дослідження й розробки, інші науково-технологічні досягнення у оновлений продукт чи процес
Закон України «Про інноваційну діяльність» [281]	діяльність, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок, зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг
І. Дичківська [86, с. 38]	інноваційна діяльність – це створення нового (від оригінальних прийомів до цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичний погляд на явища та суспільно-педагогічні відносини
В. Курок [182, с. 115]	готовність педагога до інноваційної діяльності є важливою професійною якістю…., як багатокомпонентне та багаторівневе явище, має тенденцію до постійного розвитку та вдосконалення
О. Осова [255, с. 223]	в основу поняття «інноваційна діяльність» закладено особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему навчання, а також особливості індивідуального стилю діяльності педагога-новатора. У процесі інноваційної діяльності проявляється високий ступінь творчості, ініціативності та активності педагога, його креативності, здатності до рефлексії та саморозвитку.
З. Юринець [378, с. 283]	спільна діяльність учасників ринку в єдиному інноваційному процесі з метою створення та реалізації інновації
І. Зязюн [117, с. 83]	передбачає тісний взаємозв’язок теорії та практики
О. Турба [343, с. 159]	діяльність, яка забезпечує створення та реалізацію інновацій
Л. Шевченко [369, с. 124]	різновид педагогічної діяльності, що здійснюється в межах освітнього процесу з метою формування у суб’єктів системи знань, умінь і навичок, що спрямовані на створення оптимальних умов для виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості та вибору можливостей вільного та творчого самовираження через генерування та втілення інноваційних ідей, оновлення педагогічної теорії та практики, комплексний творчий

Автор, джерело	Зміст поняття
	підхід до розв'язання професійно-педагогічних та техніко-технологічних питань.
О. Гончарова [73, с. 89]	системна діяльність, спрямована на реалізацію нововведень на основі Використання та впровадження нових наукових ідей, знань, підходів або трансформації відомих результатів наукових досліджень та практичних розробок у новий або вдосконалений продукт.
І. Коновальчук [156, с.74]	Інноваційна діяльність – це метадіяльність, спрямована на перетворення всього комплексу особистісних засобів суб'єкта, які забезпечують не тільки адаптацію до швидкозмінної соціальної і професійної реальності, але і можливість впливу на неї .
О. Хаустова [356]	Сутнісною характеристикою інноваційної діяльності в системі освіти є саме вдосконалення чи оновлення освітньої практики шляхом створення, розповсюдження та освоєння нових ефективних способів і засобів досягнення встановлених цілей освіти.
Р. Михайлишин [233]	Комплексний цілеспрямований процес створення, використання і поширення нововведення, метою якого є задоволення потреб та інтересів людей новими засобами, що веде до якісних змін системи.
В. Староста, О. Гошко [326]	Цілеспрямована діяльність, яка ґрунтується на осмисленні власного педагогічного досвіду за допомогою порівняння і вивчення, зміни і розвитку навчально-виховного процесу з метою досягнення більш високих результатів, отримання нового знання, упровадження якісної педагогічної практики.
С. Загородній [106 с. 17]	Багатоаспектна сфера, що потребує налагодження науково-методичного, аналітичного, інформаційного супроводу управлінських рішень. Потреба кардинальних змін у галузевому управлінні освітою обумовлена інноваційною політикою держави й уряду.
І. Шиман [374, с. 44]	Інноваційна діяльність є приблизним синонімом творчої діяльності
Л. Ващенко [50, с. 33–34]	Інноваційна діяльність має стати свідченням високої професійної компетентності фахівців різних ланок управління освітою. Вона проявляється в активності, пріоритетом якої є впровадження інновацій у розвиток галузевого управління, забезпечення механізмів підтримки інноваційних процесів у педагогічній діяльності.
В. Меняйло [227, с. 56]	Складна системна діяльність, спрямована на впровадження результатів наукових досліджень і розробок, що передбачає комплекс дій, пов'язаних із зародженням, створенням, освоєнням і поширенням інновацій, результатом якої є нові продукти, послуги, технології, форми організації та управління, що задовольняють суспільні потреби та забезпечують отримання економічного, соціального та інших видів ефекту.
О. Огієнко та ін. [354]	Сутність поняття «інноваційна діяльність» відображає не лише особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у систему освітньої практики, а й включає в себе характеристику індивідуального

Автор, джерело	Зміст поняття
	стилю діяльності педагога-новатора. Інноваційна діяльність передбачає вищий ступінь педагогічної творчості, винахідництво в педагогічній практиці, що спрямоване на формування творчої особистості, враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві.
Н. Носовець, О. Терещенко [242, с. 3]	Інноваційна діяльність є системною, спрямованою на реалізацію нововведень на основі використання та впровадження нових наукових ідей, знань, підходів або трансформації відомих результатів наукових досліджень та практичних розробок у новий або вдосконалений продукт.
О. Цюняк [364, с. 67–68]	Це вид активної творчої цілеспрямованої діяльності, результатом якої є створення нових оригінальних ідей, орієнтованих на зміну і розвиток освітнього процесу з метою одержання нових знань та практичних умінь, які є актуальними для професійного зростання та новаторства.

Додаток Б

Таблиця Б.1

Аналіз змісту ОПП підготовки педагогів професійного навчання щодо наявності дисциплін інноваційного спрямування

№ з/п	Заклад освіти	ОПП спеціалізації	Дисципліни, що забезпечують підготовку до інноваційної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання	
			обов'язкові	**Вибіркові**
1.	Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.	015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)	Педагогіка Педагогічна майстерність Основи наукових досліджень	Педагогічні технології
		015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка с/г продукції та харчові технології)		Основи інженерно-педагогічної творчості *Інноваційні технології у ресторанному господарстві*
		015.38 Професійна освіта (Транспорт)		Педагогічні технології *Інновації в освіті*
		015.39 Професійна освіта (Цифрові технології)		
2	Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка	015.31 Професійна освіта (Будівництво та зварювання)	Інформаційні технології в освіті Основи наукових досліджень *Інноваційні технології в сільськогосподарському виробництві*	Педагогічна творчість педагога професійного навчання Інженерно-педагогічна творчість *Інновації в освіті*
		015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)		
		015.37 Професійна освіта (Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства)		
3		Професійна освіта (Товарознавство)	Інформаційні технології	

	Університет Григорія Сковороди в Переяславі	Професійна освіта (Сфера обслуговування)	Академічна культура та основи наукових досліджень Технології навчання у закладах професійної освіти	Інтелектуальна власність та авторське право Педагогічна майстерність Інформаційні технології у професійній галузі Основи педагогічної творчості Креативні технології навчання
4.	Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)	Педагогіка Основи педагогічної майстерності Теорія і методика навчання в ЗФПО Інформаційні технології у професійній освіті Теорія і методика професійної освіти	*Основи інноваційної та винахідницької діяльності* Основи педагогічного дизайну
		015.00 Професійна освіта (Дизайн)		
		015.38 Професійна освіта (Транспорт. Логістика)		
		Професійна освіта (Сфера обслуговування. Готельно-ресторанна справа)		
		Професійна освіта (Деревообробка)		
5	Український державний університет імені Михайла Драгоманова	Професійна освіта (Сфера обслуговування. Готельно-ресторанна справа)	Педагогіка Основи педагогічної майстерності Теорія і методика навчання в ЗФПО Інформаційні технології у професійній освіті Теорія і методика професійної освіти	
6	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	015.37 Професійна освіта. Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології	Інформатика та інформаційно комунікаційні технології Основи наукових досліджень та академічна доброчесність Технології e-learning	Основи інженерно-педагогічної творчості Креативні технології навчання *Інноваційні інгредієнти харчових технологій*
		015.39 Професійна освіта. Цифрові технології	Інформатика та інформаційно-комунікаційні технології	Основи інженерно-педагогічної творчості Креативні технології навчання

				Інтелектуальні інформаційні системи
7	Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка	015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)	Інформаційно комунікаційні технології Основи наукових досліджень	Основи професійного становлення майбутнього педагога
		015.39 Професійна освіта (Цифрові технології)	+ Цифрові технології в освітньому процесі	
8	Дрогобицький педагогічний університет ім. І. Франка	015.38 Професійна освіта (Транспорт)	Інформаційно-комунікаційні технології Методика професійного навчання Основи наукових досліджень	
9	Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	015.39 Професійна освіта (Цифрові технології)	Основи педагогічної майстерності Методика професійного навчання Основи наукових досліджень	Сучасні інформаційні технології та медіаосвіта Креативні технології навчання
10	Житомирський державний університет імені Івана Франка	015 Професійна освіта / Професійна освіта (Дизайн)	*Інформаційно-комунікаційні технології в освіті* *Технологія критичного мислення* *Основи наукових досліджень*	
		015 Професійна освіта / Професійна освіта (Цифрові технології)	*Управління проєктною діяльністю* *Основи наукових досліджень*	
11	Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»	015 Професійна освіта / Професійна освіта (Дизайн)	Сучасні ІТ та мультимедіа в освіті Методика використання ІТ в освіті	Технічна творчість Комп’ютерні технології в дизайні
12	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	015.39 Професійна освіта (Комп’ютерні технології)	Освітні технології Цифрові технології та засоби навчання Технології штучного інтелекту	

		015.39 Професійна освіта (Цифровий дизайн та Smart-технології)	Освітні технології Smart-технології в освіті Цифрові технології та засоби навчання Технології штучного інтелекту	
		015 Професійна освіта (Сфера обслуговування)	Сучасні інформаційні технології Освітні технології Інформаційні технології в сфері послуг Основи наукових досліджень	PR-технології в готельно-ресторанному бізнесі
		015.38 Професійна освіта (Логістика)	Цифрові технології у професійній діяльності Основи наукових досліджень *Інновації в логістиці*	
		015.38 Професійна освіта (Логістика та англійська мова)	Освітні технології ІКТ в логістиці	
		015.31 Професійна освіта (Будівництво та зварювання)	Методика професійного навчання *Інноваційні технології будівництва*	
13	ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія»	015.35 Професійна освіта (Видобуток, переробка та транспортування корисних копалин)	Технології особистісного зростання та навчання	
		015 Професійна освіта (Психологія дизайну та іміджу)	Основи інженерно-педагогічної творчості	
		015.32 Професійна освіта (Електроніка, метрологія та радіо телекомунікації)	Інформаційні і комунікаційні технології	Самовиховання та саморегуляціяособистості
		015.33 Професійна освіта (Енергетика, електротехніка та електромеханіка)о		
		015.34 Професійна освіта (Машинобудування)		
		015.14 Професійна освіта (Нафтогазова справа)		
		015.15 Професійна освіта (Охорона праці)		*Інноваційний розвиток галузі*
		015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)		Основи наукових досліджень
		01.39 Професійна освіта (Комп’ютерні технології)		Цифрові технології в освіті

				Інноваційні методи цифровізації професійної галузі
		015.24 Професійна освіта (Економіка)		Креативна економіка
		015.38 Професійна освіта (Транспорт)		
		015.37Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)»		
14	Хмельницький національний університет	015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) (швейні вироби)	Інформаційно-комунікаційні технології Основи науково-педагогічних досліджень	Новітні технології галузі Основи інженерно-педагогічної творчості *Інноваційні педагогічні технології* Педагогічна творчість
		015.38 Професійна освіта. Транспорт (Обслуговування та ремонт автомобілів)		
15	Криворізький державний педагогічний університет	015.38 Професійна освіта (Транспорт)	STEM-практики в освіті Інформаційно-комунікаційні технології Освітні та креативні технології у професійній діяльності	
		015 Професійна освіта (Сфера обслуговування)		
		Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)		

Додаток В

Таблиця В.1

Аналіз поняття «інноваційна компетентність»

Автор, джерело	Трактування поняття
1	2
І. Дичківська [86, с. 277]	Інноваційна компетентність педагога – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми.
М. Радченко [301]	Інноваційна компетентність – досягнення фахівцем певного рівня особистісного та професійного виявів майстерності в інноваційній діяльності. Інноваційна компетентність – це результат теоретичної і практичної готовності фахівця до професійної діяльності, що передбачає використання ефективних нововведень.
О. Проценко, С. Юрочко [290, с. 53]	Інноваційну компетентність визначають як «інтегральну характеристику, яка включає здатності з розробки, освоєння та втілення інновацій в практику педагогічної діяльності, що ґрунтуються на відповідних знаннях та уміннях фахівця, через сформованість необхідних особистісних якостей та досвіду.
Л. Петриченко [262, с. 35]	Інноваційна компетентність – система мотивів, знань, умінь, особистісних якостей, що забезпечують реалізацію усіх етапів інноваційної професійної діяльності: від моделювання і прогнозування до впровадження нововведень.
К. Коваль [140, с. 162]	Інноваційна компетентність, – це інтеграційна якість особистості, яка характеризується вміннями проєктування, створення та запровадження нового в освітній процес, забезпечує перетворення інтелектуального, мотиваційного, творчого потенціалів особистості педагога.
К. Ляшенко [215, с. 56]	Інноваційна компетентність майбутнього вчителя початкових класів – це інтегрована якість особистості, яка характеризується наявністю нових креативних ідей у початковій освіті, здатністю конструювати та впроваджувати інноваційні моделі, засоби і технології навчання молодших школярів, орієнтуючись на їх індивідуальні особливості, інтереси й потреби, у подальшій професійній діяльності.
О. Цюняк [364, с.155]	Визначаємо інноваційну компетентність майбутніх магістрів початкової освіти як інтегровану здатність магістрантів, що поєднує теоретичні знання, практичні уміння та навички, морально-етичні цінності, способи мислення, професійні, світоглядні і громадянські якості, позитивне ставлення до інноваційної діяльності, та спрямована на використання нововведень, інновацій.
Т. Атрощенко [13, с. 53]	Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – це основа професійної спрямованості, що вирізняється теоретичною й практичною готовністю до сприйняття та використання інновацій у професійній діяльності, забезпечує перетворення особистісного потенціалу як дітей дошкільного віку, так і фахівців.
С. Загородній [106, с. 24–26]	Інноваційна компетентність – володіння інтелектуальним, системно-креативним, критичним мисленням, ініціативністю, здатністю до генерування ідей, схильністю до розумного ризику, здатністю і

Автор, джерело	Трактування поняття
1	2
	готовністю керувати змінами і мотивувати колектив на впровадження інновацій та реалізацію інноваційних проєктів.
І. Шиман [374, с.70–71]	Інноваційна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва – динамічний конструкт, що віддзеркалює прагнення та здатність майбутнього педагога-музиканта до креативної музично-педагогічної, дидактично-творчої, мистецтвознавчо -дослідницької діяльності в мистецько-освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, синтезуючи на ціннісно-світоглядному рівні й адекватних педагогічно-методологічних позиціях традиційні та інноваційні педагогічні (методичні, дидактичні, виховні, розвивальні) технології; забезпечується широкою ерудицією в контексті методології та технології інноватизації музичного виховання й музичної дидактики, сформованою професійною позицією щодо потенціалу інноватизації музичної педагогіки.
О. Осова [255, с.150]	Інноваційну компетентність педагога ми розглядаємо як інтегральну характеристику, яка включає здатності з розробки, освоєння та втілення інновацій в практику професійно-педагогічної діяльності педагогів, що ґрунтуються на відповідних знаннях та уміннях фахівця, через сформованість необхідних особистісних якостей та досвіду.
В. Курок, Л. Бурчак [179, с. 17]	Інноваційна компетентність майбутніх учителів біології – це складно структурована здатність, що є результатом фахової підготовки фахівців. У структурі окресленої компетентності гармонійно сполучаються і взаємодіють інноваційні теоретичні знання, практичні, інтелектуальні, організаторські вміння і навички, ціннісні орієнтації, потреби і мотиви, діяльність і поведінка, критична оцінка власних результатів інноваційної педагогічної діяльності та учасників освітнього процесу, готовність до самооцінки та самоаналізу, що відповідає мотиваційно-ціннісному, теоретико-когнітивному, інноваційно-діяльнісному та оцінно-рефлексійному складникам.
А. Андрєєв [3, с. 88]	Інноваційна компетентність майбутнього вчителя є складовою його професійної компетентності й визначає здатність учителя до здійснення інноваційного пошуку у своїй професійній діяльності. Як важливий компонент інноваційної компетентності майбутнього вчителя (зокрема, вчителя фізики) слід виділити його здатність організовувати інноваційну діяльність учнів у навчальному процесі. Цей аспект інноваційної компетентності вчителя є результатом процесу формування готовності до організації інноваційної діяльності учнів.
І. Коновальчук [157, с. 148]	У цілому інноваційна компетентність педагога відображається в його авторській педагогічній системі. Специфіка інноваційної компетентності визначається змістом тих теоретичних і практичних задач, які педагог вирішує в процесі реалізації інновацій, та особливими системоутворювальними, інтегративними зв'язками між компонентами її структури, до складу якої входять соціальна, мотиваційно-ціннісна, теоретико-методологічна, технологічна, інформаційно-комунікативна, рефлексивно-регулятивна компетентності.

Автор, джерело	**Трактування поняття**
1	2
Н. Вєнцева, О. Карапетрова [53, с.113]	Інноваційна компетентність педагога розглядається як складова загальної професійно-педагогічної компетентності, зміст якої зумовлюється особливостями інноваційної діяльності, її суспільною значимістю, творчим характером та спрямованістю на неперервне творення нового, розвитку особистісного й професійного потенціалу педагога.
О. Мариновська [222]	Термін «інноваційна компетентність педагога» – поєднання знань, умінь, навичок, цінностей, поглядів, способів мислення, особистих якостей, сформованих на основі власного суб'єктного досвіду, що визначає його здатність успішно здійснювати діяльність засобами освітніх інновацій.
Л. Штефан [377, с. 172]	Інноваційна компетентність педагогів як інтегративне утворення, яке визначає їхню здатність якісно розв'язувати завдання педагогічної діяльності на базі педагогічної інноватики через синтез необхідних знань, умінь, досвіду діяльності за умови сформованості відповідних професійних якостей.
І. Коренева, О. Кириєнко [161, с. 377]	Інноваційна компетентність майбутнього вчителя біології – необхідний складник професійної компетентності педагога, що об'єднує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, що визначають здатність успішно розв'язувати професійні завдання шкільної біологічної освіти на основі застосовування наукових методів пізнання та інновацій.
Л. Бурчак [40, с. 129]	Інноваційна компетентність (ІК) майбутніх учителів біології – здатність особистості, що базується на динамічній комбінації знань, умінь, практичних навичок, способів мислення, цінностей, досвіду, особистісних якостей й уможливлює здійснення інноваційної педагогічної діяльності, забезпечує творче самовдосконалення й саморозвиток в процесі виконання професійних обов'язків.

Додаток Г

Таблиця Г.1

Порівняльний аналіз наукових підходів до вивчення структурних компонентів інноваційної компетентності педагога

Автори	Структурні компоненти	
	Кількість складових	**Назви**
І. Коновальчук [157]	6	соціальна, мотиваційно-ціннісна, теоретико-методологічна, технологічна, інформаційно комунікативна, рефлексивно-регулятивна компетентності
І. Дичківська [86]	4	мотиваційний (спрямованість), когнітивний (інтелект), креативний (креативність, уява, творче мислення), рефлексивний (самооцінка, самоконтроль)
О. Проценко, С. Юрочко [290]	6	соціальна, мотиваційно-ціннісна, теоретико-методологічна, технологічна, інформаційно-комунікативна, рефлексивно-регулятивна компетентність
О. Ковальова [141]	4	когнітивний, праксеологічний, мотиваційний, особистісний
Р. Михайлишин [233]	4	поінформованість про нові педагогічні технології, достатнє володіння її змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально- виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій
Н. Носовець, О. Терещенко [242]	7	мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний, особистісний, комунікативний, креативний, рефлексивний
Л. Козак [147]	4	ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, діяльнісно-творчий, професійно-рефлексивний
І. Гавриш [62]	5	мотиваційний, цільовий, інформаційний, процесуально-діяльнісний та рефлексивний
С. Загородній [106]	4	аксіологічно-мотиваційний, теоретико-змістовий, процесуально-діяльнісний, дослідницько-рефлексивний.
В. Ачкан [14]	5	мотиваційно-ціннісний, емоційно-вольовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, оцінювально-рефлексивний.
Л. Шевченко [369]	4	мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-технологічний та креативно-рефлексивний
О. Огієнкота ін. [124]	6	мотиваційно-аксіологічний, змістовно-когнітивний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий, креативний, рефлексивно-аналітичний
Н. Клокар [137]	3	мотиваційний; когнітивний; процесуальний
Ю. Будас [39]	4	мотиваційний, особистісно-креативний, технологічний, рефлексивний
Л. Петриченко [262, с. 35].	4	мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-когнітивний, діяльнісно-творчий, аналітико-рефлексивний

Автори	Структурні компоненти	
	Кількість складових	**Назви**
Р. Ткачук, А. Остапйовська [341]	4	когнітивний, креативний, мотиваційний, рефлексивний
В. Курок, Л. Бурчак [179]	4	мотиваційно-ціннісний, теоретико-когнітивний, інноваційно-діяльнісний та оцінно-рефлексійний
А. Андрєєв [3]	3	мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-творчий
О. Осова [255]	6	соціальна компетентність, мотиваційно-ціннісна компетентність, когнітивна компетентність, технологічна компетентність, цифрова компетентність, рефлексивно-регулятивна компетентність
І. Шиман [374]	3	інтелектуально-мотиваційний, процесуально-педагогічний, особистісно-персоніфікований
О. Цюняк [364]	5	інформаційно-аналітична, дослідницько-праксеологічна, регулятивна, організаційно-комунікативна та творча компетенції
К. Ляшенко [215]	4	мотиваційно-креативний, професійно-змістовий, інноваційно-діяльнісний та особистісно-пізнавальний
В. Тюріна, І. Данченко [344]	5	проєктивний, когнітивний, креативний, технологічний та регулятивний

Додаток Д

Таблиця Д.1

Аналіз дефініції «педагогічна умова» в педагогічних дослідженнях

Автор	Визначення поняття
1	2
І. Андрощук [1, с. 214]	Обставини, фактори, пов'язані з освітньою діяльністю майбутніх учителів трудового навчання та технологій, що спрямовані на їх підготовку до педагогічної взаємодії у професійній діяльності.
О. Бородієнко [35]	Комплекс заходів, які забезпечують цілісність та впорядкованість проєктованої педагогічної системи з метою досягнення очікуваного результату.
Ю. Гвоздецька, І. Філімонова [64]	Сукупність об'єктивних можливостей цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для успішного досягнення дидактичних цілей.
Ю. Загородній [107, с. 138]	Ставлення об'єкта до подій, що його оточують, без яких неможливе існування.
О. Закраєвська [111]	Чинники, які впливають на функціонування педагогічної системи, що залежна від них; обставини, якими обумовлюються напрями розвитку педагогічного процесу; поєднання змісту, методів, форм, прийомів і засобів педагогічної діяльності; поєднання об'єктивних можливостей змістовної складової навчання, методів та засобів його організації, які дозволяють успішно вирішувати педагогічні завдання.
В. Курок, Н. Литвинова [185]	Обставини, що сприяють підвищенню результативності освітнього процесу у вищій школі, зокрема з метою формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю.
Р. Курок [190, с. 209]	Спроєктовані обставини, що здійснюють суттєвий вплив на освітній процес з метою формування та розвитку професійної та інших компетентностей здобувачів. Педагогічні умови можуть бути спеціально створені для цілеспрямованого впливу на кінцеві результати освітньої діяльності.
А. Литвин, О. Мацейко [203]	Важлива категорія дидактики, яка відображає сукупність спеціально спроектованих процедур (заходів) щодо навчального закладу (навчально-методичного забезпечення, педагогічного колективу, суб'єктів навчання) та його оточення (матеріально-просторового й інформаційно-освітнього середовища).
П. Лузан [208]	Обставина чи обстановка, що ефективно впливає на розвиток якогось явища, об'єкта, процесу.
К. Ляшенко [215, с.102]	Сукупність організаційних форм, методів, прийомів, засобів координації освітнього впливу на майбутніх учителів початкових класів для мотивації та стимулу, ефективного саморозвитку професійно важливих особистісних здібностей та якостей, базових компетентностей і, як наслідок, – цілісного становлення їхньої особистості.

Автор	Визначення поняття
1	2
В. Манько [220, с. 153–161].	Взаємопов'язана сукупність внутрішніх параметрів і зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу та відповідає оптимальним психолого-педагогічним критеріям.
Є. Маринченко [223]	Визначальні обставини, можливості та особливості реальної дійсності, від яких залежить ефективність формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності у сільськогосподарському виробництві, яка загалом передбачає набуття ними компетентності здійснювати в майбутньому інноваційну педагогічну діяльність.
О. Пєхота [264, с. 15]	Система форм, методів, умов, реальних ситуацій, що можуть бути створені об'єктивно або суб'єктивно для досягнення певної педагогічної мети.
О. Сагач [310]	Середовище або певні обставини, у яких перебувають предмети чи явища, без яких їх існування унеможливлюється.
О. Семенова [311, с. 125]	Обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей.
А. Семенова [324, с. 36]	Сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку; виховання та навчання, формування особистості.
О. Тітова, П. Лузан, І. Мося, Т. Пащенко [338]	Обставина, забезпечення якої спеціальною (відповідною) методикою сприяє ефективному формуванню або розвитку педагогічного процесу, явища, об'єкта.
Л. Хоменко-Семенова [357]	Сукупність чинників, що реалізуються в освітньому процесі закладів вищої освіти, спонукають студентів та викладачів до реалізації особистої діяльності «з метою оптимізації професіогенезу майбутніх фахівців і спричинюють підвищення ефективності процесу професійної підготовки людей з вищою освітою.
Л. Шевченко [369, с. 292–293]	Взаємопов'язана сукупність (комплекс) заходів (об'єктивних можливостей) освітнього процесу, внутрішніх (потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, ставлення особистості до себе та інших (рефлексивна позиція), способи діяльності) та зовнішніх (зміст, форми, методи, засоби і технології навчання і виховання), що забезпечують високу результативність досягнення мети. Під час цього зовнішні характеристики об'єкту (освітнього процесу) взаємодіють із внутрішнім світом суб'єктів (студентів і викладачів).

Додаток Е
Додаток Е.1

Аркуш експертного оцінювання вагомості педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

Шановний експерте!

Просимо Вас як експерта проранжувати за ступенем важливості (від 1 до 12) педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. На перші місця поставте умови, які, на Вашу думку, найбільшою мірою впливають на підготовку майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. Відповідно, умови другорядні, на Вашу думку, мають зайняти останні місця в ранжованому списку. Якщо Ви вважаєте, що педагогічні умови рівнозначні за впливом, поставте їм однаковий ранг.

Об'єктивність Вашого експертного оцінювання буде сприяти розробленню більш якісного науково-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти.

№ за/п	Педагогічна умова	Ранг
1	поєднання академічної свободи студента з вимогами високого рівня якості його підготовки	
2	впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців	
3	запровадження системи форм організування навчання, у якій педагогічно доцільно поєднаються репродуктивно-інформаційні і проблемно-пошукові моделі педагогічної взаємодії	
4	домінування самоосвітньої діяльності в особистісно-творчому розвитку майбутнього педагога професійного навчання	
5	створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти	
6	поєднання аудиторного навчання і самостійної роботи студентів засобами змішаного навчання на основі цифрових технологій	
7	реалізація в закладі вищої освіти системи стимулювання поглибленого оволодіння студентами дисциплінами освітньої програми (іменні стипендії, гранти, зарубіжні відрядження тощо)	
8	посилення мотивації здобувачі вищої освіти до інноваційної діяльності	
9	узгодженість форм теоретичної і практичної підготовки студентів на основі ідей компетентнісного підходу	
10	орієнтація теоретичної і практичної підготовки студентів на цілісний, системний розвиток готовності до інноваційної діяльності	
11	насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником	
12	об'єктивне оцінювання якості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми	

Дякуємо за участь у дослідженні!

Додаток Е.2

Складання матриці результатів експертного оцінювання вагомості педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі фахової підготовки

1. На основі результатів анкетного опитування складається зведена матриця рангів

Таблиця Е.2

Матриця результатів експертного оцінювання вагомості педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі фахової підготовки

№ експерта	Педагогічні умови *(№)												$\sum_{i=1}^{n}\sum_{i=1}^{m} x_{ij}$
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
I	9	3	4	4	1	4	5	1	7	8	2	6	**54**
II	9	4	3	5	2	8	6	1	7	8	2	10	**65**
III	10	4	5	7	2	6	6	1	5	9	3	8	**66**
IV	8	3	5	4	1	6	9	2	5	7	2	10	**62**
V	7	3	5	4	2	6	7	1	9	6	1	8	**59**
VI	8	4	5	7	1	6	12	2	9	11	3	10	**78**
VII	9	2	5	6	3	5	6	1	4	7	2	8	**58**
VIII	9	3	5	4	2	6	7	1	8	10	1	6	**62**
IX	8	2	9	3	1	7	6	1	5	4	2	6	**54**
X	9	4	6	5	2	7	8	1	8	5	3	6	**64**
XI	12	4	7	5	2	10	9	1	11	6	3	8	**78**
XII	11	4	7	6	3	8	9	1	5	10	2	7	**73**
XIII	9	3	4	5	1	8	7	2	4	7	1	6	**57**
XIV	10	4	8	6	2	9	11	1	10	7	3	5	**76**
XV	8	3	7	4	2	6	6	1	9	5	2	4	**57**
$\sum_{i=1}^{n}\sum_{i=1}^{m} x_{ij}$	**136**	**50**	**85**	**75**	**27**	**102**	**114**	**18**	**106**	**110**	**32**	**108**	

Примітка *

1) поєднання академічної свободи студента з вимогами високого рівня якості його підготовки;

2) впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців;

3) запровадження системи форм організування навчання, у якій педагогічно доцільно поєднаються репродуктивно-інформаційні і проблемно-пошукові моделі педагогічної взаємодії;

4) домінування самоосвітньої діяльності в особистісно-творчому розвитку майбутнього педагога професійного навчання;

5) створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти;

6) поєднання аудиторного навчання і самостійної роботи студентів засобами змішаного навчання на основі цифрових технологій;

7) реалізація у закладі вищої освіти системи стимулювання поглибленого оволодіння студентами дисциплінами освітньої програми (іменні стипендії, гранти, зарубіжні відрядження тощо);

8) посилення мотивації здобувачі вищої освіти до інноваційноїпедагогічної діяльності;

9) узгодженість форм теоретичної і практичної підготовки студентів на основі ідей компетентнісного підходу;

10) орієнтація теоретичної і практичної підготовки студентів на цілісний, системний розвиток готовності до інноваційної діяльності;

11) насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником;

12) об'єктивне оцінювання якості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми.

2. Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) в оцінках експертів, виконаємо їх переформування, яке проводиться без зміни думки експерта (між ранговими номерами зберігається відповідне співвідношення (більше, менше або дорівнює)). Якщо за результатами ранжування 12 об'єктів не було виявлено зв'язаних рангів, їх сума була б рівною $\sum = 78$ (1+2+3…+12 = 78). Ця сума є контрольною і нею перевіряється правильність уточнення рангів. Приклад такого уточнення рангів наведемо в таблиці Е.3.

Таблиця Е.3

Приклад уточнення рангів за наявності зв'язаних об'єктів

експерт	Педагогічні умови *(№)												$\sum_{i=1}^{n}\sum_{i=1}^{m} x_{ij}$
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Дані експерта	9	3	4	4	1	4	5	1	7	8	2	6	**54**
Результати уточнення рангів	12	4	6	6	1,5	6	8	1,5	10	11	3	9	**78**

Як видно з таблиці, у нашому прикладі, сума рангів становить 54. Уточнення рангів здійснюємо за таким порядком: за оцінкою експерта, на першому місці два об'єкти – 5 і 8. Отже, вони займають і перше і друге місце в загальній системі ранжування. Тоді кожному з них приписуємо ранг 1,5 ($\frac{1+2}{2} = 1{,}5$). Відповідно, 11 педагогічна умова, яку експерт поставив на друге місце, отримує ранг 3, а другий об'єкт – ранг 4. У нашому прикладі, на думку експерта, четверте місце мають посідати три об'єкти – третій, четвертий і шостий. Отже, вони займають п'яте, шосте і сьоме місця в загальній системі ранжування.

Кожний з цих трьох об'єктів отримує однаковий ранг – 6 ($\frac{5+6+7}{3} = 6$). Після уточнення перевіряємо, щоб сума всіх рангів дорівнювала $\sum = 78$.

3. Уточнені результати ранжування експертами педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі фахової підготовки подано в таблиці Е.4.

Таблиця Е.4

Матриця результатів експертного оцінювання вагомості педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі фахової підготовки

№ експерта	Педагогічні умови *(№)												$\sum_{i=1}^{n}\sum_{i=1}^{m} x_{ij}$
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
I	12	4	6	6	1,5	6	8	1,5	10	11	3	9	**78**
II	11	5	4	6	2,5	9,5	7	1	8	9,5	2,5	12	**78**
III	12	4	5,5	9	2	7,5	7,5	1	5,5	11	3	10	**78**
IV	10	4	6,5	5	1	8	11	2,5	6,5	9	2,5	12	**78**
V	9,5	4	6	5	3	7,5	9,5	1,5	12	7,5	1,5	11	**78**
VI	8	4	5	7	1	6	12	2	9	11	3	10	**78**
VII	12	2,5	6,5	8,5	4	6,5	8,5	1	5	10	2,5	11	**78**
VIII	11	4	6	5	3	7,5	9	1,5	10	12	1,5	7,5	**78**
IX	11	3,5	12	5	1,5	10	8,5	1,5	7	6	3,5	8,5	**78**
X	12	4	7,5	5,5	2	9	10,5	1	10,5	5,5	3	7,5	**78**
XI	12	4	7	5	2	10	9	1	11	6	3	8	**78**
XII	12	4	7,5	6	3	9	10	1	5	11	2	7,5	**78**
XIII	12	4	5,5	7	1,5	11	9,5	3	5,5	9,5	1,5	8	**78**
XIV	10,5	4	8	6	2	9	12	1	10,5	7	3	5	**78**
XV	11	4	10	5,5	2,5	8,5	8,5	1	12	7	2,5	5,5	**78**
$\sum_{i=1}^{n}\sum_{i=1}^{m} x_{ij}$	**166**	**59**	**103**	**91,5**	**32,5**	**125**	**140,5**	**21,5**	**127,5**	**133**	**38**	**132,5**	**1170**

Примітка *

1) поєднання академічної свободи студента з вимогами високого рівня якості його підготовки;

2) впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців;

3) запровадження системи форм організування навчання, у якій педагогічно доцільно поєднаються репродуктивно-інформаційні і проблемно-пошукові моделі педагогічної взаємодії;

4) домінування самоосвітньої діяльності в особистісно-творчому розвитку майбутнього педагога професійного навчання;

5) створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти;

6) поєднання аудиторного навчання і самостійної роботи студентів засобами змішаного навчання на основі цифрових технологій;

7) реалізація у закладі вищої освіти системи стимулювання поглибленого оволодіння студентами дисциплінами освітньої програми (іменні стипендії, гранти, зарубіжні відрядження тощо);

8) посилення мотивації здобувачі вищої освіти до інноваційної діяльності;

9) узгодженість форм теоретичної і практичної підготовки студентів на основі ідей компетентнісного підходу;

10) орієнтація теоретичної і практичної підготовки студентів на цілісний, системний розвиток готовності до інноваційної діяльності;

11) насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником;

12) об'єктивне оцінювання якості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми.

4. Аналіз значущості досліджуваних педагогічних умов. У досліджуваному випадку умови за значущістю розподілилися таким чином (див. табл. Е.5).

Таблиця Е.5

Розташування педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання за значущістю

Педагогічні умови	№ педагогічної умови	Ранг
посилення мотивації здобувачі вищої освіти до інноваційної діяльності;	8	21,5
створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти;	5	32,5
насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником;	11	38
впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців	2	59
домінування самоосвітньої діяльності в особистісно-творчому розвитку майбутнього педагога професійного навчання	4	91,5
запровадження системи форм організування навчання, у якій педагогічно доцільно поєднаються репродуктивно-інформаційні і проблемно-пошукові моделі педагогічної взаємодії	3	103
поєднання аудиторного навчання і самостійної роботи студентів засобами змішаного навчання на основі цифрових технологій;	6	125
узгодженість форм теоретичної і практичної підготовки студентів на основі ідей компетентнісного підходу:	9	127,5
об'єктивне оцінювання якості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми	12	132,5
орієнтація теоретичної і практичної підготовки студентів на цілісний, системний розвиток готовності до інноваційної діяльності	10	133

Педагогічні умови	№ педагогічної умови	Ранг
реалізація у закладі вищої освіти системи стимулювання поглибленого оволодіння студентами дисциплінами освітньої програми (іменні стипендії, гранти, зарубіжні відрядження тощо)	7	140,5
поєднання академічної свободи студента з вимогами високого рівня якості його підготовки	1	166

5. На основі отриманої суми рангів (табл. Е.3) визначимо показники вагомості розглянутих педагогічних умов. Матрицю опитування трансформовано в матрицю перетворених рангів за формулою $P_{ij} = x_{max} - x_{ij}$, де $x_{max} = 12$ (табл. Е.6).

Таблиця Е.6

Матриця перетворених рангів

№ експерта	Педагогічні умови *(№)												$\sum_{i=1}^{n}\sum_{i=1}^{m} x_{ij}$
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
I	3	9	8	8	11	8	7	11	5	4	10	6	90
II	3	8	9	7	10	4	6	11	5	4	10	2	79
III	2	8	7	5	10	6	6	11	7	3	9	4	78
IV	4	9	7	8	11	6	3	10	7	5	10	2	82
V	5	9	7	8	10	6	5	11	3	6	11	4	85
VI	4	8	7	5	11	6	0	10	3	1	9	2	66
VII	3	10	7	6	9	7	6	11	8	5	10	4	86
VIII	3	9	7	8	10	6	5	11	4	2	11	6	82
IX	4	10	3	9	11	5	6	11	7	8	10	6	90
X	3	8	6	7	10	5	4	11	4	7	9	6	80
XI	0	8	5	7	10	2	3	11	1	6	9	4	66
XII	1	8	5	6	9	4	3	11	7	2	10	5	71
XIII	3	9	8	7	11	4	5	10	8	5	11	6	87
XIV	2	8	4	6	10	3	1	11	2	5	9	7	68
XV	4	9	5	8	10	6	6	11	3	7	10	8	87
	44	130	95	105	153	78	66	162	74	70	148	72	**1197**
Вага, λ	0,037	0,109	0,079	0,088	0,128	0,065	0,055	0,135	0,062	0,058	0,124	0,06	1

Примітка *

1) поєднання академічної свободи студента з вимогами високого рівня якості його підготовки;

2) впровадження інноваційних технологій у підготовку фахівців;

3) запровадження системи форм організування навчання, у якій педагогічно доцільно поєднаються репродуктивно-інформаційні і проблемно-пошукові моделі педагогічної взаємодії;

4) домінування самоосвітньої діяльності в особистісно-творчому розвитку майбутнього педагога професійного навчання;

5) створення інноваційного освітнього середовища в закладі вищої освіти;

6) поєднання аудиторного навчання і самостійної роботи студентів засобами змішаного навчання на основі цифрових технологій;

7) реалізація у закладі вищої освіти системи стимулювання поглибленого оволодіння студентами дисциплінами освітньої програми (іменні стипендії, гранти, зарубіжні відрядження тощо);

8) посилення мотивації здобувачі вищої освіти до інноваційної діяльності;

9) узгодженість форм теоретичної і практичної підготовки студентів на основі ідей компетентнісного підходу;

10) орієнтація теоретичної і практичної підготовки студентів на цілісний, системний розвиток готовності до інноваційної діяльності;

11) насичення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання інноваційним складником;

12) об’єктивне оцінювання якості підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми.

Додаток Ж

Робоча програма дисципліни за вибором
«ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Робоча програма

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Глухів – 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання» посідає особливе місце в навчальному процесі, оскільки спрямована на підготовку педагогів, здатних ефективно працювати в умовах динамічного розвитку професійної освіти.

Сучасний освітній процес вимагає від педагога не лише глибоких знань у своїй предметній галузі, але й здатності до постійного самовдосконалення, творчого пошуку та впровадження інноваційних технологій. Саме тому з метою підвищення якості фахової підготовки педагогів професійного навчання, формування високого рівня їхньої інноваційної компетентності виникає потреба у виокремленні цього курсу в окрему навчальну дисципліну.

Нинішня освітня парадигма передбачає гармонійне поєднання традиційних підходів із інноваційними методами навчання. Підготовка педагогів професійного навчання повинна відповідати сучасним вимогам розвитку суспільства, забезпечуючи формування необхідних компетентностей майбутніх бакалаврів. Освітній процес має бути спрямований на розвиток професійної майстерності, адаптацію до інноваційних змін та впровадження передових методик навчання, що сприятиме високому рівню кваліфікації випускників.

Програма дисципліни за вибором розрахована на здобувачів освіти денної форми навчання. Її вивчення сприяє формуванню інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, зокрема: здатності до аналізу та оцінювання інноваційних педагогічних технологій; навичок розроблення та впровадження інноваційних методик; умінь використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі; готовності до постійного самовдосконалення та творчого пошуку.

Програма дисципліни враховує міжпредметні зв’язки з навчальними дисциплінами фахового спрямування, такими як «Вступ до спеціальності», «Психологія», «Педагогіка», «Інформаційні технології в освіті».

Основними формами підготовки здобувачів вищої освіти є: лекції, практичні, семінарські заняття, самостійна та індивідуальна робота.

Вивчення цієї навчальної дисципліни є важливим кроком на шляху до формування педагога професійного навчання, здатного ефективно працювати в умовах сучасного освітнього простору.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання» – надати студентам, майбутнім педагогам професійного навчання, фундаментальні уявлення про особливості впровадження інноваційного контенту в професійну педагогіку; формування знань здобувачів освіти про зміст, структуру та функціонально-реалізаційні параметри інноваційної компетентності в системі педагогічної діяльності

педагогів професійного навчання; формування в майбутніх педагогів професійного навчання інноваційної компетентності, здатності до впровадження сучасних освітніх технологій, розроблення та реалізації інноваційних методик у процесі підготовки фахівців.

Основні завдання дисципліни:

− ознайомлення з поняттям «інноваційна компетентність педагога» та її складниками;

− актуалізація інноваційної спрямованості майбутнього педагога професійного навчання;

− аналіз сучасних освітніх трендів та інноваційних підходів у професійній освіті;

− формування готовності здобувача освіти до розуміння методологічних орієнтирів інноватики у професійній галузі;

− формування здатності творчо застосовувати інноваційні педагогічні концепції, інноваційні теорії виховання, категорії педагогічної інноватики в галузі професійної педагогіки;

− формування навичок проєктування та впровадження інноваційних технологій у навчальний процес;

− опанування методів оцінювання ефективності педагогічних інновацій;

− розвиток критичного мислення, творчого підходу та навичок саморефлексії;

− розвиток рефлексійності та креативності особистості майбутнього педагога професійного навчання, як невід'ємних елементів інноваційної діяльності.

Предметом вивчення дисципліни за вибором є процес формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі фахової підготовки.

Дисципліна за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання» сприяє формуванню в майбутніх педагогів професійного навчання комплексу ключових компетентностей, необхідних для ефективного впровадження інновацій у навчальний процес.

Загальні компетентності:

− здатність оцінювати педагогічні практики, аналізувати сучасні тенденції в освіті та впроваджувати їх у професійну діяльність (критичне та аналітичне мислення);

− готовність до пошуку та розроблення нових методів навчання, адаптація до змін в освітньому середовищі (креативність та гнучкість мислення);

− уміння ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології для організації навчального процесу та створення інноваційного освітнього середовища (цифрова грамотність);

– здатність ефективно взаємодіяти з учнями, колегами, представниками бізнесу та виробництва для вдосконалення навчального процесу (комунікативні навички);

– уміння здійснювати безперервний професійний розвиток, критично оцінювати власний педагогічний досвід і вдосконалювати його відповідно до сучасних вимог (автономність і самоосвіта).

Фахові компетентності:

– здатність впроваджувати новітні освітні технології, активні та інтерактивні методи навчання, а також адаптувати їх до умов професійної підготовки (інноваційна діяльність);

– уміння організовувати навчання, спрямоване на формування компетентностей у здобувачів освіти, розробляти сучасні навчальні програми та методичні матеріали (моделювання та управління освітніми процесами);

– здатність проводити науково-педагогічні дослідження, аналізувати та впроваджувати передові педагогічні практики (дослідницька компетентність);

– розуміння потреб ринку праці, здатність адаптувати навчальний процес до актуальних вимог роботодавців та сприяти практичній підготовці студентів (інтеграція освіти і виробництва).

Після вивчення дисципліни «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання» здобувачі освіти повинні:

знати:

– теоретико-методологічні основи інноваційної компетентності педагога професійного навчання;

– сучасні освітні технології та їхнє застосування у професійній освіті;

– методи та форми активного навчання, що сприяють розвитку креативності та критичного мислення;

– інноваційні підходи до організації навчального процесу в закладах професійної освіти;

– психолого-педагогічні особливості впровадження інновацій у навчальний процес;

– цифрові технології та платформи для організації дистанційного та змішаного навчання;

– методи оцінювання результатів інноваційної діяльності педагога та її впливу на якість професійної підготовки;

– законодавче та нормативне забезпечення інноваційної діяльності в системі професійної освіти;

уміти:

– розробляти та впроваджувати інноваційні методики навчання у професійній освіті;

– створювати освітні середовища, що стимулюють самостійне навчання та професійний розвиток студентів;

– ефективно використовувати цифрові технології в освітньому процесі (LMS-платформи, віртуальні лабораторії, мультимедійні засоби тощо);

– моделювати освітні ситуації для розвитку критичного та креативного мислення здобувачів освіти;

– застосовувати методи проблемного, проєктного та змішаного навчання в підготовці майбутніх фахівців;

– оцінювати ефективність інноваційних педагогічних підходів і вплив їхнього застосування на професійну підготовку студентів;

– адаптувати навчальні програми та методики до сучасних викликів ринку праці;

– організовувати науково-методичну та експериментальну діяльність для впровадження освітніх інновацій;

– розвивати професійну мобільність та здатність до безперервного навчання, орієнтуючись на новітні тенденції освіти та професійного розвитку.

Ця дисципліна забезпечить майбутніх педагогів професійного навчання необхідними знаннями та навичками для ефективного використання інноваційних підходів у викладанні та організації освітнього процесу. Її вивчення сприятиме не лише професійному зростанню майбутніх педагогів, а й підвищенню якості професійної освіти, орієнтованої на інноваційний розвиток та відповідність сучасним викликам.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ»

Найменування показників	**Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти**	**Характеристика навчальної дисципліни Денна форма навчання**
Кількість кредитів – 4 кредити ЄКТС Кількість модулів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	вибіркова навчальна дисципліна
Загальний обсяг дисципліни – 120 годин	Спеціальність: 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).	Рік навчання: 2 Семестр: 3

Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Лекції –28 год Практичні, семінарські – 32 год Самостійна робота – 60 год Вид підсумкового контролю: залік

Тематичний план дисципліни за вибором

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Тема 1. Педагогічна інноватика у системі сучасної науки та освіти

Тема 2. Поняття та складові інноваційної компетентності педагога

Тема 3. Інноваційна компетентність у структурі педагогічної діяльності педагога професійного навчання

Тема 4. Інноваційний освітній процес

Тема 5. Мотиваційні засади інноваційної діяльності педагога

Тема 6. Міжнародний досвід у формуванні інноваційної компетентності

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2
ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ

Тема 7. Розвивальні можливості інноваційних технологій сучасної професійної освіти. Інноваційне мислення педагогів як умова ефективної інноваційної діяльності (технологія розвитку критичного мислення, креативність)

Тема 8. Проєктування як спосіб інноваційного перетворення педагогічної дійсності

Тема 9. Інтерактивне навчання як інноваційна технологія організації освітнього процесу

Тема 10. Технології проблемного навчання та розвитку творчої особистості

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

Тема 11. Застосування ІКТ у професійній діяльності сучасного педагога професійного навчання

Тема 12. Упровадження інновацій в освітній процес

Тема 13. Оцінювання результативності інноваційної діяльності. Продукт інноваційної діяльності

Тема 14. Готовність педагога професійного навчання до інноваційної діяльності

Тема 15. Аналіз ефективності та якості інноваційної діяльності в освіті. Освоєння та впровадження інноваційного досвіду

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Тема, модуль	Кількість годин				
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Всього
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1. Теоретичні основи інноваційної компетентності педагога						
1	Тема 1. Педагогічна інноватика у системі сучасної науки та освіти	2			2	4
2	Тема 2. Поняття та складові інноваційної компетентності педагога	2			2	4
3	Тема 3. Інноваційна компетентність у структурі педагогічної діяльності педагога професійного навчання	2		2	4	8
4	Тема 4. Інноваційний освітній процес	2		2	4	8
5	Тема 5. Мотиваційні засади інноваційної діяльності педагога	2		4	4	10
6	Тема 6. Міжнародний досвід у формуванні інноваційної компетентності	2			4	6
Модуль 2. Інноваційні педагогічні технології та методи						
7	Тема 7. Розвивальні можливості інноваційних технологій сучасної професійної освіти. Інноваційне мислення педагогів як умова ефективної інноваційної діяльності (технологія розвитку критичного мислення, креативність)	2	2	2	4	10
8	Тема 8. Проєктування як спосіб інноваційного перетворення педагогічної дійсності	2		2	4	8
9	Тема 9. Інтерактивне навчання як інноваційна технологія організації освітнього процесу	2		2	4	8

№ з/п	Тема, модуль	Кількість годин				
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Всього
1	2	3	4	5	6	7
10	Тема 10. Технології проблемного навчання та розвитку творчої особистості	2		2	4	8
Модуль 3. Практичні аспекти впровадження інновацій						
11	Тема 11. Застосування ІКТ у професійній діяльності сучасного педагога професійного навчання	2		2	4	8
12	Тема 12. Упровадження інновацій в освітній процес	2	2	2	4	10
13	Тема 13. Оцінювання результативності інноваційної діяльності. Продукт інноваційної діяльності	2		2	4	8
14	Тема 14. Готовність педагога професійного навчання до інноваційної діяльності	2		2	4	8
15	Тема 15. Аналіз ефективності та якості інноваційної діяльності в освіті. Освоєння та впровадження інноваційного досвіду	-	-	4	8	12
	ВСЬОГО	**28**	**4**	**28**	**60**	**120**

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ»

Модуль 1. **Теоретичні основи інноваційної компетентності педагога**

Тема 1. Педагогічна інноватика у системі сучасної науки та освіти

Лекція-презентація – 2 години

Сутність педагогічної інноватики. Інноватика як наука, що вивчає сутність, структуру та особливості перебігу інноваційних процесів. Об’єкт, предмет та завдання педагогічної інноватики. Структура педагогічної інноватики. Науково-понятєвий апарат сучасної педагогічної інноватики. Класифікація педагогічних нововведень. Характеристика інновацій за масштабом, інноваційним потенціалом, стосовно нового до старих форм діяльності. Нововведення в освіті,

їхнє наукове обґрунтування. Інноваційність як із принципів педагогіки. Інноваційна спрямованість формування професійної культури педагога професійного навчання. Нормативно-правове забезпечення організації інноваційної діяльності в системі освіти України.

Тема 2. Поняття та складові інноваційної компетентності педагога

Лекція-дискусія – 2 години

Загальне розуміння інноваційної компетентності педагога. Основні характеристики педагога з розвиненою інноваційною компетентністю. Складові інноваційної компетентності педагога професійного навчання. Мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний компоненти у розвитку інноваційного потенціалу педагога. Формування та розвиток інноваційної компетентності педагога професійного навчання. Методи та технології, які сприяють розвитку інноваційної компетентності педагога. Саморозвиток інноваційної компетентності педагога професійного навчання. Освітні програми та курси підвищення рівня інноваційної компетентності вчителів.

Інноваційна компетентність у практичній діяльності педагога професійного навчання. Інноваційні педагогічні методи. Впровадження інноваційних методів у навчальний процес. Труднощі, які можуть виникати під час упровадження інновацій у навчальний процес. Оцінювання рівня інноваційної компетентності педагога професійного навчання.

Тема 3. Інноваційна компетентність у структурі педагогічної діяльності педагога професійного навчання

Проблемна лекція – 2 години

Структурно-змістові властивості інноваційної компетентності педагога. Оцінні характеристики інноваційної компетентності педагога професійного навчання: особистісне значення інноваційної діяльності; прагнення до саморозвитку; знання, вміння планувати нові програми актуалізації та розвитку здібностей учнів; здатність прогнозувати нові параметри впливу та взаємодії з учнями; знання методологічних, теоретичних засад теорії педагогічної інноватики; здатність до створення методичної концепції інноваційної діяльності; вміння комбінувати традиційні та інноваційні способи навчання; здатність організовувати педагогічний експеримент; сприйнятливість до педагогічних інновацій; здатність продукувати безліч рішень; здатність керувати інноваційним процесом; знання, вміння контролювати впровадження та поширення інновацій. Характеристика рівнів інноваційної компетентності педагога – репродуктивний, алгоритмізуючий, продуктивний та творчий.

Практичне заняття – 2 години

Тренінг «*Основи професійної мети*». Цей тренінг є складовою авторської дослідної методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Мета його проведення – навчити майбутніх педагогів професійного навчання розрізняти професійні та особистісні цілі, правильно їх

формулювати, планувати стратегічні та тактичні дії для ефективного досягнення намічених цілей; допомогти визначити місце мети в процесі інноваційної діяльності.

Діагностичні процедури. Заповнення анкети «*Педагогічна інноваційна діяльність майбутніх педагогів професійного навчання: сутність та перспективи розвитку*». Діагностика рівня вияву інноваційної компетентності педагога та провідних термінальних цінностей, відповідно до яких визначають інструменти мотивації до інноваційної діяльності. Обговорення та аналіз результатів діагностики (на вибір).

Тема 4. Інноваційний освітній процес

Дискусія, тренінгові вправи – 2 години

Компетентнісний вимір професійної діяльності сучасного педагога професійного навчання. Інноваційне середовище сучасного закладу освіти. Сучасні тенденції інноваційного розвитку освітніх систем та основи управління змінами в ході реалізації інноваційних проектів. Структура педагогічної інноваційної діяльності, види інноваційної діяльності та їх сутність: передовий педагогічний новаторський досвід, дослідницький досвід. Етапи та рівні інноваційної діяльності. Принципи та функції реалізації інноваційної діяльності. Способи аналізу та критичної оцінки різних теорій, концепцій, підходів до побудови стратегій локальних, модульних, системних змін.

Практичне заняття – 2 години

Наукове кафе *«Ставлення студентів до інноваційної діяльності: руйнування стереотипів»*.

Мета – формування інтересу до науки та інновацій через показ спектру термінальних цінностей вченого, руйнування стереотипу «складності» наукової та інноваційної діяльності в неформальній обстановці. Експериментатори організують та проводять бесіду, під час якої запрошені дослідники в доступній для студентів творчій формі розповідають про наукові дослідження, проєкти та розробки, дискутують на наукові теми. Студенти ознайомлюються з результатами науково-дослідної діяльності провідних науковців, молодих дослідників університету, формуючи позитивне ставлення до науки та інновацій. У результаті заходу студенти зможуть сформувати позитивне ставлення та мотивацію до інноваційної діяльності.

Тема 5. Мотиваційні засади інноваційної діяльності педагога

Лекція-дискусія – 2 години

Визначення мотивації та її роль у професійній діяльності педагога. Основні теорії мотивації (зокрема, теорія Маслоу, теорія очікувань В. Врума, теорія самодетермінації). Види мотивації: внутрішня та зовнішня, позитивна та негативна. Проблема інноваційної готовності, сприйнятливості до педагогічних інновацій. Чинники, що визначають потребу педагога в інноваційній діяльності. Взаємозв’язок між професійною компетентністю та мотивацією до впровадження

інновацій. Мотиваційний компонент інноваційної діяльності. Зовнішня та внутрішня мотивація, професійний мотив, мотиви особистісної самореалізації. Особистісна значимість інноваційної діяльності. Ключові мотиви педагогічної інноваційної діяльності. Професійний саморозвиток і самореалізація.

Чинники, що впливають на мотивацію педагога до інноваційної діяльності. Внутрішні чинники: особистісні якості, рівень професійної компетентності, освітні цінності, готовність до змін. Зовнішні чинники: умови праці, підтримка адміністрації, професійна спільнота, матеріальне стимулювання, освітня політика держави. Перешкоди та бар'єри у формуванні мотивації до інноваційної діяльності. Способи підвищення мотивації педагога до інноваційної діяльності. Створення сприятливого інноваційного середовища у навчальному закладі. Система матеріального та нематеріального заохочення педагогів. Професійний розвиток через курси підвищення кваліфікації, тренінги, вебінари. Формування культури освітніх інновацій серед педагогів.

Дебати *«Мотиваційний потенціал педагога-інноватора»*.

Запитання для обговорення:

- *Як ви вважаєте, які причини спонукають педагога застосовувати різні нововведення?*

- *Чи очікуєте ви особистого задоволення від запровадження педагогічних інновацій?*

- *Що зміниться у вашій роботі в ході здійснення інноваційної діяльності?*

Практичне заняття – 2 години

Дидактична гра «*Моя професійна мотивація*» спрямована на формування професійної мотивації, активізацію пізнавальної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання, формування в них інноваційної компетентності.

Мета гри: актуалізувати знання про роботу педагога професійного навчання, сприяти позитивному ставленню до освітніх реформ, усвідомленню ролі педагога та значущості його діяльності в реалізації місії освіти, посилити мотивацію педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, спонукати бажання до розвитку професійної успішності, аналізувати та змінювати мотиваційний стиль діяльності.

Практичне заняття – 2 години

Мотиваційний тренінг «*Інноваційна грамотність майбутніх педагогів професійного навчання*».

Мотиваційний тренінг був спрямований на досягнення таких цілей: розширення професійного кругозору майбутніх педагогів професійного навчання про переваги використання інновацій; усунення педагогічних труднощів та перешкод у роботі з нововведеннями; вироблення системної та послідовної стратегії під час підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до успішної інноваційної діяльності.

Тема 6. Міжнародний досвід у формуванні інноваційної компетентності

Лекція-презентація – 2 години

Актуальність розвитку інноваційної компетентності в умовах глобалізації. Мета та завдання вивчення міжнародного досвіду. Міжнародні концепції та моделі інноваційної компетентності (наприклад, моделі ОЕСР, ЄС). Роль освіти в розвитку інноваційної компетентності. Міжнародний досвід формування інноваційної компетентності в системі освіти: досвід країн-лідерів у сфері інновацій (наприклад, Фінляндія, Південна Корея, Сингапур).

Інноваційні педагогічні технології та методи навчання, які застосовуються для розвитку інноваційної компетентності: проєктне навчання; STEM-освіта; навчання на основі запитів (inquiry-based learning); дизайн-мислення; використання цифрових технологій в освітньому процесі. Міжнародні програми та проєкти з розвитку інноваційної компетентності.

Формування інноваційної компетентності в різних галузях. Інноваційна компетентність в інженерії та технологіях. Інноваційна компетентність у бізнесі та підприємництві. Інноваційна компетентність у соціальній сфері. Роль державно-приватного партнерства в розвитку інноваційної компетентності.

Модуль 2. **Інноваційні педагогічні технології та методи**

Тема 7. Розвивальні можливості інноваційних технологій сучасної професійної освіти. Інноваційне мислення педагогів як умова ефективної інноваційної діяльності (технологія розвитку критичного мислення, креативність)

Лекція-дискусія – 2 години

Актуальність теми в контексті сучасних освітніх змін. Визначення понять «інноваційне мислення», «критичне мислення» та «креативність». Зв’язок між інноваційним мисленням та ефективною педагогічною діяльністю. Інноваційне мислення педагога: сутність та особливості. Визначення інноваційного мислення та його роль у педагогічній діяльності. Основні характеристики інноваційного мислення: гнучкість, відкритість до змін, здатність до аналізу та прогнозування. Чинники, що впливають на розвиток інноваційного мислення в педагогів. Бар’єри та перешкоди на шляху до формування інноваційного мислення.

Критичне мислення як компонент інноваційного мислення педагога. Визначення критичного мислення та його значення в освітньому процесі. Основні складові критичного мислення: аналіз, синтез, оцінка, логічне обґрунтування. Методи та технології розвитку критичного мислення педагогів. Дискусії та дебати. Аналіз кейсів та проблемних ситуацій. Робота з різними точками зору та вміння аргументовано відстоювати позицію. Метод Сократівського діалогу та його значення в навчальному процесі.

Креативність як складова інноваційного мислення. Поняття креативності в педагогічній діяльності. Основні механізми творчого мислення: асоціативне мислення, комбінаторика ідей, дивергентне мислення. Методи розвитку

креативності у педагогів: метод «мозкового штурму»; вправи на генерування альтернативних рішень; метод шести капелюхів мислення Едварда де Боно. Зв'язок між креативністю та здатністю педагога до адаптації в умовах швидких змін в освіті.

Дискусія *«Які інноваційні підходи ви готові впроваджувати у своїй педагогічній діяльності?»*

Проблемний семінар

«Розвивальні можливості технологій сучасної професійної освіти»

Теми виступів:

- Розвивальні можливості інноваційних технологій навчання
- Інноваційні підходи до оцінки діяльності педагогів
- Готовність педагога до проведення педагогічного експерименту

Запитання для обговорення на семінарі:

1. Порівняйте традиційні та інноваційні способи навчання.
2. Виділіть переваги інноваційного способу навчання та його впливу на якість освітнього процесу.
3. У чому, на вашу думку, полягають розвивальні можливості інноваційних технологій навчання?
4. Оцініть ваші потенційні можливості для проведення педагогічного експерименту?

Дебати *«Інноваційні та традиційні способи навчання: за та проти»*

Студенти обирають 2-х суддів, тьютора, таймкіпера, а потім утворюють 2 команди спікерів – ствердження та заперечення. Спікери команди ствердження повинні переконати суддів у правильності своїх позицій та аргументацій. Спікери команди заперечення повинні довести, що позиція команди ствердження є невірною або інтерпретація теми має недоліки. Таймкіпер стежить за часом виступів. Судді вислуховують аргументи обох команд, заповнюють протоколи та відзначають кращого спікера команди ствердження та заперечення. Наприкінці загальне обговорення та дискусія.

Практичне заняття – 2 години

Круглий стіл «*Креативність – фактор успішної інноваційної діяльності педагога*»

Теми виступів та дискусій:

- Креативність у структурі педагогічної діяльності
- Інтелектуально-творчі здібності педагога, його фантазії та уяву
- Тенденції розвитку креативності педагога в умовах безперервної освіти
- Умови, механізми та ресурси креативної активності педагога
- Бар'єри творчості

Після обговорення педагоги підбивають підсумки, роблять висновки.

Тема 8. Проєктування як спосіб інноваційного перетворення педагогічної дійсності

Проблемна лекція – 2 години

Проєктування як вид професійно-педагогічної діяльності. Етапи та форми педагогічного проєктування. Сутність, принципи проєктування та тенденції розвитку сучасних освітніх технологій. Педагогічне проєктування як інноваційний процес. Реалізація педагогічного проєктування у освітньому процесі. Проєкт як наслідок педагогічного проєктування: сутність, характеристика, особливості.

Практичне заняття – 2 години

Інтелектуальний марафон «*Проєкт: структура та логіка*», який проводиться з метою розширення та закріплення знань про основні етапи та логіку проєктування, розвитку ерудиції, навичок конструктивної аргументації, ефективних комунікацій.

Проводиться у формі інтелектуальної гри, наприклад, «Що? Де? Коли?», парламентських дебатів, управлінських поєдинків тощо. Завдання інтелектуального марафону складаються за темою, пов'язаною з інноваційною діяльністю, розраховані на загальну ерудицію студентів, розвиток навичок конструктивної аргументації, використання знань у новій нестандартній формі. Експерти, науково-педагогічні працівники, коментують відповіді на питання інтелектуальної гри, проводять бесіди зі студентами, представляють свою точку зору під час парламентських дебатів на тему «*Інновації – потреба суспільства*». У ході управлінських поєдинків студенти вирішують конфліктні ситуації, спираючись на знання з управління проєктом.

Тема 9. Інтерактивне навчання як інноваційна технологія організації освітнього процесу

Інтерактивна лекція – 2 години

Сутність інтерактивного навчання. Мета та завдання інтерактивного навчання. Класифікація інтерактивних методів навчання. Опис технологій інтерактивного навчання. Застосування інтерактивних методів навчання на заняттях. Інтерактивне заняття, його структура. Оцінювання навчальних досягнень учнів на інтерактивному занятті.

Практичне заняття – 2 години

Мета: Ознайомити учасників з сутністю та видами інтерактивного навчання. Надати практичні навички застосування інтерактивних методів у навчальному процесі. Розвинути здатність до аналізу та оцінки ефективності інтерактивних методів.

Завдання:

- Визначити переваги та недоліки інтерактивного навчання.
- Класифікувати інтерактивні методи та технології.

- Розробити та провести фрагмент заняття з використанням інтерактивного методу.

- Проаналізувати ефективність проведеного фрагмента заняття.

План заняття:

Вступ (10 хв)

Актуальність інтерактивного навчання в сучасній освіті. Визначення поняття «інтерактивне навчання». Мета та завдання практичного заняття.

Теоретичний блок (20 хв)

Переваги та недоліки інтерактивного навчання. Класифікація інтерактивних методів (робота в малих групах, дискусії, рольові ігри, кейс-методи, проєктна діяльність, тощо). Інтерактивні технології (вебквести, онлайн-дошки, інтерактивні презентації тощо).

Практичний блок (45 хв)

Робота в групах: розроблення фрагмента заняття з використанням обраного інтерактивного методу. Презентація розроблених фрагментів занять. Проведення фрагментів занять учасниками.

Аналітичний блок (15 хв)

Обговорення та аналіз проведених фрагментів занять. Оцінювання ефективності використаних інтерактивних методів. Визначення можливостей застосування інтерактивних методів для різних навчальних дисциплін.

Висновки (10 хв)

Узагальнення отриманих знань та навичок. Рекомендації щодо використання інтерактивного навчання в практичній діяльності.

Тема 10. Технології проблемного навчання та розвитку творчої особистості

Проблемна лекція – 2 години

Проблемне навчання як складова сучасних освітніх технологій. Основні характеристики проблемного навчання. Педагогічні функції проблемного навчання. Етапи проблемного навчання. Інноваційні методи проблемного навчання. Технологія розвитку творчої особистості.

Практичне заняття – 2 години

Дидактична гра «Банк інноваційних технологій» моделює процес аналізу, відбору та впровадження інноваційних освітніх технологій у навчальний процес. Учасники виступають у ролі педагогічних експертів, які презентують, оцінюють та впроваджують інноваційні методики, створюючи «банк» перспективних технологій для освіти.

Мета гри: сформувати в учасників навички аналізу, критичного оцінювання та впровадження сучасних освітніх технологій, розвинути інноваційне мислення та вміння приймати обґрунтовані педагогічні рішення.

Завдання гри: *навчальні* – ознайомити майбутніх педагогів професійного навчання із сучасними інноваційними освітніми технологіями; розвинути навички їх аналізу, порівняння та оцінювання ефективності; *розвивальні* – сприяти розвитку критичного мислення та креативності; формувати вміння працювати в команді, вести дискусію та аргументувати свою думку.

Модуль 3. **Практичні аспекти впровадження інновацій**

Тема 11. Застосування ІКТ у професійній діяльності сучасного педагога професійного навчання.

Інтерактивна лекція – 2 години

Сутність поняття «інформаційно-комунікаційні технології». Огляд актуальних інформаційно-комунікаційних технологій, що використовуються в освітньому процесі. Аналіз переваг та недоліків застосування ІКТ в професійному навчанні.

Визначення рівня необхідної ІКТ-компетентності для сучасного педагога професійного навчання. Розвиток навичок використання цифрових інструментів для створення навчальних матеріалів. Використання онлайн-платформ для організації дистанційного та змішаного навчання.

Інтерактивні методи навчання з використанням ІКТ. Застосування інтерактивних дощок, онлайн-тестів, віртуальних лабораторій та інших інструментів. Використання мультимедійних презентацій, відеоуроків та інших візуальних матеріалів. Організація онлайн-дискусій, вебінарів та інших форм інтерактивного спілкування. Створення та використання електронних портфоліо студентів. Гейміфікація (E-LEARNING) як засіб підвищення ефективності навчання на заняттях у закладах професійної освіти. Використання ІКТ для оцінювання навчальних досягнень.

Перспективи розвитку ІКТ в професійному навчанні. Тенденції розвитку цифрових технологій в освіті. Використання штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності в навчальному процесі. Розвиток дистанційного та змішаного навчання. Упровадження технології «змішане навчання» під час підготовки майбутніх фахівців. Мобільне навчання в системі сучасних освітніх технологій.

Практичне заняття – 2 години

Тренінг «*Команда проєкту*», мета – розвиток комунікативно-організаторських умінь у процесі командної інноваційної діяльності.

Тема 12. Упровадження інновацій в освітній процес

Проблемна лекція – 2 години

Мета: не лише передати інформацію, але й стимулювати критичне мислення та пошук рішень. Зміст будується навколо виявлення та аналізу проблем, пов’язаних з упровадженням інновацій в освіті.

Основні проблемні питання:

Що таке інновації в освіті та чим вони відрізняються від традиційних методів?

Які види інновацій є найбільш актуальними для сучасного навчального процесу?

Які критерії ефективності інновацій в освіті?

Які психологічні, організаційні та матеріально-технічні бар'єри перешкоджають впровадженню інновацій?

Як подолати опір змінам з боку педагогів та адміністрації?

Які методи та технології є найбільш ефективними для впровадження інновацій в навчальний процес?

Як адаптувати інноваційні методи до специфіки конкретної навчальної дисципліни?

Як оцінити ефективність упроваджених інновацій?

Які компетентності необхідні педагогу для успішного впровадження інновацій?

Як стимулювати творчу активність педагогів та їх готовність до експериментів?

Як забезпечити безперервне професійне зростання педагогів в умовах інноваційного навчання?

Як інновації сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей та навичок самостійного навчання?

Як інновації впливають на якість підготовки фахівців та їхню конкурентоспроможність на ринку праці?

Тренінг «*Алгоритм впровадження інноваційної технології*», мета – розроблення та особливості впровадження різних інноваційних технологій у процес підготовки майбутніх фахівців.

Практичне заняття – 2 години

«*Генерування ідей*»: студенти ознайомлюються з різними інструменти пошуку інноваційної ідеї (спостереження, аналіз та синтез явищ, наукова абстракція, побудова гіпотез, прогнозування технічних та економічних показників та явищ тощо). Пошук інноваційної ідеї – це найважливіший і найважчий момент. Інноваційна ідея полягає в баченні студентом практичних способів застосування певних нововведень на основі виявлених потреб, що є початком творчого процесу. Для формування нової ідеї значна роль відводиться уяві, водночас необхідні такі методи, як мозковий штурм, метод спроб і помилок, метод теорії вирішення винахідницьких завдань, моделювання інноваційних процесів та проєктів, а також інші.

Тема 13. Оцінювання результативності інноваційної діяльності. Продукт інноваційної діяльності

Лекція-презентація – 2 години

Аспекти управління інноваціями. Вимірювання успіху та визначення кінцевого результату інноваційного процесу. Оцінювання результативності інноваційної діяльності. Методи і критерії, які використовуються для визначення ефективності інноваційних проєктів. Важливість оцінювання полягає в тому, що воно дозволяє: визначити, чи досягнуті поставлені цілі; виміряти вплив інновацій на організацію або суспільство; прийняти обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку інноваційних ініціатив; оптимізувати використання ресурсів, спрямованих на інноваційну діяльність.

У контексті освітнього процесу, особливо у сфері професійного навчання, оцінювання результативності інноваційної діяльності набуває особливого значення. Адже саме через оцінювання інновацій можна визначити ефективність та необхідність подальшого впровадження тих чи інших інноваційних технологій, методик, тощо.

Практичне заняття – 2 години

«Створення електронної презентації» – це робота студентів із сервісами, які допоможуть підготувати яскраву презентацію та наочно показати ідею, проєкт чи іншу ініціативу.

Тема 14. Готовність педагога професійного навчання до інноваційної діяльності

Лекція-дискусія – 2 години

Ставлення педагогів до інновацій в освіті. Готовність педагога до участі у інноваційному освітньому процесі. Здатність педагога визначати перспективи свого професійного розвитку у світлі інноваційних процесів освіти. Формування інноваційної культури педагога. Знання та вміння педагога професійного навчання у галузі технології проведення дослідно-експериментальної роботи як частини інноваційного процесу та науково-дослідної діяльності.

Професіоналізм, творчі здібності, індивідуальний стиль діяльності педагога-інноватора Бар’єри в діяльності педагога професійного навчання. Індивідуальна освітня траєкторія та її психолого-педагогічне забезпечення. Тьюторство та консалтинг в освіті.

Сучасний педагог професійного навчання: інтелектуальні, особистісні та професійні передумови інноваційної діяльності. Психологія творчості викладача в інноваційному процесі. Мотивація інноваційної діяльності. Головні аспекти та технології особистісно-професійного саморозвитку. Моделі інноваційної діяльності педагога професійного навчання.

Практичне заняття – 2 години

Круглий стіл *«Педагог – інноватор»*

Теми обговорень:

- Педагогічна діяльність педагога-інноватора
- Від педагога-інноватора» до інноваційного педагогічного колективу
- Саморозвиток та інноваційний пошук педагога

Проводиться колективний аналіз, відзначаються найцікавіші фрагменти, оригінальні знахідки практикуму.

Діагностична процедура. Діагностика рівня сформованості інноваційної компетенції педагога Обговорення та аналіз результатів діагностики (на вибір).

Тема 15. Аналіз ефективності та якості інноваційної діяльності в освіті. Освоєння та впровадження інноваційного досвіду

Практичне заняття – 4 години

Рефлексійний тренінг *«Підготовка до інноваційної діяльності».*

Мета рефлексійного тренінгу – сформувати вміння аналізувати ефективність та результативність педагогічної діяльності, а також коригувати її за потреби.

Конкурс портфоліо інноваційних здобутків та індивідуальна оцінка проведеної роботи (заповнення анкети самооцінювання рівня сформованості інноваційної компетентності).

Мета конкурсу портфоліо інноваційних здобутків – рефлексія успіхів та невдач студентів, корекція та покращення їх інноваційної діяльності, визначення вектору інноваційного розвитку. Експерти проводять експертне оцінювання портфоліо інноваційних досягнень студентів, що включає показники результативності (доповіді на семінарах, конференціях, роботи на кращий інноваційний проєкт, наукові публікації, нагороди тощо), а також есе на тему «Інновації в моєму житті». Студенти проводять рефлексію свого інноваційного потенціалу, досягнень в інноваційній діяльності.

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання»

№ з/п	Теми дисципліни	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин
1	Тема 1. Педагогічна інноватика у системі сучасної науки та освіти	Вибір ІНДЗ. Підготовка огляду періодики, інтернет-ресурсів з теми.	2
2	Тема 2. Поняття та складові інноваційної компетентності педагога	Складання глосарію. Упорядкування денотатного графа.	2

№ з/п	Теми дисципліни	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин
3	Тема 3. Інноваційна компетентність у структурі педагогічної діяльності педагога професійного навчання	Підготовка презентації. Аналіз інноваційної діяльності з проблеми.	4
4	Тема 4. Інноваційний освітній процес	Підготовка наукового повідомлення на теми «Передумови виникнення педагогічної інноватики», «Зв'язок інноваційної педагогіки з іншими науками».	4
5	Тема 5. Мотиваційні засади інноваційної діяльності педагога	Добір матеріалів для портфоліо.	4
6	Тема 6. Міжнародний досвід у формуванні інноваційної компетентності	Підготовка огляду періодики, інтернет-ресурсів з теми. Складання анотованого бібліографічного списку.	4
7	Тема 7. Розвивальні можливості інноваційних технологій сучасної професійної освіти. Інноваційне мислення педагогів як умова ефективної інноваційної діяльності (технологія розвитку критичного мислення, креативність)	Складіть ментальну карту класифікації педагогічних технологій.	4
8	Тема 8. Проєктування як спосіб інноваційного перетворення педагогічної дійсності	Розроблення теми та структури міжпредметного проєкту, який можна використовувати на заняттях у закладі професійної освіти (тема за вибором студента).	4
9	Тема 9. Інтерактивне навчання як інноваційна технологія організації освітнього процесу	Створення мультимедійних презентацій «Інтерактивні інноваційні технології навчання у закладі професійної освіти».	4

№ з/п	Теми дисципліни	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин
10	Тема 10. Технології проблемного навчання та розвитку творчої особистості	Складіть мінікейси для проведення занять у закладі професійної освіти (навчальні предмети на вибір студента).	4
11	Тема 11. Застосування ІКТ у професійній діяльності сучасного педагога професійного навчання	Підготовка наукового повідомлення на тему «Цифрова грамотність педагога професійного навчання».	4
12	Тема 12. Упровадження інновацій в освітній процес	Написання творів-міркувань щодо значення впровадження інновацій в освітній процес. Підготовка огляду періодики, інтернет-ресурсів.	4
13	Тема 13. Оцінювання результативності інноваційної діяльності. Продукт інноваційної діяльності	Розроблення програми впровадження інновацій в освітній установі.	4
14	Тема 14. Готовність педагога професійного навчання до інноваційної діяльності	Підготовка мультимедійної презентації на тему «Готовність педагога професійного навчання до інноваційної діяльності».	4
15	Тема 15. Аналіз ефективності та якості інноваційної діяльності в освіті. Освоєння та впровадження інноваційного досвіду.	Написання есе «Інновації в моєму житті». Оформлення ІНДЗ. Підготовка до конкурсу портфоліо інноваційних здобутків.	4
	Всього		**60**

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)

Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання майбутніми педагогами професійного навчання спрямовується на поглиблене, творче опрацювання фахової літератури, виконання завдань на порівняльний аналіз

інформаційних джерел, використання фахового та творчого потенціалу здобувачів освіти.

Студенти вибирають одне із п’яти творчих підсумкових індивідуальних навчально-дослідних завдань на вибір:

1. **Проєкт «Інноваційний навчальний заклад професійної освіти майбутнього»**

Завдання: Розробіть концепцію інноваційного навчального закладу професійної освіти, який використовує сучасні педагогічні технології та методи. Опишіть, як у навчальному закладі буде організовано сприяння розвитку інноваційної компетентності учнів та педагогів.

Очікувані результати: Студенти повинні продемонструвати розуміння теоретичних основ інноваційної компетентності та практичних аспектів упровадження інновацій.

Критерії оцінювання:

Оригінальність ідеї та концепції.

Глибина аналізу теоретичних основ інноваційної компетентності.

Практичність і реалістичність запропонованих методів та технологій.

Якість презентації та оформлення проєкту.

2. **Кейс-стаді «Успішне впровадження інновацій»**

Завдання: Проаналізуйте реальний приклад успішного впровадження інновацій у навчальний процес. Опишіть, які методи та технології були використані, які результати були досягнуті та які уроки можна винести із цього досвіду.

Очікувані результати: Студенти повинні продемонструвати вміння аналізувати та оцінювати практичні аспекти впровадження інновацій.

Критерії оцінювання:

Глибина аналізу та розуміння кейсу.

Уміння виділити ключові методи та технології.

Якість висновків та рекомендацій.

Структурованість та логічність викладу матеріалу.

3. **Розроблення інтерактивного навчального модуля**

Завдання: Створіть інтерактивний навчальний модуль з використанням сучасних технологій (наприклад, AR/VR, гейміфікація). Опишіть, як цей модуль сприятиме розвитку інноваційної компетентності учнів.

Очікувані результати: Студенти повинні продемонструвати креативність та вміння застосовувати інноваційні педагогічні технології.

Критерії оцінювання:

Креативність та інноваційність використаних технологій.

Відповідність модуля навчальним цілям.

Інтерактивність та залучення учнів.

Технічна якість та функціональність модуля.

4. **Дослідницький проєкт «Інноваційні методи оцінювання»**

Завдання: Проведіть дослідження різних інноваційних методів оцінювання знань та навичок учнів. Розробіть рекомендації щодо впровадження цих методів у навчальний процес.

Очікувані результати: Студенти повинні продемонструвати розуміння теоретичних основ та практичних аспектів інноваційних методів оцінювання.

Критерії оцінювання:

Глибина та якість проведеного дослідження.

Вміння аналізувати та порівнювати різні методи оцінювання.

Практичність та реалістичність рекомендацій.

Якість оформлення та презентації результатів.

5. **Відеопрезентація «Інноваційний педагог»**

Завдання: Створіть відеопрезентацію, в якій ви розповідаєте про роль інноваційного педагога в сучасному навчальному процесі. Опишіть, які компетентності та навички необхідні для успішного впровадження інновацій.

Очікувані результати: Студенти повинні продемонструвати вміння комунікувати та презентувати свої ідеї, а також розуміння ролі інноваційного педагога.

Критерії оцінювання:

Якість та чіткість відеопрезентації.

Глибина розуміння ролі інноваційного педагога.

Уміння комунікувати та презентувати ідеї.

Креативність та оригінальність подання матеріалу.

Методи навчання, які застосовуються під час викладання дисципліни «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання».

Пояснювально-ілюстративні методи спрямовані на передавання та засвоєння знань шляхом пояснення, демонстрації та використання наочності:

- лекції з мультимедійною підтримкою (презентації, відеоматеріали, схеми, інфографіка);
- демонстрація педагогічних інновацій (інтерактивні методики, цифрові освітні платформи);
- аналіз реальних кейсів впровадження інноваційних технологій у професійній освіті;
- перегляд та обговорення відеофрагментів із досвіду передових педагогічних практик.

Репродуктивні методи спрямовані на закріплення отриманих знань і формування навичок шляхом повторення та виконання типових завдань:

- виконання вправ та практичних завдань для відпрацювання методик впровадження інноваційних освітніх технологій;
- складання алгоритмів та інструкцій щодо використання інтерактивних методів навчання;

– відтворення педагогічних ситуацій із застосуванням інноваційних підходів у викладанні;

– робота з навчально-методичною літературою та нормативно-правовими документами у сфері освіти.

Проблемно-пошукові методи спрямовані на розвиток критичного мислення, самостійного аналізу та генерації нових педагогічних ідей:

– дискусії та дебати щодо доцільності використання інновацій у професійній освіті;

– проєктна діяльність (розроблення інноваційного освітнього проєкту або методики викладання);

– аналіз та розв'язання проблемних ситуацій у процесі навчання майбутніх фахівців;

– мозковий штурм із формування нових підходів до викладання професійних дисциплін;

– самостійний пошук та презентація матеріалів про сучасні педагогічні інновації.

Методи оцінювання: усних відповідей, контрольні роботи, оцінка за повідомлення, реферат, підсумковий контроль.

поточне оцінювання:

– оцінювання активності на заняттях – участь у дискусіях, обговореннях, кейсах та проблемних ситуаціях;

– самостійні роботи – підготовка аналітичних оглядів, рефератів, презентацій на основі вивчених матеріалів;

– тестування – перевірка теоретичних знань щодо інноваційних освітніх технологій;

– практичні завдання – розроблення методичних матеріалів, інтерактивних занять, навчальних проєктів;

формувальне оцінювання:

– портфоліо – накопичення навчальних і практичних напрацювань студентів (проєкти, дидактичні матеріали, відгуки, самооцінка);

– самооцінювання та взаємооцінювання – рефлексія щодо власних навчальних досягнень і оцінювання роботи одногрупників;

– есе та аналітичні звіти – формування власного бачення інноваційної діяльності педагога;

підсумковий контроль:

– залік – перевірка теоретичних знань, аналіз педагогічних кейсів, тестові та практичні завдання;

– індивідуальний або груповий проєкт – розроблення та презентація інноваційного педагогічного проєкту;

– педагогічна майстерня – публічний захист методики або освітнього підходу, розробленого студентом.

Зважаючи на те, що питома вага оцінки кожного виду навчальної роботи студента в загальній підсумковій оцінці визначається відповідно до їх значущості в теоретичній та практичній підготовці фахівця, а також структури та змісту навчальної дисципліни, кількість балів розподілено таким чином:

Розподіл балів оцінювання успішності студентів з дисципліни за вибором «Формування інноваційної компетентності педагога професійного навчання»

Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3					ІНДЗ	Залік	Всього балів
Теми						Теми				Теми							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
Всього 30						Всього 20				Всього 25					15	10	100

Шкала оцінювання за ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної Діяльності	Оцінка по шкалі ECTS	Характеристика
90–100	A	відмінне виконання завдань лише з незначною кількістю помилок
80–89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
65–79	C	у цілому правильне виконання завдань з невеликою кількістю значних помилок
55–64	D	недосконало, зі значною кількістю помилок
50–54	E	виконання завдань відповідає мінімальним критеріям
35–49	FX	потрібно вивчити матеріал перед тим, як перескласти
0–34	F	необхідна серйозна подальша робота

Методичне забезпечення:

– інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни;

– ілюстративні матеріали, нормативні документи, навчальні програми, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, тестові завдання.

Рекомендована література

Основна

1. Бурчак Л. В. Формування інноваційної компетентності майбутніх учителів біології: теорія і практика : монографія / за наук. ред. проф. В. П. Курок. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 451 с.
2. Бурчак Л. В., Бурчак С. О. Творчий розвиток майбутніх педагогів: теоретичний аспект : навчальний посібник / за заг. ред. проф. В. П. Курок. Суми : Видавничий дім «Ельдорадо», 2021. 244 с.
3. Бурчак С. О. Теоретичні і методичні засади розвитку творчості майбутніх учителів математики в процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Глухів, 2021. 40 с.
4. Даниленко Л. І. Інноваційні технології у профільному навчанні старшокласників : навч.-метод. посіб. Черкаси : Редакційно-видавничий відділ Черкаського ОІПОПП, 2015. 92 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академія, 2015. 352 с.
6. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2009. 176 с.
7. Закон України «Про вищу освіту». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/1556-18.
8. Закон України «Про інноваційну діяльність» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text
9. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
10. Інноваційна діяльність вчителя: термінологічний словник / за заг. ред. О. І. Огієнко. Київ, 2016. 120 с.
11. Інноваційність розвитку вищої педагогічної освіти: від теорії до практики : колективна монографія / за заг. ред. Л. Л. Хоружої. Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. 232 с.
12. Мачинська Н. І., Цимбалюк М. М. Впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання у практику підготовки магістрів : методичні рекомендації. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 48 с.
13. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.
14. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#n12
15. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура : монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка. 2008. 472 с.

16. Формування готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності: теорія і практика : колективна монографія / авт. кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна та ін. Київ, 2016. 258 с.

17. Цюняк О. П. Педагогічна інноватика : навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2019. 128 с.

18. Цюняк О. П., Довбенко С. Ю. Педагогічна інноватика : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2019. 190 с.

Допоміжна

1. Биков В. Ю., Литвинова С. Г., Тукало С. М. Концептуальні підходи до проєктування цифрового портфоліо наукових і науково-педагогічних працівників. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. Вип. 60. С. 9–16. https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021

2. Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри : дис. … канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінниця, 2010. 238 с.

3. Вакулова І. В. Розвиток інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці : дис. … д-ра філософії / Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2024. 277 с.

4. Ватковська М. Г., Швидун В. М. Використання інноваційних педагогічних технологій при підготовці педагогів до роботи в умовах нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 65. Т. 1. С. 139–142. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/65/part_1/28.pdf

5. Довбенко С. Ю. Ключові компетентності у європейському освітньому просторі : *колективна монографія «Гірська школа в умовах реформування системи освіти: компетентнісний вектор»* / за наук. ред. д-ра пед. наук М. П. Оліяр / ДВНЗ «ПНУ ім. В. Стефаника». Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2018. С. 268–278.

6. Дубова Н. В. Інноваційні підходи до реалізації змісту підготовки майбутніх педагогів професійної освіти. *Modern engineering and innovative technologies*. 2023. № 29–03. С. 119–123. DOI: https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-29-03-041

7. Маланюк Н. М. Інноваційні педагогічні технології у професійній освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 3. С. 113–118. DOI https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.21

8. Мачинська Н. І., Комарова Ю. В. Упровадження інноваційних технологій навчання у вищій школі. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 1 (14). С. 240–247.

9. Паска Т. В., Мойсеєнко І. М., Шапка І. В. Інноваційні підходи до підготовки педагогів для впровадження сучасних освітніх технологій та стимулювання творчості у здобувачів освіти в Україні. *Академічні візії.* 2024. Вип. 29. С. 1–13. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.10793975

10. Султанова Л. Ю. Вплив ціннісних орієнтацій викладачів на розвиток їх професійного досвіду. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2016. № 14. С. 252–259.

11. Шевченко Л. С. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2019. 704 с.

Додаток И

Таблиця И.1

Етапи реалізації методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності

Етап	Цілі	Завдання	Організаційні форми	Технології, методи, форми
Перший: мотиваційно-ціннісний	Здійснення діагностичних процедур та проведення мотиваційних заходів, що сприяє вирішенню ситуації не-визначеності у використанні інновацій та нововведень у педагогічній діяльності	Діагностування та формування та розвиток мотивації майбутніх педагогів професійного навчання використання у педагогічній діяльності інновацій та нововведень	Мотиваційний тренінг «*Інноваційна грамотність майбутніх педагогів професійного навчання»*; дидактична гра «*Моя професійна мотивація*»; тренінг «*Основи професійної мети*»; Наукове кафе «*Ставлення студентів до інноваційної діяльності: руйнування стереотипів*».	**Технології**: інтерактивні технології навчання; технології проблемного, активного, креативного навчання, проєкт; модель змішаного навчання «перевернутий клас»; анкета «Педагогічна інноваційна діяльність майбутніх педагогів професійного навчання: сутність та перспективи розвитку»; **прийоми** створення ситуації успіху; **методи** активного навчання: дискусія, прийом сторітелінгу; проблемні завдання; **форми**: лекції, семінари, розвивальні ігри, бесіди, круглий стіл.
Другий: пізнавально-інформаційний	Збагачення теоретичних знань про стратегію, тактику та технології побудови інноваційної діяльності	Формування та розвиток інноваційних знань, умінь та навичок у майбутніх педагогів професійного навчання в процесі фахової підготовки	Освітній інтенсив «*Теоретичні засади інноваційної діяльності*»; дидактична гра «*Банк інноваційних технологій*»; інтелектуальний марафон «*Проєкт: структура та логіка*»	**Технології**: інтерактивні технології навчання, ІКТ, технології проблемного, активного, креативного навчання, проєкт; **методи** інтерактивної групової взаємодії (метод У. Діснея, майстерня майбутнього, метод WOOP), опрацювання професійних ситуацій; кейс-метод, метод портфоліо, метод проєктів, інтелектуальна гра, («Що? Де? Коли?», парламентські дебати, управлінські поєдинки); інтеграція до модульної структури дисциплін гнучкого навчального модуля інноваційної підготовки; **форми:** лекції, семінари, методична сесія, розвивальні ігри, бесіди, круглий стіл.

Етап	Цілі	Завдання	Організаційні форми	Технології, методи, форми
Третій: операційно-діяльнісний	Освоєння практичних навичок роботи майбутніх педагогів професійного навчання з інноваціями та ново-введеннями	Формування та розвиток інноваційних навичок майбутніх педагогів професійного навчання	Тренінг *«Команда проєкту»*; тренінг *«Алгоритм упровадження інноваційної технології»*; серія майстер-класів *«Інноваційні технології навчання у професійній освіті»*; фестиваль *«Творчість: методи генерації нових ідей»*; майстер-клас *«Навички розвитку креативності»;* проєктна майстерня *«Життєвий цикл проєкту»*.	**Технології**: інтерактивні технології навчання; технології проблемного, активного, креативного навчання, проєкт; «перевернуте навчання»; ділові ігри; **форми навчання**: тренінг, майстер-клас нового покоління, фестиваль, проєктна майстерня, конкурс молодіжних проєктів, колегіальне обговорення питань щодо вдосконалення проєкту, науково-практичні конференції, робота над помилками; самостійна робота студентів. **методи**: мозковий штурм, вправи, демонстрація, творчі ситуації для вирішення проблемного завдання; методи візуалізації (ментальні карти, опорні конспекти, інфографіка тощо).
Четвертий: рефлексійно-корекційний	Формування здібностей успішного використання майбутніми педагогами професійного навчання інноваційних, цифрових та хмарних технологій	Формування та розвиток інноваційного потенціалу та рефлексійних здібностей	виставка наочно-образних та письмових результатів інноваційної діяльності; конкурс портфоліо інноваційних здобутків; есе *«Інновації в моєму житті»;* рефлексійний тренінг *«Підготовка до інноваційної діяльності»*.	**технології** проблемного, активного, креативного навчання, експертна оцінка портфоліо; **форми**: есе; рефлексія, творчі завдання, семінари, експертна та групова оцінка результатів інноваційної діяльності, консультування; **методи**: коучинг, тренінг, інверсії, ментальні карти, мозковий штурм, ігрові методи, діагностичні.

Додаток К

Анкета «Педагогічна інноваційна діяльність майбутніх педагогів професійного навчання: сутність та перспективи розвитку»

Шановні студенти, пропонуємо вам відповісти на 12 запитань анкети, відзначивши одну з відповідей «так», «ні», «не знаю».

№ з/п	Запитання	Відповіді		
		так	ні	не знаю
1.	Чи вважаєте Ви, що зайняття інноваційною діяльністю стане Вам у пригоді для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності?			
2.	Чи маєте Ви внутрішню потребу у створенні нового (приладу, виробу, способу, технології тощо), що позитивно впливає на підвищення якості професійної діяльності?			
3.	Чи готові Ви до реалізації інноваційної діяльності?			
4.	Чи вважаєте Ви істинним цей вислів: «Отримані знання про інновації важливо перевіряти на практиці?»			
5.	Чи задоволені Ви інноваційною діяльністю, що здійснюється в університеті?			
6.	Чи змінився внаслідок інноваційної діяльності рівень Вашої професійної підготовки?			
7.	Чи вплинуло заняття інноваційною діяльністю на Ваші успіхи в навчанні?			
8.	Чи вважаєте Ви, що необхідно впроваджувати елементи інноваційної діяльності (методи, форми тощо) в освітні програми?			
9.	Чи хотіли б Ви в майбутньому займатися роботою, пов'язаною зі створенням, розробленням нових ідей, продуктів тощо?			
10.	Чи вважаєте Ви себе готовими до творчого пошуку та впровадження нововведень?			
11.	Чи прагнете Ви бути поміченим і гідно оціненим у рамках інноваційної діяльності?			
12.	Чи вважаєте Ви, що процес розроблення та реалізації нововведень – це цікава командна робота?			

Обробка та інтерпретація результатів:

Позитивне ставлення до інноваційної діяльності – якщо більшість відповідей «так», нейтральне – якщо більшість відповідей «не знаю», негативна – якщо більшість відповідей «ні».

Дякуємо за участь!

Додаток Л

Дидактична гра «Моя професійна мотивація»

Мета гри: актуалізувати знання про роботу педагога професійного навчання, сприяти позитивному ставленню до освітніх реформ, усвідомленню ролі педагога та значущості його діяльності в реалізації місії освіти, посилити мотивацію педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, спонукати бажання до розвитку професійної успішності, аналізувати та змінювати мотиваційний стиль діяльності.

Матеріал: презентації «Педагог професійного навчання – професіонал», картки для відповідей, комп'ютер, мультимедійна дошка.

Перебіг

Розминка

Мета: активізація учасників гри.

Експериментатор. Почнемо нашу зустріч із розминки для розуму. Я зачитуватиму прислів'я, а ви – доберете (перефразуєте) до нього правило, якого дотримуватимемося протягом ділової гри.

Наприклад:

«Знання робить життя красивим» – правило: «Бути відкритим для нових знань».

«Як тут говорити, якщо не дають і рота розкрити» – правило: «Не перебивати».

«Треба знати, що і де сказати» – правило: «Дотримуватися теми».

«Сказав кумі, а та – всій слободі» – правило: «Дотримуватися конфіденційності».

«У праці швидко час біжить» – правило: «Дотримуватися регламенту».

Вправа «Склади піраміду потреб»

Мета: визначення потреб людини через ієрархію мотивів.

Учасники складають піраміду потреб за А. Маслоу та підкріплюють прикладами (пояснюють, як ця потреба може реалізуватися в майбутній діяльності).

1. Фізіологічні потреби, необхідні для виживання людини (у їжі, у воді, відпочинку). Мова йде про нормальні умови праці, про заробітну плату, що дозволяє на прийнятному рівні задовольняти фізіологічні потреби. Зрозуміло, що саме вирішення цих питань нині є проблематичним. Педагоги повинні мати достатньо часу для відпочинку та відновлення сил, що, на жаль, буває не завжди. Здоров'я та хороша фізична форма працівника – це такі ж важливі ресурси, як його кваліфікація та досвід.

2. *Потреби в безпеці та впевненості в майбутньому* – захист від фізичних та психологічних небезпек з боку навколишнього світу та впевненість у тому, що фізіологічні потреби будуть задовольнятися і в майбутньому. Задоволення

насамперед означає наявність гарантованої зайнятості, впевненості у завтрашньому дні. Для багатьох педагогів саме цей фактор є вирішальним під час вибору місця роботи.

3. *Соціальні потреби* – необхідність у соціальному оточенні, у спілкуванні з людьми, почуття «ліктя» та приналежності до колективу. Соціальні контакти, які педагоги встановлюють із колегами, є важливим чинником, що чинить позитивний вплив на ставлення до праці та професійного розвитку, упровадження інновацій.

4. *Потреби у повазі*, у визнанні оточуючих та прагненні до особистих досягнень. Оскільки людина часто ототожнює себе з організацією, в якій працює, то для неї важливо, щоб в очах інших людей її організація представлялася як привабливе та гідне місце роботи. Тому люди прагнуть зайняти певне місце в організації, підкреслити це положення певними символами статусу (наявність свого кабінету, свого столу, певною манерою спілкування). Сюди можна також віднести потребу в отриманні схвалення з боку колег, адміністрації.

5. *Потреба самовираження*, потреба у власному зростанні та реалізації своїх потенційних можливостей. Такі педагоги прагнуть працювати на межі своїх можливостей, що робить їх найціннішим резервом організації.

Таким чином, згідно з теорією А. Маслоу всі ці потреби можна розташувати в суворій ієрархічній послідовності у вигляді піраміди, в основі якої лежать первинні потреби, а вершиною є вторинні. У поведінці людини найбільш визначальним є задоволення потреб спочатку низьких рівнів, а потім, у міру задоволення цих потреб стають стимулювальним фактором потреби вищих рівнів.

Найвища потреба – потреба самовираження і зростання людини як особистості – ніколи не може бути задоволена повністю, тому процес мотивації людини через потреби нескінченний.

Зацікавити педагогів у професійному розвитку означає надовго забезпечити успіх розвитку організації. Ситуація в країні змінюється, підвищується рівень життя – усе це впливає те, як ставляться до роботи. З іншого боку, працювати впливає і мікроклімат усередині організації, стиль управління, стиль спілкування керівництва з підлеглими.

Вправа «Намалюй асоціацію»

Мета: визначення характеристик мотиву та стимулу.

Учасники творчо виконують завдання, малюючи на ватмані й потім пояснюючи словосполучення «мотив праці», «стимул праці».

Поняття «мотив праці» та «стимул праці» мають свою специфіку. Поняття «мотив» належить до внутрішніх спонукань особистості до тієї чи іншої діяльності чи предмета. Поняття «стимул» стосується зовнішніх стосовно людини факторів, що спонукають її до діяльності. В одному випадку йдеться про працівника, який прагне отримати благо за допомогою трудової діяльності

(мотив), в іншому – про орган управління, що володіє набором благ, необхідних працівникові, і надає їх йому за умови ефективної трудової діяльності (стимул).

Вправа «Професійні позиції – ролі педагогів професійного навчання»

Мета: визначення професійної позиції – ролі педагогів професійного навчання.

Експериментатор пропонує респондентам картки, на яких зафіксовано певну професійну позицію – роль.

Учасники по черзі висловлюють свою думку з означеною характеристикою професійної позиції педагога, обирають таку позицію, якої дотримуються в професійній діяльності. При активній незгоді можна назвати роль, яку необхідно реалізовувати в процесі спілкування зі студентами.

Професійні позиції – ролі педагогів професійного навчання:

- інформатор у разі, якщо обмежується повідомленням вимог, норм, поглядів;

-друг, якщо його завдання – прагнення «проникнути» в душу учня;

- диктатор, якщо примусово впроваджує норми та ціннісні орієнтації у свідомість учнів;

- порадник, якщо використовує обережне вмовляння;

- прохач, якщо просить бути учня таким «як йому потрібно»;

- натхненник, якщо прагне захопити, запалити цікавими цілями, ідеями.

Учасники гри максимально продуктивно обговорювали питання, визначали власну професійну позицію, роль, а також позитивні та негативні сторони кожної позиції.

Більшість учасників гри дотримувалися позиції «натхненник», оскільки головну увагу педагога професійного навчання спрямовано особистість учня. Однак у професійній діяльності на цей щабель піднімаються небагато педагогів, оскільки ступінь духовності потребує постійної роботи над собою. Такий педагог у кожному бачить унікальну особистість, а це – ступінь духовного спілкування, роботи над собою. Також однією з позицій, що вибираються, є роль «педагога-інформатора», проте його ціннісна орієнтація «обертається» в площині навчального матеріалу.

Найменше уваги майбутні педагоги професійного навчання приділяли позиціям «друг», «прохач», обґрунтовуючи тим, що це ролі неприйнятні у їхній професійній діяльності, вони вважають їх негативними.

Позиція «диктатор» в обговоренні викликала суперечливі висловлювання. Педагоги, визначаючи свою позицію, не змогли ні відкинути, ні прийняти роль диктатора. Проте більшість розглядала позицію «диктатора» як негативну.

Додаток М

Контрольні завдання з теми «Інноваційна діяльність педагога професійного навчання» за таксономією Блума

1. **Знання:**

- Перелічіть основні поняття та терміни, пов’язані з інноваційною діяльністю педагога.
- Визначте ключові етапи впровадження інновацій в освітній процес.
- Назвіть основні інноваційні педагогічні технології.
- Опишіть роль інновацій у професійному навчанні.
- Визначте основні джерела інформації про інноваційні методи навчання.

2. **Розуміння:**

- Поясніть, як інноваційні методи навчання впливають на ефективність освітнього процесу.
- Опишіть, як інноваційна діяльність педагога сприяє розвитку професійних компетентностей учнів.
- Наведіть приклади успішного впровадження інновацій в освітній процес.
- Поясніть, чому важливо використовувати інноваційні технології в професійному навчанні.
- Проаналізуйте, як інноваційні методи можуть змінити традиційні підходи до навчання.

3. **Застосування:**

- Розробіть план уроку з використанням інноваційних педагогічних технологій.
- Створіть інтерактивний навчальний матеріал з використанням сучасних технологій.
- Проведіть мінідослідження щодо ефективності певного інноваційного методу навчання.
- Розробіть стратегію впровадження інновацій в освітній процес навчального закладу.
- Використайте інноваційні методи для оцінювання знань та навичок учнів.

4. **Аналіз:**

- Проаналізуйте переваги та недоліки різних інноваційних педагогічних технологій.
- Порівняйте традиційні та інноваційні методи навчання.
- Визначте фактори, що впливають на успішність упровадження інновацій в освітній процес.

- Проаналізуйте результати впровадження інновацій у конкретному навчальному закладі.
- Розробіть SWOT-аналіз інноваційної діяльності педагога.

5. Оцінювання:

- Оцініть ефективність використання інноваційних методів в освітньому процесі.
- Проведіть оцінювання впливу інновацій на мотивацію та успішність учнів.
- Розробіть критерії оцінювання інноваційної діяльності педагога.
- Оцініть готовність вашого навчального закладу до впровадження інновацій.
- Проведіть самооцінку своєї інноваційної діяльності як педагога.

6. Створення:

- Розробіть нову інноваційну педагогічну технологію або методику.
- Створіть проєкт з упровадження інновацій в освітній процес навчального закладу.
- Напишіть статтю або есе про роль інновацій у професійному навчанні.
- Розробіть навчальний курс з використанням інноваційних методів та технологій.
- Створіть відеопрезентацію про інноваційну діяльність педагога.

Додаток Н

Приклади кейсів з навчальної дисципліни «Методика професійного навчання» до теми «Інноваційна діяльність педагога професійного навчання»

Кейс-завдання 1: Упровадження інтерактивних технологій

Опис ситуації: У закладі освіти вирішили впровадити інтерактивні технології для покращення освітнього процесу. Педагогам запропонували використовувати інтерактивні дошки та планшети під час уроків. Однак деякі вчителі скептично ставляться до нововведень і невпевнені у їх ефективності.

Завдання:

1. Проаналізуйте переваги та недоліки використання інтерактивних технологій в освітньому процесі.
2. Розробіть план тренінгу для педагогів, який допоможе їм освоїти нові технології.
3. Запропонуйте стратегії мотивації вчителів до використання інтерактивних технологій.

Кейс-завдання 2: Інноваційні методи оцінювання

Опис ситуації: У закладі вищої освіти вирішили впровадити нові методи оцінювання знань студентів. Замість традиційних тестів та екзаменів, запропонували використовувати проєктні роботи, портфоліо та самооцінювання. Деякі студенти та викладачі не розуміють, що ці методи можуть бути ефективними.

Завдання:

1. Проаналізуйте ефективність інноваційних методів оцінювання в порівнянні з традиційними.
2. Розробіть рекомендації для викладачів щодо впровадження нових методів оцінювання.
3. Створіть інформаційний буклет для студентів, який пояснює переваги нових методів оцінювання.

Кейс-завдання 3: Використання гейміфікації в навчанні

Опис ситуації: У ліцеї вирішили впровадити елементи гейміфікації в освітній процес. Учителі почали використовувати навчальні ігри, змагання та нагороди для підвищення мотивації учнів. Однак деякі батьки висловлюють занепокоєння щодо ефективності такого підходу.

Завдання:

1. Проаналізуйте переваги та недоліки використання гейміфікації в освітньому процесі.

2. Розробіть план упровадження гейміфікації в освітній процес закладу освіти.

3. Підготуйте презентацію для батьків, яка пояснює переваги гейміфікації та відповідає на їхні запитання.

Кейс-завдання 4: Інклюзивна освіта та інновації

Опис ситуації: У закладі освіти вирішили впровадити інноваційні методи для підтримки інклюзивної освіти. Педагоги почали використовувати адаптивні технології та індивідуальні навчальні плани для учнів з особливими освітніми потребами. Деякі вчителі стикаються з труднощами у впровадженні цих методів.

Завдання:

1. Проаналізуйте виклики та можливості впровадження інноваційних методів в інклюзивній освіті.

2. Розробіть рекомендації для педагогів щодо використання адаптивних технологій.

3. Створіть інформаційний плакат для учнів та батьків, який пояснює переваги інклюзивної освіти.

Кейс-завдання 5: Використання AR/VR технологій у навчанні

Опис ситуації: У закладі освіти вирішили впровадити технології доповненої та віртуальної реальності (AR/VR) в освітній процес. Викладачі почали використовувати AR/VR для проведення лабораторних робіт та практичних занять. Деякі студенти висловлюють занепокоєння щодо складності використання цих технологій.

Завдання:

1. Проаналізуйте переваги та недоліки використання AR/VR технологій в освітньому процесі.

2. Розробіть інструкцію для студентів щодо використання AR/VR технологій.

3. Підготуйте відеопрезентацію, яка демонструє приклади використання AR/VR у навчанні та пояснює їх переваги.

Кейс-завдання 6. Використання цифрових технологій у професійній освіті

Опис ситуації: Викладач професійного навчання в училищі будівельного профілю отримав завдання розробити інтерактивний урок із використанням цифрових технологій. Він має вибрати оптимальні інструменти для візуалізації процесу мурування та залучення студентів до активного навчання.

Наочний матеріал: Таблиця з порівнянням цифрових інструментів.

Цифровий інструмент	Можливості	Недоліки
VR-симулятор	Моделює реальні будівельні роботи	Висока вартість
Онлайн-дошка (Miro, Padlet)	Можливість колективної роботи	Потрібен доступ до інтернету
Відеоурок з інтерактивними завданнями	Доступність у будь-який час	Обмежена зворотна взаємодія

Завдання:

1. Проаналізуйте запропоновані цифрові технології.
2. Оберіть оптимальне рішення для уроку та обґрунтуйте свій вибір.
3. Запропонуйте план уроку з використанням обраного інструменту.

Кейс-завдання 7. Проєктне навчання в професійній освіті

Опис ситуації: Викладач кулінарного ліцею вирішив запровадити проєктний метод у навчанні. Він запропонував студентам спроєктувати власний ресторанний бізнес, розробити меню та скласти бізнес-план.

Наочний матеріал: Фото зразка бізнес-плану з розділами (концепція, аналіз ринку, меню, витрати).

Завдання:

1. Визначте, які компетентності формує цей метод у студентів.
2. Розробіть власний мініпроєкт (наприклад, концепцію навчальної кулінарної майстерні).
3. Запропонуйте критерії оцінювання роботи студентів у такому форматі.

Кейс-завдання 8. Використання STEM-підходу в професійній освіті

Опис ситуації: Педагог у технічному коледжі хоче застосувати **STEM-підхід** для викладання електромонтажних робіт. Він планує інтегрувати математику, фізику та інженерію в практичні завдання.

Завдання:

1. Проаналізуйте, як можна інтегрувати STEM у професійну освіту.
2. Запропонуйте приклад навчального заняття з використанням цього підходу.
3. Розробіть інноваційне практичне завдання для студентів технічного профілю.

Кейс-завдання 9. Гейміфікація в освітньому процесі

Опис ситуації: Викладач професійного навчання розробляє методику викладання з елементами гейміфікації. Він хоче створити навчальний квест для студентів автотранспортного профілю.

Наочний матеріал: Скриншот мобільного додатку з навчальним квестом.

Завдання:

1. Визначте переваги та ризики гейміфікації в професійній освіті.
2. Запропонуйте власний варіант навчального квесту для студентів іншого профілю.
3. Розробіть мотиваційний механізм (бейджі, бали, нагороди) для підтримки активності студентів.

Кейс-завдання 10. Формування SoftSkills у професійних педагогів

Опис ситуації: Під час опитування випускників професійних закладів було виявлено, що роботодавці цінують **SoftSkills** не менше, ніж професійні навички. Однак студенти часто мають труднощі з комунікацією, тайм-менеджментом і командною роботою.

Наочний матеріал: Графік опитування роботодавців про важливість SoftSkills (комунікація – 80%, командна робота – 75%, критичне мислення – 70%).

Завдання:

1. Проаналізуйте результати опитування та зробіть висновки.
2. Запропонуйте методи формування SoftSkills у професійній освіті.
3. Розробіть тренінгове заняття для студентів із розвитку SoftSkills.

Ці кейси допоможуть студентам розвинути аналітичне мислення, навички вирішення проблем і впровадження інноваційних технологій в освітній процес.

Додаток П

Тематичний план освітнього інтенсиву «Теоретичні основи інноваційної діяльності»

№	Тема заняття	Кількість годин
1	Інновації. Інноваційний процес. Інноваційна діяльність	2
2	Введення в інноваційне проєктування	2
3	Вибір ідеї розроблення освітньої інновації	2
4	Цільова аудиторія. Аналіз. Мета запровадження	2
5	Архітектура моделі інновації	2
6	Захист прав на об’єкти інтелектуальної власності	2
7	Взаємозв’язок із партнерами проєкту	2
8	Оформлення освітньої інновації	2
9	Програми підтримки, конкурси студентських інноваційних проєктів	2
	Разом	18

Додаток Р

Рефлексійний тренінг «Підготовка до інноваційної діяльності педагога професійного навчання»

Мета тренінгу:

- формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання;
- розвиток рефлексійних навичок;
- підготовка до впровадження інновацій у професійній діяльності;
- розвиток здатності учасників до самоусвідомлення та критичного аналізу власного досвіду, навичок та переконань щодо успішної інноваційної діяльності;
- формування навичок саморегуляції та адаптивності, що дає можливість учасникам ефективно реагувати на невизначеність та зміни, характерні для інноваційного процесу;
- розвиток здатності до конструктивної самокритики та використання отриманих знань для постійного вдосконалення.

Матеріали та ресурси:

- презентації та відеоматеріали про інновації в освіті;
- роздаткові матеріали з теоретичними та практичними аспектами інноваційної діяльності;
- фліпчарт, маркери, папір для групової роботи.

Рекомендації:

- забезпечити комфортну атмосферу для відкритого обговорення та рефлексії;
- використовувати інтерактивні методи для залучення учасників;
- підтримувати позитивний настрій та мотивацію до інноваційної діяльності.

Структура тренінгу

1. Вступ (30 хвилин)

1. Привітання учасників (5 хвилин)

Методика «Криголам»

Ведучий вітає учасників та пропонує кожному коротко представитися, назвати своє ім’я та поділитися одним цікавим фактом про себе. Це допоможе створити дружню атмосферу та налаштувати учасників на роботу.

2. Ознайомлення з метою та завданнями тренінгу (5 хвилин)

Методика «Презентація»

Ведучий коротко презентує мету та завдання тренінгу, використовуючи слайди або фліпчарт. Важливо чітко пояснити, чого учасники можуть очікувати від тренінгу та які результати вони зможуть досягти.

3. Введення в тему інноваційної діяльності (10 хвилин)

Методика «Мінілекція»

Ведучий проводить коротку мінілекцію, де розповідає про важливість інноваційної діяльності в педагогічній практиці, наводить приклади успішних інновацій та пояснює, чому інноваційна компетентність є важливою для майбутніх педагогів.

4. Коротке обговорення очікувань учасників (10 хвилин)

Вправа «Очікування»

Учасникам роздають стікери та пропонують написати на них свої очікування від тренінгу. Потім вони прикріплюють стікери на фліпчарт або дошку. Ведучий зачитує очікування та обговорює їх з групою, щоб зрозуміти, які аспекти тренінгу є найбільш важливими для учасників.

2. Теоретичний блок (45 хвилин)

1. Визначення поняття «інноваційна компетентність» (15 хвилин)

Методика «Мінілекція»

Ведучий проводить мінілекцію, де пояснює поняття «інноваційна компетентність», її складові та важливість для педагогів. Використовуються слайди або фліпчарт для візуалізації інформації.

Вправа «Асоціативний ланцюжок»

Мета: Розвиток асоціативного мислення та розуміння поняття.

Учасники отримують слово «інновація» і повинні придумати якомога більше асоціацій до нього протягом 5 хвилин. Потім вони діляться своїми асоціаціями та обговорюють їх.

2. Основні принципи та підходи до інноваційної діяльності (15 хвилин)

Методика «Мінілекція»

Ведучий проводить мінілекцію, де розповідає про основні принципи та підходи до інноваційної діяльності в педагогічній практиці. Використовуються приклади та візуальні матеріали.

Вправа «Незвичайне використання»

Мета: Розвиток креативного мислення.

Учасники отримують предмет (наприклад, ручку) і повинні придумати якомога більше незвичайних способів його використання протягом 5 хвилин. Потім вони діляться своїми ідеями та обговорюють їх.

3. Приклади успішних інновацій у педагогічній практиці (10 хвилин)

Методика «Мінілекція»

Ведучий проводить мінілекцію, де наводить приклади успішних інноваційних проєктів у різних країнах, їх вплив на освітній процес. Використовуються відеоматеріали та презентації.

1. **Упровадження STEM-освіти**:

Інтеграція науки, технологій, інженерії та математики в освітній процес.

Використання проєктного навчання для розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів.

2. **Фліп-клас (Flipped Classroom)**:

«Перевернутий клас», де учні вивчають новий матеріал удома через відеолекції, а в класі виконують практичні завдання та проєкти.

Підвищення активності та залученості учнів в освітній процес.

3. **Інтерактивні технології навчання**:

Використання інтерактивних дощок, планшетів та інших цифрових інструментів для створення динамічного навчального середовища.

Розроблення інтерактивних уроків та вправ для підвищення мотивації учнів.

4. **Інклюзивна освіта**:

Розроблення програм та методик для навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Створення інклюзивного середовища, де всі учні мають рівні можливості для навчання.

5. **Екологічні проєкти**:

Упровадження екологічних ініціатив, таких як сортування сміття, енергозбереження та озеленення територій.

Залучення учнів до участі в екологічних акціях та проєктах.

6. **Гейміфікація навчання**:

Використання ігрових елементів в освітньому процесі для підвищення зацікавленості та мотивації учнів.

Розроблення навчальних ігор та квестів для закріплення знань.

Вправа «Креативний малюнок»

Мета: Розвиток творчих здібностей.

Учасники отримують аркуш паперу та набір кольорових олівців. Вони повинні намалювати щось, що символізує інновацію або креативність. Потім вони презентують свої малюнки та пояснюють їх.

4. Обговорення теоретичних аспектів (5 хвилин)

Методика «Дискусія»

Ведучий організовує коротку дискусію, де учасники можуть задати питання, висловити свої думки та обговорити теоретичні аспекти, які були представлені під час мінілекцій.

3. Практичний блок (60 хвилин)

1. Вправа «Мозковий штурм: інноваційні ідеї» (15 хвилин)

Мета: Генерування ідей для інноваційних проєктів.

Учасники розподіляються на групи та протягом 10–15 хвилин генерують якомога більше ідей для інноваційних проєктів у сфері освіти. Потім кожна група презентує свої ідеї. Ведучий записує ключові ідеї на фліпчарті для подальшого обговорення.

2. Гра «Педагогічний конструктор ідей» (15 хвилин)

Мета: Розвиток командної роботи та креативного мислення.

Кожний набір із 4 карток у рамках цієї гри містить такі елементи:

− цільова аудиторія, якій потрібний ваш продукт, наприклад: Випускники середньої школи / Переможці міжнародних олімпіад / Викладачі ЗВО тощо;

− ситуація чи проблема, яку необхідно вирішити, наприклад: Нецікаво на заняттях / Конфлікти в педагогічному колективі / Інтернет-залежність тощо;

− технологія, що використовується, наприклад: Проєктні технології / Онлайн-гра / Квест-технології та інші;

− додаткові функції, які слід враховувати під час створення рішень, наприклад: Фабрика / Музей природничих наук / Мобільний додаток тощо.

Мета гри полягає в тому, щоб вирішити проблеми з використанням відповідної технології для цільової аудиторії з урахуванням запропонованих додаткових умов.

Рекомендуються такі правила:

1. Кожна команда вибирає чотири картки – по одній кожного типу.

2. Команді дається 5 хвилин, щоб обговорити, як вирішити проблему та придумати ідеї.

3. Команда презентує свої ідеї, а інші команди ставлять запитання.

4. Обговорення із застосуванням методу розвитку креативності та критичного мислення «шість капелюхів мислення» Едварда де Боно. Після короткої презентації ідеї розв’язання проблеми, учасники «одягають» на себе відповідні капелюхи та публічно обговорюють свої пропозиції – узагальнюють наявні дані, виражають емоції, критикують проєкт або, навпаки, шукають у ньому численні переваги, доповнюють ідею нестандартними рішеннями відповідно до алгоритму застосування методу «шести капелюхів мислення».

3. Вправа «Сила інновацій»

Мета: Визначення важливості інновацій у педагогічній діяльності.

Учасники пишуть на стікерах приклади інновацій, які вони знають, і прикріплюють їх на дошку. Потім обговорюють, які з них найбільш важливі та чому.

4. Вправа «Розроблення концепції інноваційного проєкту»

Мета: Розвиток навичок проєктування та планування.

Учасники розподіляються на групи і отримують завдання розробити концепцію інноваційного проєкту для своєї навчальної установи. Вони повинні визначити мету проєкту, основні етапи реалізації, необхідні ресурси та очікувані результати. Після завершення роботи групи презентують свої концепції та обговорюють їх з іншими учасниками.

4. Рефлексійний блок (30 хвилин)

Вправа «Рефлексійне коло»: обговорення особистих вражень та висновків.

Аналіз власного досвіду розроблення освітніх інновацій та його застосування в майбутній професійній діяльності.

Обговорення індивідуального досвіду кожного учасника щодо інноваційної діяльності.

Використання методу SWOT-аналізу для виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз освітніх інновацій.

Визначення особистих цілей та планів щодо інноваційної діяльності.

5. Підсумки та завершення (15 хвилин)

Підбиття підсумків тренінгу.

Відповіді на запитання учасників.

Надання матеріалів та рекомендацій для подальшого розвитку інноваційної компетентності.

Прикінцеве слово та прощання.

Рекомендована література

1. Практика реалізації педагогічних проєктів : навчально-методичний посібник до курсу / авт.-упоряд. І. В. Єгорова. Івано-Франківськ, 2021. 112 с.

2. Коновальчук І. І. Проєктування інноваційних педагогічних технологій. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2005. Вип. 24. С. 71–75.

3. Елькін М. В. Метод проєктів у фаховій підготовці вчителів нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 68, Т. 1. С. 249–252. DOI: https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-1.51

4. Федорцова О. Інноваційні освітні практики та використання їх у закладах освіти. *Нові технології навчання*. Грудень 2021. DOI: https://doi.org/10.52256/2710-3560.95.2021.24

5. Бордовський В. О. Інноваційні процеси в сучасній системі вищої педагогічної освіти. Київ : Педагогіка, 2008. 108 с.

Додаток С

Анкета для з'ясування стану підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності

Шановні колеги!

Просимо вас узяти участь у науковому дослідженні проблеми формування інноваційної компетентності педагогів професійного навчання в умовах бакалаврської підготовки.

І. Коротко укажіть Вашу спеціальність_____
який заклад вищої освіти закінчили_____
яку дисципліну викладаєте_____
педагогічний стаж _____

ІІ. Для з'ясування стану підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності просимо Вас відповісти на запитання анкети:

1. Чи вважаєте Ви підготовку до інноваційної педагогічної діяльності необхідним компонентом підготовки педагогів професійного навчання?
   - так
   - ні
   - не можу відповісти
2. Під час навчання чи отримали Ви достатню інформацію про сучасні педагогічні технології, освітні інновації, вимоги до їх проєктування та застосування?
   - так
   - ні
   - не можу відповісти
3. Як Ви вважаєте, на якому рівні у Вас сформована інноваційна компетентність?
   - низькому
   - середньому
   - достатньому
   - високому
4. Які методи та форми навчання необхідно використовувати для формування готовності студентів до інноваційної педагогічної діяльності?

_____

ІІІ. Послуговуючись можливостями 10-бальної шкали, спробуйте оцінити власні знання, уміння, якості чи здатності за такою методикою: якщо Ви досконало володієте вмінням (якістю, здатністю), відзначте це знаком «+» проти

оцінки «10»; якщо Ви вважаєте, що зазначене вміння у Вас ще недостатньо розвинене, поставте «+» проти оцінки «1»; в інших випадках володіння вмінням, якістю відзначте це оцінкою в межах пропонованої шкали.

Об’єктивність Ваших відповідей буде сприяти розробленню ефективної методики формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

№ з/п	Сутність уміння (здатності, якості)	Шкала оцінювання									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	*Маю інтерес до інноваційних освітніх ідей та напрямів*										
2	*Сформована потреба в самостійному пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень*										
3	*Усвідомлюю бажання в регулярному та системному використанні інновацій у педагогічній практиці*										
4	*Маю знання базових понять педагогічної інноватики*										
5	*Знаю особливості сучасних інноваційних педагогічних технологій їх сутність, вимоги до проєктування та застосування*										
6	*Знаю особливості інноваційної виробничої системи за відповідними видами економічної діяльності (галузями)*										
7	*Володію вміннями планувати та організовувати діяльність із упровадження педагогічних інновацій*										
8	*Маю здатність приймати нестандартні рішення, володію способами подолання опорів інноваційній діяльності*										
9	*Володію вміннями аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій у галузі та освоювати ці інновації як професійно-педагогічну технологію*										
10	*Маю здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійного самооцінювання*										
11	*Усвідомлюю особистісну та суспільну цінність інноваційної педагогічної діяльності, професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність*										
12	*Умію прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень*										

Продовження табл.

№ з/п	Сутність уміння (здатності, якості)	Шкала оцінювання									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13	*Здатний(а) до педагогічної творчості, імпровізації (знаходження нового, несподіваного задуму і його негайне втілення)*										
14	*Розвинена творча уява, креативність, критичність професійного мислення і поведінки*										
15	*Маю здатність продукувати безліч рішень*										

Дякуємо за співпрацю!

https://docs.google.com/forms/d/1igaNrrgbrq0yroM9yP1JvzGwFPVuOQHrd3wPgxFIBDA/edit

Додаток Т

Методики діагностування рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

Додаток Т.1

Анкета «Мотивація студентів до інноваційної діяльності»

Шановні студенти, пропонуємо вам відповісти на 12 запитань анкети, відзначивши одну з відповідей «так», «ні», «не знаю».

№ з/п	Запитання	Відповіді		
		так	ні	не знаю
1.	Для Вас інноваційна діяльність перебуває у пріоритеті перед іншими видами діяльності?			
2.	Вас цікавить наука, винахідництво, упровадження нововведень?			
3.	Ви постійно займаєтеся самоосвітою? (читання додаткової навчальної та наукової літератури, проходження онлайн-курсів тощо)			
4.	Чи відрізняється Ваша мотивація у процесі інноваційної діяльності від мотивації у рамках навчання?			
5.	Чи активно Ви взаємодієте з науковим керівником?			
6.	Ви брали участь у інноваційних заходах?			
7.	Якщо на запитання № 6 Ви відповіли «так», то дайте відповідь: ініціатива виходила від Вас, а не від викладача, який наполіг на участі в інноваційних заходах?			
8.	Чи Вам подобаються інноваційні проєкти, в яких брали участь?			
9.	Чи допомагає участь в інноваційній діяльності розвинути професійні навички?			
10.	Ви бачите перспективу своєї інноваційної діяльності, прогнозуєте її?			
11.	Чи маєте Ви бажання брати участь в інноваційній діяльності (десь) після закінчення навчання?			
12.	Чи отримуєте Ви особисте задоволення від участі в інноваційній діяльності?			

Обробка та інтерпретація результатів:

Стійка мотивація – якщо більшість відповідей «так», нестійка мотивація – якщо більшість відповідей «важко відповісти», відсутність мотивації – якщо більшість відповідей «ні».

Дякуємо за участь!

Додаток Т.2

Опитувальник термінальних цінностей (І. Сенін)

Інструкція: Вам пропонується опитувальник, в якому описані різні бажання і прагнення людини. Просимо Вас оцінити кожне твердження за 5-бальною шкалою: 1 – якщо особисто для Вас те, що написано в твердженні, не має ніякого значення; 2 – якщо має невелике значення; 3 – якщо має певне значення; 4 – якщо для Вас це важливо; 5 – якщо для Вас це дуже важливо.

Опитувальник розміщено за посиланням: https://www.survio.com/survey/d/E1R0E8G7M5C2C6A5U

Джерело: Діяльнісна самореалізація особистості в освітньому просторі : монографія / колектив авторів: В. В. Бучма, О. В. Гурова, Л. В. Дзюбко та ін. Київ, 2017. 262 с.

Додаток Т.3

Методика діагностування мотиваційної структури особистості (В. Мільман)

Методика дозволяє виявляти деякі стійкі тенденції особистості: загальну і творчу активність, прагнення до спілкування, забезпечення комфорту і соціального статусу та ін. На основі всіх відповідей можна скласти судження про робочу (ділову) і життєву спрямованості особистості.

Інструкція. Перед вами 14 тверджень, що стосуються ваших життєвих прагнень і деяких сторін вашого способу життя. Просимо вас висловити ставлення до них за кожним з 8 варіантів відповідей (а, б, в, г, д, е, ж, з), проставивши навпроти кожного рядка одну з оцінок кожного твердження:

«+» – згоден із цим;

«=» – коли як, згоден деякою мірою;

« – » – ні, не згоден;

«?» – не знаю.

Намагайтеся відповідати швидко, не замислюйтесь довго над відповідями, відповідайте на питання послідовно, від 1а до 14з. На всю роботу у вас повинно піти не більше 20 хвилин.

Опитувальник

1. У своїй поведінці в житті потрібно дотримуватися таких принципів:

а) «Час – гроші». Потрібно прагнути їх більше заробляти.

б) «Головне – здоров'я». Потрібно берегти себе і свої нерви.

в) Вільний час потрібно проводити з друзями.

г) Вільний час треба віддавати родині.

д) Потрібно робити добро, навіть якщо це дорого обходиться.

е) Потрібно робити все можливе, щоб завоювати місце під сонцем.

ж) Потрібно здобувати більше знань, щоб зрозуміти причини і сутність того, що відбувається навколо.

з) Потрібно прагнути відкрити щось нове, створити, винайти.

2. У своїй поведінці на роботі потрібно слідувати таким принципам:

а) Робота – це вимушена життєва необхідність.

б) Головне – не допускати конфліктів.

в) Потрібно прагнути забезпечити себе спокійними, зручними умовами.

г) Потрібно активно прагнути до службового просування.

д) Головне – завоювати авторитет і визнання.

е) Потрібно постійно вдосконалюватися в своїй справі.

ж) У своїй роботі завжди треба знайти цікаве, що може захопити.

з) Потрібно не тільки захопитися самому, але і захопити роботою інших.

3. Серед моїх справ у вільний час значне місце відведено таким справам:

а) Поточні, домашні.

б) Відпочинок, розваги.

в) Зустрічі з друзями.

г) Громадські справи.

д) Заняття з дітьми.

е) Навчання, читання необхідної для роботи літератури.

ж) Хобі.

з) Підробітку грошей.

4. Серед моїх робочих справ багато часу займають:

а) Ділове спілкування (переговори, виступи, обговорення і т.д.).

б) Особисте спілкування (на теми, не пов’язані з роботою).

в) Громадська робота.

г) Навчання, отримання нової інформації, підвищення кваліфікації.

д) Робота творчого характеру.

е) Робота, що безпосередньо впливає на заробіток (відрядна, додаткова).

ж) Робота, що пов’язана з відповідальністю перед іншими.

з) Вільний час, перекури, відпочинок.

5. Якби мені додали вихідний день, я б швидше за все витратив його на те, щоб:

а) Займатися поточними домашніми справами.

б) Відпочивати.

в) Розважатися.

г) Займатися громадською роботою.

д) Займатися навчанням, отриманням нових знань.

е) Займатися творчою роботою.

ж) Робити справу, в якій відчуваєш відповідальність перед іншими.

з) Робити справу, що дає можливість заробити.

6. Якби у мене була можливість по-своєму планувати робочий день, я б став швидше за все займатися:

а) Тим, що становить мої основні обов’язки.

б) Спілкуванням з людьми у справах (переговори, обговорення).

в) Особистим спілкуванням (розмовами, не пов’язаними з роботою).

г) Громадської роботою.

д) Навчанням, отриманням нових знань, підвищенням кваліфікації.

е) Творчою роботою.

ж) Роботою, в якій відчуваєш користь і відповідальність.

з) Роботою, за яку можна більше отримати.

7. Я часто розмовляю з друзями і знайомими на такі теми:

а) Де що можна купити, як добре провести час.

б) Про спільних знайомих.

в) Про те, що бачу і чую навколо.
г) Як добитися успіху в житті.
д) Про роботу.
е) Про свої захоплення
ж) Про свої успіхи і плани.
з) Про життя, книги, кінофільми, політику.

8. Моя робота дає мені передусім:
а) Достатні матеріальні засоби для життя.
б) Спілкування з людьми, дружні відносини.
в) Авторитет і повагу оточення.
г) Цікаві зустрічі й бесіди.
д) Задоволення від роботи.
е) Почуття своєї корисності.
ж) Можливість підвищувати свій професійний рівень.
з) Можливість службового просування.

9. Найбільше мені хочеться бувати в такому суспільстві, де:
а) Затишно, хороші розваги.
б) Можна обговорити робочі теми, що хвилюють.
в) Тебе поважають, уважають авторитетом.
г) Можна зустрітися з потрібними людьми, зав’язати корисні зв’язки.
д) Можна знайти нових друзів.
е) Бувають відомі, заслужені люди.
ж) Усі пов’язані спільною справою.
з) Можна проявити і розвинути свої здібності.

10. Я хотів би на роботі бути поруч з такими людьми:
а) З якими можна поговорити на різні теми.
б) Яким міг би передавати свій досвід і знання.
в) З якими можна більше заробити.
г) Які мають авторитет і вагу на роботі.
д) Які можуть навчити чогось корисного.
е) Які змушують тебе ставати активніше на роботі.
ж) Які мають багато знань і цікавих ідей.
з) Які готові підтримати тебе в різних ситуаціях.

11. До теперішнього часу я маю на достатньому рівні:
а) Матеріальне благополуччя.
б) Можливість цікаво розважатися.
в) Гарні умови життя.
г) Хорошу сім’ю.
д) Досить можливостей цікаво проводити час у суспільстві.
е) Повагу, визнання і вдячність інших.
ж) Почуття корисності для інших.

з) Створення чогось цінного, корисного.

12. Я думаю, що маю у своїй роботі достатньою мірою:

а) Хорошу зарплату, інші матеріальні блага.

б) Достойні умови для роботи.

в) Гарний колектив, дружні взаємини.

г) Певні творчі досягнення.

д) Гарну посаду.

е) Самостійність і незалежність.

ж) Авторитет і повагу колег.

з) Досить високий професійний рівень.

13. Найбільше мені подобається, коли:

а) Не потрібно думати про насущні турботи.

б) Є комфортне, приємне оточення.

в) Кругом пожвавлення, весела метушня.

г) Провести час у веселому товаристві.

д) Відчуваю почуття змагання, пошуку.

е) Відчуваю почуття активної напруги і відповідальності.

ж) Занурений в свою роботу.

з) Включений у спільну роботу з іншими.

14. Коли мене осягає невдача, не виходить те, що я хочу:

а) Злюся на себе.

б) Намагаюся переключитися на щось приємне.

в) Злюся на те, що мені завадило.

г) Намагаюся залишатися спокійним.

д) Перечікую, коли пройде перша реакція, і спокійно аналізую, що сталося.

е) Намагаюся зрозуміти, у чому я сам був винен.

ж) Намагаюся зрозуміти причини невдачі й поліпшити фінансове становище.

Обробка і інтерпретація результатів

Відповіді випробуваного переводяться в бали:

«+» – 2 бали,

«=» – 1 бал,

«-» або «?» – 0 балів.

Бали підсумовуються за такими шкалами: життєзабезпечення (П), комфорт (К), спілкування (С), загальна активність (Д), творча активність (ДР), соціальна корисність (ОД).

Якщо опитуваний набирає найвищі бали за шкалами Д, ДР і ОД, то у нього виражений «робочий» мотиваційний профіль особистості, якщо найбільш високі

бали за шкалами Ж, К, С, О (або рівною мірою з іншими шкалами), то в нього виражений «гуртожитковий» мотиваційний профіль особистості.

Ключ

Життєзабезпечення – відповіді: 1а, б; 2а, 3а, 4-е, 5а, 6з, 8а, 10д, 11а, 12а.

Комфорт – відповіді: 1е; 2г; 7в, г; 8в, з; 9в, г, е; 10г; 11д; 12д, е.

Спілкування – відповіді: 1в; 2д; 3в; 4б, в; 7б, з; 8б, г; 9д, з; 10а; 11г; 12в.

Загальна активність (Д) – відповіді: 1г, з; 4а, м; 5з; 6а, б, г; 7д; 9б; 10в; 12з.

Творча активність (ДР) – відповіді: 1ж, з; 2е, ж; 3ж; 4д; 5д, е; 6е; 7е, ж; 8д, ж; 10ж; 11з; 12г.

Соціальна корисність (ОД) – відповіді: 1д; 2з; 3г, д; 4в, ж; 5г, ж; 6ж; 8е; 9ж; 10б, е; 11е, ж; 12ж. Суми балів за цими шкалами характеризує «робочу» спрямованість особистості.

Типи мотиваційного профілю:

Прогресивний – характеризується помітним перевищенням рівня розвиваючих мотивів над рівнем мотивів підтримки: (Д + ДР + ОД) - (П + К + С)> = 5 балів. Цей тип переважає в осіб, що досягли успіху в роботі чи навчанні. Так само характерний для особистості із соціально спрямованою позицією.

Регресивний – протилежний прогресивному і характерний перевищенням загального рівня мотивів підтримки над розвиваючими мотивами. У найбільш виразному вигляді відбивається в послідовному зниженні профільної лінії зліва направо. Часто трапляється серед неуспішних учнів.

Імпульсивний – характеризується різкими перепадами профільної лінії з трьома вираженими піками, найчастіше за шкалами «К», «О», «ДР», але можуть бути й інші співвідношення. Критерій піку – кількісне значення цієї шкали на 2 або більше балів перевищує сусідні з ним; якщо це крайня шкала («П» або «ОД»), то для того щоб уважатися піком, він має перевищувати сусідню («К» або «ДР») не менш, ніж на 4 бали. Найбільш характерний для студентів.

Відображає значну диференціацію і, можливо, конфронтацію різних мотиваційних факторів усередині загальної структури особистості.

Експресивний – характеризується помітними перепадами профільної лінії з наявністю двох піків: частіше за інших трапляються поєднання піків за шкалами «К» і «ДР». У цьому типі відбивається певна вибіркова диференціація мотиваційних чинників окремо по групах підтримуючих (П, К, С) і розвивальних (Д, ДР, ОД) мотивів. Названий так у зв’язку з тим, що виявляє певну кореляцію з експресивним типом акцентуації особистості.

Сплощений – характеризується досить плоским, маловиразним профільним малюнком без виразних підйомів і спусків; наявність одного піку в цьому випадку не змінює сплощеного характеру профілю в цілому. Відображає недостатню диференційованість мотиваційної ієрархії особистості, її бідність. Найчастіше трапляється в студентів, які погано навчаються.

Помітна тенденція зменшення його з віком.

Типи емоційного профілю:

Стенічний – характеризується домінуванням стенічності як в емоційних уподобаннях (Ест вище Еаст), так і в фрустраційній поведінці (Фст вище Фаст). Відображає схильність суб'єкта до активних, діяльних емоційних переживань і стійку, конструктивну, керовану позицію у важких ситуаціях. Чітко корелює з «прогресивним» мотиваційним профілем і успішністю в діяльності. Більше виражений у чоловіків порівняно з жінками.

Астенічний – характеризується перевищенням астенічності в показниках і емоційної переваги (Еаст вище Ест), і фрустраційної поведінки (Фаст вище Фст). Відображає схильність суб'єкта до гомеостатичного комфорту, емоційних переживань, а також невміння управляти собою у важких ситуаціях, дратівливість, схильність до прояву різного роду захисних механізмів. Чітко корелює з «регресивним» мотиваційним профілем. Часто трапляється в жінок і школярів, котрі неуспішні в навчанні.

Змішаний стенічний – характеризується стенічністю фрустраційної поведінки (Фст вище Фаст) і астенічністю емоційних переваг (Еаст вище Ест). Засвідчує певну різноспрямованість усередині емоційної сфери. Найбільш характерний для молоді. Корелює з характеристиками «імпульсивного» мотиваційного профілю.

Змішаний астенічний – характеризується стенічною емоційністю (Ест вище Еаст) й одночасно астенічністю фрустраційної поведінкою (Фаст вище Фст). Трапляється рідко. Характерний для п'ятикласників: вони емоційно вольові, але ще не навчилися управляти собою у важких ситуаціях. При інтерпретації результатів зазвичай будуються два профілі: для життєвої мотивації і для робочої.

Джерело. Цюняк О. П. Система професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України/ Київ, 2020. 517 с.

Додаток У

Методики діагностування рівнів сформованості інноваційно-когнітивного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

Додаток У.1

Авторський тест «Теоретичні основи інноваційної діяльності»

Шановні студенти, просимо вас езяти участь у тестуванні. Дайте відповідь на 30 питань тесту. Питання 1–10 спрямовано на виявлення сформованості спектра знань теоретичних основ інноваційної діяльності; 11–20 – знання особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування), 21–30 – обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки.

Частина 1: Теоретичні основи інноваційної діяльності (питання 1–10)

1. Що таке інновація в широкому розумінні?

а) будь-яка нова ідея;

б) процес унесення змін;

в) упроваджене нововведення, що забезпечує якісний стрибок у розвитку;

г) наукове відкриття.

2. Які основні етапи інноваційного процесу? (Оберіть кілька варіантів)

а) народження ідеї (винахід, відкриття);

б) дослідження ринку та фінансові розрахунки;

в) розроблення та конструювання;

г) упровадження (дифузія) нововведення;

д) оцінювання ефективності та супровід.

3. Розташуйте в правильній послідовності етапи життєвого циклу інновації:

1) занепад;
2) зростання;
3) упровадження;
4) зрілість.

4. Хто є автором концепції «творчого руйнування» як рушійної сили інновацій?

а) Пітер Друкер;

б) Йозеф Шумпетер;

в) Генрі Форд;

г) Майкл Портер.

5. Зіставте види інновацій та їх характеристики:

1) радикальні інновації;
2) поліпшувальні інновації;
3) комбінаторні інновації.

А. зміни, що суттєво підвищують ефективність системи без її докорінної зміни;

Б. створення принципово нових продуктів, процесів або послуг;

В. нові поєднання елементів, що створюють нову якість.

6. Яка функція інноваційної діяльності спрямована на задоволення потреб суспільства?

а) стимулювальна;

б) відтворювальна;

в) соціальна;

г) інтеграційна.

7. Які фактори належать до внутрішніх чинників, що стимулюють інноваційний розвиток організації? (Оберіть кілька варіантів)

а) корпоративна культура;

б) рівень кваліфікації персоналу;

в) законодавча база;

г) доступність фінансових ресурсів;

д) лідерство та управління.

8. Розташуйте етапи інноваційного менеджменту:

1. комерціалізація;
2. генерація ідей;
3. відбір ідей;
4. дослідження та розробки.

9. Який термін означає поширення нововведення в певній системі або суспільстві?

а) імплементація;

б) модернізація;

в) дифузія;

г) трансформація.

10. Визначте поняття, що відповідає опису: «Цілеспрямована діяльність, що спрямована на використання науково-технічних досягнень, технологій для створення нових або поліпшених продуктів, процесів, послуг та їх упровадження у виробництво». (Відповідь: _____ діяльність)

Частина 2: Особливості сучасних інноваційних педагогічних технологій (питання 11–20)

11. Яка з наведених технологій є інтерактивною?

а) лекція-бесіда;

б) проєктна технологія;

в) пояснювально-ілюстративна технологія;

г) проблемна лекція.

12. Які вимоги ставляться до проєктування сучасних інноваційних педагогічних технологій? (Оберіть кілька варіантів)

а) наукова обґрунтованість;

б) технологічність (відтворюваність);

в) ортодоксальність;

г) ефективність та діагностичність;

д) адаптивність та гнучкість.

13. Розташуйте етапи впровадження інноваційної педагогічної технології:

1. діагностика та аналіз існуючої практики;
2. адаптація та апробація технології;
3. планування та проєктування впровадження;
4. моніторинг та корекція.

14. Що є сутністю компетентнісного підходу в педагогіці?

а) передавання студентам великого обсягу теоретичних знань;

б) формування в студентів навичок запам’ятовування інформації;

в) орієнтація на формування здатності застосовувати знання та вміння для вирішення реальних проблем;

г) розвиток лише практичних умінь без теоретичного підґрунтя.

15. Зіставте назву технології та її основну характеристику:

1. технологія розвитку критичного мислення;
2. ігрові технології;
3. технології проблемного навчання.

А. створення ситуацій, що вимагають самостійного пошуку рішень;

Б. стимулювання аналізу інформації, її оцінки та формулювання власної позиції;

В. використання ігрових форм для підвищення мотивації та засвоєння матеріалу.

16. Який метод навчання передбачає імітацію реальних виробничих або життєвих ситуацій для відпрацювання навичок прийняття рішень?

а) мозковий штурм;

б) дискусія;

в) кейс-метод;

г) лекція.

17. Які переваги використання ІКТ в освітньому процесі для формування інноваційної компетентності? (Оберіть кілька варіантів)

а) доступ до великих обсягів інформації;

б) можливість інтерактивного навчання;

в) спрощення комунікації;

г) розвиток навичок роботи з цифровими інструментами;

д) зниження ролі педагога в освітньому процесі.

18. Розташуйте етапи проєктування навчального курсу на основі інноваційних технологій:

1. визначення результатів навчання;
2. вибір та адаптація технологій;
3. розробка діагностичного інструментарію;
4. аналіз потреб та цілей навчання.

19. Що є кінцевим результатом застосування інноваційних педагогічних технологій?

а) збільшення кількості навчальних годин;

б) підвищення якості освіти та формування затребуваних компетентностей;

в) збільшення штату викладачів;

г) застосування лише нових технічних засобів.

20. Визначте термін: «Цілеспрямоване конструювання та реалізація освітнього процесу на основі системного підходу до взаємодії педагога і учнів, що гарантує досягнення певних результатів навчання». (Відповідь: _____ технологія)

Частина 3: Особливості інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки (питання 21–30)

Примітка: Ці питання потребують конкретизації «відповідних спеціалізацій підготовки». Приклад наведено для будівельної спеціалізації.

21. Яка інноваційна технологія дозволяє значно скоротити терміни будівництва та підвищити якість, використовуючи попередньо виготовлені елементи конструкцій?

а) монолітне будівництво;

б) модульне / блочне будівництво;

в) цегляна кладка;

г) каркасне будівництво.

22. Які інноваційні матеріали використовуються в сучасному будівництві для підвищення енергоефективності? (Оберіть кілька варіантів)

а) пінополістирол екструдований;

б) наноцемент;

в) мінеральна вата;

г) скловолокно;

д) «розумне» скло.

23. Розташуйте в правильній послідовності етапи впровадження нової технологічної лінії на виробництві:

1. пусконалагоджувальні роботи;
2. проєктування та розрахунки;
3. тестовий запуск;

4. монтаж обладнання.

24. Яка технологія дозволяє створювати віртуальні моделі фізичних об’єктів або систем для їх тестування та оптимізації перед реальним впровадженням?

а) Big Data;

б) Інтернет речей (IoT);

в) Цифрові двійники (Digital Twins);

г) Хмарні обчислення.

25. Зіставте інноваційну технологію та її застосування у виробництві:

1. 3D-друк;
2. роботизація;
3. енергоменеджмент;

А. оптимізація споживання енергоресурсів на підприємстві;

Б. автоматизація рутинних або небезпечних виробничих операцій;

В. швидке прототипування та виготовлення складних деталей.

26. Яка інноваційна технологія в будівництві дозволяє оптимізувати використання ресурсів (матеріалів, енергії) та підвищити ефективність проєктів за рахунок збору та аналізу даних?

а) традиційне проєктування;

б) інформаційне моделювання будівель (BIM);

в) модульне будівництво;

г) зелена сертифікація будівель.

27. Які концепції належать до елементів «Індустрії 4.0»? (Оберіть кілька варіантів)

а) Інтернет речей (IoT);

б) Великі дані (Big Data);

в) Штучний інтелект (AI);

г) глобалізація;

д) стандартизація ISO.

28. Розташуйте в правильній послідовності етапи розроблення нового інноваційного продукту:

1. тестування прототипу;
2. ідея та концепція;
3. масштабування виробництва;
4. дослідження та розроблення.

29. Який підхід у виробничій діяльності спрямований на мінімізацію відходів та використання поновлюваних ресурсів, інтегруючи екологічні та економічні цілі?

а) масове виробництво;

б) лінійне виробництво;

в) циркулярна економіка;

г) колективне виробництво.

30. Визначте поняття: «Система виробництва, заснована на повній автоматизації та інтеграції всіх етапів, від проєктування до постачання, з використанням кіберфізичних систем та Інтернету речей». (Відповідь: _____ виробництво)

Таблиця правильних відповідей

Номер питання	**Правильна відповідь**	**Номер питання**	**Правильна відповідь**	**Номер питання**	**Правильна відповідь**
Частина 1 Теоретичні основи інноваційної діяльності		Частина 2 Особливості сучасних інноваційних педагогічних технологій		Частина 3 Особливості інноваційної виробничої діяльності за спеціалізаціями	
1	в).	**11**	б)	**21**	б).
2	а); в); г); д)	**12**	а); б); г); д).	**22**	а); б); в); д).
3	3, 2, 4, 1	**13**	1, 3, 2, 4	**23**	2, 4, 1, 3
4	б)	**14**	в).	**24**	в)
5	1-Б, 2-А, 3-В	**15**	1-Б, 2-В, 3-А	**25**	1-В, 2-Б, 3-А
6	в)	**16**	в)	**26**	б).
7	а); б); д).	**17**	а); б); в); г).	**27**	а); б); в).
8	2, 3, 4, 1	**18**	4, 1, 2, 3	**28**	2, 4, 1, 3
9	в).	**19**	б).	**29**	в)
10	Інноваційна	**20**	Педагогічна	**30**	Смарт (або інтелектуальне)

Обробка та інтерпретація результатів: 1 правильна відповідь – 1 бал.

Додаток У.2

Визначення професійного типу особистості Дж. Голланда (Дж. Холланда)

Тест призначений для визначення професійної спрямованості особистості.

З метою визначення рівня сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у процесі професійної підготовки за інноваційно-когнітивним критерієм додатково підібрано методику визначення професійного типу особистості (Дж. Голланд). Методика призначена для визначення професійної спрямованості досліджуваних з метою конкретизації змістових особливостей предмету дослідження. Методика об'єднала два варіанти, за якими респонденти визначали домінантний тип професії, у якому кожен з них зможе найбільш повно розкрити свої здібності, досягнути успіху і професійно самореалізуватися.

Кожна людина володіє особистісними якостями, характерними для всіх шести типів, однак домінують при цьому риси всього лише одного або декількох типів. Типи професій за методикою визначення професійного типу особистості (Дж. Голланд): реалістичний (Р); інтелектуальний (І); соціальний (С); конвенційний (К); підприємливий (П); артистичний (А). Характеристика типів подана за посиланням: http://tests.puet.edu.ua/files/test1-4.pdf.

Акцентуємо увагу на тому, що найсприятливіший домінантний тип у досліджуваних повинен бути соціальний (С).

Опитувальник розташований за посиланням: http://tests.puet.edu.ua/files/test1-4.pdf

Джерело. Цюняк О. П. Система професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності : дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2020. 517 с.

Додаток Ф

Методики діагностування рівнів сформованості діяльнісного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

Додаток Ф.1

Опитувальник «Рівень суб'єктного контролю» (РСК) (Дж. Б. Роттер, 1960-ті рр., адаптація Є. Бажин, Є. Голинкіна, О. Еткінд, 1993)

Характеристика. Текст опитувальника розроблений Є. Ф. Бажиним та ін. на основі шкали локусу контролю Дж. Б. Роттера. РСК дає можливість визначити екстернальний або інфернальний типи поведінки. У першому випадку людина вважає, що події, які з нею відбуваються, – результат дії зовнішніх сил – випадку, інших людей тощо. У другому випадку людина інтерпретує значущі події як результат своєї діяльності. Локус контролю, характерний для індивіда, універсальний щодо будь-яких подій та ситуацій, з якими йому доводиться зустрічатися. Той самий тип контролю характеризує поведінку цієї особистості й під час невдач, і під час досягнень, причому це стосується різних сфер соціального життя.

Конформна та поступлива поведінка більш властива людям із екстернальним локусом. Інтернали, на відміну від екстерналів, менш схильні підпорядковуватись соціальному тиску, чинять спротив, коли відчувають, що ними маніпулюють, реагують сильніше, ніж екстернали на втрату особистої свободи.

Люди з інтернальним локусом контролю краще працюють наодинці, ніж під наглядом або при відеозаписі. Для екстерналів характерне прагнення до постійного спілкування. Екстернальність корелює з тривожністю та депресією. Інтернали надають перевагу недирективним методам психокорекції, екстернали суб'єктивно більш орієнтовані на зовнішній контроль.

Опитувальник РСК складається з 44 пунктів. Він містить пункти, які вимірюють екстернальність-інтернальність у міжособистісних та сімейних стосунках, а також пункти, які вимірюють РСК щодо хвороб і здоров'я.

Сума балів кожного типу інтернальності підраховується за допомогою ключа і правил переводу відповідей досліджуваного в бали.

Для збільшення спектра можливих застосувань опитувальник сконструйований у двох варіантах, які відрізняються форматом відповідей досліджуваних. Варіант А використовують для дослідження. Він потребує відповіді за 7-ми бальною шкалою (–3, –2, –1, 0, +1, +2, +3), в якій відповідь «+3» означає «повністю погоджуєтеся», «–3» – «зовсім не згоден» із цим пунктом.

Варіант Б призначений для психодіагностики. Він потребує відповіді за бінарною шкалою «згоден – не згоден». У нашому експериментальному дослідженні ми зупинилися на варіанті А.

Інструкція. Прочитайте кожне висловлювання опитувальника і зробіть відмітку, наскільки Ви погоджуєтеся чи ні з ним. Обведіть, наприклад, кружечком відповідну цифру в опитувальнику: якщо повністю погоджуєтеся з висловлюванням – +3; якщо просто погоджуєтеся – +2; якщо швидше погоджуєтеся, ніж не погоджуєтеся – +1; якщо Ви абсолютно не згодні – –3; якщо просто не згодні – –2; якщо швидше не погоджуєтеся, ніж погоджуєтеся – –1; якщо ж Ви не можете ні погодитися з висловлюванням, ні відхилити його, то відмітьте – 0.

Опитувальник «РСК» розташований за посиланням: https://www.eztests.xyz/tests/personality_bazhin/

Додаток Ф.2

Приклади кейс-завдань для вирішення педагогічних інноваційних ситуацій

Кейс 1: Упровадження нової методики навчання

Опис ситуації:

У Вашому навчальному закладі вирішили впровадити нову методику, яка передбачає активне використання інтерактивних технологій. Ви педагог, який має підготувати учнів до роботи з новою методикою.

Завдання для аналізу:

- Проаналізуйте переваги та недоліки нової методики.
- Розробіть план упровадження методики у вашому класі.
- Запропонуйте варіанти інтерактивних технологій, які можна використовувати.

Варіанти рішень:

- Переваги: підвищення мотивації учнів, інтерактивність, можливість індивідуалізації навчання.
- Недоліки: потреба в додаткових ресурсах, можливі технічні проблеми.
- План упровадження: проведення тренінгів для учнів, створення інтерактивних завдань, використання онлайн-платформ.
- Варіанти технологій: інтерактивні дошки, онлайн-тести, відеоуроки.

Запитання для рефлексії:

- Як Ви оцінюєте ефективність нової методики?
- Які труднощі можуть виникнути у процесі її впровадження?
- Як Ви плануєте вирішувати ці труднощі?

Кейс 2: Інноваційний підхід до оцінювання знань

Опис ситуації:

У Вашому навчальному закладі вирішили впровадити новий підхід до оцінювання знань учнів, який передбачає використання проєктних робіт та самооцінювання.

Завдання для аналізу:

- Проаналізуйте переваги та недоліки нового підходу.
- Розробіть критерії оцінювання проєктних робіт.
- Запропонуйте методи самооцінювання для учнів.

Варіанти рішень:

- Переваги: розвиток критичного мислення, підвищення відповідальності учнів, можливість індивідуалізації оцінювання.
- Недоліки: потреба у додатковому часі, можливі суб'єктивні оцінки.
- Критерії оцінювання: відповідність темі, якість виконання, креативність, самостійність.
- Методи самооцінювання: анкети, рефлексійні щоденники, самоаналіз.

Запитання для рефлексії:

- Як Ви оцінюєте ефективність нового підходу до оцінювання?
- Які труднощі можуть виникнути у процесі його впровадження?
- Як Ви плануєте вирішувати ці труднощі?

Кейс 3: Використання технологій для індивідуалізації навчання

Опис ситуації:

У Вашому навчальному закладі вирішили впровадити технології для індивідуалізації навчання, які дозволяють кожному учню працювати у своєму темпі.

Завдання для аналізу:

- Проаналізуйте переваги та недоліки використання технологій для індивідуалізації навчання.
- Розробіть план впровадження технологій у вашому класі.
- Запропонуйте варіанти технологій, які можна використовувати для індивідуалізації навчання.

Варіанти рішень:

- Переваги: можливість індивідуалізації навчання, підвищення мотивації учнів, інтерактивність.
- Недоліки: потреба в додаткових ресурсах, можливі технічні проблеми.
- План упровадження: проведення тренінгів для учнів, створення індивідуальних завдань, використання онлайн-платформ.

- Варіанти технологій: онлайн-курси, інтерактивні дошки, відеоуроки.

Запитання для рефлексії:

- Як Ви оцінюєте ефективність використання технологій для індивідуалізації навчання?
- Які труднощі можуть виникнути у процесі їх впровадження?
- Як Ви плануєте вирішувати ці труднощі?

Кейс 4: Інноваційні методи мотивації учнів

Опис ситуації:

У Вашому навчальному закладі вирішили впровадити нові методи мотивації учнів, які передбачають використання гейміфікації та інтерактивних завдань.

Завдання для аналізу:

- Проаналізуйте переваги та недоліки нових методів мотивації.
- Розробіть план упровадження методів мотивації у вашому класі.
- Запропонуйте варіанти інтерактивних завдань, які можна використовувати для мотивації учнів.

Варіанти рішень:

- Переваги: підвищення мотивації учнів, інтерактивність, можливість індивідуалізації навчання.
- Недоліки: потреба в додаткових ресурсах, можливі технічні проблеми.
- План упровадження: проведення тренінгів для учнів, створення інтерактивних завдань, використання онлайн-платформ.
- Варіанти завдань: інтерактивні ігри, онлайн-тести, відеоуроки.

Запитання для рефлексії:

- Як Ви оцінюєте ефективність нових методів мотивації?
- Які труднощі можуть виникнути в процесі їх упровадження?
- Як Ви плануєте вирішувати ці труднощі?

Кейс 5: Інноваційні підходи до управління класом

Опис ситуації:

У Вашому навчальному закладі вирішили впровадити нові підходи для управління класом, які передбачають використання технологій для моніторингу та аналізу поведінки учнів.

Завдання для аналізу:

- Проаналізуйте переваги та недоліки нових підходів до управління класом.
- Розробіть план упровадження технологій для моніторингу та аналізу поведінки учнів.

- Запропонуйте варіанти технологій, які можна використовувати для управління класом.

Варіанти рішень:

- Переваги: можливість моніторингу та аналізу поведінки учнів, підвищення мотивації учнів, інтерактивність.
- Недоліки: потреба в додаткових ресурсах, можливі технічні проблеми.
- План упровадження: проведення тренінгів для учнів, створення інтерактивних завдань, використання онлайн-платформ.
- Варіанти технологій: онлайн-курси, інтерактивні дошки, відеоуроки.

Запитання для рефлексії:

- Як Ви оцінюєте ефективність нових підходів до управління класом?
- Які труднощі можуть виникнути у процесі їх впровадження?
- Як Ви плануєте вирішувати ці труднощі?

Додаток Х

Методики діагностування рівнів сформованості особистісно-рефлексійного компонента інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

Додаток Х.1

Опитувальник рефлексійності (А. В. Карпов)

Інструкція. Вам належить дати відповіді на кілька тверджень опитувальника. У бланку відповідей навпроти номера питання проставте, будь ласка, цифру, відповідну варіанту вашої відповіді: 1 – абсолютно неправильно; 2 – неправильно; 3 – скоріше так; 4 – не знаю; 5 – скоріше правильно; 6 – правильно; 7 – абсолютно правильно. Не замислюйтесь довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних або неправильних відповідей у цьому випадку бути не може.

Текст опитувальника

- 1. Прочитавши хорошу книгу, я завжди потім довго думаю про неї; хочеться її з ким-небудь обговорити.
- 2. Коли мене раптом несподівано про щось запитають, я можу відповісти перше, що спало на думку.
- 3. Перш ніж зняти трубку телефону, щоб подзвонити по справі, я зазвичай подумки планую майбутню розмову.
- 4. Зробивши якийсь промах, я довго потім не можуть відволіктися від думок про нього.
- 5. Коли я розмірковую над чимось або розмовляю з іншою людиною, мені буває цікаво раптом згадати, що послужило початком ланцюжка думок.
- 6. Приступаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі.
- 7. Головне для мене – уявити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення.
- 8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому будь-хто незадоволений мною.
- 9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.
- 10. Для мене важливо в деталях уявляти собі хід майбутньої роботи.
- 11. Мені було б важко написати серйозне лист, якби я заздалегідь не склав план.
- 12. Я віддаю перевагу діяти, а не розмірковувати над причинами своїх невдач.
- 13. Я досить легко приймаю рішення щодо дорогої покупки.
- 14. Як правило, щось задумав, я прокручую в голові свої задуми, уточнюючи деталі, розглядаючи всі варіанти.
- 15. Я турбуюся про своє майбутнє.

- 16. Думаю, що в безлічі ситуацій треба діяти швидко, керуючись першою думкою, що з'явилася.
- 17. Часом я приймаю необдумані рішення.
- 18. Закінчивши розмову, я, буває, продовжую вести його подумки, наводячи все нові і нові аргументи на захист своєї точки зору.
- 19. Якщо відбувається конфлікт, то, розмірковуючи над тим, хто в ньому винен, я починаю із себе.
- 20. Перш ніж прийняти рішення, я завжди намагаюся все ретельно обміркувати і зважити.
- 21. У мене бувають конфлікти від того, що я часом не можу передбачити, якої поведінки чекають від мене оточуючі.
- 22. Буває, що, обмірковуючи розмову з іншою людиною, я як би подумки веду з ним діалог.
- 23. Я намагаюся не замислюватися над тим, які думки і почуття викликають у інших людях мої слова і вчинки.
- 24. Перш ніж зробити зауваження іншій людині, я обов'язково подумаю, якими словами це краще зробити, щоб його не образити.
- 25. Вирішуючи важке завдання, я думаю над нею навіть тоді, коли займаюся іншими справами.
- 26. Якщо я з кимось сварюся, то в більшості випадків не вважаю себе винним.
- 27. Рідко буває так, що я шкодую про сказане.

Обробка. З цих 27 тверджень 15 є прямими (номери питань: 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 25). Решта 12 – зворотні твердження, що необхідно враховувати при обробці результатів, коли для отримання підсумкового бала підсумовуються в прямих питаннях цифри, відповідні відповідям випробовуваних, а у зворотних – значення, замінені на ті, що виходять при інверсії шкали відповідей.

Переклад тестових балів у Стен

стени	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
бали від	80	81	101	108	114	123	131	140	148	157	172
і до	і нижче	100	107	113	122	130	139	147	156	171	вище

Під час інтерпретації результатів доцільно виходити з диференціації індивідів на три основні категорії. Результати методики, рівні або більші, ніж сім Стен, свідчать про високорозвинену рефлексійність.

Результати в діапазоні від чотирьох до семи Стен – індикатори середнього рівня рефлексійності.

Нарешті, показники, менші чотирьох Стен, – свідчення низького рівня розвитку рефлексійності.

Додаток Х.2

Авторська анкета
«Усвідомлення перспектив творчого розвитку під час інноваційної діяльності»

Шановні студенти, просимо вас узяти участь в анкетуванні.

Інструкція: Оцініть кожне твердження за шкалою від 1 до 5, де:

- **1** – зовсім не згоден(на)
- **2** – скоріше не згоден(на)
- **3** – важко відповісти
- **4** – скоріше згоден(на)
- **5** – повністю згоден(на)

Блок 1. Самоусвідомлення та рефлексія

1. Я усвідомлюю свої сильні та слабкі сторони у творчій діяльності.
2. Я регулярно аналізую власні дії та результати під час інноваційної діяльності.
3. Я здатен(на) критично оцінювати власні ідеї та підходи.
4. Я прагну до самовдосконалення в професійній сфері.
5. Я вмію визначати свої потреби в професійному розвитку.

Блок 2. Мотивація до творчості та інновацій

6. Я відчуваю внутрішню потребу до творчого самовираження в професійній діяльності.
7. Я вважаю інноваційну діяльність важливою складовою професійного зростання.
8. Я отримую задоволення від пошуку нових рішень у навчальному процесі.
9. Я готовий(а) ризикувати, впроваджуючи нові ідеї.
10. Я вірю у свої можливості реалізувати інноваційні проєкти.

Блок 3. Орієнтація на розвиток

11. Я маю чітке уявлення про свій творчий потенціал.
12. Я планую свій професійний розвиток з урахуванням інноваційних тенденцій.
13. Я прагну бути в курсі новітніх педагогічних технологій.
14. Я відкритий(а) до змін у професійній діяльності.
15. Я вважаю, що творчість є ключовим фактором успішного педагога.

Блок 4. Соціальна взаємодія та підтримка інновацій

16. Я охоче ділюся власними ідеями з колегами.
17. Я вмію працювати в команді над інноваційними проєктами.
18. Я відкритий(а) до конструктивної критики щодо своїх ідей.
19. Я активно залучаю інших до обговорення нових підходів у навчанні.
20. Я вважаю, що співпраця сприяє розвитку творчості.

Інтерпретація результатів

Підрахуйте загальну кількість балів (максимум – 100). Визначте рівень сформованості показника особистісно-рефлексійного критерію.

Рівень	Бали	Характеристика
Високий	85–100	Високий рівень усвідомлення, рефлексії, мотивації до творчості та готовності до інноваційної діяльності.
Достатній	70–84	Добре сформовані рефлексійні навички, позитивне ставлення до інновацій, але потребує подальшого розвитку.
Середній	50–69	Часткове усвідомлення власного потенціалу, нестабільна мотивація, потреба в підтримці та розвитку.
Початковий	до 49	Недостатній рівень рефлексії, слабка мотивація до творчості, низька готовність до інноваційної діяльності.

Дякуємо за участь!

Додаток Х.3

Опитувальник «Рівень соціальних очікувань» (І. С. Попович, 2015)

Мета дослідження: визначити рівень соціальних очікувань, рівень обізнаності про передбачуваний перебіг подій, рівень очікуваного ставлення до учасників міжособистісної взаємодії, рівень очікуваних результатів діяльності випробуваного.

Матеріали та обладнання: спеціальний бланк для опитування зі шкалою відповідей, ручка.

Процедура дослідження. Прочитайте кожне твердження і в бланку опитувальника зазначте міру погодження, обвівши відповідне значення шкали.

Відповіді проставляйте по ходу читання. Намагайтеся уявити типову ситуацію, яка випливає зі змісту твердження, і дати першу відповідь без довгих та особливих роздумів. Немає ні «хороших», ні «поганих» тверджень. Усі твердження пов'язані з Вашими соціальними очікуваннями. Будь ласка, дайте оцінку теперішній ситуації Вашого життя. Шкала відповідей показана в таблиці Х.3.1.

Таблиця Х.3.1

Значення шкали відповідей

Міра шкали	Значення міри шкали
+3	Абсолютно погоджуюся з твердженням
+2	Погоджуюся з твердженням
+1	Швидше погоджуюся з твердженням, ніж не погоджуюся
0	Не погоджуюся з твердженням і не відхиляю його
–1	Швидше не погоджуюся з твердженням, ніж погоджуюся
–2	Не погоджуюся з твердженням
–3	Абсолютно не погоджуюся з твердженням

Опитувальник «Рівень соціальних очікувань»

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Дата заповнення _____ Місце роботи (навчання)_____

Посада (рід заняття)_____Вік_____

№ з/п	Твердження	Шкала відповідей
1	2	3
1	Мої очікування завжди спрямовані на досягнення успіху	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
2	Вираховувати, чого чекають і на що сподіваються учасники взаємодії, – безглузда витрата часу	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3

3	Завжди прагну до максимального результату	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
4	Доволі часто, плануючи виконання роботи, у моїй уяві спливають позитивні варіанти перебігу подій	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
5	Виконуючи роботу, прагну показати все, на що я здатен	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
6	Перед виконанням будь-якого завдання, завжди ретельно обмірковую його, вираховую усі «за» і «проти»	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
7	Очікую досягнути високого результату в діяльності, якою займаюся	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
8	Моє найближче оточення мене не розуміє	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
9	Я здатен зробити все, що в моїх силах, щоб досягнути бажаного очікуваного результату	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
10	Очікування людини проєктують ставлення як до себе самої, так і до учасників взаємодії	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
11	Я схильний програмувати себе на максимальний результат	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
12	Детально сплановане й продумане мною виконання завдання є запорукою досягнення очікуваного результату	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
13	Максимальна активізація зусиль допомагає мені досягти будь-якого, бажаного результату	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3
14	Швидше за все, мої результати проходження опитувальника будуть низькими	–3 –2 –1 0 +1 +2 +3

Обробка. Аналіз соціально-психологічного змісту проблемних ситуацій, що розглядаються під час проходження тверджень опитувальника, актуалізують процес психічної регуляції поведінки. Психічна регуляція поведінки реалізується через когнітивну, емоційну і поведінкову готовність особистості до передбачуваного перебігу подій. Когнітивна, емоційна та поведінкова готовність пов’язані зі здатністю особистості до соціальних дій. Ця здатність є своєрідним психічним станом, або ще її можна охарактеризувати станом очікуваної готовності діяти. Очікувана готовність діяти операціоналізується через такі структурні складові: складова соціально-психологічних особливостей обізнаності особистості про передбачуваний перебіг подій, складова соціально-психологічних особливостей ставлення особистості до учасників міжособистісної взаємодії та складова соціально-психологічних особливостей регуляції міжособистісної взаємодії.

Ці структурні складові є базовими у визначенні рівня соціальних очікувань особистості, визначенні очікуваної готовності діяти, прогнозуванні ймовірного перебігу подій. За результатами опитувальника визначається структура соціальних очікувань особистості випробуваного. Сума балів кожної шкали соціальних очікувань особистості підраховується за допомогою ключа (табл. Х.3.2) і правил переводу відповідей випробуваного в бали (табл. Х.3.3).

Таблиця Х.3.2

Ключі до шкал опитувальника «Рівень соціальних очікувань»

№ п/п	Шкала соціальних очікувань особистості	Номер твердження	Бали
1	2	3	4
1.	Шкала рівня обізнаності про передбачуваний перебіг подій ($ОП_о$)	4, 6, 10, 12	4 – 28
2.	Шкала рівня очікуваного ставлення до учасників міжособистісної взаємодії ($ОС_о$)	2*, 8*, 14*	3 – 21
3.	Шкала рівня очікуваних результатів діяльності ($ОР_о$)	1, 3, 5, 7, 9, 11, 13	7 – 49
4.	Зведена шкала рівня соціальних очікувань особистості ($РСО_о = ОП_о + ОС_о + ОР_о$)	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14	14 – 98

Примітка: бали з номерами висловлювань, позначених зірочками (*), підраховуються за правилами зворотного переводу (табл. Х.3.3).

Таблиця Х.3.3

Правила прямого і зворотного переводу відповідей в бали

Перевод	Шкала відповідей						
	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3
Прямий	7	6	5	4	3	2	1
Зворотний	1	2	3	4	5	6	7

Інтерпретація. Умовно шкали соціальних очікувань особистості можна розділити на дві частини. До першої частини входить три шкали, що представляють собою відображення змістових складових структурно-функціональної моделі соціальних очікувань особистості: соціально-психологічних особливостей обізнаності особистості про передбачуваний перебіг подій, соціально-психологічних особливостей ставлення до учасників міжособистісної взаємодії, соціально-психологічних особливостей регуляції особистістю міжособистісної взаємодії. Шкала рівня обізнаності про передбачуваний перебіг подій (ОПо) відображає соціально-психологічні особливості обізнаності особистості про передбачуваний перебіг. Сумарна кількість балів, яку випробуваний може набрати за твердженнями цієї шкали, становить від 4 до 28. Для цієї шкали пропонуємо застосовувати такі

експериментально отримані і обґрунтовані показники: початковий рівень: 4–9 балів; середній рівень: 10–15 балів; достатній рівень: 16–21 бали; високий рівень: 22–28 балів.

Шкала рівня очікуваного ставлення до учасників міжособистісної взаємодії (ОСо) – відображає соціально-психологічні особливості ставлення до учасників міжособистісної взаємодії. Сумарна кількість балів, яку випробуваний може набрати за твердженнями цієї шкали, становить від 3 до 21. Для даної шкали пропонуємо застосовувати такі експериментально отримані і обґрунтовані показники: початковий рівень: 3–7 балів; середній рівень: 8–12 балів; достатній рівень: 13–17 бали; високий рівень: 18–21 бал.

Шкала рівня очікуваних результатів діяльності (ОРо) відображає соціально-психологічні особливості регуляції особистістю міжособистісної взаємодії. Сумарна кількість балів, яку випробуваний може набрати за твердженнями цієї шкали, становить від 7 до 49. Для даної шкали пропонуємо застосовувати такі експериментально отримані і обґрунтовані показники: початковий рівень: 7–17 балів; середній рівень: 18–28 балів; достатній рівень: 29–39 бали; високий рівень: 40–49 балів.

Другу частину утворює зведена шкала рівня соціальних очікувань особистості (РСОо), яка дозволяє визначити один з найважливіших параметрів соціальних очікувань особистості – його рівень за формулою:

РСОо = ОПо + ОСо + Оро, де, РСОо – рівень соціальних очікувань особистості; ОПо – рівень обізнаності про передбачуваний перебіг подій; ОСо – рівень очікуваного ставлення до учасників міжособистісної взаємодії; ОРо – рівень очікуваних результатів діяльності. Рівень соціальних очікувань випробуваного має чотири параметри: низький знаходиться в межах від 14 до 35 балів, середній – від 36 до 57 балів, достатній – від 58 до 79 балів і високий – 80 – 98 балів.

Нами здійснено декілька етапів апробації опитувальника. Усі межі параметрів досліджуваних рівнів відкоректовані та рекомендовані як експериментальні показники соціальних очікувань особистості. Значення рівня соціальних очікувань особистості, які знаходяться в межах: від 14–30 балів і від 90 до 98 балів, вважаємо екстремальними значеннями, тому можуть бути визнані як недостовірні.

Характеристика рівнів соціальних очікувань особистості. Випробувані з високим рівнем чітко орієнтуються у соціально-психологічній реальності, зважають на очікування інших стосовно себе, володіють високим рівнем розвитку соціальної рефлексії, об’єктивно сприймати і відображати плин подій повсякденного життя. Помірний та високий реалістичний рівень домагань поєднується з переконаністю в цінності своїх дій, в прагненні до самоствердження, у відповідальності, в корекції невдач за рахунок власних зусиль, у наявності стійких ціннісно-смислових та життєвих орієнтацій, зважених

планів на майбутнє. Здатні аргументовано висловлювати власну точку зору, вміють відстоювати її, навіть якщо вона не збігається з думкою інших авторитетних осіб. Налаштовані на успіх, розраховують свої сили і вміють зіставити свої зусилля з цінністю досягнутого. Уміють прогнозувати перебіг подій, розраховувати варіанти виходу зі скрутного становища. Середній рівень випробуваних сигналізує про вміння орієнтуватися у соціально-психологічній реальності, враховувати очікування інших стосовно себе, володіння чітким уявленням про очікуваний перебіг подій. Іноді усвідомлення своїх сильних сторін, себе як цінності дещо превалює над здатністю критично оцінити ситуацію і прийняти єдине правильне рішення. У міжособистісній взаємодії і спілкуванні здатні йти на компроміс, вміють узгоджувати власні інтереси з інтересами інших. Випробувані з низьким рівнем недостатньо орієнтуються в соціально-психологічній реальності. Їх соціальні очікування здебільшого є нечіткими, розмитими і почасти набувають пасивного фонового змісту. Зазвичай володіють наближеними уявленнями про ймовірні варіанти сценаріїв розвитку подій. Іноді простежується надмірне ставлення до себе як до самоцінності.

Поведінка таких осіб часто супроводжується конфліктністю, конвергентністю, надто високою вимогливістю до інших, і водночас заниженими вимогами до себе. Такі соціальні очікування призводять до неефективної спільної діяльності, до труднощів в міжособистісній взаємодії. Низький рівень домагань позначається на мотивації. Невпевненість, боязнь труднощів, іноді переоцінка себе, своїх можливостей – всі ці чинники формують низький рівень соціальних очікувань особистості.

Джерело. Попович І. Психологічні виміри соціальних очікувань особистості : монографія. Херсон : ПАТ «ХМД», 2017. 504 с.

Додаток Х.4

Здібності педагога до творчого саморозвитку» (методика І. В. Нікішиної)

Мета методики: вивчити здібності педагога до творчого саморозвитку в процесі інноваційної діяльності.

Питання:

1. Я прагну вивчати себе.
2. Я залишаю час для розвитку, як би не був зайнятий роботою і домашніми справами.
3. Виникаючі перешкоди стимулюють мою активність.
4. Я шукаю зворотній зв'язок, так як це допомагає мені пізнати й оцінити себе.
5. Я аналізую свою діяльність, виділяючи на це спеціальний час.
6. Я досліджую свої почуття і досвід.
7. Я багато читаю.
8. Я широко дискутую з потрібних мене питань.
9. Я вірю в свої можливості.
10. Я прагну бути більш відкритим.
11. Я усвідомлюю той вплив, який чинять на мене оточуючі люди.
12. Я керую своїм професійним розвитком і отримую позитивні результати.
13. Я отримую задоволення від засвоєння нового.
14. Зростаюча відповідальність не лякає мене.
15. Я би поставився позитивно до мого просуванню по службі.

Оцінювання:

5 балів – дане твердження повністю відповідає дійсності;
4 бали – скоріше відповідає, ніж ні;
3 бали – і так, і ні;
2 бали – скоріше не відповідає;
1 бал – не відповідає.

Підбиття підсумків:

75–55 балів. Активний саморозвиток.
54–36 балів. Орієнтація на розвиток залежить від різних умов.
35–15 балів. Зупинений саморозвиток.

Джерело. Методика «Здібності педагога до творчого саморозвитку» І. В. Нікішина. URL: https://vseosvita.ua/library/embed/01008zgh-0ab4.doc html

Додаток Ц

Аркуш експертного оцінювання сформованості компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання

Шановний експерте!

Просимо Вас узяти участь у науково-педагогічному дослідженні.

Рекомендації: Оцініть за п'ятибальною шкалою те, на скільки часто у студента проявляється відповідна поведінка. Якщо Ви вважаєте, що згадана характеристика спостерігається у студента завжди, відзначте це оцінкою «4» проти відповідного опису; якщо у студента ніколи не проявляється означена поведінка, це слід відзначити оцінкою «0» у відповідній графі. В інших випадках поставте оцінку в межах п'ятибальної шкали: «1 – зрідка», «2 – часом», «3 – часто».

Таблиця Ц.1

Оцінювання рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента інноваційної компетентності за мотиваційно-ціннісним критерієм

Студент …	Ніколи 0	Зрідка 1	Часом 2	Часто 3	Завжди 4
демонструє прагнення до інноваційної педагогічної діяльності, до інноваційних освітніх ідей та напрямів					
проявляє прагнення до постійного професійного саморозвитку, самостійного пошуку та реалізації педагогічних інновацій та нововведень					
демонструє ціннісне ставлення до інноваційної діяльності					
Суми					
Разом					

Таблиця Ц.2

Оцінювання рівнів сформованості інноваційно-когнітивного компонента інноваційної компетентності за інноваційно-когнітивним критерієм

Студент демонструє…	Ніколи 0	Зрідка 1	Часом 2	Часто 3	Завжди 4
знання базових понять педагогічної інноватики					
знання особливостей сучасних інноваційних педагогічних технологій (сутності, вимог до проєктування та застосування)					
обізнаність з особливостями інноваційної виробничої діяльності за відповідними спеціалізаціями підготовки.					
Суми					
Разом					

Таблиця Ц.3

Оцінювання рівнів сформованості діяльнісного компонента інноваційної компетентності за діяльнісним критерієм

Студент…	Ніколи 0	Зрідка 1	Часом 2	Часто 3	Завжди 4
володіє вмінням планувати та організовувати діяльність із впровадження педагогічних інновацій					
здатний приймати нестандартні рішення, володіння способами провадження інноваційної діяльності					
демонструє вміння аналізувати тенденції розвитку інноваційних виробничих технологій у обраній спеціалізації					
Суми					
Разом					

Таблиця Ц.4

Оцінювання рівнів сформованості особистісно-рефлексійного компонента інноваційної компетентності за особистісно-рефлексійним критерієм

Студент…	Ніколи 0	Зрідка 1	Часом 2	Часто 3	Завжди 4
демонструє здатність до рефлексії інноваційної педагогічної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки					
проявляє усвідомлення особистісної та суспільної цінності інноваційної педагогічної діяльності, професійного самовдосконалення, самовираження через інноваційну діяльність					
демонструє вміння прогнозувати наслідки використання інновацій та нововведень					
Суми					
Разом					

Таблиця Ц.5

Результати оцінювання

Компонент інноваційної компетентності	**Рівень сформованості**
мотиваційно-ціннісний	
інноваційно-когнітивний	
діяльнісний	
особистісно-рефлексійний	

Таблиця Ц.6

Шкала оцінювання за рівнями

Критерії	**Рівні / бали**			
	Початковий	середній	достатній	високий
мотиваційно-ціннісний	0–3	4–6	7–9	10–12
інноваційно-когнітивний	0–3	4–6	7–9	10–12
діяльнісний	0–3	4–6	7–9	10–12
особистісно-рефлексійний	0–3	4–6	7–9	10–12

Додаток Ш

Таблиця Ш.1

Статистичний аналіз результатів розподілів студентів експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості компонентів інноваційної компетентності (згідно χ^2 – критерію Пірсона)

Досліджувані групи	Контрольні групи до експерименту	Контрольні групи наприкінці експерименту	Експериментальні групи до експерименту	Експериментальні групи наприкінці експерименту
Мотиваційно-ціннісний компонент інноваційної компетентності				
Контрольні групи до експерименту	-	$\chi^2_{емп.}$= 2,2073 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 1,0520 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 29,2520 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Контрольні групи наприкінці експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 2,2073 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	-	$\chi^2_{емп.}$=6,1751 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 16,4152 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи до експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 1,0520 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики співпадають на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 6,1751 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики співпадають на рівні α = 0,05	-	***$\chi^2_{емп.}$= 39,7933 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи наприкінці експерименту	***$\chi^2_{емп.}$= 29,2520 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 16,4152 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 39,7933 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	-
Інноваційно-когнітивний компонент інноваційної компетентності				
Контрольні групи до експерименту	-	$\chi^2_{емп.}$= 0,7416 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 3,0291 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 33,4143 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Контрольні групи наприкінці експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 0,7416 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	-	$\chi^2_{емп.}$= 6,5730 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 24,7119 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи до експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 3,0291 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні p = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 6,5730 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	-	***$\chi^2_{емп.}$= 54,2863 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи наприкінці експерименту	***$\chi^2_{емп.}$= 33,4143 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 24,7119 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 54,2863 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	-

Продовження табл. Ш.1

Діяльнісний компонент інноваційної компетентності				
Контрольні групи до експерименту	-	$\chi^2_{емп.}$= 2,4379 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 0,8571 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 43,7767 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Контрольні групи наприкінці експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 2,4379 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	-	$\chi^2_{емп.}$= 4,9362 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 27,9407 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи до експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 0,8571 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 4,9362 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	**-**	***$\chi^2_{емп.}$= 50,7738 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи наприкінці експерименту	***$\chi^2_{емп.}$= 43,7767 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 27,9407 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 50,7738 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	-
Особистісно-рефлексійний компонент інноваційної компетентності				
Контрольні групи до експерименту	-	$\chi^2_{емп.}$= 2,0751 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 4,6621 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 39,2228 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Контрольні групи наприкінці експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 2,0751 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	-	$\chi^2_{емп.}$= 6,8158 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 26,3919 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи до експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 4,6621 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 6,8158 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	-	***$\chi^2_{емп.}$= 44,7265 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи наприкінці експерименту	***$\chi^2_{емп.}$= 39,2228 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 26,3919 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 44,7265 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	**-**
середнє значення				
Контрольні групи до експерименту	-	$\chi^2_{емп.}$= 1,9813 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 1,6148 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 34,4739 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Контрольні групи наприкінці експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 1,9813 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	-	$\chi^2_{емп.}$= 6,7181 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	***$\chi^2_{емп.}$= 21,2688 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***

Продовження табл. Ш.1

Експериментальні групи до експерименту	$\chi^2_{емп.}$= 1,6148 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$= 6,7181 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики збігаються на рівні α = 0,05	-	***$\chi^2_{емп.}$= 46,8873 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***
Експериментальні групи наприкінці експерименту	***$\chi^2_{емп.}$= 34,4739 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 21,2688 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	***$\chi^2_{емп.}$= 46,8873 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінностей P = 95%***	-

Додаток Щ

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України з педагогічних наук:

1. Курок В. П., Коротич А. В. Зміст та структура інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 6 (34). С. 1243–1254. https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-1243-1254

URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/12266

2. Курок В. П., Коротич А. В. Сучасний стан підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності в освітній теорії. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки.* Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2 (55). С. 10–19. https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-2-55-10-19. URL: https://journals.gnpu.edu.ua/index.php/vgnpu/article/view/1

3. Коротич А. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 81. Т.1. С. 276–283. https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-44

URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/81_2024/part_1/46.pdf

4. Коротич А. В. Обґрунтування моделі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2025. № 81. С. 163–168. https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.1.32

URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2025/81/part_1/34.pdf

5. Курок В. П., Коротич А. В. Організація та методика експериментального дослідження підготовки майбутніх педагогів професійного

навчання до інноваційної діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* Ужгород – Кропивницький. 2025. Вип. 17. С. 14–20. https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.17.014-020

URL:https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/5645/1/Orhanizatsiia_metodyka_eksperymentalnoho_doslidzhennia_pidhotovky_2025.pdf

Методичні рекомендації:

6. Коротич А.В. Поетапна реалізація методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності : методичні рекомендації / за заг. ред. В. П. Курок. Глухів, 2026. 90 с.

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Коротич А. В. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. *Глухівські читання – 2023. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук* : збірник матеріалів XIII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за заг. ред. А. С. Полякової. Глухів, 2023. С. 477–479. URL: https://drive.google.com/file/d/1eCnjPXtWwzk_Xdp_XLJCXeCcm0s1kxjO/view

8. Коротич А. В. Аналіз поглядів науковців на трактування поняття «інноваційна діяльність педагога». *Методологія сучасних наукових досліджень* : зб. наук. пр. учасників ювілейної XX міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22–23 лют. 2024 р.) / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди / за заг. ред. К. Юр'євої. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2024. С. 408–411. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d4b59bf7-940d-4f93-b269-cf4daedf103e/content

9. Коротич А. В. Сутність поняття «інноваційна педагогічна діяльність». *Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка* : збірник матеріалів звітної науково-

практичної конференції здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (м. Глухів 23–24 травня 2024 р.). Глухів, 2024. Ч. 2. С. 15–18. URL:https://drive.google.com/file/d/1IOlHxeaAWSsGQ7ucfz-h_pTvUHvRUvS/view

10. Коротич А. В. Визначення критеріїв та показників сформованості. Інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. *Глухівські читання – 2024. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук* : збірник матеріалів XIV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за заг. ред. О. О. Сороки. Глухів, 2024. С. 343–348. URL: https://drive.google.com/file/d/1EaDzeY81rFNpXydPP_BdL4kSvSf2nRoI/view

11. Коротич А. В. Зміст інноваційної діяльності педагога професійного навчання. *Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи* : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (м. Глухів, 9 травня 2024 р.). Глухів, 2024. С. 96–98. URL: https://drive.google.com/file/d/19gAnbNudz05geqYm-GkAOH7AcaLVBBOA/view

12. Коротич А. В. Теоретичні основи моделювання процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. *Освіта і наука XXI століття* : збірник матеріалів щорічної звітної науково-практичної конференції здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, аспірантів і молодих учених / за заг. ред. Г. В. Луценка. Глухів, 2025. Ч. 2. С. 20–22.

13. Коротич А. В. Обґрунтування методологічних підходів до підготовки до інноваційної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. *Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи* : матеріали IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 20-21 березня 2025 р.). Полтава : ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2025. С. 116–120.

14. Курок В. П., Коротич А. В. Принципи підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Актуальні проблеми організації освітнього процесу в умовах сьогодення* : матеріали II всеукраїнської

студентської науково-практичної інтернет-конференції (м. Чернігів, 17 квітня 2025 р.). Чернігів, 2025. С. 22–23.

15. Коротич А. В. Особливості організації експериментального дослідження підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи* : матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 06–07 листопада 2025 р.). У 2 ч. / М-во освіти і науки України та ін. / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, В. О. Радкевич, І. В. Андрощук та ін. Хмельницький : ХНУ, 2025. С. 55–56.

16. Коротич А. В. Результати констатувального експерименту перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Глухівські читання – 2025. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук :* матеріали XV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Глухів, 10–12 листопада 2025 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2025. С. 2133–2137.

17. Коротич А. В. Організація та результати формувального експерименту щодо підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. *Освіта і наука XXI століття* : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (м. Глухів, 23 квітня 2026 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2026.

Додаток Ю

Відомості про апробацію результатів дисертації

Основні положення й результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня:

міжнародних: «Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2023 р., 2025 р.), «Інформаційні та інноваційні технології в XXI столітті» (Катовіце (Польща), 2023 р.), «Глухівські наукові читання – 2023. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2023 р.), «Методолія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2024 р.), «Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи» (Глухів, 2024 р.), «Глухівські наукові читання – 2024. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2024 р.), «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2024 р.), «Глухівські наукові читання – 2025. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук. XV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція молодих учених і студентів» (10–12 листопада 2025 р.);

всеукраїнських: «Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи» (Глухів, 2023 р.), «Розвиток технологічної освітньої галузі в руслі Нової української школи» (Полтава, 2023 р.), «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2023 р.), «Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика» (Суми, 2024 р.), «Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій (Глухів, 2024 р., 2025 р.), «Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика» (Глухів, 2024 р., 2025), «Актуальні проблеми організації освітнього процесу в умовах сьогодення»

(Чернігів, 2024 р.), «Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти» (Кременець, 2024 р.), «The 21st century challenges in education and science» (Глухів, 2025 р.);

усеукраїнських семінарах: «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій» (м. Глухів, 2023 р., 2024 р.), «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика» (Глухів, 2024 р.), «Розвиток національної професійної освіти в умовах війни, повоєнного відновлення та євроінтеграції України» (Київ, 2024 р.);

звітних науково-практичних конференціях здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, аспірантів і молодих учених «*Освіта і наука XXI століття*» (Глухів, 2024 р., 2025 р., 2026 р.)

Додаток Я

Довідки про впровадження результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

28.01.2026 № 1 На № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Коротича Анатолія Володимировича
«Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання
до інноваційної діяльності»
на здобуття наукового ступеня доктор філософії зі спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційної роботи Коротича Анатолія Володимировича з теми «Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності» впроваджувалися протягом 2023-2025 рр. в освітній процес підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка з метою підвищення якості їхньої фахової підготовки та формування інноваційної компетентності.

Під час педагогічного експерименту визначено стан підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності та здійснено науково-дослідну перевірку концептуальних положень дисертаційного дослідження.

Важливий внесок в апробацію має розроблена Коротичем А.В. методика підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності, що дало змогу забезпечити реалізацію виявлених педагогічних умов. Результати дослідження дають змогу дійти висновку щодо позитивної динаміки розвитку мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного, особистісно-рефлексійного компонентів інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Матеріали дисертації здобувача вищої освіти упроваджувалися науково-педагогічними працівниками університету під час викладання фахових дисциплін майбутнім педагогам професійного навчання та реалізовувалися під час проходження ними педагогічних практик.

Результати дисертаційної роботи Коротича Анатолія Володимировича мають наукову та методичну цінність у підвищенні якості фахової підготовки майбутніх педагогів, сприятимуть формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання Результати впровадження дисертаційного дослідження Анатолія Коротича обговорено і затверджено на засіданні кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності (протокол № 11 від 28 січня 2026 р.).

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
кандидат педагогічних наук, професор Наталія Носовець

Міністерство освіти і науки України • Національний університет «Чернігівський колегіум імені Т.Г. Шевченка» • Ідентифікаційний код 02125674 • Україна, м. Чернігів

Торубара О.М.
(0462) 941-078

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9
Телефон 234-11-08

26.01.2026р. № 340

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Коротича Анатолія Володимировича
«Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності»
на здобуття наукового ступеня доктор філософії зі спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки

В Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова протягом 2023-2025 рр. з метою підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності були апробовані та упроваджені в процес фахової підготовки бакалаврів результати дослідження аспіранта Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Анатолія Коротича.

Дисертантом проведено глибокий аналіз проблеми підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності. Розроблена та апробована здобувачем методика підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності сприяє формуванню цінностей особистості, її креативності, досягнень, позитивного ставлення та мотивації до інноваційної діяльності, розширенню знань і уявлень про інноваційну діяльність, розвитку комплексу умінь та навичок самостійного інноваційного проєктування; розвитку рефлексії та оцінки власної інноваційної діяльності. Матеріали наукового доробку дисертанта застосовувалися науково-педагогічними працівниками університету під час викладання фахових дисциплін майбутнім педагогам професійного навчання та реалізовувалися під час проходження ними педагогічних практик.

Результати дисертаційної роботи Анатолія Коротича сприятимуть формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, мають наукову та методичну цінність у підвищенні якості фахової підготовки майбутніх педагогів. Результати впровадження дисертаційного дослідження Анатолія Коротича обговорено і затверджено на засіданні кафедри професійних освіти (від 22 січня 2026 р. протокол № 11).

Проректор з наукової роботи
УДУ імені Михайла Драгоманова Григорій ТОРБІН

Завідувач кафедри професійної підготовки,
документознавства та публічного управління
УДУ імені Михайла Драгоманова Наталія ТИТОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
(ГЛУХІВСЬКИЙ НПУ ім.О.ДОВЖЕНКА)
Вул. Київська, 24, м. Глухів, Сумська обл., 41400, Тел.: (05444) 2-34-27,
факс: (05444) 2-34-74
E-mail: gnpuoffice@gmail.com, gnpuoffice@gnpu.edu.ua
код ЄДРПОУ 02125527

05.02.2026 № 237

на №_____від_____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Коротича Анатолія Володимировича
«Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності», представленого на здобуття наукового ступеня доктор філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Упродовж 2023–2025 років у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка здійснювалася апробація результатів дисертаційного дослідження Коротича Анатолія Володимировича на тему «Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності».

Науково-методичні матеріали використовувалися у процесі підготовки фахівців освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) під час викладання навчальних дисциплін. В освітній процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання упроваджено нормативну дисципліну «*Інновації в освіті*», вибіркову дисципліну «*Формування інноваційної компетентності педагога*», інноваційні технології (освітній інтенсив, інтелектуальний марафон, тренінги серію майстер-класів, фестиваль, проєктну майстерну).

Отримані результати педагогічного експерименту дають підгрунтя стверджувати, що застосування теоретичних й експериментальних напрацювань дисертанта сприяло підвищенню рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. Виокремлені та зреалізовані педагогічні умови зазначеної здатності є ефективними, а розроблений методичний матеріал доцільно впроваджувати в процес фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Коротича А.В. обговорено на засіданні кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва (від 27 січня 2026 року, протокол № 11).

Міністерство освіти і науки України * Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка * код 02125527

В.о. ректора Олександр КУРОК